

**Державний вищий навчальний заклад
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника**

Юридичний інститут

Кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права

ХРЕСТОМАТІЯ

ПУБЛІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

**(витяги з нормативно правових актів від 28 червня 1996 року до 14
жовтня 2014 року)**

м. Івано-Франківськ, 2015

УДК 342.95
ББК 67.9(4УКР)

Рекомендовано до друку Вченою Радою Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 7 від 13 березня 2015 року).

Рецензенти:

Биков Олександр Миколайович доктор юридичних наук, вчений секретар інституту законодавства Верховної Ради України.

Марцеляк Олег Володимирович професор кафедри онституційного права Київського національного університету ім.. Тараса Шевченка.

Хрестоматія публічного законодавства України (витяги з нормативно правових актів від 28 червня 1996 року до 14 жовтня 2014 року) [текст] / упорядники М.В. Козлов, І.Р.Пташник, І.І. Петровська, В.І. Розвадовський / за заг ред. В.І. Розвадовського. – Івано-Франківськ: кафедра конституційного, міжнародного та адміністративного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 1215. – 407 с

Хрестоматія укладена відповідно до навчальних програм дисциплін «Конституційне право України», «Адміністративне право України», «Місцеве самоврядування в Україні». Містить витяги з нормативно-правових актів, які студенти повинні опрацювати для ефективного засвоєння навчальних дисциплін кафедри конституційного, міжнародного та адміністративного права.

Видання призначене для студентів, аспірантів та викладачів.

© кафедра конституційного,
міжнародного та адміністративного
права, 2015

© Юридичний інститут
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
2015

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ від 28 червня 1996 року

ПРО РЕГЛАМЕНТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 10 лютого 2010 року (витяги)

ПРО КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ: Закон України від 27 лютого 2014 року (витяги)

ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ: Закон України прийнятий 7 липня 2010 року (витяги)

ПРО ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ: Закон України прийнятий 17 березня 2011 року (витяги)

ПРО МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ: Закон України прийнятий 9 квітня 1999 року (витяги)

ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: Закон України прийнятий 21 травня 1997 року (витяги)

ПРО КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 16 жовтня 1996 року (витяги)

ПРО ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ : Закон України прийнятий 18 січня 2001 року (витяги)

ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА : Закон України прийнятий 18 січня 2001 року (витяги)

ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ: Закон України прийнятий 22 березня 2012 року (витяги)

ПРО ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ: Закон України прийнятий 1 липня 2010 року (витяги)

ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ : Закон України прийнятий 6 вересня 2012 року (витяги)

ПРО РАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 5 березня 1998 року (витяги)

ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ: Закон України прийнятий 06 квітня 2000 року (витяги)

ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ: Закон України прийнятий 16 березня 2000 року (витяги)

ПРО ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ: Закон України прийнятий 4 березня 2004 року (витяги)

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ: Закон України прийнятий 8 вересня 2005 року (витяги)

ПРО СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ВІЛЬНИЙ ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ: Закон України прийнятий 11 грудня 2003 року (витяги)

ПРО ЦЕНТРАЛЬНУ ВИБОРЧУ КОМІСІЮ: Закон України прийнятий 30 червня 2004 року (витяги)

ПРО УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ: Закон України прийнятий 23 грудня 1997 року (витяги)

ПРО РАХУНКОВУ ПАЛАТУ : Закон України прийнятий 11 липня 1996 року (витяги)

ПРО ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 5 березня 1999 року (витяги)

ПРО СТОЛИЦЮ УКРАЇНИ - МІСТО-ГЕРОЙ КИЇВ: Закон України прийнятий 15 січня 1999 року (витяги)

ПРО ВЕРХОВНУ РАДУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ: Закон України прийнятий 10 лютого 1998 року (витяги)

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ: Закон України прийнятий 23 грудня 1998 року (витяги)

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 15 квітня 2014 року (витяги)

ПРО ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ: Закон України прийнятий 17 листопада 2011 року (витяги)

ПРО ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВИБОРЦІВ: Закон України прийнятий 22 лютого 2007 року (витяги)

ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРЕНДУМ: Закон України прийнятий 06 листопада 2012 року (витяги)

ВСТУПНЕ СЛОВО

Україна з 21 лютого 2014 року вступила в новий етап свого конституційного розвитку, зокрема модернізації Основного Закону та масштабних правових реформ в усіх сферах суспільного тв. Державного життя. З прийняттям Закону України «Про відновлення дії окремих положень Конституції України» відбулася чергова конституційна реформа, яка сприяла переходу від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської форми правління, проведення дострокових Президентських виборів та виборів народних депутатів, прийняття коаліційного договору депутатських фракцій у парламенті України, Закону України «Про Кабінет Міністрів України», схвалення Кабінетом Міністрів України «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні тощо.

Сучасні тенденції у розвитку Конституційного права в Україні та оновлення публічного законодавства закономірно вимагають якісно нових підходів до процесу викладання конституційного, адміністративного, фінансового, міжнародного права в юридичних навчальних закладах.

Варто також відмітити, що в умовах сучасного тероризму, неоголошеної Російською Федерацією війни в східному регіоні України без належного рівня правових знань і навичок неможлива свідома участь особи у суспільному та державному житті. Для того щоб бути гідним громадянином незалежної демократичної держави Україна, необхідно опанувати досягнення міжнародної та вітчизняної правової культури, розуміти ідеали демократії, навчитися юридичними засобами захищати загальновизнані суспільні цінності та свої конституційні права.

У цьому підручнику авторський колектив зробив підбірку витягів найважливіших нормативних актів у відповідності до навчальних дисциплін з публічного права. При підготовці хрестоматії з публічного права враховано вимоги робочих навчальних програм з публічного права, Закону України «Про вищу освіту в Україні». Авторський колектив намагався послідовно розмістити нормативні акти таким чином, щоб студенти змогли отримати базові знання з навчальних дисциплін конституційного, адміністративного, фінансового та міжнародного права, зорієнтуватися в значимості та чинності нормативних актів з часу прийняття Конституції України і до цих пір.

Сподіваємось, що наше видання сприятиме правовому всеобучу як студентів так і всіх, хто цікавиться питаннями публічного права в умовах динамічного змінюваного суспільного й державного життя у непростих сучасних умовах в Україні.

ПУБЛІЧНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ

від 28 червня 1996 року

Верховна Рада України від імені Українського народу - громадян України всіх національностей, виражаючи суверенну волю народу,

спираючись на багатовікову історію українського державотворення і на основі здійсненого українською нацією, усім Українським народом права на самовизначення, дбаючи про забезпечення прав і свобод людини та гідних умов її життя, піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України, прагнучи розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну, правову державу, усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, керуючись Актом проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року, схваленим 1 грудня 1991 року всенародним голосуванням, приймає цю Конституцію - Основний Закон України.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ

Стаття 1. Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава.

Стаття 2. Суверенітет України поширюється на всю її територію.

Україна є унітарною державою.

Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою.

Стаття 3. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Стаття 4. В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття і припинення громадянства України визначаються законом.

Стаття 5. Україна є республікою.

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Ніхто не може узурпувати державну владу.

Стаття 6. Державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову.

Органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених цією Конституцією межах і відповідно до

законів України.

Стаття 7. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування.

Стаття 8. В Україні визнається і діє принцип верховенства права.

Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй.

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Стаття 9. Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Стаття 10. Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

Стаття 11. Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України.

Стаття 12. Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави.

Стаття 13. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству.

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Стаття 14. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і

реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Стаття 15. Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності.

Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова.

Цензура заборонена.

Держава гарантує свободу політичної діяльності, не забороненої Конституцією і законами України.

Стаття 16. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи - катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави.

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

Стаття 18. Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права.

Стаття 19. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Стаття 20. Державними символами України є Державний Прапор України, Державний Герб України і Державний Гімн України.

Державний Прапор України - стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів.

Великий Державний Герб України встановлюється з урахуванням малого Державного Герба України та герба Війська Запорізького законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Головним елементом великого Державного Герба України є Знак Княжої Держави Володимира Великого (малий Державний Герб України).

Державний Гімн України - національний гімн на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Опис державних символів України та порядок їх використання встановлюються законом, що приймається не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України.

Столицею України є місто Київ.

Розділ II

ПРАВА, СВОБОДИ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Стаття 21. Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними.

Стаття 22. Права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними.

Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод.

Стаття 23. Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості.

Стаття 24. Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом.

Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям.

Стаття 25. Громадянин України не може бути позбавлений громадянства і права змінити громадянство.

Громадянин України не може бути вигнаний за межі України або виданий іншій державі.

Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами.

Стаття 26. Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 27. Кожна людина має невід'ємне право на життя.

Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини.

Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Стаття 28. Кожен має право на повагу до його гідності.

Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню.

Жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідям.

Стаття 29. Кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність.

Ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом.

У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи його перепинити уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом сімдесяти двох годин має бути перевірена судом. Затримана особа негайно звільняється, якщо протягом сімдесяти двох годин з моменту затримання їй не вручено вмотивованого рішення суду про тримання під вартою.

Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника.

Кожний затриманий має право у будь-який час оскаржити в суді своє затримання.

Про арешт або затримання людини має бути негайно повідомлено родичів заарештованого чи затриманого.

Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла.

Не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду.

У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку.

Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо.

Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини.

Кожний громадянин має право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею.

Кожному гарантується судовий захист права спростовувати недостовірну інформацію про себе і членів своєї сім'ї та права вимагати вилучення будь-якої інформації, а також право на відшкодування матеріальної і моральної шкоди, завданої збиранням, зберіганням, використанням та поширенням такої недостовірної інформації.

Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

Стаття 35. Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність.

Здійснення цього права може бути обмежене законом лише в інтересах

охорони громадського порядку, здоров'я і моральності населення або захисту прав і свобод інших людей.

Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа - від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова.

Ніхто не може бути увільнений від своїх обов'язків перед державою або відмовитися від виконання законів за мотивами релігійних переконань. У разі якщо виконання військового обов'язку суперечить релігійним переконанням громадянина, виконання цього обов'язку має бути замінене альтернативною (невійськовою) службою.

Стаття 36. Громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Політичні партії в Україні сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Членами політичних партій можуть бути лише громадяни України. Обмеження щодо членства у політичних партіях встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Громадяни мають право на участь у професійних спілках з метою захисту своїх трудових і соціально-економічних прав та інтересів. Професійні спілки є громадськими організаціями, що об'єднують громадян, пов'язаних спільними інтересами за родом їх професійної діяльності. Професійні спілки утворюються без попереднього дозволу на основі вільного вибору їх членів. Усі професійні спілки мають рівні права. Обмеження щодо членства у професійних спілках встановлюються виключно цією Конституцією і законами України.

Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Усі об'єднання громадян рівні перед законом.

Стаття 37. Утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань.

Не допускається створення і діяльність організаційних структур політичних партій в органах виконавчої та судової влади і виконавчих органах місцевого самоврядування, військових формуваннях, а також на державних підприємствах, у навчальних закладах та інших державних

установах і організаціях.

Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку.

Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування.

Стаття 39. Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування.

Обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку - з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 40. Усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Стаття 41. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності.

Право приватної власності набувається в порядку, визначеному законом.

Громадяни для задоволення своїх потреб можуть користуватися об'єктами права державної та комунальної власності відповідно до закону.

Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним.

Примусове відчуження об'єктів права приватної власності може бути застосоване лише як виняток з мотивів суспільної необхідності, на підставі і в порядку, встановлених законом, та за умови попереднього і повного відшкодування їх вартості. Примусове відчуження таких об'єктів з наступним повним відшкодуванням їх вартості допускається лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Конфіскація майна може бути застосована виключно за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, встановлених законом.

Використання власності не може завдавати шкоди правам, свободам та гідності громадян, інтересам суспільства, погіршувати екологічну ситуацію і природні якості землі.

Стаття 42. Кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Підприємницька діяльність депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування обмежується законом.

Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не

допускаються зловживання монополюючим становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом.

Держава захищає права споживачів, здійснює контроль за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт, сприяє діяльності громадських організацій споживачів.

Стаття 43. Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до суспільних потреб.

Використання примусової праці забороняється. Не вважається примусовою працею військова або альтернативна (невійськова) служба, а також робота чи служба, яка виконується особою за вироком чи іншим рішенням суду або відповідно до законів про воєнний і про надзвичайний стан.

Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу від визначеної законом.

Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється.

Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення.

Право на своєчасне одержання винагороди за працю захищається законом.

Стаття 44. Ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону.

Стаття 45. Кожен, хто працює, має право на відпочинок.

Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи у нічний час.

Максимальна тривалість робочого часу, мінімальна тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також інші умови здійснення цього права визначаються законом.

Стаття 46. Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом.

Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і

організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом.

Стаття 47. Кожен має право на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду.

Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Ніхто не може бути примусово позбавлений житла інакше як на підставі закону за рішенням суду.

Стаття 48. Кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.

Стаття 49. Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування.

Охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм.

Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. У державних і комунальних закладах охорони здоров'я медична допомога надається безоплатно; існуюча мережа таких закладів не може бути скорочена. Держава сприяє розвитку лікувальних закладів усіх форм власності.

Держава дбає про розвиток фізичної культури і спорту, забезпечує санітарно-епідемічне благополуччя.

Стаття 50. Кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди.

Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена.

Стаття 51. Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї.

Батьки зобов'язані утримувати дітей до їх повноліття. Повнолітні діти зобов'язані піклуватися про своїх непрацездатних батьків.

Сім'я, дитинство, материнство і батьківство охороняються державою.

Стаття 52. Діти рівні у своїх правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються за законом.

Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу. Держава заохочує і підтримує

благодійницьку діяльність щодо дітей.

Стаття 53. Кожен має право на освіту.

Повна загальна середня освіта є обов'язковою.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам.

Громадяни мають право безоплатно здобути вищу освіту в державних і комунальних навчальних закладах на конкурсній основі.

Громадянам, які належать до національних меншин, відповідно до закону гарантується право на навчання рідною мовою чи на вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національні культурні товариства.

Стаття 54. Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Кожний громадянин має право на результати своєї інтелектуальної, творчої діяльності; ніхто не може використовувати або поширювати їх без його згоди, за винятками, встановленими законом.

Держава сприяє розвитку науки, встановленню наукових зв'язків України зі світовим співтовариством.

Культурна спадщина охороняється законом.

Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами.

Стаття 55. Права і свободи людини і громадянина захищаються судом.

Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Кожен має право звертатися за захистом своїх прав до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна.

Кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань.

Стаття 56. Кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при

здійсненні ними своїх повноважень.

Стаття 57. Кожному гарантується право знати свої права і обов'язки.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом.

Закони та інші нормативно-правові акти, що визначають права і обов'язки громадян, не доведені до відома населення у порядку, встановленому законом, є нечинними.

Стаття 58. Закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи.

Ніхто не може відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

Стаття 59. Кожен має право на правову допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатура.

Стаття 60. Ніхто не зобов'язаний виконувати явно злочинні розпорядження чи накази.

За віддання і виконання явно злочинного розпорядження чи наказу настає юридична відповідальність.

Стаття 61. Ніхто не може бути двічі притягнений до юридичної відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення.

Юридична відповідальність особи має індивідуальний характер.

Стаття 62. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду.

Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину.

Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь.

У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням.

Стаття 63. Особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом.

Підозрюваний, обвинувачений чи підсудний має право на захист.

Засуджений користується всіма правами людини і громадянина, за винятком обмежень, які визначені законом і встановлені вироком суду.

Стаття 64. Конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України.

В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися

окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Стаття 66. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки.

Стаття 67. Кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом.

Усі громадяни щорічно подають до податкових інспекцій за місцем проживання декларації про свій майновий стан та доходи за минулий рік у порядку, встановленому законом.

Стаття 68. Кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей.

Незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності.

Розділ III

ВИБОРИ. РЕФЕРЕНДУМ

Стаття 69. Народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум та інші форми безпосередньої демократії.

Стаття 70. Право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років.

Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними.

Стаття 71. Вибори до органів державної влади та органів місцевого самоврядування є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Виборцям гарантується вільне волевиявлення.

Стаття 72. Всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених цією Конституцією.

Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

Стаття 73. Виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України.

Стаття 74. Референдум не допускається щодо законопроектів з питань податків, бюджету та амністії.

Розділ IV

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

Стаття 75. Єдиним органом законодавчої влади в Україні є парламент - Верховна Рада України.

Стаття 76. Конституційний склад Верховної Ради України - чотириста п'ятдесят народних депутатів України, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Повноваження народних депутатів України визначаються Конституцією та законами України.

Стаття 77. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

Позачергові вибори до Верховної Ради України призначаються Президентом України і проводяться в період шістдесяті днів з дня опублікування рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України.

Порядок проведення виборів народних депутатів України встановлюється законом.

Стаття 78. Народні депутати України здійснюють свої повноваження на постійній основі.

Народні депутати України не можуть мати іншого представницького мандата, бути на державній службі, обіймати інші оплачувані посади, займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю (крім викладацької, наукової та творчої діяльності), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності встановлюються законом.

У разі виникнення обставин, що порушують вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, народний депутат України у двадцятиденний строк з дня виникнення таких обставин припиняє таку діяльність або подає особисту заяву про складення повноважень народного депутата України.

Стаття 79. Перед вступом на посаду народні депутати України складають перед Верховною Радою України таку присягу:

"Присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми діями боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу.

Присягаю додержуватися Конституції України та законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників".

Присягу зачитує найстарший за віком народний депутат України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України, після чого

депутати скріплюють присягу своїми підписами під її текстом.

Відмова скласти присягу має наслідком втрату депутатського мандата.

Повноваження народних депутатів України починаються з моменту складення присяги.

Стаття 80. Народним депутатам України гарантується депутатська недоторканність.

Народні депутати України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у парламенті та його органах, за винятком відповідальності за образу чи наклеп.

Народні депутати України не можуть бути без згоди Верховної Ради України притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи заарештовані.

Стаття 81. Повноваження народних депутатів України припиняються одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради України.

Повноваження народного депутата України припиняються достроково у разі:

- 1) складення повноважень за його особистою заявою;
- 2) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- 3) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім;
- 4) припинення його громадянства або його виїзду на постійне проживання за межі України;
- 5) якщо протягом двадцяти днів з дня виникнення обставин, які призводять до порушення вимог щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності, ці обставини ним не усунуто;
- 6) невходження народного депутата України, обраного від політичної партії (виборчого блоку політичних партій), до складу депутатської фракції цієї політичної партії (виборчого блоку політичних партій) або виходу народного депутата України із складу такої фракції;
- 7) його смерті.

Повноваження народного депутата України припиняються достроково також у разі дострокового припинення відповідно до Конституції України повноважень Верховної Ради України - в день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

Рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата України у випадках, передбачених пунктами 1, 4 частини другої цієї статті, приймається Верховною Радою України, а у випадку, передбаченому пунктом 5 частини другої цієї статті, - судом.

У разі набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо народного депутата України, визнання народного депутата України недієздатним або безвісно відсутнім його повноваження припиняються з дня набрання законної сили рішенням суду, а в разі смерті народного депутата України - з дня смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть.

У разі невходження народного депутата України, обраного від політичної партії (виборчого блоку політичних партій), до складу депутатської фракції

цієї політичної партії (виборчого блоку політичних партій) або виходу народного депутата України із складу такої фракції його повноваження припиняються достроково на підставі закону за рішенням вищого керівного органу відповідної політичної партії (виборчого блоку політичних партій) з дня прийняття такого рішення.

Стаття 82. Верховна Рада України працює сесійно.

Верховна Рада України є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу.

Верховна Рада України збирається на першу сесію не пізніше ніж на тридцятий день після офіційного оголошення результатів виборів.

Перше засідання новообраної Верховної Ради України відкриває найстарший за віком народний депутат України.

Стаття 83. Чергові сесії Верховної Ради України починаються першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року.

Позачергові сесії Верховної Ради України, із зазначенням порядку денного, скликаються Головою Верховної Ради України на вимогу Президента України або на вимогу не менш як третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

У разі оголошення указу Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях Верховна Рада України збирається на засідання у дводенний строк без скликання.

У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану.

Порядок роботи Верховної Ради України встановлюється Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

У Верховній Раді України за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України формується протягом одного місяця з дня відкриття першого засідання Верховної Ради України, що проводиться після чергових або позачергових виборів Верховної Ради України, або протягом місяця з дня припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді України відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції Президенту України щодо кандидатури Прем'єр-міністра України, а також відповідно до цієї Конституції вносить пропозиції щодо кандидатур до складу Кабінету Міністрів України.

Засади формування, організації діяльності та припинення діяльності коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України встановлюються Конституцією України та Регламентом Верховної Ради України.

Депутатська фракція у Верховній Раді України, до складу якої входить

більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України, має права коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, передбачені цією Конституцією.

Стаття 84. Засідання Верховної Ради України проводяться відкрито. Закрите засідання проводиться за рішенням більшості від конституційного складу Верховної Ради України.

Рішення Верховної Ради України приймаються виключно на її пленарних засіданнях шляхом голосування.

Голосування на засіданнях Верховної Ради України здійснюється народним депутатом України особисто.

Стаття 85. До повноважень Верховної Ради України належить:

1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;

2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;

3) прийняття законів;

4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;

6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;

7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;

8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;

9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;

10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпідменту), встановленому статтею 111 цієї Конституції;

11) розгляд і прийняття рішення щодо схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України;

12) призначення за поданням Президента України Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України, призначення за поданням Прем'єр-міністра України інших членів Кабінету Міністрів України, Голови Антимонопольного комітету України, Голови Державного комітету телебачення і радіомовлення України, Голови Фонду державного майна України, звільнення зазначених осіб з посад, вирішення питання про відставку Прем'єр-міністра України, членів Кабінету Міністрів України;

12-1) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням

Президента України Голови Служби безпеки України;

13) здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів України відповідно до цієї Конституції та закону;

14) затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням;

15) прийняття Регламенту Верховної Ради України;

16) призначення на посади та звільнення з посад Голови та інших членів Рахункової палати;

17) призначення на посаду та звільнення з посади Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; заслуховування його щорічних доповідей про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні;

18) призначення на посаду та звільнення з посади Голови Національного банку України за поданням Президента України;

19) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Ради Національного банку України;

20) призначення на посади та звільнення з посад половини складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;

21) призначення на посади та звільнення з посад членів Центральної виборчої комісії за поданням Президента України;

22) затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Служби безпеки України, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, а також Міністерства внутрішніх справ України;

23) схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України;

24) встановлення державних символів України;

25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади;

26) призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України;

27) обрання суддів безстроково;

28) дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України; призначення позачергових виборів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

29) утворення і ліквідація районів, встановлення і зміна меж районів і міст, віднесення населених пунктів до категорії міст, найменування і перейменування населених пунктів і районів;

30) призначення чергових та позачергових виборів до органів місцевого самоврядування;

31) затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію, про оголошення окремих місцевостей зонами надзвичайної екологічної ситуації;

32) надання законом згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України;

33) здійснення парламентського контролю у межах, визначених цією Конституцією та законом;

34) прийняття рішення про направлення запиту до Президента України на вимогу народного депутата України, групи народних депутатів України чи комітету Верховної Ради України, попередньо підтриману не менш як однією третиною від конституційного складу Верховної Ради України;

35) призначення на посаду та звільнення з посади керівника апарату Верховної Ради України; затвердження кошторису Верховної Ради України та структури її апарату;

36) затвердження переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, визначення правових засад вилучення об'єктів права приватної власності;

37) затвердження законом Конституції Автономної Республіки Крим, змін до неї.

Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Стаття 86. Народний депутат України має право на сесії Верховної Ради України звернутися із запитом до органів Верховної Ради України, до Кабінету Міністрів України, до керівників інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ і організацій, розташованих на території України, незалежно від їх підпорядкування і форм власності.

Керівники органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій зобов'язані повідомити народного депутата України про результати розгляду його запиту.

Стаття 87. Верховна Рада України за пропозицією Президента України або не менш як однієї третини народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів України та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

Питання про відповідальність Кабінету Міністрів України не може розглядатися Верховною Радою України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України або протягом останньої сесії Верховної Ради України.

Стаття 88. Верховна Рада України обирає із свого складу Голову Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України та відкликає їх з цих посад.

Голова Верховної Ради України:

- 1) веде засідання Верховної Ради України;
- 2) організовує роботу Верховної Ради України, координує діяльність її органів;
- 3) підписує акти, прийняті Верховною Радою України;
- 4) представляє Верховну Раду України у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав;
- 5) організовує роботу апарату Верховної Ради України.

Голова Верховної Ради України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією, у порядку, встановленому Регламентом Верховної Ради України.

Стаття 89. Верховна Рада України для здійснення законопроектної роботи, підготовки і попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій відповідно до Конституції України створює з числа народних депутатів України комітети Верховної Ради України та обирає голів, перших заступників, заступників голів та секретарів цих комітетів.

Верховна Рада України у межах своїх повноважень може створювати тимчасові спеціальні комісії для підготовки і попереднього розгляду питань.

Верховна Рада України для проведення розслідування з питань, що становлять суспільний інтерес, утворює тимчасові слідчі комісії, якщо за це проголосувала не менш як одна третина від конституційного складу Верховної Ради України.

Висновки і пропозиції тимчасових слідчих комісій не є вирішальними для слідства і суду.

Організація і порядок діяльності комітетів Верховної Ради України, її тимчасових спеціальних і тимчасових слідчих комісій встановлюються законом.

Стаття 90. Повноваження Верховної Ради України припиняються у день відкриття першого засідання Верховної Ради України нового скликання.

Президент України має право достроково припинити повноваження Верховної Ради України, якщо:

- 1) протягом одного місяця у Верховній Раді України не сформовано коаліцію депутатських фракцій відповідно до статті 83 цієї Конституції;
- 2) протягом шістдесяти днів після відставки Кабінету Міністрів України не сформовано персональний склад Кабінету Міністрів України;
- 3) протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися.

Рішення про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України приймається Президентом України після консультацій з Головою Верховної Ради України, його заступниками та головами депутатських

фракцій у Верховній Раді України.

Повноваження Верховної Ради України, що обрана на позачергових виборах, проведених після дострокового припинення Президентом України повноважень Верховної Ради України попереднього скликання, не можуть бути припинені протягом одного року з дня її обрання.

Повноваження Верховної Ради України не можуть бути достроково припинені Президентом України в останні шість місяців строку повноважень Верховної Ради України або Президента України.

Стаття 91. Верховна Рада України приймає закони, постанови та інші акти більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених цією Конституцією.

Стаття 92. Виключно законами України визначаються:

- 1) права і свободи людини і громадянина, гарантії цих прав і свобод; основні обов'язки громадянина;
- 2) громадянство, правосуб'єктність громадян, статус іноземців та осіб без громадянства;
- 3) права корінних народів і національних меншин;
- 4) порядок застосування мов;
- 5) засади використання природних ресурсів, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу, освоєння космічного простору, організації та експлуатації енергосистем, транспорту і зв'язку;
- 6) основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення; засади регулювання праці і зайнятості, шлюбу, сім'ї, охорони дитинства, материнства, батьківства; виховання, освіти, культури і охорони здоров'я; екологічної безпеки;
- 7) правовий режим власності;
- 8) правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання;
- 9) засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;
- 10) засади регулювання демографічних та міграційних процесів;
- 11) засади утворення і діяльності політичних партій, інших об'єднань громадян, засобів масової інформації;
- 12) організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики;
- 13) територіальний устрій України;
- 14) судоустрій, судочинство, статус суддів, засади судової експертизи, організація і діяльність прокуратури, органів дізнання і слідства, нотаріату, органів і установ виконання покарань; основи організації та діяльності адвокатури;
- 15) засади місцевого самоврядування;
- 16) статус столиці України; спеціальний статус інших міст;
- 17) основи національної безпеки, організації Збройних Сил України і забезпечення громадського порядку;

- 18) правовий режим державного кордону;
- 19) правовий режим воєнного і надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації;
- 20) організація і порядок проведення виборів і референдумів;
- 21) організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України;
- 22) засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Виключно законами України встановлюються:

- 1) Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; засади створення і функціонування фінансового, грошового, кредитного та інвестиційного ринків; статус національної валюти, а також статус іноземних валют на території України; порядок утворення і погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу; порядок випуску та обігу державних цінних паперів, їх види і типи;
- 2) порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав; порядок допуску та умови перебування підрозділів збройних сил інших держав на території України;
- 3) одиниці ваги, міри і часу; порядок встановлення державних стандартів;
- 4) порядок використання і захисту державних символів;
- 5) державні нагороди;
- 6) військові звання, дипломатичні ранги та інші спеціальні звання;
- 7) державні свята;
- 8) порядок утворення і функціонування вільних та інших спеціальних зон, що мають економічний чи міграційний режим, відмінний від загального.

Законом України оголошується амністія.

Стаття 93. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України належить Президентові України, народним депутатам України та Кабінету Міністрів України.

Законопроекти, визначені Президентом України як невідкладні, розглядаються Верховною Радою України позачергово.

Стаття 94. Закон підписує Голова Верховної Ради України і невідкладно направляє його Президентові України.

Президент України протягом п'ятнадцяти днів після отримання закону підписує його, беручи до виконання, та офіційно оприлюднює його або повертає закон зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями до Верховної Ради України для повторного розгляду.

У разі якщо Президент України протягом встановленого строку не повернув закон для повторного розгляду, закон вважається схваленим Президентом України і має бути підписаний та офіційно оприлюднений.

Якщо під час повторного розгляду закон буде знову прийнятий Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу, Президент України зобов'язаний його підписати та

офіційно оприлюднити протягом десяти днів. У разі якщо Президент України не підписав такий закон, він невідкладно офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом.

Закон набирає чинності через десять днів з дня його офіційного оприлюднення, якщо інше не передбачено самим законом, але не раніше дня його опублікування.

Стаття 95. Бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

Виключно законом про Державний бюджет України визначаються будь-які видатки держави на загальносуспільні потреби, розмір і цільове спрямування цих видатків.

Держава прагне до збалансованості бюджету України.

Регулярні звіти про доходи і видатки Державного бюджету України мають бути оприлюднені.

Стаття 96. Державний бюджет України затверджується щорічно Верховною Радою України на період з 1 січня по 31 грудня, а за особливих обставин - на інший період.

Кабінет Міністрів України не пізніше 15 вересня кожного року подає до Верховної Ради України проект закону про Державний бюджет України на наступний рік. Разом із проектом закону подається доповідь про хід виконання Державного бюджету України поточного року.

Стаття 97. Кабінет Міністрів України відповідно до закону подає до Верховної Ради України звіт про виконання Державного бюджету України.

Поданий звіт має бути оприлюднений.

Стаття 98. Контроль від імені Верховної Ради України за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням здійснює Рахункова палата.

Організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом.

Стаття 99. Грошовою одиницею України є гривня.

Забезпечення стабільності грошової одиниці є основною функцією центрального банку держави - Національного банку України.

Стаття 100. Рада Національного банку України розробляє основні засади грошово-кредитної політики та здійснює контроль за її проведенням.

Правовий статус Ради Національного банку України визначається законом.

Стаття 101. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.

Розділ V

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ

Стаття 102. Президент України є главою держави і виступає від її імені.

Президент України є гарантом державного суверенітету, територіальної

цілісності України, додержання Конституції України, прав і свобод людини і громадянина.

Стаття 103. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Президентом України може бути обраний громадянин України, який досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років та володіє державною мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд.

Президент України не може мати іншого представницького мандата, обіймати посаду в органах державної влади або в об'єднаннях громадян, а також займатися іншою оплачуваною або підприємницькою діяльністю чи входити до складу керівного органу або наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України. У разі дострокового припинення повноважень Президента України вибори Президента України проводяться в період дев'яноста днів з дня припинення повноважень.

Порядок проведення виборів Президента України встановлюється законом.

Стаття 104. Новообраний Президент України вступає на пост не пізніше ніж через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів, з моменту складення присяги народом на урочистому засіданні Верховної Ради України.

Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.

Президент України складає таку присягу:

"Я, (ім'я та прізвище), волею народу обраний Президентом України, заступаючи на цей високий пост, урочисто присягаю на вірність Україні. Зобов'язуюсь усіма своїми справами боронити суверенітет і незалежність України, дбати про благо Вітчизни і добробут Українського народу, обстоювати права і свободи громадян, додержуватися Конституції України і законів України, виконувати свої обов'язки в інтересах усіх співвітчизників, підносити авторитет України у світі".

Президент України, обраний на позачергових виборах, складає присягу у п'ятиденний строк після офіційного оголошення результатів виборів.

Стаття 105. Президент України користується правом недоторканності на час виконання повноважень.

За посягання на честь і гідність Президента України винні особи притягаються до відповідальності на підставі закону.

Звання Президента України охороняється законом і зберігається за ним довічно, якщо тільки Президент України не був усунений з поста в порядку імпічменту.

Стаття 106. Президент України:

- 1) забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави;
- 2) звертається з посланнями до народу та із щорічними і позачерговими посланнями до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- 3) представляє державу в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори та укладає міжнародні договори України;
- 4) приймає рішення про визнання іноземних держав;
- 5) призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; приймає вірчі і відкличні грамоти дипломатичних представників іноземних держав;
- 6) призначає всеукраїнський референдум щодо змін Конституції України відповідно до статті 156 цієї Конституції, проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою;
- 7) призначає позачергові вибори до Верховної Ради України у строки, встановлені цією Конституцією;
- 8) припиняє повноваження Верховної Ради України у випадках, передбачених цією Конституцією;
- 9) вносить за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, подання про призначення Верховною Радою України Прем'єр-міністра України в строк не пізніше ніж на п'ятнадцятий день після одержання такої пропозиції;
- 10) вносить до Верховної Ради України подання про призначення Міністра оборони України, Міністра закордонних справ України;
- 11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора України;
- 12) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Ради Національного банку України;
- 13) призначає на посади та звільняє з посад половину складу Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення;
- 14) вносить до Верховної Ради України подання про призначення на посаду та звільнення з посади Голови Служби безпеки України;
- 15) зупиняє дію актів Кабінету Міністрів України з мотивів невідповідності цій Конституції з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності;
- 16) скасовує акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим;
- 17) є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави;
- 18) очолює Раду національної безпеки і оборони України;
- 19) вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану

війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань;

20) приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України;

21) приймає у разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує у разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України;

22) призначає на посади та звільняє з посад третину складу Конституційного Суду України;

23) утворює суди у визначеному законом порядку;

24) присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання і класні чини;

25) нагороджує державними нагородами; встановлює президентські відзнаки та нагороджує ними;

26) приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні;

27) здійснює помилування;

28) створює у межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України, для здійснення своїх повноважень консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи і служби;

29) підписує закони, прийняті Верховною Радою України;

30) має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів (крім законів про внесення змін до Конституції України) з наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України;

31) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України.

Президент України не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Президент України на основі та на виконання Конституції і законів України видає укази і розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України.

Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 цієї статті, скріплюються підписами Прем'єр-міністра України і міністра, відповідального за акт та його виконання.

Стаття 107. Рада національної безпеки і оборони України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Рада національної безпеки і оборони України координує і контролює діяльність органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони.

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент

України.

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України вводяться в дію указами Президента України.

Компетенція та функції Ради національної безпеки і оборони України визначаються законом.

Стаття 108. Президент України виконує свої повноваження до вступу на пост новообраного Президента України.

Повноваження Президента України припиняються достроково у разі:

- 1) відставки;
- 2) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 3) усунення з поста в порядку імпічменту;
- 4) смерті.

Стаття 109. Відставка Президента України набуває чинності з моменту проголошення ним особисто заяви про відставку на засіданні Верховної Ради України.

Стаття 110. Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я має бути встановлена на засіданні Верховної Ради України і підтверджена рішенням, прийнятим більшістю від її конституційного складу на підставі письмового подання Верховного Суду України - за зверненням Верховної Ради України, і медичного висновку.

Стаття 111. Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі.

Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради України.

За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України.

Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом

України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду України про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину.

Стаття 112. У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110, 111 цієї Конституції виконання обов'язків Президента України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Голову Верховної Ради України. Голова Верховної Ради України в період виконання ним обов'язків Президента України не може здійснювати повноваження, передбачені пунктами 2, 6-8, 10-13, 22, 24, 25, 27, 28 статті 106 Конституції України.

Розділ VI

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ. ІНШІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Стаття 113. Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується цією Конституцією та законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

Стаття 114. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри, міністри.

Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України.

Кандидатуру для призначення на посаду Прем'єр-міністра України вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, сформованої відповідно до статті 83 Конституції України, або депутатської фракції, до складу якої входить більшість народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Міністр оборони України, Міністр закордонних справ України призначаються Верховною Радою України за поданням Президента України, інші члени Кабінету Міністрів України призначаються Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Прем'єр-міністр України керує роботою Кабінету Міністрів України, спрямовує її на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України.

Стаття 115. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Верховною Радою України.

Прем'єр-міністр України, інші члени Кабінету Міністрів України мають

право заявити Верховній Раді України про свою відставку.

Відставка Прем'єр-міністра України, прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України мають наслідком відставку всього складу Кабінету Міністрів України. У цих випадках Верховна Рада України здійснює формування нового складу Кабінету Міністрів України у строки і в порядку, що визначені цією Конституцією.

Кабінет Міністрів України, який склав повноваження перед новообраною Верховною Радою України або відставку якого прийнято Верховною Радою України, продовжує виконувати свої повноваження до початку роботи новосформованого Кабінету Міністрів України.

Стаття 116. Кабінет Міністрів України:

1) забезпечує державний суверенітет і економічну самостійність України, здійснення внутрішньої і зовнішньої політики держави, виконання Конституції і законів України, актів Президента України;

2) вживає заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина;

3) забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України;

5) забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності; здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

6) розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання;

7) здійснює заходи щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

8) організовує і забезпечує здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи;

9) спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади;

9-1) утворює, реорганізовує та ліквідовує відповідно до закону міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади;

9-2) призначає на посади та звільняє з посад за поданням Прем'єр-міністра України керівників центральних органів виконавчої влади, які не входять до складу Кабінету Міністрів України;

10) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Стаття 117. Кабінет Міністрів України в межах своєї компетенції видає постанови і розпорядження, які є обов'язковими до виконання.

Акти Кабінету Міністрів України підписує Прем'єр-міністр України.

Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, міністерств та

інших центральних органів виконавчої влади підлягають реєстрації в порядку, встановленому законом.

Стаття 118. Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами.

Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня.

Рішення голів місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до закону скасовані Президентом України або головою місцевої державної адміністрації вищого рівня.

Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає обґрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

- 1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;
- 2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Стаття 120. Члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

Розділ VII ПРОКУРАТУРА

Стаття 121. Прокуратура України становить єдину систему, на яку покладаються:

- 1) підтримання державного обвинувачення в суді;
- 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом;
- 3) нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, досудове слідство;
- 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян;
- 5) нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами.

Стаття 122. Прокуратуру України очолює Генеральний прокурор України, який призначається на посаду та звільняється з посади за згодою Верховної Ради України Президентом України. Верховна Рада України може висловити недовіру Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

Строк повноважень Генерального прокурора України - п'ять років.

Стаття 123. Організація і порядок діяльності органів прокуратури України визначаються законом.

Розділ VIII ПРАВОСУДДЯ

Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі.

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Судові рішення ухвалюються судами іменем України і є обов'язковими до виконання на всій території України.

Стаття 125. Система судів загальної юрисдикції в Україні будується за принципами територіальності і спеціалізації.

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України.

Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі суди.

Відповідно до закону діють апеляційні та місцеві суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Стаття 126. Незалежність і недоторканність суддів гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється.

Суддя не може бути без згоди Верховної Ради України затриманий чи заарештований до винесення обвинувального вироку судом.

Судді обіймають посади безстроково, крім суддів Конституційного Суду України та суддів, які призначаються на посаду судді вперше.

Суддя звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі:

- 1) закінчення строку, на який його обрано чи призначено;
- 2) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 4) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 5) порушення суддею присяги;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- 7) припинення його громадянства;
- 8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

Держава забезпечує особисту безпеку суддів та їхніх сімей.

Стаття 127. Правосуддя здійснюють професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні.

Професійні судді не можуть належати до політичних партій та профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

На посаду судді може бути рекомендований кваліфікаційною комісією суддів громадянин України, не молодший двадцяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж роботи у галузі права не менш як три роки, проживає в Україні не менш як десять років та володіє державною мовою.

Суддями спеціалізованих судів можуть бути особи, які мають фахову підготовку з питань юрисдикції цих судів. Ці судді відправляють правосуддя лише у складі колегій суддів.

Додаткові вимоги до окремих категорій суддів щодо стажу, віку та їх професійного рівня встановлюються законом.

Захист професійних інтересів суддів здійснюється в порядку, встановленому законом.

Стаття 128. Перше призначення на посаду професійного судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Всі інші судді, крім суддів Конституційного Суду України, обираються Верховною Радою України безстроково, в порядку, встановленому законом.

Голова Верховного Суду України обирається на посаду та звільняється з посади шляхом таємного голосування Пленумом Верховного Суду України в порядку, встановленому законом.

Стаття 129. Судді при здійсненні правосуддя незалежні і підкоряються лише закону.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

Основними засадами судочинства є:

- 1) законність;
- 2) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 3) забезпечення доведеності вини;
- 4) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 5) підтримання державного обвинувачення в суді прокурором;
- 6) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 7) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 8) забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом;
- 9) обов'язковість рішень суду.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства в судах окремих судових юрисдикцій.

За неповагу до суду і судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності.

Стаття 130. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів.

Для вирішення питань внутрішньої діяльності судів діє суддівське самоврядування.

Стаття 131. В Україні діє Вища рада юстиції, до відання якої належить:

- 1) внесення подання про призначення суддів на посади або про звільнення їх з посад;
- 2) прийняття рішення стосовно порушення суддями і прокурорами вимог щодо несумісності;
- 3) здійснення дисциплінарного провадження стосовно суддів Верховного Суду України і суддів вищих спеціалізованих судів та розгляд скарг на рішення про притягнення до дисциплінарної відповідальності суддів апеляційних та місцевих судів, а також прокурорів.

Вища рада юстиції складається з двадцяти членів. Верховна Рада України, Президент України, з'їзд суддів України, з'їзд адвокатів України, з'їзд

представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ призначають до Вищої ради юстиції по три члени, а всеукраїнська конференція працівників прокуратури - двох членів Вищої ради юстиції.

До складу Вищої ради юстиції входять за посадою Голова Верховного Суду України, Міністр юстиції України, Генеральний прокурор України.

Розділ IX ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ

Стаття 132. Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.

Стаття 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.

До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь.

Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України.

Розділ X АВТОНОМНА РЕСПУБЛІКА КРИМ

Стаття 134. Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Стаття 135. Автономна Республіка Крим має Конституцію Автономної Республіки Крим, яку приймає Верховна Рада Автономної Республіки Крим та затверджує Верховна Рада України не менш як половиною від конституційного складу Верховної Ради України.

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та рішення Ради міністрів Автономної Республіки Крим не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції України, законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та на їх виконання.

Стаття 136. Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, депутати якої обираються на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років. Припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим має наслідком припинення повноважень її депутатів.

Чергові вибори до Верховної Ради Автономної Республіки Крим відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обраної на чергових виборах.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в Автономній Республіці Крим.

Урядом Автономної Республіки Крим є Рада міністрів Автономної Республіки Крим. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим призначається на посаду та звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за погодженням із Президентом України.

Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України та законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами, що належать до єдиної системи судів України.

Стаття 137. Автономна Республіка Крим здійснює нормативне регулювання з питань:

- 1) сільського господарства і лісів;
- 2) меліорації і кар'єрів;
- 3) громадських робіт, ремесел та промислів; благодійництва;
- 4) містобудування і житлового господарства;
- 5) туризму, готельної справи, ярмарків;
- 6) музеїв, бібліотек, театрів, інших закладів культури, історико-культурних заповідників;
- 7) транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів;
- 8) мисливства, рибальства;
- 9) санітарної і лікарняної служб.

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції України та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності.

Стаття 138. До відання Автономної Республіки Крим належить:

- 1) призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим;
- 2) організація та проведення місцевих референдумів;
- 3) управління майном, що належить Автономній Республіці Крим;
- 4) розроблення, затвердження та виконання бюджету Автономної Республіки Крим на основі єдиної податкової і бюджетної політики України;
- 5) розроблення, затвердження та реалізація програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного та культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля - відповідно до

загальнодержавних програм;

6) визнання статусу місцевостей як курортів; встановлення зон санітарної охорони курортів;

7) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку та громадської безпеки;

8) забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в Автономній Республіці Крим; охорона і використання пам'яток історії;

9) участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів;

10) ініціювання введення надзвичайного стану та встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або в окремих її місцевостях.

Законами України Автономній Республіці Крим можуть бути делеговані також інші повноваження.

Стаття 139. В Автономній Республіці Крим діє Представництво Президента України, статус якого визначається законом України.

Розділ XI

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 140. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста - самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Стаття 141. До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років. Припинення повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради має наслідком припинення повноважень депутатів відповідної ради.

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових виборах, становить п'ять років.

Чергові вибори сільських, селищних, міських, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень відповідної ради чи відповідного голови, обраних на чергових виборах.

Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації, ліквідації визначаються законом.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради.

Стаття 142. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 143. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації

спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 144. Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 145. Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку.

Стаття 146. Інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

Розділ XII

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Стаття 147. Конституційний Суд України є єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Стаття 148. Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж роботи за фахом не менш як десять років, проживає в Україні протягом останніх двадцяти років та володіє державною мовою.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним на повторний строк.

Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк.

Стаття 149. На суддів Конституційного Суду України поширюються

гарантії незалежності та недоторканності, підстави щодо звільнення з посади, передбачені статтею 126 цієї Конституції, та вимоги щодо несумісності, визначені в частині другій статті 127 цієї Конституції.

Стаття 150. До повноважень Конституційного Суду України належить:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність):

законів та інших правових актів Верховної Ради України;

актів Президента України;

актів Кабінету Міністрів України;

правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Ці питання розглядаються за зверненнями: Президента України; не менш як сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду України; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

З питань, передбачених цією статтею, Конституційний Суд України ухвалює рішення, які є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не можуть бути оскаржені.

Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України або Кабінету Міністрів України дає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України дає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Стаття 152. Закони та інші правові акти за рішенням Конституційного Суду України визнаються неконституційними повністю чи в окремій частині, якщо вони не відповідають Конституції України або якщо була порушена встановлена Конституцією України процедура їх розгляду, ухвалення або набрання ними чинності.

Закони, інші правові акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність.

Матеріальна чи моральна шкода, завдана фізичним або юридичним особам актами і діями, що визнані неконституційними, відшкодовується державою у встановленому законом порядку.

Стаття 153. Порядок організації і діяльності Конституційного Суду України, процедура розгляду ним справ визначаються законом.

Розділ XIII

ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття 154. Законопроект про внесення змін до Конституції України може бути поданий до Верховної Ради України Президентом України або не менш

як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України.

Стаття 155. Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України", попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради України, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради України за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України.

Стаття 156. Законопроект про внесення змін до розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України" подається до Верховної Ради України Президентом України або не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом, який призначається Президентом України.

Повторне подання законопроекту про внесення змін до розділів I, III і XIII цієї Конституції з одного й того самого питання можливе лише до Верховної Ради України наступного скликання.

Стаття 157. Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Стаття 158. Законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту.

Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України.

Стаття 159. Законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 цієї Конституції.

Розділ XIV

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 160. Конституція України набуває чинності з дня її прийняття.

Стаття 161. День прийняття Конституції України є державним святом - Днем Конституції України.

Розділ XV

ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Закони та інші нормативні акти, прийняті до набуття чинності цією

Конституцією, є чинними у частині, що не суперечить Конституції України.

2. Верховна Рада України після прийняття Конституції України здійснює повноваження, передбачені цією Конституцією.

Чергові вибори до Верховної Ради України проводяться у березні 1998 року.

3. Чергові вибори Президента України проводяться в останню неділю жовтня 1999 року.

4. Президент України протягом трьох років після набуття чинності Конституцією України має право видавати схвалені Кабінетом Міністрів України і скріплені підписом Прем'єр-міністра України укази з економічних питань, не врегульованих законами, з одночасним поданням відповідного законопроекту до Верховної Ради України в порядку, встановленому статтею 93 цієї Конституції.

Такий указ Президента України вступає в дію, якщо протягом тридцяти календарних днів з дня подання законопроекту (за винятком днів міжсесійного періоду) Верховна Рада України не прийме закон або не відхилить поданий законопроект більшістю від її конституційного складу, і діє до набрання чинності законом, прийнятим Верховною Радою України з цих питань.

5. Кабінет Міністрів України формується відповідно до цієї Конституції протягом трьох місяців після набуття нею чинності.

6. Конституційний Суд України формується відповідно до цієї Конституції протягом трьох місяців після набуття нею чинності. До створення Конституційного Суду України тлумачення законів здійснює Верховна Рада України.

7. Голови місцевих державних адміністрацій після набуття чинності цією Конституцією набувають статусу голів місцевих державних адміністрацій згідно зі статтею 118 цієї Конституції, а після обрання голів відповідних рад складають повноваження голів цих рад.

8. Сільські, селищні, міські ради та голови цих рад після набуття чинності Конституцією України здійснюють визначені нею повноваження до обрання нового складу цих рад у березні 1998 року.

Районні та обласні ради, обрані до набуття чинності цією Конституцією, здійснюють визначені нею повноваження до сформування нового складу цих рад відповідно до Конституції України.

Районні в містах ради та голови цих рад після набуття чинності цією Конституцією здійснюють свої повноваження відповідно до закону.

9. Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію нагляду за додержанням і застосуванням законів та функцію попереднього слідства - до введення в дію законів, що регулюють діяльність державних органів щодо контролю за додержанням законів, та до сформування системи досудового слідства і введення в дію законів, що регулюють її функціонування.

10. До прийняття законів, що визначають особливості здійснення

виконавчої влади в містах Києві та Севастополі відповідно до статті 118 цієї Конституції, виконавчу владу в цих містах здійснюють відповідні державні адміністрації.

11. Частина перша статті 99 цієї Конституції вводиться в дію після введення національної грошової одиниці - гривні.

12. Верховний Суд України і Вищий арбітражний суд України здійснюють свої повноваження відповідно до чинного законодавства України до сформування системи судів загальної юрисдикції в Україні відповідно до статті 125 цієї Конституції, але не довше ніж п'ять років.

Судді всіх судів в Україні, обрані чи призначені до дня набуття чинності цією Конституцією, продовжують здійснювати свої повноваження згідно з чинним законодавством до закінчення строку, на який вони обрані чи призначені.

Судді, повноваження яких закінчилися в день набуття чинності цією Конституцією, продовжують здійснювати свої повноваження протягом одного року.

13. Протягом п'яти років після набуття чинності цією Конституцією зберігається існуючий порядок арешту, тримання під вартою і затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, а також порядок проведення огляду та обшуку житла або іншого володіння особи.

14. Використання існуючих військових баз на території України для тимчасового перебування іноземних військових формувань можливе на умовах оренди в порядку, визначеному міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України.

15. Чергові вибори до Верховної Ради України після відновлення положень Конституції України в редакції від 28 червня 1996 року за Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 у справі про додержання процедури внесення змін до Конституції України проводяться в останню неділю жовтня 2012 року.

16. Чергові вибори Президента України після відновлення положень Конституції України в редакції від 28 червня 1996 року за Рішенням Конституційного Суду України від 30 вересня 2010 року № 20-рп/2010 у справі про додержання процедури внесення змін до Конституції України проводяться в останню неділю березня 2015 року.

(Див. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 ; зміни ВВР, 2005, № 2, ст.44 ; ВВР, 2011, № 10, ст.68; ВВР, 2014, № 11, ст.142 ; ВВР, 2014, № 11, ст.143)

ПРО РЕГЛАМЕНТ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 10 лютого 2010 року

(витяги)

Розділ І.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.

Стаття 1. Правові засади роботи Верховної Ради України

1. Порядок роботи Верховної Ради України (далі - Верховна Рада), її органів та посадових осіб, засади формування, організації діяльності та припинення діяльності депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді встановлюються Конституцією України, Регламентом Верховної Ради України (далі - Регламент) та законами України "Про комітети Верховної Ради України", "Про статус народного депутата України", про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України.

2. Регламент встановлює порядок підготовки і проведення сесій Верховної Ради, її засідань, формування державних органів, визначає законодавчу процедуру, процедуру розгляду інших питань, віднесених до її повноважень, та порядок здійснення контрольних функцій Верховної Ради.

Стаття 3. Відкритість і гласність роботи Верховної Ради

1. Засідання Верховної Ради є відкритими і гласними, крім випадків, установлених Конституцією України та цим Регламентом.

2. Відкритість засідань Верховної Ради забезпечується шляхом доступу до них будь-яких осіб, крім випадків, передбачених законодавством. Порядок доступу до відкритих засідань визначається розпорядженням Голови Верховної Ради України.

3. Представники засобів масової інформації, журналісти акредитуються при Верховній Раді на певний строк або на весь строк поточного скликання Верховної Ради відповідно до Закону України "Про інформацію" в порядку, визначеному відповідним Положенням, яке затверджується Головою Верховної Ради України. Акредитація проводиться відповідним структурним підрозділом Апарату Верховної Ради. Апарат Верховної Ради може надавати акредитованим представникам засобів масової інформації матеріали, які надаються народним депутатам, крім тих, про нерозголошення чи ненадання яких у встановленому порядку прийнято відповідне рішення на підставі закону.

5. Гласність засідань Верховної Ради забезпечується шляхом їх трансляції по телебаченню і радіо, публікації стенографічних бюлетенів засідань Верховної Ради, її рішень у Відомостях Верховної Ради України, газеті "Голос України" та інших виданнях Верховної Ради, а також шляхом розміщення інформації на офіційному веб-сайті Верховної Ради. Час, обсяг, форма трансляції, обсяг друку визначаються відповідно до закону цим Регламентом, окремими постановами Верховної Ради.

Верховна Рада надає інформацію за запитами відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації". Розгляд та надання відповіді на запити на інформацію забезпечуються Апаратом Верховної Ради.

6. У повному обсязі у прямому ефірі по радіо та телебаченню, запису у вечірні години по телебаченню транслюються:

1) складення присяги народними депутатами;

- 2) відкриття сесії Верховної Ради;
- 3) розгляд організаційних питань першої сесії Верховної Ради нового скликання;
- 4) розгляд питання про обрання, відкликання Голови Верховної Ради України, Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України;
- 5) розгляд питання про надання згоди на призначення Президентом України Прем'єр-міністра України;
- 6) складення присяги Українському народові новообраним Президентом України на урочистому засіданні Верховної Ради;
- 7) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- 8) проведення "години запитань до Уряду";
- 9) проведення парламентських слухань;
- 10) засідання з питання про відповідальність Кабінету Міністрів України;
- 11) розгляд інших питань згідно з рішенням Верховної Ради.

Стаття 7. Забезпечення діяльності Верховної Ради

1. Організаційне, правове, наукове, документальне, інформаційне, експертно-аналітичне, матеріально-технічне та фінансове забезпечення діяльності Верховної Ради, її органів, народних депутатів, депутатських фракцій (депутатських груп) у Верховній Раді здійснює Апарат Верховної Ради.

3. Апарат Верховної Ради діє на основі Положення про Апарат Верховної Ради, яке затверджується постановою Верховної Ради. Положення про структурний підрозділ Апарату Верховної Ради затверджується Головою Верховної Ради України.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Глава 1 СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 9. Форми роботи Верховної Ради

1. Верховна Рада проводить свою роботу сесійно. Сесії є чергові та позачергові.

3. Кожна сесія Верховної Ради починається і завершується виконанням у залі засідань Верховної Ради Державного Гімну України.

4. Сесії Верховної Ради складаються із засідань Верховної Ради, засідань комітетів, тимчасових слідчих комісій і тимчасових спеціальних комісій, що проводяться у період між пленарними засіданнями, роботи народних депутатів у депутатських фракціях (депутатських групах) та з виборцями. Комітет, тимчасова спеціальна комісія чи тимчасова слідча комісія можуть проводити свої засідання одночасно з пленарними засіданнями Верховної Ради лише за процедурним рішенням Верховної Ради.

5. Засідання Верховної Ради можуть бути пленарними, урочистими, а також можуть проводитися у формі парламентських слухань.

...

Стаття 46. Види рішень Верховної Ради

1. Рішеннями Верховної Ради є акти Верховної Ради, а також процедурні та інші рішення, які заносяться до протоколу пленарних засідань Верховної Ради.

2. Актами Верховної Ради є закони, постанови, резолюції, декларації, звернення, заяви.

Стаття 47. Прийняття рішень Верховної Ради

1. Відповідно до частини другої статті 84, статті 91 Конституції України Верховна Рада приймає рішення виключно на її пленарних засіданнях після обговорення питань більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, крім випадків, передбачених Конституцією України та цим Регламентом.

2. Рішення Верховної Ради приймаються шляхом відкритого поіменного голосування, крім випадків, передбачених цим Регламентом, коли проводяться таємне голосування шляхом подачі бюлетенів.

3. Голосування здійснюється народним депутатом особисто за допомогою електронної системи шляхом голосування "за", "проти" або "утримався" в залі засідань Верховної Ради або у визначеному для таємного голосування місці біля залу для пленарних засідань. У разі виявлення на пленарному засіданні народним депутатом факту порушення вимог щодо особистого голосування шляхом голосування за іншого народного депутата розгляд питання порядку денного на його вимогу зупиняється. Головуючий на пленарному засіданні встановлює присутність відповідного народного депутата у залі засідань Верховної Ради, а у разі його відсутності доручає Лічильній комісії вилучити картку такого народного депутата та передати її головуючому на пленарному засіданні і проводить повторне голосування щодо пропозиції, яка ставилась на голосування останньою.

4. На пленарному засіданні народний депутат не повинен перешкоджати розгляду питань порядку денного, в тому числі шляхом блокування трибуни, перешкоджання роботі головуючого на пленарному засіданні, а також голосуванню інших народних депутатів.

5. Рішення про персональні обрання, призначення, надання згоди на призначення на посаду, надання згоди на звільнення з посади та звільнення з посади приймаються Верховною Радою шляхом відкритого поіменного голосування, крім випадків, передбачених законом та цим Регламентом, коли рішення приймаються таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів.

6. Рішення Верховної Ради щодо проектів законів, постанов, інших актів Верховної Ради приймаються лише з питань, включених до порядку денного пленарних засідань Верховної Ради до початку пленарного засідання.

Стаття 48. Скасування рішень Верховної Ради

1. Рішення Верховної Ради можуть бути скасовані Верховною Радою до підписання відповідного акта Верховної Ради Головою Верховної Ради України.

2. Закони, постанови та інші акти Верховної Ради, що набрали чинності, скасуванню Верховною Радою не підлягають, вони можуть бути визнані

Верховною Радою такими, що втратили чинність.

3. У разі порушення встановленої цим Регламентом процедури при розгляді й голосуванні проекту закону, постанови, іншого акта Верховної Ради народний депутат, інший суб'єкт права законодавчої ініціативи чи його представник можуть звернутися до головуючого на пленарному засіданні із заявою про порушення цього Регламенту при розгляді й голосуванні питання.

4. Головуючий на пленарному засіданні повинен невідкладно вжити заходів для усунення порушень цього Регламенту, які виникли при розгляді й голосуванні питання, або у разі виникнення перешкод, які могли вплинути на результати голосування під час його проведення, провести за рішенням Верховної Ради повторне голосування без обговорення.

5. У разі якщо в результаті вжитих головуючим на пленарному засіданні заходів не забезпечено припинення порушення цього Регламенту та не усунуто наслідків цього порушення при голосуванні за закон, постанову чи інший акт Верховної Ради в цілому або якщо головуючий на пленарному засіданні залишив заяву без розгляду, народний депутат, інший суб'єкт права законодавчої ініціативи може у дводенний строк звернутися до Голови Верховної Ради України з відповідною письмовою заявою.

6. Одночасно народний депутат, інший суб'єкт права законодавчої ініціативи вносить проект постанови Верховної Ради про скасування рішення Верховної Ради про прийняття закону, постанови чи іншого акта Верховної Ради в цілому.

7. Голова Верховної Ради України або Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України направляє проект постанови Верховної Ради, передбачений частиною шостою цієї статті, в день його внесення комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, для попереднього розгляду і внесення пропозицій.

8. Комітет, до предмета відання якого належать питання регламенту, в терміновому порядку, але не пізніше як за три дні від дня одержання проекту постанови Верховної Ради з урахуванням календарного плану роботи сесії Верховної Ради, готує висновок щодо доцільності його прийняття чи відхилення.

9. Після розгляду відповідного проекту постанови Верховної Ради в комітеті, до предмета відання якого належать питання регламенту, Верховна Рада без голосування про включення до порядку денного розглядає його на пленарному засіданні. Обговорення питання щодо такого проекту постанови Верховної Ради проводиться за скороченою процедурою.

10. Рішення про скасування результатів голосування за закон, постанову чи інший акт Верховної Ради в цілому приймається більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, якщо інше не передбачено цим Регламентом.

Стаття 48. Скасування рішень Верховної Ради

1. Рішення Верховної Ради можуть бути скасовані Верховною Радою до підписання відповідного акта Верховної Ради Головою Верховної Ради

України.

2. Закони, постанови та інші акти Верховної Ради, що набрали чинності, скасуванню Верховною Радою не підлягають, вони можуть бути визнані Верховною Радою такими, що втратили чинність.

Розділ III

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ. ОБРАННЯ, ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ВІДКЛИКАННЯ ЇЇ ПОСАДОВИХ ОСІБ

Глава 11

ФОРМУВАННЯ ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ (ДЕПУТАТСЬКИХ ГРУП) У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

Стаття 57. Формування депутатських фракцій

1. Депутатські фракції формуються на першій сесії Верховної Ради нового скликання до розгляду питань про обрання Голови Верховної Ради України, створення органів Верховної Ради. Якщо цього не відбулося, головуючий на пленарному засіданні оголошує перерву для їх формування. Перед наступним пленарним засіданням Апарат Верховної Ради надає народним депутатам інформаційні матеріали, які були подані до Апарату Верховної Ради за день до початку зазначеного пленарного засідання, про сформовані відповідно до вимог цього Регламенту депутатські фракції.

Стаття 58. Принципи формування депутатських фракцій

1. Депутатські фракції формуються із числа народних депутатів, обраних за виборчими списками політичних партій та народних депутатів, які були висунуті політичною партією в одномандатних округах. При формуванні депутатської фракції до її складу також за умови додержання засад діяльності такої фракції можуть увійти народні депутати, обрані в одномандатних округах, які реєструвалися кандидатами у народні депутати шляхом самовисування, або народні депутати, які були висунуті політичною партією, що за результатами виборів не взяла участь у розподілі депутатських мандатів.

2. Політична партія має право формувати у Верховній Раді лише одну депутатську фракцію.

3. Принципи функціонування депутатської фракції повинні бути демократичними і не суперечити вимогам Конституції України, Закону України "Про статус народного депутата України" та цього Регламенту.

Глава 14

ПОГОДЖУВАЛЬНА РАДА ДЕПУТАТСЬКИХ ФРАКЦІЙ (ДЕПУТАТСЬКИХ ГРУП) У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ

Стаття 73. Погоджувальна рада депутатських фракцій (депутатських груп)

1. Погоджувальна рада створюється як консультативно-дорадчий орган для попередньої підготовки і розгляду організаційних питань роботи Верховної Ради.

2. До складу Погоджувальної ради входять Голова Верховної Ради України, Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України,

голови депутатських фракцій (голови депутатських груп) з правом ухвального голосу та голови комітетів з правом дорадчого голосу. У разі відсутності голови депутатської фракції (голови депутатської групи) чи голови комітету за їх дорученням у засіданні Погоджувальної ради бере участь відповідно заступник голови депутатської фракції (заступник голови депутатської групи), перший заступник (заступник) голови комітету з правом відповідно ухвального чи дорадчого голосу.

3. Головує на засіданнях Погоджувальної ради Голова Верховної Ради України, а в разі його відсутності - Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України.

4. Народні депутати мають право бути присутніми на засіданнях Погоджувальної ради, брати участь у обговоренні питань, що розглядаються, вносити пропозиції щодо проектів порядку денного сесії, розкладу пленарних засідань та тижневого порядку денного пленарних засідань (статті 20, 24, 25 цього Регламенту).

5. У засіданнях Погоджувальної ради мають право брати участь:

а) суб'єкти права законодавчої ініціативи чи їх представники;

б) голова тимчасової спеціальної комісії, тимчасової слідчої комісії з правом дорадчого голосу, якщо на засіданні Погоджувальної ради розглядаються питання, віднесені до повноважень такої комісії;

в) відповідальні працівники Апарату Верховної Ради, які здійснюють організаційно-технічне забезпечення проведення Погоджувальної ради та пленарних засідань Верховної Ради.

6. Погоджувальна рада проводить свою роботу у формі засідань, як правило, в понеділок тижня пленарних засідань. Засідання Погоджувальної ради є правомочним за умови присутності на ньому не менше половини її складу з правом ухвального голосу.

7. Засідання Погоджувальної ради скликаються Головою Верховної Ради України, а в разі його відсутності - Першим заступником чи заступником Голови Верховної Ради України або за ініціативою представників двох чи більше депутатських фракцій (депутатських груп) у разі необхідності.

8. Робота Погоджувальної ради здійснюється гласно, її засідання є відкритими, за винятком випадків прийняття рішення про проведення закритого засідання.

9. На кожному засіданні Погоджувальної ради ведеться протокол та стенограма засідання. Протокол засідання Погоджувальної ради підписує головуючий на засіданні.

10. Пропозиції Погоджувальної ради ухвалюються такою кількістю голосів членів Погоджувальної ради з правом ухвального голосу, яка у сумарному підрахунку голосів членів відповідних депутатських фракцій (депутатських груп) є достатньою для прийняття позитивного рішення при голосуванні питання у залі засідань.

11. Ухвалені пропозиції щодо порядку денного пленарних засідань направляються депутатським фракціям (депутатським групам), органам та

особам, яких вони стосуються, не пізніше 18-ї години дня засідання Погоджувальної ради.

12. Пропозиції для розгляду на черговому засіданні Погоджувальної ради подаються комітетами, тимчасовими спеціальними комісіями, тимчасовими слідчими комісіями до Апарату Верховної Ради не пізніш як за чотири дні до проведення чергового засідання.

13. Члени Погоджувальної ради, а також інші особи, які запрошуються на її чергові засідання, не пізніш як за три дні інформуються про питання, які плануються до розгляду на черговому засіданні, та отримують необхідні матеріали.

14. Погоджувальна рада:

1) узгоджує проект плану законопроектної роботи та рекомендує його Верховній Раді для затвердження;

2) розглядає та ухвалює пропозиції щодо проектів календарного плану роботи сесії, порядку денного сесії, розкладу пленарних засідань та тижневого порядку денного пленарних засідань;

3) погоджує кандидатів на посади голови комітету, першого заступника, заступника голови та секретаря комітету;

4) вносить Голові Верховної Ради України пропозицію щодо скликання позачергового пленарного засідання Верховної Ради та дати його проведення на вимогу трьох депутатських фракцій (депутатських груп) чи п'яти комітетів;

5) розглядає питання про вжиття заходів щодо забезпечення присутності народних депутатів на пленарних засіданнях;

6) вносить пропозиції щодо проведення парламентських слухань;

7) розглядає інші пропозиції з організації роботи Верховної Ради відповідно до цього Регламенту.

Глава 15

ГОЛОВА ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ, ПЕРШИЙ ЗАСТУПНИК ТА ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 74. Внесення кандидатур на посаду Голови Верховної Ради України

1. Голова Верховної Ради України обирається Верховною Радою на строк її повноважень з числа народних депутатів.

2. Кандидатури на посаду Голови Верховної Ради України пропонуються на пленарному засіданні Верховної Ради депутатськими фракціями (депутатськими групами), народними депутатами. Народний депутат може запропонувати для обрання свою кандидатуру. Після завершення внесення пропозицій щодо кандидатур на посаду Голови Верховної Ради України Верховна Рада приймає рішення про перехід до обговорення цих кандидатур і може робити перерву в пленарному засіданні на визначений нею строк для попереднього обговорення запропонованих кандидатур у депутатських фракціях (депутатських групах).

Стаття 75. Обрання Голови Верховної Ради України

1. Кандидати на посаду Голови Верховної Ради України виступають на пленарному засіданні в порядку внесення їх кандидатур з доповідями щодо програм своєї майбутньої діяльності - до 20 хвилин.

2. Після заслуховування доповідей кандидатів на посаду Голови Верховної Ради України проводиться обговорення цих кандидатур. Загальний час для обговорення кандидатур визначається Верховною Радою, але має становити не менше однієї години.

3. У виступах народних депутатів усі кандидатури на посаду Голови Верховної Ради України обговорюються одночасно. Народні депутати мають право ставити запитання кандидатам на посаду Голови Верховної Ради України, висловлювати думку щодо їх програм, політичних, ділових та особистих якостей, агітувати за або проти кожного з них. Головуючий на пленарному засіданні з дотриманням черговості запису на виступ (стаття 33 цього Регламенту) надає рівні можливості промовцям для виступу на підтримку того чи іншого кандидата на посаду Голови Верховної Ради України.

4. Кожний кандидат на посаду Голови Верховної Ради України в будь-який час може заявити про самовідвід. Для цього головуючий на пленарному засіданні надає йому слово позачергово.

5. Рішення щодо кандидатур на посаду Голови Верховної Ради України приймається шляхом відкритого поіменного голосування.

6. Обраним Головою Верховної Ради України вважається кандидат на посаду, який отримав більшість голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, якщо бюлетені для таємного голосування одержали не менше двох третин народних депутатів від їх фактичної чисельності.

7. Про обрання Голови Верховної Ради України оформляється відповідна постанова Верховної Ради, яку підписує обраний Голова Верховної Ради України.

9. Повноваження Голови Верховної Ради України починаються відразу після його обрання.

Стаття 78. Повноваження Голови Верховної Ради України

1. Голова Верховної Ради України на виконання повноважень, визначених Конституцією України:

- 1) веде засідання Верховної Ради з дотриманням вимог Регламенту;
- 3) підписує акти, прийняті Верховною Радою, чим засвідчує відповідність їх змісту прийнятим рішенням;
- 4) забезпечує оприлюднення актів Верховної Ради, які не потребують наступного підписання Президентом України;
- 5) здійснює повноваження, передбачені статтею 94 Конституції України;
- 6) представляє Верховну Раду у зносинах з іншими органами державної влади України та органами влади інших держав і міжнародними організаціями;
- 7) вживає заходів для забезпечення безпеки і охорони Верховної Ради

відповідно до закону;

8) вживає заходів щодо охорони та захисту народних депутатів;

9) веде засідання Погоджувальної ради;

10) забезпечує дотримання календарного плану роботи сесії та порядку денного пленарних засідань;

11) вживає заходів щодо забезпечення присутності народних депутатів на пленарних засіданнях;

12) організовує розробку планів законопроектної роботи Верховної Ради;

13) організовує підготовку питань до розгляду на пленарних засіданнях;

14) здійснює контроль за своєчасним направленням і розглядом депутатських запитів;

15) видає розпорядження з питань відрядження народних депутатів, посадових осіб Верховної Ради і підписує відповідні документи;

16) розподіляє посадові обов'язки між Першим заступником і заступником Голови Верховної Ради України, контролює їх виконання ними;

17) визначає відповідно до предметів відання комітетів головний комітет з підготовки і попереднього розгляду проектів актів, внесених на розгляд Верховної Ради;

18) має право скликати і проводити засідання комітетів, тимчасових спеціальних комісій для розгляду визначених ним або Верховною Радою питань, якщо відповідний комітет або тимчасова спеціальна комісія несвоєчасно чи неналежно виконують свої функції, й повідомляє про це на найближчому пленарному засіданні;

19) порушує перед відповідними органами, посадовими особами питання про відповідальність осіб за невиконання ними вимог, встановлених цим Регламентом, законами України "Про статус народного депутата України", "Про комітети Верховної Ради України", про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України;

20) організовує роботу Апарату Верховної Ради та здійснює контроль за його діяльністю;

21) у разі необхідності скасовує розпорядження Першого заступника чи заступника Голови Верховної Ради України та керівника Апарату Верховної Ради України;

22) пропонує Верховній Раді кандидатуру для призначення на посаду керівника Апарату Верховної Ради України;

23) забезпечує розробку проекту кошторису Верховної Ради на наступний рік;

24) не пізніше як через два місяці після закінчення бюджетного року забезпечує подання на розгляд Верховної Ради звіту про виконання кошторису Верховної Ради за минулий рік;

25) звертається до суду з позовом про дострокове припинення повноважень народного депутата в разі невиконання ним вимоги щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності;

26) виконує доручення Верховної Ради;

27) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією України, законами України та цим Регламентом.

2. Розпорядження Голови Верховної Ради України можуть бути змінені, скасовані рішенням Верховної Ради, прийнятим більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради.

Стаття 79. Обрання та відкликання з посад Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України

1. Верховна Рада обирає на строк її повноважень Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України з числа народних депутатів, кандидатури яких вносяться в порядку, передбаченому для внесення кандидатури на посаду Голови Верховної Ради України (стаття 74 цього Регламенту).

2. Запропоновані кандидатури на посаду Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України попередньо обговорюються в депутатських фракціях (депутатських групах), а потім на пленарному засіданні. Попередня підготовка та обговорення кандидатур на посаду здійснюються в порядку, передбаченому для обговорення кандидатури на посаду Голови Верховної Ради України по кожній кандидатурі окремо або разом.

3. Рішення про обрання Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України приймаються відкритим поіменним голосуванням більшістю народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради і оформляються відповідними постановами.

4. Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України можуть бути обрані одночасно за єдиним списком.

5. Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України можуть бути в будь-який час відкликані з посад за рішенням Верховної Ради в порядку, передбаченому частинами першою, другою, третьою, четвертою, шостою статті 76, частинами першою, третьою, п'ятою статті 77 цього Регламенту.

6. Переобрання Голови Верховної Ради України не є підставою для обов'язкового перегляду питання про перебування на посадах Першого заступника та заступника Голови Верховної Ради України.

Стаття 80. Повноваження Першого заступника і заступника Голови Верховної Ради України

1. Перший заступник і заступник Голови Верховної Ради України:

1) виконують окремі повноваження Голови Верховної Ради України за розподілом обов'язків, які визначає Голова Верховної Ради України;

2) визначають за дорученням Голови Верховної Ради України головний комітет з опрацювання внесених до Верховної Ради проектів актів відповідно до предметів відання комітетів;

3) вживають заходів для організації скоординованої спільної роботи комітетів, тимчасових спеціальних комісій і тимчасових слідчих комісій;

4) виконують інші повноваження, передбачені цим Регламентом, а також

виконують доручення Верховної Ради, Голови Верховної Ради України.

2. Перший заступник Голови Верховної Ради України виконує обов'язки Голови Верховної Ради України в разі його відсутності або неможливості виконання ним своїх обов'язків. Перший заступник Голови Верховної Ради України за розподілом обов'язків веде організаційну та іншу роботу з питань взаємодії Верховної Ради з органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, з питань підготовки і розгляду законопроекту про Державний бюджет України на відповідний рік та звіту про його виконання, організовує розробку проекту кошторису Верховної Ради, а також з питань здійснення Верховною Радою та її органами законопроектної діяльності, законодавчої процедури та контрольних функцій.

3. Заступник Голови Верховної Ради України виконує обов'язки Голови Верховної Ради України в разі його відсутності або неможливості виконання ним своїх обов'язків, за відсутності або неможливості їх виконання Першим заступником Голови Верховної Ради України.

Заступник Голови Верховної Ради України за розподілом обов'язків веде організаційну та іншу роботу з питань взаємодії Верховної Ради з органами судової влади та інформаційного забезпечення діяльності Верховної Ради.

Глава 16

СТВОРЕННЯ КОМІТЕТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 81. Створення комітетів Верховної Ради

1. Створення комітетів здійснюється з урахуванням вимог Закону України "Про комітети Верховної Ради України" та цього Регламенту.

2. Перелік комітетів затверджується у разі необхідності на першій сесії Верховної Ради нового скликання більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу.

3. Верховна Рада створює комітети у складі голів, перших заступників, заступників голів, секретарів та членів комітетів. Голови комітетів, перші заступники, заступники голів комітетів, секретарі, персональний склад членів комітетів обираються Верховною Радою більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу. Народний депутат може бути членом лише одного комітету.

4. Квоти розподілу посад голів комітетів, перших заступників, заступників голів, секретарів та членів комітетів визначаються пропорційно від кількісного складу депутатських фракцій (депутатських груп) до фактичної чисельності народних депутатів у порядку, встановленому Верховною Радою.

5. Облік квот пропорційного представництва депутатських фракцій (депутатських груп) у комітетах здійснює комітет, до предмета відання якого належать питання регламенту.

Глава 17

УТВОРЕННЯ ТИМЧАСОВИХ СПЕЦІАЛЬНИХ КОМІСІЙ ТА ТИМЧАСОВИХ СЛІДЧИХ КОМІСІЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 85. Порядок утворення тимчасової спеціальної комісії

1. Верховна Рада може прийняти рішення про утворення тимчасової спеціальної комісії для підготовки і попереднього розгляду питань, а також для підготовки і доопрацювання проектів законів та інших актів Верховної Ради на правах головного комітету, якщо предмет правового регулювання таких проектів не належить до предметів відання комітетів, утворених Верховною Радою, крім випадку, передбаченого частиною дев'ятою статті 146 цього Регламенту.

2. Тимчасова спеціальна комісія утворюється з числа народних депутатів, які дали на це згоду. Кількісний склад тимчасової спеціальної комісії формується з урахуванням принципу пропорційного представництва депутатських фракцій (депутатських груп).

3. Пропозиції щодо кількісного та персонального складу тимчасової спеціальної комісії подаються у письмовій формі депутатськими фракціями (депутатськими групами) у п'ятиденний строк з дня направлення до них письмового звернення ініціатора (ініціаторів) утворення тимчасової спеціальної комісії. У складі тимчасової спеціальної комісії може бути представлено не менш як по одному народному депутату від кожної депутатської фракції (депутатської групи). Якщо депутатська фракція (депутатська група) не запропонувала у встановлений строк представників для роботи в тимчасовій спеціальній комісії, то комісія створюється без участі представників цієї депутатської фракції (депутатської групи).

4. Про утворення тимчасової спеціальної комісії Верховна Рада приймає постанову, в якій визначає:

- 1) назву тимчасової спеціальної комісії;
- 2) мету, завдання і коло питань, для підготовки і попереднього розгляду яких утворюється тимчасова спеціальна комісія;
- 3) кількісний і персональний склад тимчасової спеціальної комісії, голову тимчасової спеціальної комісії та заступника голови;
- 4) термін діяльності тимчасової спеціальної комісії (на заздалегідь визначений час або на час виконання відповідної роботи);
- 5) термін звіту тимчасової спеціальної комісії про виконану роботу, який не перевищує шести місяців з дня її утворення;
- 6) заходи щодо кадрового, матеріально-технічного, інформаційного, організаційного забезпечення роботи тимчасової спеціальної комісії.

5. На посаду голови тимчасової спеціальної комісії не може бути обраний голова комітету. Народний депутат за погодженням з відповідною депутатською фракцією (депутатською групою) може бути одночасно членом одного комітету і тимчасової спеціальної комісії.

6. Секретар тимчасової спеціальної комісії обирається на першому засіданні тимчасової спеціальної комісії з числа її членів.

7. Голова тимчасової спеціальної комісії, заступник голови та секретар комісії не можуть бути членами однієї депутатської фракції (депутатської групи).

8. Строк повноважень тимчасової спеціальної комісії не може

перевищувати одного року з дня її утворення.

6. Основні терміни, використані в цьому розділі та Регламенті, мають таке значення:

1) законопроект - проекти законів, постанов Верховної Ради, які містять положення нормативного характеру;

2) проект іншого акта - проекти постанов, резолюцій, декларацій, звернень, заяв, що впливають з установчих, організаційних, контрольних та інших функцій Верховної Ради;

3) пропозиції - внесення змін до тексту законопроекту (статей, їх частин, пунктів, речень), зміни порядку розміщення, об'єднання розділів, глав, статей, їх частин і пунктів, а також виділення тих чи інших положень в окремі розділи, глави, статті;

4) поправка - внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту.

7. Пропозиції вносяться письмово до законопроекту, який готується до другого читання, в редакції, яка передбачає конкретну зміну, доповнення або виключення певних положень із тексту законопроекту.

8. Пропозиція щодо структурних частин законопроекту має містити послідовно викладені назви розділів, глав, а в разі необхідності - статей, частин чи пунктів законопроекту.

9. Поправка може бути внесена письмово до законопроекту, який готується до другого і третього читань, а також усно під час розгляду законопроекту в другому читанні на пленарному засіданні Верховної Ради.

Стаття 90. Оформлення законопроектів, проектів інших актів

1. Законопроект, проект іншого акта має бути оформлений відповідно до вимог закону, цього Регламенту та інших прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

2. Законопроект, проект іншого акта подається до Верховної Ради за підписом особи, яка має право законодавчої ініціативи або представляє орган, наділений таким правом.

3. Якщо законопроект, проект іншого акта ініційовано кількома народними депутатами, ініціатором його внесення вважається народний депутат, прізвище (підпис) якого на ньому зазначено першим. У разі якщо зазначений народний депутат відкликає свій підпис, ініціатором вважається той, чиє прізвище є наступним.

4. Ініціатор внесення чи представник суб'єкта права законодавчої ініціативи має право на доповідь законопроекту, проекту іншого акта на пленарному засіданні Верховної Ради та на засіданні головного комітету чи тимчасової спеціальної комісії з цього питання.

5. Законопроект, щодо якого Верховною Радою приймалося рішення стосовно вимог до його основних положень, принципів чи критеріїв, повинен відповідати цим вимогам.

6. Законопроект, у якому пропонується внести зміни до закону (законів), не може поєднуватися зі змінами до Конституції України. Законопроект

може передбачати внесення змін лише до тексту первинного законодавчого акта (закону, кодексу, основ законодавства тощо), а не до закону про внесення змін до цього законодавчого акта.

7. Кожен законопроект повинен містити положення щодо порядку набрання ним чинності.

8. Якщо для реалізації положень поданого законопроекту після його прийняття необхідні зміни до інших законів, такі зміни мають викладатися в розділі "Перехідні положення" цього законопроекту або в одночасно внесеному його ініціатором окремому законопроекті. До законопроекту додається перелік законів та інших нормативних актів, прийняття або перегляд яких необхідно здійснити для реалізації положень законопроекту в разі його прийняття.

9. До проектів інших актів, зазначених у пункті 2 частини шостої статті 89 цього Регламенту, альтернативні проекти відповідних актів не вносяться.

Розділ IV

ЗАКОНОДАВЧА ПРОЦЕДУРА

Глава 18

ВНЕСЕННЯ ТА ВІДКЛИКАННЯ ЗАКОНОПРОЕКТІВ

Стаття 89. Право законодавчої ініціативи

1. Право законодавчої ініціативи у Верховній Раді належить Президенту України, народним депутатам, Кабінету Міністрів України і Національному банку України.

2. Кабінет Міністрів України має виключне право на внесення проекту закону про Державний бюджет України.

3. Проект закону про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України вносить Президент України або Кабінет Міністрів України.

4. Проекти резолюцій, декларацій, звернень, заяв вносять народні депутати.

5. Право законодавчої ініціативи здійснюється шляхом внесення до Верховної Ради:

- 1) проектів законів, постанов;
- 2) проектів інших актів Верховної Ради;
- 3) пропозицій до законопроектів;
- 4) поправок до законопроектів.

Стаття 92. Реєстрація законопроектів, проектів інших актів

1. Законопроект, проект іншого акта, внесений до Верховної Ради, реєструється в Апараті Верховної Ради. Законопроект, внесений з дотриманням вимог статей 90, 91 цього Регламенту, реєструється в Апараті Верховної Ради в день його внесення.

2. У прийнятті на реєстрацію законопроекту, проекту іншого акта має бути відмовлено у разі, якщо він поданий з порушенням вимог статей 90, 91 цього Регламенту, а також якщо законопроект є альтернативним і вноситься з порушенням строків, визначених цим Регламентом.

3. Пропозиції, поправки, висновки до законопроектів подаються до Апарату Верховної Ради або безпосередньо до комітету чи до тимчасової спеціальної комісії, які визначені головними з відповідних законопроектів.

4. Усі зареєстровані законопроекти, проекти інших актів та супровідні документи вводяться Апаратом Верховної Ради до бази даних законопроектів електронної комп'ютерної мережі веб-сайту Верховної Ради.

Стаття 93. Попередній розгляд законопроектів, проектів інших актів у комітетах

1. Кожен законопроект, проект іншого акта після його реєстрації не пізніш як у п'ятиденний строк направляється Головою Верховної Ради України або відповідно до розподілу обов'язків Першим заступником, заступником Голови Верховної Ради України в комітет, який відповідно до предметів відання комітетів визначається головним з підготовки і попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта, а також у комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, для проведення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини, комітет, до предмета відання якого належать питання боротьби з корупцією, для підготовки експертного висновку щодо його відповідності вимогам антикорупційного законодавства та в комітет, до предмета відання якого належить оцінка відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції для підготовки експертного висновку. Кожен законопроект не пізніш як у триденний строк направляється комітетом, до предмета відання якого належать питання бюджету, до Кабінету Міністрів України для здійснення експертизи щодо його впливу на показники бюджету та відповідності законам, що регулюють бюджетні відносини.

2. У разі якщо для підготовки і попереднього розгляду, доопрацювання законопроектів Верховна Рада приймає рішення про утворення тимчасової спеціальної комісії (стаття 85 цього Регламенту), така комісія здійснює функції головного комітету з цих питань у порядку, визначеному цим Регламентом.

3. Головний комітет не пізніш як у тридцятиденний строк попередньо розглядає законопроект, проект іншого акта і ухвалює висновок щодо доцільності включення його до порядку денного сесії Верховної Ради. До висновку головного комітету додаються висновки комітетів, до предметів відання яких належать питання відповідно бюджету, боротьби з корупцією та оцінки відповідності законопроектів міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, які мають бути подані до головного комітету у 21-денний строк з дня отримання законопроекту, проекту іншого акта для надання висновку.

4. За дорученням Верховної Ради, Голови Верховної Ради України, за зверненням головного комітету, голови або першого заступника голови головного комітету чи з власної ініціативи комітет, до предмета відання якого належать питання регламенту, розглядає законопроект, проект іншого

акта та готує експертний висновок на відповідність його оформлення та реєстрації вимогам закону, цього Регламенту та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Висновок комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, додається до висновку головного комітету та має бути поданий до головного комітету у 21-денний строк з дня отримання законопроекту, проекту іншого акта для надання висновку. У разі якщо законопроект, проект іншого акта оформлено та/або зареєстровано без дотримання вимог закону, цього Регламенту та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, висновок комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, направляється головному комітету та Голові Верховної Ради України для повернення законопроекту, проекту іншого акта суб'єкту права законодавчої ініціативи без його включення до порядку денного сесії та розгляду на пленарному засіданні Верховної Ради.

5. До попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта головний комітет на своєму засіданні може запропонувати Кабінету Міністрів України, міністерствам, іншим державним органам, об'єднанням громадян висловити свою думку щодо доцільності його прийняття.

6. Для попереднього розгляду законопроекту, проекту іншого акта на засідання головного комітету запрошується ініціатор внесення законопроекту чи представник суб'єкта права законодавчої ініціативи, а в разі необхідності - представники Кабінету Міністрів України, міністерств, інших державних органів, об'єднань громадян, а також експерти, фахівці та інші особи.

7. Інші комітети за зверненням головного комітету або з власної ініціативи розглядають законопроект, проект іншого акта і направляють свої висновки до головного комітету. Якщо комітет, до предмета відання якого належать питання регламенту, інші комітети не направили свої висновки до головного комітету у встановлений частинами третьою та четвертою цієї статті строк, головний комітет попередньо розглядає законопроект, проект іншого акта без таких висновків.

Глава 19

РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

Стаття 108. Розгляд законопроектів головним комітетом

1. Після включення законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради підготовка його до першого читання здійснюється головним комітетом.

2. Розгляд законопроекту при підготовці його до першого читання здійснюється в порядку, передбаченому для попереднього розгляду законопроектів (стаття 93 цього Регламенту), з урахуванням особливостей, визначених цією главою.

Стаття 110. Особливості розгляду альтернативних законопроектів

1. Альтернативні законопроекти розглядаються, як правило, в порядку черговості їх внесення.

Стаття 111. Висновок головного комітету щодо законопроектів

1. За наслідками підготовки законопроекту до розгляду в першому читанні

головний комітет ухвалює висновок, який має містити:

1) пропозицію про прийняття Верховною Радою щодо відповідного законопроекту (кожного з альтернативних законопроектів у разі їх внесення) одного з рішень, передбачених статтею 114 цього Регламенту, та обґрунтування такої пропозиції;

2) пропозицію щодо перенесення розгляду законопроекту (в разі необхідності).

2. У разі розгляду альтернативних законопроектів головний комітет може внести пропозицію про попереднє визначення Верховною Радою основних положень, принципів, критеріїв та структурних частин законопроекту, на яких має ґрунтуватися відповідний законопроект.

3. У разі якщо законопроект потребує фінансово-економічного обґрунтування, до висновку головного комітету обов'язково додається висновок комітету, до предмета відання якого належать питання бюджету, щодо впливу законопроекту на показники бюджету та відповідності законопроекту законам, що регулюють бюджетні відносини. Головний комітет може також долучити одержані висновки Кабінету Міністрів України та інших комітетів з цього питання.

4. Якщо у висновках комітетів, яким Верховною Радою було доручено попередній розгляд законопроекту, є розбіжності, головний комітет вживає заходів щодо їх врегулювання. Питання, стосовно яких комітетами не досягнуто згоди, вносяться на розгляд Верховної Ради.

Стаття 114. Рішення за наслідками розгляду законопроекту в першому читанні

1. За наслідками розгляду законопроекту в першому читанні Верховна Рада може прийняти рішення про:

1) прийняття законопроекту за основу з дорученням головному комітету підготувати його до другого читання;

2) відхилення законопроекту;

3) повернення законопроекту суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання або направлення його до головного комітету для підготовки на повторне перше читання, визначивши при цьому основні положення, принципи, критерії, яким повинен відповідати доопрацьований законопроект чи його структурні частини;

4) опублікування законопроекту у визначеному Верховною Радою друкованому засобі масової інформації для всенародного обговорення, доопрацювання його головним комітетом з урахуванням наслідків обговорення і подання на повторне перше читання.

2. Верховна Рада після прийняття законопроекту за основу може прийняти рішення про прийняття законопроекту в цілому, за умови дотримання вимог цього Регламенту (частина четверта статті 102).

3. Законопроект вважається відхиленим, якщо жодне з рішень, зазначених у пунктах 1, 3, 4 частини першої цієї статті, не підтримано необхідною кількістю голосів народних депутатів. Здійснення таким чином відхилення

законопроекту заноситься до протоколу пленарного засідання як рішення Верховної Ради і має наслідки, передбачені цим Регламентом (частина друга статті 107).

Глава 20

РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ДРУГОМУ ЧИТАННІ

Стаття 116. Строки подання пропозицій і поправок до законопроекту, який готується до другого читання

1. Пропозиції та поправки до законопроекту, який готується до другого читання, можуть вноситися лише до того тексту законопроекту (статей, їх частин, пунктів, речень), який прийнятий Верховною Радою за основу. Такі пропозиції та поправки вносяться в 14-денний строк після дня прийняття законопроекту за основу. До повторного другого читання законопроекту пропозиції та поправки вносяться в 10-денний строк після дня попереднього другого читання і лише до тих статей, їх частин, пунктів, речень законопроекту, що не були прийняті в другому читанні. Пропозиції та поправки до законопроектів, розгляд яких не було завершено Верховною Радою попереднього скликання (частина друга статті 106 цього Регламенту), вносяться в 14-денний строк після дня включення їх до порядку денного першої сесії новообраної Верховної Ради.

2. Верховна Рада своїм рішенням про одноразове відхилення (*ad hoc*) від закріплених у цьому Регламенті положень може продовжити встановлені у цій статті строки або скоротити їх не більш як наполовину. Скорочення не допускається при розгляді проекту кодексу чи іншого законопроекту, кількість статей, пунктів якого понад 100.

Стаття 119. Розгляд законопроектів у другому читанні

1. Під час розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада проводить його постатейне обговорення та голосування. У разі необхідності можуть обговорюватися і ставитися на голосування окремі частини, пункти, підпункти, речення або статті.

2. Верховна Рада може прийняти процедурне рішення про розгляд законопроекту розділами, частинами з проведенням щодо них самостійного обговорення і голосування. Таке процедурне рішення може прийматися після обговорення за скороченою процедурою.

3. До початку чи у ході обговорення законопроекту в другому читанні може бути внесена пропозиція про обговорення і голосування спочатку тих структурних частин законопроекту, які містять основні, вирішальні або зумовлюючі положення щодо його інших відповідних структурних частин. Така пропозиція обговорюється за скороченою процедурою, після чого приймається процедурне рішення. У разі внесення Погоджувальною радою пропозицій щодо послідовності розгляду структурних частин законопроекту така пропозиція ставиться на голосування без обговорення до початку розгляду законопроекту.

Стаття 123. Рішення за результатами розгляду законопроекту в другому читанні

1. За результатами розгляду законопроекту в другому читанні Верховна Рада приймає рішення про:

1) прийняття законопроекту в другому читанні та доручення головному комітету підготувати його до третього читання;

2) відхилення законопроекту;

3) прийняття законопроекту в другому читанні та в цілому;

4) прийняття законопроекту в другому читанні, за винятком окремих розділів, глав, статей, частин статей, та направлення їх головному комітету на доопрацювання з наступним поданням законопроекту на повторне друге читання;

5) повернення законопроекту головному комітету на доопрацювання з наступним поданням на повторне друге читання.

2. У разі прийняття рішення, передбаченого пунктом 4 частини першої цієї статті, Верховна Рада визначає частини, розділи, глави, статті, частини статей, що підлягають доопрацюванню.

3. Законопроект вважається відхиленням, якщо жодне із запропонованих у пунктах 1, 3-5 частини першої цієї статті рішень не отримає на підтримку необхідної кількості голосів народних депутатів.

4. Якщо запропонований головним комітетом текст законопроекту прийнято без внесення змін до нього, якщо до нього немає зауважень відповідних структурних підрозділів Апарату Верховної Ради, Верховна Рада може прийняти рішення про прийняття законопроекту в другому читанні та в цілому.

Глава 21

РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ У ТРЕТЬОМУ ЧИТАННІ

Стаття 125. Внесення поправок перед розглядом законопроекту у третьому читанні

1. До законопроекту, який готується до третього читання, поправки вносяться у 5-денний строк після дня попереднього читання.

2. До третього читання законопроекту, який готується головним комітетом, вносяться лише поправки щодо внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей у тексті законопроекту, а також поправки, внесені з метою узгодження між собою структурних частин прийнятого у другому читанні законопроекту без зміни його змісту. Будь-які інші поправки відхиляються головним комітетом без розгляду їх по суті.

Стаття 128. Розгляд законопроектів у третьому читанні

1. У третьому читанні розглядаються і приймаються рішення щодо поправок (внесення виправлень, уточнень, усунення помилок, суперечностей в тексті законопроекту), поданих після прийняття законопроекту в другому читанні.

2. Розгляд законопроекту у третьому читанні включає:

1) голосування щодо статей законопроекту, текст яких зазнав змін після їх прийняття у другому читанні;

2) голосування щодо проекту постанови, внесеного народними

депутатами - членами головного комітету, про схвалення підготовленого Кабінетом Міністрів України плану організаційних, кадрових, матеріально-технічних, фінансових, інформаційних заходів щодо введення в дію закону після прийняття законопроекту;

3) голосування законопроекту в цілому.

3. Після прийняття закону в цілому внесення до його тексту будь-яких змін (за винятком виправлення граматичних чи технічних помилок) допускається лише за пропозицією Голови Верховної Ради України в порядку, визначеному цим Регламентом (стаття 131).

Стаття 129. Рішення за результатами розгляду законопроектів у третьому читанні

1. За результатами розгляду законопроекту у третьому читанні Верховна Рада може прийняти рішення про:

1) прийняття закону в цілому і направлення його на підпис Президенту України;

2) перенесення голосування щодо законопроекту в цілому у зв'язку із прийняттям рішення про перенесення розгляду законопроекту або до подання Кабінетом Міністрів України проектів актів, прийняття яких передбачено в законопроекті, що розглядається;

3) схвалення тексту законопроекту в цілому і винесення його на всеукраїнський референдум;

4) відхилення законопроекту.

2. У разі прийняття рішення, зазначеного в пункті 3 частини першої цієї статті, винесення законопроекту на всеукраїнський референдум та визначення його результатів здійснюються відповідно до положень Конституції України та законів, що регулюють питання проведення всеукраїнського референдуму.

3. У разі якщо Верховною Радою не прийнято жодного з передбачених пунктами 1-3 частини першої цієї статті рішень, законопроект вважається відхиленим.

Глава 22

ПІДГОТОВКА ПРИЙНЯТИХ ЗАКОНІВ ДО НАПРАВЛЕННЯ НА ПІДПИС ПРЕЗИДЕНТУ УКРАЇНИ

Стаття 130. Підготовка тексту прийнятого закону для підпису Головою Верховної Ради України

1. Текст закону, прийнятий Верховною Радою, не пізніше як у десятиденний строк оформляється головним комітетом, візується головою комітету та керівником секретаріату цього комітету чи особами, які виконують їх обов'язки, керівником юридичного підрозділу та керівником підрозділу, на який в установленому порядку покладено функцію з оформлення на підпис Голові Верховної Ради України прийнятих Верховною Радою актів, і подається на підпис Голові Верховної Ради України. Якщо текст закону завізований із зауваженнями, вони разом із текстом закону подаються Голові Верховної Ради України.

2. Голова Верховної Ради України підписує поданий на підпис закон не раніше двох і не пізніше п'яти днів з дня його подання, крім випадків, передбачених цим Регламентом.

3. У разі виявлення порушень законодавчої процедури, передбаченої цим Регламентом, наслідком чого може бути скасування результатів голосування, а також у разі подання на підпис Голові Верховної Ради України тексту закону, не ідентичного тексту законопроекту, прийнятого Верховною Радою, народний депутат у дводенний строк може письмово звернутися до Голови Верховної Ради України з обґрунтованою пропозицією про внесення уточнень до прийнятого закону. У цьому разі Голова Верховної Ради України не підписує закон без розгляду зазначених пропозицій Верховною Радою у порядку, передбаченому цим Регламентом (стаття 48).

4. Підписаний закон Голова Верховної Ради України невідкладно направляє Президенту України.

Глава 23

ПОВТОРНИЙ РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ЗАКОНІВ, ПОВЕРНЕНИХ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Стаття 132. Процедурні наслідки застосування Президентом України права вето

1. У разі якщо Президент України застосував право вето щодо прийнятого Верховною Радою закону і у визначений частиною другою статті 94 Конституції України строк повернув закон до Верховної Ради зі своїми вмотивованими і сформульованими пропозиціями, наслідком цього є скасування результатів голосування за закон у цілому і відкриття процедури його повторного розгляду у Верховній Раді.

2. Закон, повернений Президентом України до Верховної Ради для повторного розгляду, після його підготовки у головному комітеті розглядається позачергово на пленарному засіданні Верховної Ради, не пізніш як через 30 днів після його повернення з пропозиціями Президента України, якщо Верховною Радою не прийнято іншого рішення.

Глава 24

ПРИЙНЯТТЯ ПОСТАНОВ ТА ІНШИХ АКТІВ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 138. Порядок прийняття постанов та інших актів Верховної Ради

1. Постанови та інші акти (резольюції, декларації, звернення, заяви) Верховної Ради, визначені статтею 46 цього Регламенту, Верховна Рада приймає більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, крім випадків, визначених Конституцією України.

2. Постанови Верховної Ради приймаються з конкретних питань з метою здійснення її установчої, організаційної, контрольної та інших функцій. Такі постанови Верховної Ради набирають чинності з дня їх прийняття, якщо інше не передбачено самою постановою.

3. Постанови та інші акти Верховної Ради приймаються з дотриманням процедури, передбаченої для розгляду законопроектів у першому читанні з

прийняттям їх у цілому, якщо Верховною Радою не прийнято іншого рішення.

4. Постанови та інші акти, прийняті Верховною Радою, підписує та оприлюднює Голова Верховної Ради України.

5. Постанови, прийняті Верховною Радою, які містять положення нормативного характеру, набирають чинності з дня їх офіційного оприлюднення, якщо ними не передбачено інше.

Глава 25

ОПУБЛІКУВАННЯ, ЗБЕРІГАННЯ ЗАКОНІВ, ПОСТАНОВ ТА ІНШИХ АКТІВ, ПРИЙНЯТИХ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ

Стаття 139. Опублікування, зберігання законів, постанов та інших актів Верховної Ради

1. Підписані Президентом України закони публікуються в газеті "Голос України" та у Відомостях Верховної Ради України. Публікація законів у цих друкованих засобах масової інформації вважається офіційною.

2. Підписані Головою Верховної Ради України постанови та інші акти Верховної Ради не пізніше наступного дня після їх підписання передаються Апаратом Верховної Ради для опублікування в газеті "Голос України" та у Відомостях Верховної Ради України.

3. У разі виявлення невідповідності опублікованого закону, постанови чи іншого акта Верховної Ради оригіналу такого акта не пізніш як через 10 днів з дня виявлення невідповідності публікується в газеті "Голос України" та в черговому номері Відомостей Верховної Ради України уточнений текст закону, постанови чи іншого акта Верховної Ради.

4. Підписаний Президентом України закон, а також підписані Головою Верховної Ради України постанови та інші акти Верховної Ради є оригіналами і зберігаються в Апараті Верховної Ради в установленому порядку. Всі інші примірники закону, постанов та інших актів Верховної Ради є копіями.

РОЗДІЛ V

РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ПИТАНЬ ЗА СПЕЦІАЛЬНИМИ ПРОЦЕДУРАМИ

Глава 26 РОЗГЛЯД ЗАКОНОПРОЕКТІВ ПРО ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Стаття 141. Законодавство про порядок внесення Верховною Радою змін до Конституції України

1. Порядок діяльності Верховної Ради щодо внесення змін до Конституції України визначається Конституцією України, цією главою Регламенту та іншими його нормами, що не суперечать положенням цієї глави.

Стаття 142. Суб'єкти права подання до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій, поправок до них та пропозицій щодо їх розгляду

1. Суб'єктами права подання до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України є Президент України, народні

депутати у кількості, зазначеній у статті 154 та частині першій статті 156 Конституції України.

2. Суб'єктами права подання до Верховної Ради пропозицій, поправок до законопроектів про внесення змін до Конституції України є Президент України, а також народні депутати у кількості, яка передбачена статтею 154, частиною першою статті 156 Конституції України для подання до Верховної Ради відповідних законопроектів.

3. Під час підготовки і розгляду у Верховній Раді законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій, поправок до них або питань, пов'язаних з ними, пропозиції щодо порядку і результатів їх розгляду подаються народними депутатами у загальному порядку, встановленому Законом України "Про статус народного депутата України" та цим Регламентом.

4. Суб'єкти права подання до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій, поправок до них, пропозицій щодо порядку і результатів їх розгляду зазначають у письмовій формі, хто в разі необхідності представлятиме їхні правові позиції під час підготовки і розгляду у Верховній Раді та її органах поданих ними документів (до трьох осіб). Особами, уповноваженими представляти у Верховній Раді та її органах законопроекти про внесення змін до Конституції України, пропозиції та поправки до них, подані народними депутатами, можуть бути лише народні депутати з числа тих, хто підписав подання про внесення до Верховної Ради відповідних законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій, поправок до них і повноваження яких не припинені; заміна таких представників здійснюється шляхом подання звернення з дотриманням вимог щодо кількості підписів народних депутатів (стаття 144 цього Регламенту).

Стаття 143. Порядок подання до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій та поправок до них

1. Подання до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій та поправок до них здійснюється із застосуванням відповідно статей 154, 156, 157, 158 Конституції України, а також положень частин першої, четвертої статті 90, статей 91, 92, 94 цього Регламенту та з урахуванням вимог цієї глави Регламенту.

2. Суб'єкт права подання (ініціатор подання) до Верховної Ради законопроектів про внесення змін до Конституції України, пропозицій та поправок до них подає їх до Верховної Ради із письмовим поданням за своїм підписом (підписами), при цьому підпис народного депутата не відкликається.

3. Законопроект про внесення змін до Конституції України повинен містити положення про термін набрання ним чинності як закону.

4. Законопроект про внесення змін до розділу I "Загальні засади", розділу III "Вибори. Референдум" і розділу XIII "Внесення змін до Конституції України" не повинен містити положень про внесення змін до інших розділів Конституції України, за винятком лише редакційно уточнюючих змін, які

викликані відповідними змінами норм розділів I, III, XIII Конституції України. Затвердження всеукраїнським референдумом таких редакційно уточнюючих змін до інших розділів Конституції України не виключає прийняття в майбутньому Верховною Радою змін до тих же положень відповідно до статті 155, частини другої статті 158 Конституції України.

5. Законопроект про внесення змін до Конституції України, окремо поданий до Верховної Ради відповідно до статті 154 Конституції України, не повинен містити положень, які у зв'язку із системною єдністю норм Конституції України зумовлюють необхідність внесення змін до розділів Конституції України, зазначених у статті 156 Конституції України.

6. У разі виникнення необхідності одночасного комплексного внесення змін як до розділів Конституції України, зазначених у статті 155, так і до розділів, зазначених у частині першій статті 156 Конституції України, ініціатор подання таких змін до Конституції України подає до Верховної Ради одночасно два окремих законопроекти (пов'язані законопроекти). Такі законопроекти повинні містити також положення, які передбачають поєднане та узгоджене в часі набрання ними чинності та згідно з якими в разі неприйняття Верховною Радою чи незатвердження всеукраїнським референдумом одного із них інший, пов'язаний з ним, не набирає чинності.

7. Подання до Верховної Ради законопроекту про внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України супроводжується одночасним поданням і законопроекту, яким передбачається виділення коштів з Державного бюджету України на проведення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України.

8. Пояснювальна записка до законопроекту про внесення змін до Конституції України, крім загальних положень, передбачених у цьому Регламенті (частина перша статті 91), повинна висвітлювати також питання, зазначені в пунктах 2-10, 14 частини другої статті 145 цього Регламенту.

9. Альтернативні законопроекти подаються до Верховної Ради лише протягом 14 днів після надання народним депутатам законопроекту про внесення змін до Конституції України. У разі підписання народним депутатом письмового подання про внесення двох і більше альтернативних законопроектів про внесення змін до Конституції України його підпис у поданнях щодо внесення другого і наступних за часом альтернативних законопроектів не підлягає врахуванню.

Стаття 148. Звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України про надання висновку Конституційним Судом України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України

1. Звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України про надання висновку Конституційним Судом України щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України приймається у формі постанови Верховної Ради. Постанова про звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України

повинна містити положення про:

1) звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності включеного до порядку денного сесії Верховної Ради конкретно означеного законопроекту (або обох пов'язаних законопроектів) про внесення змін до Конституції України (із вказівкою реєстраційних реквізитів та ініціатора подання законопроекту до Верховної Ради) вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

2) направлення цієї постанови до Конституційного Суду України (законопроект додається);

3) дату набрання чинності цією постановою.

2. До звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України надається текст зареєстрованого законопроекту про внесення змін до Конституції України.

3. Одночасно із зверненням Верховної Ради до Конституційного Суду України направляються:

1) копія зареєстрованого звернення до Верховної Ради ініціатора подання до Верховної Ради законопроекту про внесення змін до Конституції України (підписи народних депутатів посвідчуються);

2) пояснювальна записка, подана разом із законопроектом ініціатором подання до Верховної Ради законопроекту про внесення змін до Конституції України;

3) текст постанови Верховної Ради про включення законопроекту до порядку денного сесії Верховної Ради, якщо вона прийнята окремо від постанови про звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України;

4) висновки комітетів, документи та інші матеріали, які надавалися народним депутатам у зв'язку з розглядом Верховною Радою питань про включення законопроекту до порядку денного сесії; прийняття постанови про звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України; прийняття пропозицій, поправок до законопроекту перед повторним направленням його із зверненням Верховної Ради до Конституційного Суду України (частина третя статті 151 цього Регламенту);

5) стенограми пленарних засідань, на яких розглядалися питання, зазначені в пункті 4 цієї частини.

4. Щодо пов'язаних законопроектів, зазначених у частині шостій статті 143 цього Регламенту, Верховна Рада приймає одну постанову про звернення до Конституційного Суду України.

5. Звернення Верховної Ради разом з матеріалами, зазначеними у частині третій цієї статті, невідкладно направляються Головою Верховної Ради України до Конституційного Суду України, про що головуючий на найближчому пленарному засіданні Верховної Ради робить повідомлення.

Стаття 149. Попереднє схвалення, прийняття Верховною Радою законопроекту про внесення змін до Конституції України, який за висновком Конституційного Суду України відповідає вимогам статей 157, 158

Конституції України

1. Попереднє схвалення, прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України здійснюється з урахуванням вимог статті 155, частини першої статті 156, частини другої статті 158, статті 159 Конституції України, частини десятої статті 147 цього Регламенту.

2. Питання про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України (стаття 155 Конституції України) не може розглядатися Верховною Радою на останній сесії строку її повноважень. Питання про попереднє схвалення та подальший розгляд такого законопроекту включається до порядку денного першої сесії новообраної Верховної Ради без голосування.

3. Новообрана Верховна Рада не може розглядати питання про прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України, який відповідно до статті 155 Конституції України був попередньо схвалений Верховною Радою попереднього скликання, але голосування щодо прийняття якого як закону не проводилося. У такому випадку законопроект про внесення змін до Конституції України вважається не прийнятим Верховною Радою попереднього скликання і до нього застосовуються вимоги частини першої статті 158 Конституції України.

4. Якщо у разі припинення повноважень Верховної Ради нею не розглянуто питання про прийняття відповідно до частини першої статті 156 Конституції України законопроекту про внесення змін до Конституції України, щодо якого є не розглянутий Верховною Радою висновок Конституційного Суду України, питання про розгляд зазначеного законопроекту включається до порядку денного першої сесії новообраної Верховної Ради без голосування.

5. Верховна Рада може розглянути питання і прийняти рішення про попереднє схвалення законопроекту відповідно до статті 155 Конституції України чи прийняття законопроекту відповідно до частини першої статті 156 Конституції України за умови, що такий законопроект за висновком Конституційного Суду України відповідає вимогам статей 157, 158 Конституції України і щодо його положень Конституційний Суд України не висловив застережень.

6. Верховна Рада може прийняти законопроект, передбачений статтею 155 Конституції України, за умови, що законопроект за висновком Конституційного Суду України визнаний таким, що відповідає вимогам статей 157, 158 Конституції України, та Конституційний Суд України не висловив щодо нього застережень, і цей законопроект відповідно до статті 155 Конституції України був попередньо схвалений Верховною Радою цього ж скликання на попередній черговій чи позачерговій сесії Верховної Ради.

7. Обговорення на пленарному засіданні Верховної Ради питань про попереднє схвалення (стаття 155 Конституції України) чи прийняття (стаття 155, частина перша статті 156 Конституції України) законопроекту про внесення змін до Конституції України проводиться в порядку, передбаченому

статтею 30 цього Регламенту з наданням слова Президенту України або уповноваженій ним особі у разі присутності їх на пленарному засіданні. Не допускається внесення і обговорення пропозицій, поправок до законопроекту про внесення змін до Конституції України, а також постановка питань про відкладення розгляду законопроекту, за винятком тих питань, які спрямовані на узгоджене в часі прийняття законопроектів, зазначених у частині десятій цієї статті.

8. Після обговорення законопроекту про внесення змін до Конституції України на голосування ставиться, відповідно, питання про його попереднє схвалення (стаття 155 Конституції України) чи прийняття в цілому (стаття 155, частина перша статті 156 Конституції України). Законопроект, який не отримав (згідно із статтею 155 чи, відповідно, частиною першою статті 156 Конституції України) необхідної кількості голосів народних депутатів на підтримку, вважається відповідно не схваленим попередньо чи не прийнятим.

9. У разі якщо законопроект про внесення змін до Конституції України не схвалено попередньо, як це передбачено статтею 155 Конституції України, Верховна Рада може більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу вирішити питання про зміст і строки подальшої роботи над ним. Якщо Верховна Рада не прийняла рішення про зміст і строки подальшої роботи над не схваленим попередньо законопроектом, він вважається не прийнятим. Не прийнятий Верховною Радою законопроект про внесення змін до Конституції України вважається знятим з розгляду. На такий законопроект поширюються, відповідно, положення частини першої статті 158, частини другої статті 156 Конституції України.

10. Попереднє схвалення і прийняття пов'язаних законопроектів про внесення змін до Конституції України, зазначених у частині шостій статті 143 цього Регламенту, здійснюється у такий спосіб, щоб обидва прийняті відповідно до статті 155 та частини першої статті 156 Конституції України законопроекти разом з прийнятим законом, яким передбачається виділення коштів з Державного бюджету України на проведення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України, були одночасно направлені Президентові України, відповідно, для підписання та призначення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України. Прийняття обох пов'язаних законопроектів здійснюється одним голосуванням.

11. Прийнятий Верховною Радою відповідно до статті 155 Конституції України закон про внесення змін до Конституції України із зазначенням дати попереднього схвалення Верховною Радою, дати його прийняття та інших реквізитів підписується Головою Верховної Ради України і відповідно до статті 94 Конституції України невідкладно направляється Президентові України для підписання та офіційного оприлюднення.

12. Після прийняття Верховною Радою законопроекту, поданого відповідно до частини першої статті 156 Конституції України, проводиться голосування щодо прийняття постатейно та в цілому раніше прийнятого у

першому читанні законопроекту (частина восьма статті 147 цього Регламенту), яким передбачається виділення коштів із Державного бюджету України на проведення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України.

13. Прийнятий Верховною Радою відповідно до частини першої статті 156 Конституції України законопроект про внесення змін до Конституції України із зазначенням дати його прийняття та інших реквізитів підписується Головою Верховної Ради України та разом із прийнятим Верховною Радою і підписаним Головою Верховної Ради України законом, зазначеним у частині дванадцятій цієї статті, невідкладно направляється Президентові України для призначення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України, а також, відповідно, підписання і оприлюднення закону, яким передбачається виділення коштів з Державного бюджету України на проведення всеукраїнського референдуму щодо змін до Конституції України.

Стаття 151. Розгляд Верховною Радою пропозицій, поправок до законопроекту про внесення змін до Конституції України

1. На пленарному засіданні Верховної Ради обговорення кожної пропозиції, поправки до законопроекту про внесення змін до Конституції України здійснюється у повному обсязі і проводиться в порядку, передбаченому в частині третій статті 119, статті 120 цього Регламенту.

2. Рішення про включення пропозиції, поправки до законопроекту про внесення змін до Конституції України приймається Верховною Радою тією ж кількістю голосів народних депутатів, якою згідно із статтею 155 Конституції України здійснюється попереднє схвалення відповідного законопроекту чи його прийняття згідно із частиною першою статті 156 Конституції України.

3. Після закінчення голосування щодо прийняття пропозицій, поправок до законопроекту Верховна Рада переходить до розгляду питання про прийняття постанови про звернення Верховної Ради до Конституційного Суду України про надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності зміненої редакції законопроекту про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Розгляд цього питання здійснюється у порядку, передбаченому частинами першою - третьою статті 146, частинами п'ятою, шостою статті 147 цього Регламенту. Положення частини шостої статті 147 цього Регламенту застосовується і в тому випадку, коли Верховна Рада не прийняла жодної пропозиції, поправки до законопроекту про внесення змін до Конституції України.

4. Якщо за результатами розгляду Верховною Радою пропозицій, поправок до законопроекту про внесення змін до Конституції України законопроект знятий з розгляду, то до нього застосовуються відповідно положення частини першої статті 158, частини другої статті 156 Конституції України.

Глава 27

ЗАТВЕРДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ І КОНТРОЛЬ ЗА ЙОГО ВИКОНАННЯМ

Стаття 152. Визначення Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період

1. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період схвалюється Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 квітня року, що передує плановому, та у триденний строк подається до Верховної Ради.

2. Процес визначення Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період у Верховній Раді здійснюється з урахуванням поданого Кабінетом Міністрів України річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України за попередній бюджетний період.

3. Народні депутати, комітети розробляють свої пропозиції до проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і подають їх до комітету, до предмета відання якого належать питання бюджету, до 15 квітня року, що передує плановому, але не пізніше ніж за 15 днів до дня розгляду питання на пленарному засіданні Верховної Ради.

4. Комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, розглядає пропозиції, що надійшли, готує на основі поданого Кабінетом Міністрів України проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і пропозицій до нього та подає на розгляд Верховної Ради проект постанови Верховної Ради щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період, який надається народним депутатам не пізніше як за два дні до розгляду зазначеного питання на пленарному засіданні Верховної Ради.

5. Верховна Рада не пізніше 30 квітня року, що передує плановому, розглядає питання щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період у порядку, визначеному статтею 30 цього Регламенту. З доповіддю виступає Прем'єр-міністр України або за його дорученням член Кабінету Міністрів України, відповідальний за формування державної бюджетної політики, та голова комітету, до предмета відання якого належать питання бюджету.

6. За наслідками розгляду цього питання Верховна Рада може прийняти рішення про:

1) прийняття проекту постанови Верховної Ради щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період;

2) направлення проекту постанови Верховної Ради щодо Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період до комітету, до предмета відання якого належать питання бюджету, для підготовки до повторного розгляду Верховною Радою з урахуванням зауважень, висловлених під час розгляду цього питання на пленарному засіданні Верховної Ради (з визначенням строків такої підготовки).

Стаття 161. Контроль за виконанням закону про Державний бюджет України

1. Контроль за виконанням Державного бюджету України здійснює Верховна Рада як безпосередньо, так і через Рахункову палату.

2. Уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів щомісяця, не пізніше 15 числа місяця, наступного за звітним, подає Верховній Раді місячний звіт про виконання Державного бюджету України.

3. Зведені показники місячних звітів про виконання бюджетів подаються уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів Верховній Раді не пізніше 25 числа місяця, наступного за звітним.

4. Квартальний звіт про виконання Державного бюджету України подається уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів до Верховної Ради не пізніше ніж через 35 днів після закінчення звітного кварталу.

5. Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України подається Кабінетом Міністрів України не пізніше 1 квітня року, наступного за звітним.

6. Комітет, до предмета відання якого належать питання бюджету, у двотижневий строк з дня отримання відповідних висновків та пропозицій Рахункової палати готує та подає на розгляд Верховної Ради проект постанови щодо річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України.

Стаття 162. Розгляд річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України

1. Розгляд звіту про виконання закону про Державний бюджет України відбувається за процедурою повного обговорення (стаття 30 цього Регламенту) з урахуванням особливостей, визначених у цій статті.

2. Річний звіт про виконання закону про Державний бюджет України у Верховній Раді представляє член Кабінету Міністрів України, відповідальний за формування державної бюджетної політики.

3. Із співдоповідями про виконання закону про Державний бюджет України виступають голова комітету, до предмета відання якого належать питання бюджету, та Голова Рахункової палати. На такому пленарному засіданні за процедурним рішенням Верховної Ради можуть бути заслухані головні розпорядники коштів державного бюджету щодо результатів виконання бюджетних програм за звітний період.

4. За результатами розгляду Верховна Рада приймає рішення щодо річного звіту про виконання закону про Державний бюджет України.

Глава 28

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ УРОЧИСТОГО ЗАСІДАННЯ З ПРИВОДУ СКЛАДЕННЯ ПРИСЯГИ УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ НОВООБРАНИМ ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Стаття 163. Правові підстави складення присяги Українському народові новообраним Президентом України

1. Присягу Українському народові складає особа, яка в порядку,

встановленому Конституцією України та Законом України "Про вибори Президента України", обрана Президентом України.

2. Складення новообраним Президентом України присяги Українському народові відповідно до статті 104 Конституції України є обов'язковою умовою його вступу на пост Президента України.

Стаття 166. Порядок складення присяги новообраним Президентом України

1. Урочисте засідання Верховної Ради з приводу складення новообраним Президентом України присяги Українському народові відкриває Голова Верховної Ради України, а в разі його відсутності - Перший заступник чи заступник Голови Верховної Ради України.

2. Для участі в урочистому засіданні Верховної Ради з приводу складення присяги новообраним Президентом України запрошуються Голова Центральної виборчої комісії, Голова Конституційного Суду України та інші особи, списки яких Голова Верховної Ради України узгоджує з новообраним Президентом України та Головою Конституційного Суду України.

3. Головуючий на урочистому засіданні Верховної Ради надає слово Голові Центральної виборчої комісії (у разі його відсутності - заступнику Голови Центральної виборчої комісії) для оголошення результатів виборів Президента України.

4. Головуючий на урочистому засіданні Верховної Ради для приведення новообраного Президента України до присяги запрошує до трибуни Голову Конституційного Суду України і надає йому слово.

5. Голова Конституційного Суду України повідомляє про виконання новообраним Президентом України всіх конституційних вимог щодо несумісності з посадою Президента України та відсутності інших обставин, що унеможливають складення ним присяги, запрошує до трибуни новообраного Президента України, вручає йому текст присяги Українському народові, визначений Конституцією України.

6. Новообраний Президент України, поклавши руку на Конституцію України, проголошує присягу Українському народові, підписує її текст і передає Голові Конституційного Суду України.

7. Після складення новообраним Президентом України присяги Голова Конституційного Суду України оголошує про те, що новообраний Президент України склав присягу Українському народові відповідно до статті 104 Конституції України і вступив на пост Президента України. Голова Конституційного Суду України передає головуючому на урочистому засіданні Верховної Ради текст присяги Українському народові, підписаний новообраним Президентом України.

8. Голова Центральної виборчої комісії вручає новообраному Президентові України посвідчення Президента України, а Голова Конституційного Суду України вручає новообраному Президентові України офіційні символи влади Президента України.

9. Президент України з трибуни Верховної Ради проголошує звернення до

Українського народу (інавгураційну промову).

10. У день цього урочистого засідання Верховна Рада не розглядає інших питань.

11. У залі засідань на урочистому засіданні Верховної Ради з приводу складення присяги Українському народові новообраним Президентом України після відкриття засідання та перед його закриттям виконується Державний Гімн України.

Глава 29

ЗАСЛУХОВУВАННЯ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ЩОРІЧНИХ ТА ПОЗАЧЕРГОВИХ ПОСЛАНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Стаття 167. Дата і час проголошення послань Президентом України

1. Верховна Рада відповідно до пункту 8 частини першої статті 85 Конституції України заслуховує щорічні та позачергові послання Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України.

2. Інформація про дату і час проголошення Президентом України послання до Верховної Ради доводиться Апаратом Верховної Ради до відома народних депутатів не пізніше як за п'ять днів до проголошення послання.

3. Щорічне послання Президента України Верховній Раді про внутрішнє і зовнішнє становище України за звичайних обставин проголошується до 31 березня поточного року.

Стаття 169. Порядок заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України

1. Після відкриття пленарного засідання Верховної Ради головуючий на пленарному засіданні запрошує Президента України для проголошення щорічного або позачергового послання.

2. Після закінчення виступу Президента України запитання йому не ставляться, головуючий на пленарному засіданні оголошує перерву або про закриття пленарного засідання Верховної Ради.

Глава 30

ПОРЯДОК ДОСТРОКОВОГО ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ З НЕМОЖЛИВІСТЮ ВИКОНАННЯ НИМ СВОЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЗА СТАНОМ ЗДОРОВ'Я, А ТАКОЖ У РАЗІ УСУНЕННЯ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ З ПОСТА В ПОРЯДКУ ІМПІЧМЕНТУ

Стаття 170. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неможливістю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я

1. У разі якщо Верховній Раді стануть відомі факти про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я, за пропозицією Голови Верховної Ради України або не менш як 45 народних депутатів Верховна Рада може створити тимчасову слідчу комісію для перевірки відповідних фактів.

2. Тимчасова слідча комісія з цього питання створюється на закритому

пленарному засіданні Верховної Ради в порядку, передбаченому законом про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України та цим Регламентом.

3. Після створення тимчасової слідчої комісії Голова Верховної Ради України невідкладно повідомляє про це Президента України.

4. Верховна Рада на підставі висновку тимчасової слідчої комісії, підготовленого з урахуванням медичного висновку про стан здоров'я Президента України, може прийняти постанову про звернення до Верховного Суду України щодо надання ним письмового подання про дострокове припинення повноважень Президента України за станом здоров'я.

5. Неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я встановлюється Верховною Радою на її закритому пленарному засіданні на підставі письмового подання Верховного Суду України і медичного висновку та підтверджується рішенням, прийнятим більшістю голосів народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради.

6. Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України терміново письмово повідомляє Президента України, Прем'єр-міністра України, Голову Конституційного Суду України, Голову Верховного Суду України та офіційно оприлюднює відповідний акт Верховної Ради через засоби масової інформації.

Стаття 171. Правові засади усунення Президента України з поста в порядку імпічменту

1. Верховна Рада може усунути Президента України з поста в порядку імпічменту лише в разі вчинення ним державної зради або іншого злочину.

2. Розгляд у Верховній Раді питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту здійснюється відповідно до статей 85, 111 Конституції України, закону про тимчасові слідчі комісії, спеціальну тимчасову слідчу комісію і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України та цього Регламенту.

3. Підставою для ініціювання питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту та утворення спеціальної тимчасової слідчої комісії є письмове подання про це, підписане більшістю народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради, підписи яких не відкликаються.

Стаття 186. Розгляд Верховною Радою висновків Конституційного Суду України та Верховного Суду України

1. Після отримання відповідних висновків Конституційного Суду України та Верховного Суду України ці висновки невідкладно оголошуються головуючим на найближчому пленарному засіданні Верховної Ради і надаються народним депутатам.

2. Якщо висновок Верховного Суду України свідчить про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину, а висновок Конституційного Суду України свідчить про додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про

імпiчмент, народнi депутати - члени спецiальної тимчасової слiдчої комiсії невідкладно готують i вносять на розгляд Верховної Ради проект постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку iмпiчменту.

3. Проект постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку iмпiчменту має мiстити посилання на пункти звинувачення прийнятої Верховною Радою постанови про звинувачення Президента України.

4. Проект постанови про усунення Президента України з поста в порядку iмпiчменту надається народним депутатам, вручається Президенту України або захиснику (захисникам) його прав i розглядається на пленарному засiданнi Верховної Ради не пiзнiш як через два днi пiсля оголошення головуючим на пленарному засiданнi висновкiв Конституцiйного Суду України та Верховного Суду України.

5. Якщо висновок Верховного Суду України свiдчить про те, що дiяння, в яких звинувачується Президент України, не мiстять ознак державної зради або iншого злочину, Верховна Рада приймає постанову про припинення процедури iмпiчменту.

6. Якщо у висновку Конституцiйного Суду України мiстяться положення про тi чи iншi порушення конституцiйної процедури розслiдування i розгляду справи про iмпiчмент, Верховна Рада приймає вiдповiднi рiшення, спрямованi на усунення виявлених порушень про:

1) невключення до проекту постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку iмпiчменту тих положень чи посилань на пункти звинувачення, яких стосуються виявленi порушення конституцiйної процедури;

2) виконання тих чи iнших слiдчих дiй чи процедур розслiдування спецiальною тимчасовою слiдчою комiсiєю з можливим переглядом прийнятих ранiше рiшень;

3) повторне, додаткове розслiдування фактiв чи обставин, з яких почалися порушення, зазначенi у висновку Конституцiйного Суду України.

7. Для проведення повторного, додаткового розслiдування фактiв чи обставин, викладених у висновку Конституцiйного Суду України, Верховна Рада може змiнити персональний склад спецiальної тимчасової слiдчої комiсії.

8. Пiсля проведення дiй, спрямованих на усунення порушень конституцiйної процедури розслiдування i розгляду справи про iмпiчмент, Верховна Рада приймає постанову про звернення до Конституцiйного Суду України для одержання нового висновку.

9. За наслiдками проведення повторного, додаткового розслiдування Верховна Рада може внести змiни до постанови Верховної Ради про звинувачення Президента України.

10. Постанова про внесення змiн до постанови Верховної Ради про звинувачення Президента України приймається двома третинами голосiв

народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів.

11. У разі внесення змін до постанови Верховної Ради про звинувачення Президента України, якими змінено пункти звинувачення Президента України, Верховна Рада приймає постанову про звернення до Верховного Суду України для одержання нового висновку.

Стаття 187. Прийняття рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту

1. У разі одержання висновків Конституційного Суду України та Верховного Суду України відповідно про додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент і про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину, Верховна Рада таємним голосуванням шляхом подачі бюлетенів приймає постанову про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

2. Обговорення проекту постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту здійснюється за процедурою повного обговорення (стаття 30 цього Регламенту).

3. Текст проекту постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту включається до бюлетеня для таємного голосування.

4. Таємне голосування в цілому щодо проекту постанови Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту проводиться в порядку, передбаченому статтями 37, 38, 41 цього Регламенту.

5. Постанова Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту вважається прийнятою, якщо за неї проголосувало не менш як три чверті народних депутатів від конституційного складу Верховної Ради.

6. Доповідь Лічильної комісії про результати таємного голосування заслуховується на відкритому пленарному засіданні Верховної Ради з прямою трансляцією по радіо і телебаченню.

7. Постанова Верховної Ради про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту набирає чинності з моменту оголошення головуючим на пленарному засіданні про її прийняття.

8. З моменту оголошення головуючим на пленарному засіданні про дострокове припинення повноважень Президента України у зв'язку з усуненням його з поста в порядку імпічменту на період до обрання і вступу на пост нового Президента України обов'язки Президента України виконує Прем'єр-міністр України відповідно до положень статті 112 Конституції України.

9. Про усунення Президента України Верховною Радою з поста в порядку імпічменту Голова Верховної Ради України офіційно повідомляє Президента України, Прем'єр-міністра України, Голову Конституційного Суду України, Голову Верховного Суду України та негайно оприлюднює відповідний акт

Верховної Ради через засоби масової інформації.

Глава 32

НАДАННЯ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ ЗАКОНОМ ЗГОДИ НА ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ ТА ДЕНОНСАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ УКРАЇНИ. ОФІЦІЙНІ ДЕЛЕГАЦІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Стаття 192. Правові засади надання Верховною Радою згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України

1. Верховна Рада надає законом згоду на обов'язковість міжнародних договорів України (ратифікація, затвердження, прийняття, приєднання) та здійснює денонсацію міжнародних договорів України відповідно до Конституції України, Закону України "Про міжнародні договори України", Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року та цього Регламенту.

Стаття 193. Прийняття Верховною Радою рішень про міжнародні договори України

1. Законопроекти про надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України вносять на розгляд Верховної Ради Президент України, Кабінет Міністрів України.

2. На виконання повноважень, встановлених пунктами 5, 32 частини першої статті 85 та частиною першою статті 9 Конституції України, Верховна Рада може прийняти рішення про:

1) необхідність ініціювання укладення або укладення міжнародного договору на тих чи інших засадах і внесення відповідних документів на її розгляд;

2) надання згоди на обов'язковість міжнародних договорів України;

3) денонсацію міжнародних договорів України.

Стаття 200. Надання Верховною Радою згоди на обов'язковість міжнародних договорів України

1. Законопроект про надання згоди на обов'язковість міжнародного договору України розглядається за процедурою розгляду законопроектів, передбаченою цим Регламентом, з урахуванням особливостей, визначених у цій главі.

2. При наданні згоди на обов'язковість міжнародного договору України Верховна Рада одночасно має офіційно підтвердити застереження, зроблені Україною під час підписання міжнародного договору, зняти їх чи висловити згоду із застереженнями інших держав - учасниць договору або заперечення проти них, а також може самостійно формулювати і висловлювати застереження відповідно до положень Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року.

3. У законопроекті про надання згоди на обов'язковість міжнародного договору України зазначаються порядок та умови набрання чинності міжнародним договором на території України відповідно до положень цього

міжнародного договору та Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 року.

4. На підставі закону про надання згоди на обов'язковість міжнародного договору України Голова Верховної Ради України підписує ратифікаційну грамоту, яка засвідчується підписом Міністра закордонних справ України, якщо договором передбачений обмін такими грамотами.

Глава 34

ПОРЯДОК СКЛАДЕННЯ ПРИСЯГИ УПОВНОВАЖЕНИМ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ, ЧЛЕНАМИ ВИЩОЇ РАДИ ЮСТИЦІЇ, СУДДЯМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, ЧЛЕНАМИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ВИБОРЧОЇ КОМІСІЇ

Стаття 217. Порядок складення присяги перед Верховною Радою

1. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, члени Вищої ради юстиції, судді Конституційного Суду України, члени Центральної виборчої комісії складають присягу перед Верховною Радою у строки і за текстом, що визначені відповідно законами України "Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини", "Про Вищу раду юстиції", "Про Конституційний Суд України", "Про Центральну виборчу комісію". Складення присяги здійснюється зазначеними особами особисто на пленарному засіданні Верховної Ради.

2. Питання про складення присяги особами, зазначеними у частині першій цієї статті, включається до порядку денного сесії Верховної Ради без прийняття Верховною Радою відповідного рішення.

3. Комітет, до предмета відання якого належить таке питання, подає до Верховної Ради пропозицію про дату, час та процедуру складення присяги відповідною особою. Така пропозиція має бути внесена протягом тижня з дня надходження до цього комітету матеріалів стосовно призначеної особи.

4. У разі неприйняття комітетом у зазначений термін відповідного рішення або нерозгляду поданих до комітету відповідних матеріалів питання про складення присяги особами, зазначеними у частині першій цієї статті, включається до порядку денного сесії Верховної Ради не пізніше двох тижнів після їх надходження до Верховної Ради.

5. Особа, відповідно призначена, обрана на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, члена Вищої ради юстиції, члена Центральної виборчої комісії, складає присягу не пізніше одного місяця з дня її призначення чи обрання на цю посаду.

6. Особа, відповідно призначена, обрана на посаду Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, члена Вищої ради юстиції, судді Конституційного Суду України, члена Центральної виборчої комісії, після її представлення головуючим на пленарному засіданні Верховної Ради зачитує на трибуні текст присяги.

7. У разі якщо на момент складення присяги відповідною особою від неї надійде заява про відмову від складення присяги або виникнуть інші передбачені законом підстави, що унеможливають її вступ на відповідну

посаду, комітет, до предмета відання якого належить це питання, подає на розгляд Верховної Ради відповідну пропозицію.

8. У разі відсутності на пленарному засіданні Верховної Ради посадових осіб, присутність яких під час складення присяги особами, зазначеними у частині першій цієї статті, передбачена законом, складення присяги не проводиться.

Глава 35

РОЗГЛЯД ПИТАНЬ ПРО ЗГОДУ НА ПРИТЯГНЕННЯ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ, ЗАТРИМАННЯ ЧИ АРЕШТ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ, ЗАТРИМАННЯ ЧИ АРЕШТ СУДДІ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ, СУДДІ СУДУ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Стаття 218. Внесення подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт

1. Відповідно до частини третьої статті 80 Конституції України Верховна Рада надає згоду на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата; відповідно до частини третьої статті 126, статті 149 Конституції України - на затримання чи арешт судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції.

2. Подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата, затримання чи арешт судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції ініціюється відповідно прокурором і судовими органами. При цьому щодо кожного виду запобіжного заходу подається окреме подання. Подання щодо народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України), а подання щодо судді суду загальної юрисдикції, судді Конституційного Суду України - Головою Верховного Суду України.

3. Подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата, затримання чи арешт судді суду загальної юрисдикції, судді Конституційного Суду України повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. У поданні про затримання чи арешт повинно бути чітке обґрунтування необхідності затримання чи арешту.

4. Подання, що не відповідає вимогам цієї статті, Голова Верховної Ради України повертає відповідно Генеральному прокуророві України (виконувачу обов'язків Генерального прокурора України) або Голові Верховного Суду України, про що повідомляє Верховну Раду на найближчому пленарному засіданні Верховної Ради.

Стаття 221. Розгляд Верховною Радою України питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт

1. Верховна Рада розглядає на пленарному засіданні внесені подання про

надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата, затримання чи арешт судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції у визначений нею день, але не пізніше семи днів з дня подання відповідного висновку комітетом.

2. Розгляд питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт починається з інформації головуємого на пленарному засіданні Верховної Ради України про подання, що надійшло, проведену роботу щодо підготовки висновку комітету, до предмета відання якого належить підготовка висновку щодо внесеного подання. Головуючий на пленарному засіданні оголошує подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата, затримання чи арешт судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції.

3. Після оголошення подання головуєчий на пленарному засіданні надає слово до 30 хвилин:

1) Генеральному прокуророві України (виконувачу обов'язків Генерального прокурора України) чи Голові Верховного Суду України для відповідей на запитання представників депутатських фракцій (депутатських груп), народних депутатів;

2) народному депутату, судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції, щодо яких внесено подання, для пояснення.

4. Якщо на пленарному засіданні Верховної Ради буде встановлено, що особа, стосовно якої внесено подання, відмовляється від дачі пояснень, Верховна Рада розглядає питання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт без її пояснень.

5. Висновок комітету оголошує його голова або визначений комітетом представник комітету.

6. Обговорення питання здійснюється за процедурою повного обговорення (стаття 30 цього Регламенту).

7. Головуючий на пленарному засіданні відповідно до подання ставить на голосування питання про надання згоди на:

- 1) притягнення до кримінальної відповідальності народного депутата;
- 2) затримання народного депутата, судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції;
- 3) арешт народного депутата, судді Конституційного Суду України, судді суду загальної юрисдикції.

8. Рішення про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт Верховна Рада приймає відкритим поіменним голосуванням більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу, яке оформляється постановою Верховної Ради. Рішення Верховної Ради про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт не переглядаються, крім випадку виявлення обставин, що не були відомі Верховній Раді під час розгляду відповідного подання.

9. Про прийняте рішення Голова Верховної Ради України негайно повідомляє відповідно Генерального прокурора України (виконувача обов'язків Генерального прокурора України) чи Голову Верховного Суду України.

Глава 36

ПОРЯДОК ДОСТРОКОВОГО ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ

Стаття 222. Розгляд питання про дострокове припинення повноважень народного депутата

1. Верховна Рада розглядає питання про дострокове припинення повноважень народного депутата у випадках, передбачених Конституцією України.

2. Верховна Рада за поданням комітету, до предмета відання якого належать питання регламенту, приймає постанову про дострокове припинення повноважень народного депутата більшістю голосів народних депутатів від її конституційного складу. Зазначена постанова Верховної Ради публікується в газеті "Голос України".

3. Прийняте Верховною Радою рішення про дострокове припинення повноважень народного депутата перегляду не підлягає.

4. Про дострокове припинення повноважень народного депутата з підстав, зазначених у частині четвертій статті 223 цього Регламенту, Голова Верховної Ради України робить повідомлення на пленарному засіданні Верховної Ради.

5. Голова Верховної Ради України видає розпорядження про припинення відповідних виплат народному депутатові, повноваження якого достроково припинені.

Розділ VI

РОЗГЛЯД ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ЗДІЙСНЕННЯМ КОНТРОЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ

Глава 37

РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДЕПУТАТСЬКИМИ ЗАПИТАМИ

Стаття 224. Внесення депутатського запиту та його оголошення на пленарному засіданні Верховної Ради

1. Народні депутати, комітети готують та вносять депутатські запити відповідно до Конституції України, законів України "Про статус народного депутата України", "Про комітети Верховної Ради України" та цього Регламенту.

2. Короткий зміст належним чином підготовленого і внесеного депутатського запиту оголошується головуючим на найближчому після дня його внесення пленарному засіданні Верховної Ради, на якому відведений час для оголошення депутатських запитів.

Глава 38

РОЗГЛЯД ПИТАНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПАРЛАМЕНТСЬКИМ

КОНТРОЛЕМ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Стаття 227. Розгляд питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України на строк його повноважень подається на розгляд Верховної Ради у місячний строк після сформування Кабінету Міністрів України. Кабінет Міністрів України разом з Програмою діяльності подає проект постанови Верховної Ради про її схвалення.

2. Не пізніше наступного дня після надходження Програми діяльності Кабінету Міністрів України до Верховної Ради зазначена Програма направляється Головою Верховної Ради України для обговорення в комітети та депутатські фракції (депутатські групи).

3. Питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України розглядається на пленарному засіданні у 15-денний строк після її надходження до Верховної Ради. Це питання включається до порядку денного відповідної сесії Верховної Ради без голосування.

4. Обговорення під час розгляду питання про схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України здійснюється в порядку, передбаченому пунктами 1, 5, 6, 7 статті 30 цього Регламенту, а також включає виступи народних депутатів по одному представнику від кожного комітету.

5. Прем'єр-міністр України особисто представляє Програму діяльності Кабінету Міністрів України на пленарному засіданні Верховної Ради, відповідає на запитання народних депутатів.

6. За результатами розгляду Програми діяльності Кабінету Міністрів України Верховна Рада може:

- 1) схвалити Програму діяльності Кабінету Міністрів України;
- 2) надати Кабінету Міністрів України можливість доопрацювати Програму діяльності Кабінету Міністрів України з урахуванням зауважень і пропозицій, висловлених при її обговоренні.

7. Рішення про надання Кабінету Міністрів України можливості доопрацювати Програму діяльності Кабінету Міністрів України може бути прийняте Верховною Радою лише один раз. Розгляд у Верховній Раді доопрацьованої Програми діяльності Кабінету Міністрів України здійснюється в порядку, передбаченому цією статтею.

8. У разі якщо Верховною Радою за результатами розгляду Програми діяльності Кабінету Міністрів України не прийнято жодного із рішень, передбачених частиною шостою цієї статті, Програма діяльності Кабінету Міністрів України вважається не схваленою і протягом року цим Кабінетом Міністрів України не подається до Верховної Ради.

9. Програма діяльності Кабінету Міністрів України може бути повторно внесена на розгляд Верховної Ради не раніш як через рік після дня її несхвалення.

Глава 39

ПРОВЕДЕННЯ У ВЕРХОВНІЙ РАДІ УКРАЇНИ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ СЛУХАНЬ

Стаття 233. Періодичність проведення парламентських слухань

1. Парламентські слухання у Верховній Раді проводяться з метою вивчення питань, що становлять суспільний інтерес та потребують законодавчого врегулювання.

2. Парламентські слухання проводяться в сесійний період, як правило, не більше одного разу на місяць у дні тижня, що відводиться для роботи в комітетах, депутатських фракціях (депутатських групах).

Глава 40

РОЗГЛЯД ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ ПИТАННЯ ПРО ДОСТРОКОВЕ ПРИПИНЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 237. Внесення пропозиції про дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Пропозиція про дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим може бути внесена Головою Верховної Ради України або народними депутатами у кількості не менше 45 осіб.

2. Внесення пропозиції про дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим допускається лише за наявності висновку Конституційного Суду України про порушення нею Конституції України або законів України (текст висновку додається до пропозиції).

3. Пропозиція про дострокове припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим вноситься шляхом подання проекту відповідної постанови Верховної Ради.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133 ; Редакція станом на 25.07.2014)

ПРО КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ **Закон України прийнятий 27 лютого 2014 року № 794-VII**

(витяги)

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Кабінет Міністрів України у системі органів державної влади України

1. Кабінет Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

2. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів.

3. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України.

Стаття 2. Основні завдання Кабінету Міністрів України

1. До основних завдань Кабінету Міністрів України належать:

1) забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України;

2) вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини та громадянина, створення сприятливих умов для вільного і всебічного розвитку особистості;

3) забезпечення проведення бюджетної, фінансової, цінової, інвестиційної, у тому числі амортизаційної, податкової, структурно-галузевої політики; політики у сферах праці та зайнятості населення, соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування;

4) розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, культурного розвитку, охорони довкілля, а також розроблення, затвердження і виконання інших державних цільових програм;

5) забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічного та інноваційного потенціалу держави;

6) забезпечення рівних умов для розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону;

7) здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності та національної безпеки України, громадського порядку, боротьби із злочинністю, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;

8) організація і забезпечення провадження зовнішньоекономічної діяльності, митної справи;

9) спрямування та координація роботи міністерств, інших органів виконавчої влади, здійснення контролю за їх діяльністю.

Стаття 3. Принципи діяльності Кабінету Міністрів України

1. Діяльність Кабінету Міністрів України ґрунтується на принципах верховенства права, законності, поділу державної влади, безперервності, колегіальності, солідарної відповідальності, відкритості та прозорості.

2. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

3. Кабінет Міністрів України є колегіальним органом. Кабінет Міністрів України приймає рішення після обговорення питань на його засіданнях.

4. Кабінет Міністрів України регулярно інформує громадськість через засоби масової інформації про свою діяльність, залучає громадян до процесу прийняття рішень, що мають важливе суспільне значення. Прийняття Кабінетом Міністрів України актів, що містять інформацію з обмеженим

доступом, можливе лише у випадках, визначених законом, у зв'язку із забезпеченням національної безпеки та оборони України. Акти Кабінету Міністрів України підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

Проекти нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України оприлюднюються в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

Стаття 4. Правові засади діяльності Кабінету Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим Законом, іншими законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України.

2. Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України.

3. Кабінет Міністрів України відповідно до Конституції України та цього Закону затверджує Регламент Кабінету Міністрів України, який визначає порядок проведення засідань Кабінету Міністрів України, підготовки та прийняття рішень, інші процедурні питання його діяльності.

Розділ II

СКЛАД І ПОРЯДОК ФОРМУВАННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Стаття 6. Склад Кабінету Міністрів України та статус його членів

1. До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри та міністри України.

Стаття 11. Програма діяльності Кабінету Міністрів України

1. Програма діяльності Кабінету Міністрів України базується на узгоджених політичних позиціях та програмних завданнях коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України.

Розділ III

СКЛАДЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ВІДСТАВКА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Стаття 12. Складення повноважень Кабінету Міністрів України у зв'язку з обранням нового складу Верховної Ради України

1. Кабінет Міністрів України складає повноваження перед новообраною Верховною Радою України.

2. Заява про складення повноважень Кабінету Міністрів України подається Прем'єр-міністром України чи особою, яка виконує його повноваження, та оголошується на першому пленарному засіданні новообраної Верховної Ради України.

Стаття 13. Відставка Кабінету Міністрів України

1. Відставка Кабінету Міністрів України настає внаслідок:
 - 1) прийняття Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України;
 - 2) відставки Прем'єр-міністра України;
 - 3) смерті Прем'єр-міністра України.

Розділ IV

КОМПЕТЕНЦІЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

Стаття 19. Загальні питання компетенції Кабінету Міністрів України

1. Діяльність Кабінету Міністрів України спрямовується на забезпечення інтересів Українського народу шляхом виконання Конституції та законів України, актів Президента України, а також Програми діяльності Кабінету Міністрів України, схваленої Верховною Радою України, вирішення питань державного управління у сфері економіки та фінансів, соціальної політики, праці та зайнятості, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки, природокористування, правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина, запобігання і протидії корупції, розв'язання інших завдань внутрішньої і зовнішньої політики, цивільного захисту, національної безпеки та обороноздатності.

2. Кабінет Міністрів України здійснює постійний контроль за виконанням органами виконавчої влади Конституції України та інших актів законодавства України, вживає заходів щодо усунення недоліків у роботі зазначених органів.

Стаття 20. Основні повноваження Кабінету Міністрів України

1. Кабінет Міністрів України:

1) у сфері економіки та фінансів:

забезпечує проведення державної економічної політики, здійснює прогнозування та державне регулювання національної економіки; забезпечує розроблення і виконання загальнодержавних програм економічного та соціального розвитку;

визначає доцільність розроблення державних цільових програм з урахуванням загальнодержавних пріоритетів та забезпечує їх виконання;

здійснює відповідно до закону управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами, делегує в установленому законом порядку окремі повноваження щодо управління зазначеними об'єктами міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади, місцевим державним адміністраціям та відповідним суб'єктам господарювання; забезпечує розроблення і виконання державних програм приватизації; подає Верховній Раді України пропозиції стосовно визначення переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації;

сприяє розвитку підприємництва на засадах рівності перед законом усіх форм власності та соціальній спрямованості національної економіки, здійснює заходи щодо демонополізації та антимонопольного регулювання економіки, розвитку конкуренції та ринкової інфраструктури;

забезпечує здійснення державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності;

забезпечує розроблення і виконання програм структурної перебудови галузей національної економіки та інноваційного розвитку, здійснює заходи, пов'язані з реструктуризацією та санацією підприємств і організацій, забезпечує проведення державної промислової політики, визначає пріоритетні галузі промисловості, які потребують прискореного розвитку;

забезпечує захист та підтримку національного товаровиробника;

забезпечує захист прав споживачів та підвищення якості їх життя;

визначає обсяги продукції (робіт, послуг) для державних потреб, порядок формування та розміщення державного замовлення на її виробництво, вирішує відповідно до законодавства інші питання щодо задоволення державних потреб у продукції (роботах, послугах); утворює згідно із законом державні резервні фонди фінансових і матеріально-технічних ресурсів та приймає рішення про їх використання;

забезпечує проведення державної аграрної політики та продовольчу безпеку держави;

забезпечує проведення державної фінансової та податкової політики, сприяє стабільності грошової одиниці України;

розробляє проекти законів про Державний бюджет України та про внесення змін до Державного бюджету України, забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає Верховній Раді України звіт про його виконання; приймає рішення про використання коштів резервного фонду Державного бюджету України;

обслуговує державний борг України, приймає рішення про випуск облігацій державних внутрішніх та зовнішніх позик;

організовує державне страхування;

забезпечує проведення державної політики цін та здійснює державне регулювання ціноутворення;

забезпечує проведення зовнішньоекономічної політики України, здійснює в межах, визначених законом, регулювання зовнішньоекономічної діяльності;

організовує та забезпечує здійснення митної справи;

бере участь у складанні платіжного балансу та організовує роботу із складання зовнішньоторговельного балансу України, забезпечує раціональне використання державних валютних коштів;

виступає гарантом щодо позик, які у визначених законом про Державний бюджет України межах надаються іноземними державами, банками, міжнародними фінансовими організаціями, а в інших випадках - відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

2) у сферах соціальної політики, охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту, туризму, охорони навколишнього природного середовища та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій:

забезпечує проведення державної соціальної політики, вживає заходів щодо підвищення реальних доходів населення та забезпечує соціальний захист громадян;

виступає стороною соціального діалогу на національному рівні, сприяє його розвитку, відповідно до закону проводить консультації з іншими сторонами соціального діалогу щодо проектів законів, інших нормативно-правових актів з питань формування і реалізації державної соціальної та економічної політики, регулювання трудових, соціальних, економічних відносин;

забезпечує підготовку проектів законів щодо державних соціальних стандартів і соціальних гарантій;

забезпечує розроблення та виконання державних програм соціальної допомоги, вживає заходів щодо зміцнення матеріально-технічної бази закладів соціального захисту інвалідів, пенсіонерів та інших непрацездатних і малозабезпечених верств населення;

забезпечує проведення державної політики зайнятості населення, розроблення та виконання відповідних державних програм, вирішує питання профорієнтації, підготовки та перепідготовки кадрів, регулює міграційні процеси, забезпечує виконання положень Генеральної угоди у межах взятих на себе зобов'язань;

забезпечує проведення державної політики у сферах охорони здоров'я, санітарно-епідемічного благополуччя, охорони материнства та дитинства, освіти, фізичної культури і доступність для громадян послуг медичних, освітніх та фізкультурно-оздоровчих закладів;

забезпечує проведення державної політики у сферах культури, етнонаціонального розвитку України і міжнаціональних відносин, охорони історичної та культурної спадщини, всебічного розвитку і функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України; створює умови для вільного розвитку мов корінних народів і національних меншин України, сприяє задоволенню національно-культурних потреб українців, які проживають за межами України;

забезпечує розроблення і здійснення заходів щодо створення матеріально-технічної бази та інших умов, необхідних для розвитку охорони здоров'я, освіти, культури і спорту, туристичного та рекреаційного господарства;

проводить державну політику у сфері інформатизації, сприяє становленню єдиного інформаційного простору на території України;

забезпечує проведення науково-технічної політики, розвиток і зміцнення науково-технічного потенціалу України, розроблення і виконання загальнодержавних науково-технічних програм;

вживає заходів щодо вдосконалення державного регулювання у науково-технічній сфері, стимулювання інноваційної діяльності підприємств, установ та організацій;

визначає порядок формування та використання фондів для науково-технічної діяльності;

забезпечує проведення державної політики у сфері охорони природи, екологічної безпеки та природокористування;

забезпечує розроблення та виконання державних і міждержавних екологічних програм;

здійснює в межах своїх повноважень державне управління у сфері охорони та раціонального використання землі, її надр, водних ресурсів, рослинного і тваринного світу, інших природних ресурсів;

приймає рішення про обмеження, тимчасову заборону (зупинення) або припинення діяльності підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності у разі порушення ними законодавства про охорону праці та навколишнього природного середовища;

координує діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, пов'язану з охороною навколишнього природного середовища, виконанням державних, регіональних і міждержавних екологічних програм;

забезпечує здійснення заходів, передбачених державними програмами ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, приймає рішення з питань ліквідації наслідків інших аварій, а також пожеж, катастроф, стихійного лиха;

засновує премії та стипендії Кабінету Міністрів України за особливі досягнення в різних сферах суспільного життя, визначає їх розмір та порядок призначення;

3) у сферах правової політики, законності, забезпечення прав і свобод людини та громадянина:

забезпечує проведення державної правової політики;

здійснює контроль за додержанням законодавства органами виконавчої влади, їх посадовими особами, а також органами місцевого самоврядування з питань виконання ними делегованих повноважень органів виконавчої влади;

вживає заходів щодо захисту прав і свобод, гідності, життя і здоров'я людини та громадянина від протиправних посягань, охорони власності та громадського порядку, забезпечення пожежної безпеки, боротьби із злочинністю, запобігання і протидії корупції;

здійснює заходи щодо забезпечення виконання судових рішень органами виконавчої влади та їх керівниками;

створює умови для вільного розвитку і функціонування системи юридичних послуг та правової допомоги населенню;

здійснює заходи щодо забезпечення функціонування системи безоплатної правової допомоги;

забезпечує фінансування видатків на утримання судів у межах, визначених законом про Державний бюджет України, та створює належні умови для функціонування судів та діяльності суддів;

організовує фінансове і матеріально-технічне забезпечення діяльності правоохоронних органів, соціальний захист працівників зазначених органів та членів їхніх сімей;

забезпечує координацію і контроль за діяльністю органів виконавчої влади щодо запобігання і протидії корупції;

4) у сфері зовнішньої політики:

забезпечує у межах своїх повноважень зовнішньополітичну діяльність України, розробляє та затверджує державні програми в цій сфері, погоджує програми перебування офіційних закордонних делегацій, до складу яких входять представники Кабінету Міністрів України, та інші пов'язані з цим документи;

забезпечує відповідно до закону про міжнародні договори вирішення питань щодо укладення та виконання міжнародних договорів України;

приймає рішення про придбання за кордоном у власність України нерухомого майна (будівництво, реконструкцію об'єктів) для потреб закордонних дипломатичних установ України;

5) у сфері національної безпеки та обороноздатності:

здійснює заходи щодо охорони та захисту державного кордону України і території України;

здійснює заходи щодо зміцнення національної безпеки України, розробляє та затверджує державні програми з цих питань;

здійснює заходи щодо забезпечення боєздатності Збройних Сил України, визначає у межах бюджетних асигнувань на оборону чисельність громадян України, які підлягають призову на строкову військову службу і навчальні збори;

вживає заходів щодо забезпечення обороноздатності України, оснащення Збройних Сил України та інших утворених відповідно до закону військових формувань;

забезпечує соціальні і правові гарантії військовослужбовцям, особам, звільненим з військової служби, та членам їхніх сімей;

здійснює керівництво єдиною системою цивільного захисту України, мобілізаційною підготовкою національної економіки та переведенням її на режим роботи в умовах надзвичайного чи воєнного стану;

вирішує питання забезпечення участі військовослужбовців України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки у порядку, визначеному законом;

визначає пріоритетні напрями розвитку оборонно-промислового комплексу;

6) у сфері вдосконалення державного управління та державної служби:

здійснює заходи щодо кадрового забезпечення органів виконавчої влади;

розробляє і здійснює заходи, спрямовані на вдосконалення системи органів виконавчої влади з метою підвищення ефективності їх діяльності та оптимізації витрат, пов'язаних з утриманням апарату управління;

приймає рішення щодо забезпечення представництва інтересів Кабінету Міністрів України під час розгляду справ у Конституційному Суді України;

вживає в межах своїх повноважень заходів щодо заохочення та приймає відповідно до закону рішення про притягнення до дисциплінарної

відповідальності:

- а) керівників центральних органів виконавчої влади та їх заступників;
- б) голів місцевих державних адміністрацій (крім звільнення їх з посади);
- в) інших посадових осіб, які призначаються на посаду Кабінетом Міністрів України;

затверджує граничну чисельність працівників органів виконавчої влади;
визначає відповідно до закону умови оплати праці працівників бюджетних установ та підприємств державного сектору економіки, а також грошового забезпечення військовослужбовців (осіб рядового і начальницького складу);
організовує проведення єдиної державної політики у сфері державної служби;

утворює, реорганізовує і ліквідує міністерства та інші центральні органи виконавчої влади відповідно до закону в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на утримання органів виконавчої влади, затверджує положення про зазначені органи.

2. Кабінет Міністрів України здійснює також інші повноваження, визначені Конституцією та законами України.

Розділ VI

ПОВНОВАЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ У ВІДНОСИНАХ З ПРЕЗИДЕНТОМ УКРАЇНИ

Стаття 25. Відносини Кабінету Міністрів України з Президентом України

1. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України.

Президент України має право внести Верховній Раді України пропозицію щодо розгляду питання про відповідальність Кабінету Міністрів України з урахуванням обмежень, визначених частиною другою статті 87 Конституції України.

2. Кабінет Міністрів України забезпечує виконання актів Президента України.

3. Прем'єр-міністр України і міністр, відповідальний за акт Президента України, виданий Президентом України в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21, 23 частини першої статті 106 Конституції України, та за виконання такого акта, зобов'язані скріпити його своїми підписами у п'ятиденний строк з дня надходження акта для скріплення.

4. Кабінет Міністрів України може звернутися до Президента України з клопотанням про визначення проекту закону, що вноситься до Верховної Ради України, як невідкладного.

5. У засіданнях Кабінету Міністрів України може брати участь Президент України або уповноважений ним представник.

Розділ VII

ПОВНОВАЖЕННЯ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ У ВІДНОСИНАХ З ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ УКРАЇНИ, СФОРМОВАНИМИ НЕЮ ОРГАНАМИ ТА НАРОДНИМИ ДЕПУТАТАМИ УКРАЇНИ

Стаття 27. Здійснення Кабінетом Міністрів України права законодавчої

ініціативи

1. Кабінету Міністрів України відповідно до Конституції України належить право законодавчої ініціативи у Верховній Раді України.

2. Кабінет Міністрів України вносить проекти законів на розгляд Верховної Ради України відповідно до вимог Регламенту Верховної Ради України.

3. Для представлення у Верховній Раді України проекту закону, внесенного Кабінетом Міністрів України, Прем'єр-міністр України визначає члена Кабінету Міністрів України. У разі неможливості визначеним членом Кабінету Міністрів України представляти проект закону у Верховній Раді України за згодою Прем'єр-міністра України його може представляти заступник міністра, керівник центрального органу виконавчої влади, який не входить до складу Кабінету Міністрів України, про що Верховна Рада України повідомляється письмово.

4. Кабінет Міністрів України має право відкликати внесений ним на розгляд Верховної Ради України проект закону в порядку, визначеному Регламентом Верховної Ради України.

5. Новосформований Кабінет Міністрів України має право відкликати до прийняття у першому читанні проекти законів, внесені на розгляд Верховної Ради України Кабінетом Міністрів України, повноваження якого припинені.

Розділ VIII

ВІДНОСИНИ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ З ІНШИМИ ДЕРЖАВНИМИ ОРГАНАМИ, ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ГРОМАДСЬКИМИ ОБ'ЄДНАННЯМИ

Стаття 36. Відносини Кабінету Міністрів України з Конституційним Судом України

1. Кабінет Міністрів України звертається до Конституційного Суду України для надання висновків про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість, а також для офіційного тлумачення Конституції та законів України.

Стаття 37. Відносини Кабінету Міністрів України з судами загальної юрисдикції

1. Кабінет Міністрів України може бути позивачем та відповідачем у судах загальної юрисдикції.

2. Інтереси Кабінету Міністрів України у судах загальної юрисдикції представляє Міністерство юстиції України, якщо інше не передбачено законами України або актами Кабінету Міністрів України.

3. Органи виконавчої влади, державні підприємства, установи та організації зобов'язані на вимогу Кабінету Міністрів України або Міністерства юстиції України в установленій ними строк подати матеріали, необхідні для розгляду справ у судах.

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 13, ст.222)

ПРО СУДОУСТРІЙ І СТАТУС СУДДІВ

Закон України прийнятий 7 липня 2010 року

(витяги)

Цей Закон визначає правові засади організації судової влади та здійснення правосуддя в Україні з метою захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина, прав та законних інтересів юридичних осіб, інтересів держави на засадах верховенства права, визначає систему судів загальної юрисдикції, статус професійного судді, народного засідателя, присяжного, систему та порядок здійснення суддівського самоврядування і встановлює систему і загальний порядок забезпечення діяльності судів та регулює інші питання судоустрою і статусу суддів.

Розділ І

Засади організації судової влади

Стаття 1. Судова влада

1. Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом.

2. Судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

3. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Стаття 2. Завдання суду

1. Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 3. Судова система України

1. Судову систему України складають суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції.

2. Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів. Єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні є Конституційний Суд України.

3. Судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України.

4. Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

5. Порядок організації і діяльності Конституційного Суду України встановлюється Конституцією України та Законом України "Про Конституційний Суд України".

Стаття 4. Законодавство про судоустрій і статус суддів

1. Судоустрій і статус суддів в Україні визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Стаття 5. Здійснення правосуддя

1. Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається.

Стаття 7. Право на судовий захист

1. Кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону.

Стаття 9. Рівність перед законом і судом

1. Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак.

Стаття 12. Мова судочинства і діловодства в судах

1. Судочинство і діловодство в судах України провадиться державною мовою.

Стаття 13. Обов'язковість судових рішень

1. Судове рішення, яким закінчується розгляд справи в суді, ухвалюється іменем України.

2. Судові рішення, що набрали законної сили, є обов'язковими до виконання усіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об'єднаннями на всій території України. Обов'язковість урахування (преюдиційність) судових рішень для інших судів визначається процесуальним законом.

3. Судові рішення інших держав є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом, відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

4. Невиконання судових рішень тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Стаття 14. Право на оскарження судового рішення

1. Учасники судового процесу та інші особи у випадках і порядку, встановлених процесуальним законом, мають право на апеляційне та касаційне оскарження судового рішення, а також на перегляд справи Верховним Судом України.

Стаття 17. Система судів загальної юрисдикції

1. Система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності.

2. Систему судів загальної юрисдикції складають:

- 1) місцеві суди;
- 2) апеляційні суди;
- 3) вищі спеціалізовані суди;
- 4) Верховний Суд України.

3. Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є

відповідні вищі спеціалізовані суди.

Стаття 51. Статус судді

1. Суддею є громадянин України, який відповідно до Конституції України та цього Закону призначений чи обраний суддею, займає штатну суддівську посаду в одному з судів України і здійснює правосуддя на професійній основі.

2. Судді в Україні мають єдиний статус незалежно від місця суду в системі судів загальної юрисдикції чи адміністративної посади, яку суддя обіймає в суді.

Стаття 54. Права та обов'язки судді

1. Права судді, пов'язані зі здійсненням правосуддя, визначаються Конституцією України, процесуальним та іншими законами.

4. Суддя зобов'язаний:

1) своєчасно, справедливо та безсторонньо розглядати і вирішувати судові справи відповідно до закону з дотриманням засад і правил судочинства;

2) дотримуватися правил суддівської етики;

3) виявляти повагу до учасників процесу;

4) додержуватися присяги судді;

5) не розголошувати відомості, які становлять таємницю, що охороняється законом, в тому числі і таємницю нарадчої кімнати і закритого судового засідання;

6) виконувати вимоги та дотримуватися обмежень, встановлених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції";

7) подавати щороку до 1 квітня за місцем роботи декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

6. Суддя, призначений на посаду судді вперше, проходить щорічну двотижневу підготовку у Національній школі суддів України. Суддя, який обіймає посаду судді безстроково, проходить двотижневу підготовку у Національній школі суддів України не менше, ніж раз на три роки.

7. Суддя до виходу у відставку або на пенсію може бути нагороджений державними нагородами, а також будь-якими іншими нагородами, відзнаками, грамотами органів державної влади та органів місцевого самоврядування, окрім тих державних, або будь яких інших нагород, відзнак, грамот, пов'язаних зі здійсненням ним правосуддя.

Стаття 112. Припинення повноважень судді

1. Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

2. Про наявність підстави для припинення повноважень судді голова суду, в якому суддя обіймав посаду, повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України. До повідомлення додаються документи, які свідчать про наявність підстави для припинення повноважень судді.

Стаття 353. Перегляд судових рішень Верховним Судом України

1. Верховний Суд України переглядає судові рішення у цивільних справах

виключно з підстав і в порядку, встановлених цим Кодексом.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 41-42, № 43, № 44-45, ст.529; із змінами ВВР, 2014, № 22, ст.800 ВВР, 2014, № 22, ст.811; ВВР, 2014, № 17, ст.593 ; ВВР, 2014, № 12, ст.190 ; ВВР, 2014, № 15, ст.327 ; ВВР, 2014, № 20-21, ст.745)

ПРО ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Закон України прийнятий 17 березня 2011 року

(витяги)

Цей Закон визначає організацію, повноваження та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади України.

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення та система центральних органів виконавчої влади

1. Систему центральних органів виконавчої влади складають міністерства України (далі - міністерства) та інші центральні органи виконавчої влади.

Система центральних органів виконавчої влади є складовою системи органів виконавчої влади, вищим органом якої є Кабінет Міністрів України.

2. Міністерства забезпечують формування та реалізують державну політику в одній чи декількох сферах, інші центральні органи виконавчої влади виконують окремі функції з реалізації державної політики.

Повноваження міністерств, інших центральних органів виконавчої влади поширюються на всю територію держави.

Стаття 2. Принципи діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади

1. Діяльність міністерств та інших центральних органів виконавчої влади ґрунтується на принципах верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності.

2. Міністерства діють за принципом єдиначальності. Інші центральні органи виконавчої влади діють за принципом єдиначальності, якщо інше не передбачено законом.

3. Підприємства, установи та організації, що належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, не можуть здійснювати владні повноваження, крім випадків, визначених законом.

Стаття 3. Правові засади діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади

1. Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади у своїй діяльності керуються Конституцією України, цим та іншими законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради

України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України.

2. Організація, повноваження і порядок діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України.

3. Положення про міністерства, інші центральні органи виконавчої влади затверджує Кабінет Міністрів України.

Стаття 4. Статус і атрибути міністерств, інших центральних органів виконавчої влади

1. Міністерства та інші центральні органи виконавчої влади є юридичними особами публічного права.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади набувають статусу юридичної особи з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців запису про їх державну реєстрацію як юридичної особи.

Міністерства, інші центральні органи виконавчої влади припиняються як юридичні особи з дати внесення до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців запису про державну реєстрацію їх припинення.

2. Міністерство, інший центральний орган виконавчої влади має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Державної казначейської служби України.

3. На будинках, де розміщуються міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, вивішуються таблички (вивіски) із зображенням Державного Герба України та найменуванням розташованих органів і піднімається Державний Прапор України.

4. Зразки печаток, бланків і табличок (вивісок) міністерств, інших центральних органів виконавчої влади затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 6. Міністерство

1. Міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України.

2. Міністерство очолює міністр України (далі - міністр), який є членом Кабінету Міністрів України.

3. Порядок призначення на посаду та звільнення з посади, припинення повноважень на посаді міністра, а також статус міністра як члена Кабінету Міністрів України, визначаються Конституцією України та Законом України "Про Кабінет Міністрів України".

Стаття 7. Завдання міністерства

1. Основними завданнями міністерства як органу, що забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох сферах, є:

1) забезпечення нормативно-правового регулювання;

- 2) визначення пріоритетних напрямів розвитку;
- 3) інформування та надання роз'яснень щодо здійснення державної політики;
- 4) узагальнення практики застосування законодавства, розроблення пропозицій щодо його вдосконалення та внесення в установленому порядку проектів законодавчих актів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України;
- 4-1) забезпечення здійснення соціального діалогу на галузевому рівні;
- 5) здійснення інших завдань, визначених законами України.

Стаття 16. Центральні органи виконавчої влади

1. Центральні органи виконавчої влади утворюються для виконання окремих функцій з реалізації державної політики як служби, агентства, інспекції.

2. Діяльність центральних органів виконавчої влади спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через відповідних міністрів згідно із законодавством.

Стаття 17. Завдання центральних органів виконавчої влади

1. Основними завданнями центральних органів виконавчої влади є:

- 1) надання адміністративних послуг;
- 2) здійснення державного нагляду (контролю);
- 3) управління об'єктами державної власності;
- 4) внесення пропозицій щодо забезпечення формування державної політики на розгляд міністрів, які спрямовують та координують їх діяльність;
- 5) здійснення інших завдань, визначених законами України.

2. Центральні органи виконавчої влади можуть здійснювати одне або кілька визначених частиною першою цієї статті завдань.

У разі якщо більшість функцій центрального органу виконавчої влади складають функції з надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам, центральний орган виконавчої влади утворюється як служба.

У разі якщо більшість функцій центрального органу виконавчої влади складають функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління, центральний орган виконавчої влади утворюється як агентство.

У разі якщо більшість функцій центрального органу виконавчої влади складають контрольно-наглядові функції за дотриманням державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами актів законодавства, центральний орган виконавчої влади утворюється як інспекція.

Стаття 18. Повноваження міністра у відносинах з центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується через міністра

1. Кабінет Міністрів України спрямовує та координує діяльність центральних органів виконавчої влади через міністра у порядку, визначеному цим Законом та актами Кабінету Міністрів України.

2. Міністр:

1) забезпечує формування державної політики у відповідній сфері та контролює її реалізацію центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується ним;

2) погоджує та подає на розгляд Кабінету Міністрів України розроблені центральним органом виконавчої влади проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України;

3) визначає пріоритетні напрями роботи центрального органу виконавчої влади та шляхи виконання покладених на нього завдань, затверджує плани його роботи;

4) вносить пропозиції Прем'єр-міністрові України стосовно кандидатури на посаду керівника центрального органу виконавчої влади і за пропозицією його керівника - стосовно кандидатур на посади його заступників;

5) погоджує структуру апарату центрального органу виконавчої влади;

6) видає обов'язкові до виконання центральними органами виконавчої влади накази та доручення з питань, що належать до сфери діяльності центрального органу виконавчої влади;

7) погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників та заступників керівників самостійних структурних підрозділів апарату центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується ним;

8) погоджує призначення на посади та звільнення з посад керівників і заступників керівників територіальних органів центрального органу виконавчої влади;

9) погоджує пропозиції керівника центрального органу виконавчої влади щодо утворення, реорганізації, ліквідації його територіальних органів як юридичних осіб публічного права та вносить на розгляд Кабінету Міністрів України відповідне подання;

10) погоджує утворення, реорганізацію, ліквідацію територіальних органів центрального органу виконавчої влади як структурних підрозділів апарату цього органу;

11) порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо скасування актів центрального органу виконавчої влади повністю чи в окремій частині;

12) доручає керівнику центрального органу виконавчої влади скасувати акти його територіальних органів повністю чи в окремій частині, а в разі відмови скасовує акти територіальних органів центрального органу виконавчої влади повністю чи в окремій частині;

13) порушує перед Кабінетом Міністрів України питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівника центрального органу виконавчої влади та його заступників;

14) ініціює питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності керівників структурних підрозділів апарату центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів та їх заступників, а також керівників підприємств, установ, організацій, що належать до сфери

його управління;

15) ініціює питання щодо проведення службового розслідування стосовно керівника центрального органу виконавчої влади, його заступників, інших державних службовців і працівників апарату центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління;

16) приймає рішення щодо проведення перевірки діяльності центрального органу виконавчої влади та його територіальних органів;

17) заслуховує звіти про виконання покладених на центральний орган виконавчої влади завдань та планів їх роботи;

18) визначає структурний підрозділ апарату міністерства, що відповідає за взаємодію з центральним органом виконавчої влади;

19) визначає посадових осіб міністерства, які включаються до складу колегії центрального органу виконавчої влади;

20) визначає порядок обміну інформацією між міністерством та центральним органом виконавчої влади, періодичність її подання;

21) вирішує інші питання, пов'язані із спрямуванням і координацією діяльності центрального органу виконавчої влади.

Стаття 22. Колегія центрального органу виконавчої влади, інші консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи центрального органу виконавчої влади

1. Для підготовки рекомендацій щодо виконання завдань центрального органу виконавчої влади в центральному органі виконавчої влади може утворюватись колегія як консультативно-дорадчий орган.

Стаття 23. Накази центрального органу виконавчої влади

1. Центральний орган виконавчої влади у межах своїх повноважень, на основі і на виконання Конституції та законів України, актів Президента України та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до Конституції та законів України, актів Кабінету Міністрів України та наказів міністерств видає накази організаційно-розпорядчого характеру, організовує та контролює їх виконання.

2. Накази центрального органу виконавчої влади або їх окремі положення можуть бути оскаржені фізичними та юридичними особами до адміністративного суду в порядку, встановленому законом.

3. Накази центрального органу виконавчої влади можуть бути скасовані Кабінетом Міністрів України повністю чи в окремій частині.

4. Накази центрального органу виконавчої влади підлягають обов'язковому оприлюдненню відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

Стаття 24. Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України та інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом

1. Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України є центральними

органами виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом можуть бути утворені Кабінетом Міністрів України.

3. Питання діяльності Антимонопольного комітету України, Фонду державного майна України, Державного комітету телебачення і радіомовлення України та інших органів зі спеціальним статусом у Кабінеті Міністрів України представляє Прем'єр-міністр України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, N 38, ст.385 із змінами, ВВР, 2013, N 15, ст.97, ВВР, 2013, N 15, ст.98, ВВР, 2013, N 24, ст.243, ВВР, 2014, N 13, ст.223, ВВР, 2014, N 22, ст.816)

ПРО МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ

Закон України прийнятий 9 квітня 1999 року

(витяги)

Відповідно до Конституції України цей Закон визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій.

I. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Місцеві державні адміністрації та їх місце в системі органів виконавчої влади

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади.

Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Стаття 2. Основні завдання місцевих державних адміністрацій

Місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують:

- 1) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;
- 2) законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;
- 3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку;
- 4) підготовку та виконання відповідних бюджетів;
- 5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;
- 6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;
- 7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих

відповідними радами повноважень.

Стаття 3. Принципи діяльності місцевих державних адміністрацій

Місцеві державні адміністрації діють на засадах:

відповідальності перед людиною і державою за свою діяльність;

верховенства права;

законності;

пріоритетності прав людини;

гласності;

поєднання державних і місцевих інтересів.

Стаття 4. Статус та атрибути місцевих державних адміністрацій

Місцеві державні адміністрації є юридичними особами.

Місцеві державні адміністрації мають печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Місцеві державні адміністрації знаходяться відповідно в обласних і районних центрах, містах Києві та Севастополі.

На будинках, де розміщуються місцеві державні адміністрації та їх структурні підрозділи, вивішуються таблички з зображенням Державного Герба України та найменуванням розташованого там органу.

На будинках, де розміщуються місцеві державні адміністрації, піднімається Державний Прапор України.

Зразки печаток і відповідних табличок місцевих державних адміністрацій та їх структурних підрозділів затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 6. Акти місцевих державних адміністрацій

На виконання Конституції України, законів України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, які відповідно до закону забезпечують нормативно-правове регулювання власних і делегованих повноважень, голова місцевої державної адміністрації в межах своїх повноважень видає розпорядження, а керівники структурних підрозділів - накази.

Розпорядження голів місцевих державних адміністрацій, прийняті в межах їх компетенції, є обов'язковими для виконання на відповідній території всіма органами, підприємствами, установами та організаціями, посадовими особами та громадянами.

Акти місцевих державних адміністрацій, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Стаття 7. Правові засади діяльності місцевих державних адміністрацій

Правовий статус місцевих державних адміністрацій встановлюється Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Місцеві державні адміністрації у своїй діяльності керуються Конституцією України, цим та іншими законами України, актами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до

Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади вищого рівня, а районні державні адміністрації в Автономній Республіці Крим - також рішеннями та постановами Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рішеннями Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їх повноважень.

ІІІ. КОМПЕТЕНЦІЯ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

Глава 1

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ

Стаття 13. Питання, що вирішуються місцевими державними адміністраціями

До відання місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення питань:

1) забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;

2) соціально-економічного розвитку відповідних територій;

3) бюджету, фінансів та обліку;

4) управління майном, приватизації, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики; 5) промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту і зв'язку;

6) науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх;

7) використання землі, природних ресурсів, охорони довкілля;

8) зовнішньоекономічної діяльності;

9) оборонної роботи та мобілізаційної підготовки;

10) соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Місцеві державні адміністрації вирішують й інші питання, віднесені законами до їх повноважень.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 20-21, ст.190; Із змінами ВВР, 2001, N 31, ст.149, ВВР, 2001, N 32, ст.172, ВВР, 2007, N 20, ст.282, ВВР, 2014, N 12, ст.193)

ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Закон України прийнятий 21 травня 1997 року

(витяги)

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні терміни, використані в цьому Законі

територіальна громада - жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

адміністративно-територіальна одиниця - область, район, місто, район у місті, селище, село;

місцевий референдум - форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування;

загальні збори - зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

представницький орган місцевого самоврядування - виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення;

районні та обласні ради - органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;

загальний склад ради - кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону;

склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку;

правомочний склад ради - кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради;

виконавчі органи рад - органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами;

органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста;

посадова особа місцевого самоврядування - особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;

делеговані повноваження - повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад;

право комунальної власності - право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій

розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;

районний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

обласний бюджет - план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

поточний бюджет - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

бюджет розвитку - доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;

мінімальний бюджет місцевого самоврядування - розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою;

мінімальний рівень соціальних потреб - гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України;

самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Стаття 2. Поняття місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування в Україні - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самотійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

2. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 3. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні

1. Громадяни України реалізують своє право на участь у місцевому самоврядуванні за належністю до відповідних територіальних громад.

2. Будь-які обмеження права громадян України на участь у місцевому самоврядуванні залежно від їх раси, кольору шкіри, політичних, релігійних

та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, терміну проживання на відповідній території, за мовними чи іншими ознаками забороняються.

Стаття 4. Основні принципи місцевого самоврядування

Місцеве самоврядування в Україні здійснюється на принципах:

народовладдя;

законності;

гласності;

колегіальності;

поєднання місцевих і державних інтересів;

виборності;

правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;

підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;

державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;

судового захисту прав місцевого самоврядування.

Стаття 5. Система місцевого самоврядування

1. Система місцевого самоврядування включає:

територіальну громаду;

сільську, селищну, міську раду;

сільського, селищного, міського голову;

виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;

районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;

органи самоорганізації населення.

2. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Стаття 6. Територіальні громади

1. Первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

2. Територіальні громади сусідніх сіл можуть об'єднуватися в одну територіальну громаду, створювати єдині органи місцевого самоврядування та обирати єдиного сільського голову.

3. Добровільне об'єднання територіальних громад відбувається за рішенням місцевих референдумів відповідних територіальних громад сіл. Таке рішення є наданням згоди на створення спільних органів місцевого самоврядування, формування спільного бюджету, об'єднання комунального майна.

4. Вихід із складу сільської громади здійснюється за рішенням референдуму відповідної територіальної громади.

5. У містах з районним поділом територіальні громади районів у містах

діють як суб'єкти права власності.

Стаття 7. Місцевий референдум

1. Місцевий референдум є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.

2. Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене Конституцією України, цим та іншими законами до відання місцевого самоврядування.

3. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади.

4. Рішення, прийняті місцевим референдумом, є обов'язковими для виконання на відповідній території.

5. Порядок призначення та проведення місцевого референдуму, а також перелік питань, що вирішуються виключно референдумом, визначаються законом про референдуми.

Стаття 8. Загальні збори громадян

1. Загальні збори громадян за місцем проживання є формою їх безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення.

2. Рішення загальних зборів громадян враховуються органами місцевого самоврядування в їх діяльності.

3. Порядок проведення загальних зборів громадян за місцем проживання визначається законом та статутом територіальної громади.

Стаття 9. Місцеві ініціативи

1. Члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді (в порядку місцевої ініціативи) будь-якого питання, віднесеного до відання місцевого самоврядування.

2. Порядок внесення місцевої ініціативи на розгляд ради визначається представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади з урахуванням вимог Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

3. Місцева ініціатива, внесена на розгляд ради у встановленому порядку, підлягає обов'язковому розгляду на відкритому засіданні ради за участю членів ініціативної групи з питань місцевої ініціативи.

4. Рішення ради, прийняте з питання, внесеного на її розгляд шляхом місцевої ініціативи, обнародується в порядку, встановленому представницьким органом місцевого самоврядування або статутом територіальної громади.

Стаття 10. Ради - представницькі органи місцевого самоврядування

1. Сільські, селищні, міські ради є органами місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України, цим та іншими законами.

2. Обласні та районні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст, у межах повноважень, визначених Конституцією України, цим та іншими

законами, а також повноважень, переданих їм сільськими, селищними, міськими радами.

3. Представницькі органи місцевого самоврядування, сільські, селищні, міські голови, виконавчі органи місцевого самоврядування діють за принципом розподілу повноважень у порядку і межах, визначених цим та іншими законами.

4. Порядок формування та організація діяльності рад визначаються Конституцією України, цим та іншими законами, а також статутами територіальних громад.

5. Чисельність працівників органів місцевого самоврядування встановлюється відповідною радою у межах загальної чисельності, визначеної типовими штатами, затвердженими Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Виконавчі органи рад

1. Виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їх виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади - також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. У сільських радах, що представляють територіальні громади, які налічують до 500 жителів, за рішенням відповідної територіальної громади або сільської ради виконавчий орган ради може не створюватися. У цьому випадку функції виконавчого органу ради (крім розпорядження земельними та природними ресурсами) здійснює сільський голова одноособово.

Стаття 12. Сільський, селищний, міський голова

1. Сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста.

2. Сільський, селищний, міський голова обирається відповідною територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування в порядку, визначеному законом, і здійснює свої повноваження на постійній основі. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових місцевих виборах, визначається Конституцією України.

3. Сільський, селищний, міський голова очолює виконавчий комітет відповідної сільської, селищної, міської ради, головує на її засіданнях.

4. Сільський, селищний, міський голова не може бути депутатом будь-якої ради, суміщати свою службову діяльність з іншою посадою, в тому числі на громадських засадах, займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю.

5. На сільських, селищних, міських голів поширюються повноваження та гарантії депутатів рад, передбачені законом про статус депутатів рад, якщо

інше не встановлено законом.

Стаття 13. Громадські слухання

1. Територіальна громада має право проводити громадські слухання - зустрічатися з депутатами відповідної ради та посадовими особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування.

2. Громадські слухання проводяться не рідше одного разу на рік.

3. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

4. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади.

Стаття 14. Органи самоорганізації населення

1. Сільські, селищні, міські, районні в місті (у разі їх створення) ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

2. Правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення за місцем проживання визначаються законом.

Стаття 15. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад можуть об'єднуватися в асоціації органів місцевого самоврядування та їх добровільні об'єднання, які підлягають реєстрації відповідно до законодавства в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань.

2. Органи місцевого самоврядування та їх асоціації можуть входити до відповідних міжнародних асоціацій, інших добровільних об'єднань органів місцевого самоврядування.

3. Асоціаціям та іншим добровільним об'єднанням органів місцевого самоврядування не можуть передаватися владні повноваження органів місцевого самоврядування.

Стаття 16. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

2. Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійсненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є

рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

4. Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

5. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

8. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

9. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Стаття 17. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Стаття 18. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад

1. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій

основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

2. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію.

3. Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, а також організовувати проведення перевірок на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 19. Статут територіальної громади села, селища, міста

1. З метою врахування історичних, національно-культурних, соціально-економічних та інших особливостей здійснення місцевого самоврядування представницький орган місцевого самоврядування на основі Конституції України та в межах цього Закону може прийняти статут територіальної громади села, селища, міста.

2. Статут територіальної громади підлягає державній реєстрації в центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, інших громадських формувань.

3. Підставою для відмови в державній реєстрації статуту територіальної громади може бути його невідповідність Конституції та законам України. Відмова в реєстрації статуту територіальної громади може бути оскаржена в судовому порядку.

Стаття 20. Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування

Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень.

Стаття 21. Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування

Обмеження прав територіальних громад на місцеве самоврядування згідно з Конституцією та законами України може бути застосоване лише в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 22. Символіка територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей

1. Територіальні громади сіл, селищ, міст можуть мати власну символіку (герб, прапор тощо), яка відображає їх історичні, культурні, соціально-економічні та інші місцеві особливості і традиції.

2. З урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування сіл,

селищ, міст районними, обласними радами може бути затверджена символіка відповідно району, області.

3. Зміст, опис та порядок використання символіки територіальних громад сіл, селищ, міст, районів і областей визначаються відповідною радою згідно з законом.

Стаття 24. Законодавство про місцеве самоврядування

1. Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається Конституцією України, цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього Закону.

2. Правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається Конституцією України та цим Законом з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь.

3. Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим - також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170, з змінами, внесеними ВВР, 1998, № 48, ст.292, ВВР, 2014, № 34, ст.1167)

ПРО КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 16 жовтня 1996 року

(витяги)

Стаття 1. Статус Конституційного Суду України

Конституційний Суд України - єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні.

Конституційний Суд України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Стаття 2. Завдання Конституційного Суду України

Завданням Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

Стаття 3. Нормативне регулювання діяльності Конституційного Суду України

Організація, повноваження та порядок діяльності Конституційного Суду України визначаються Конституцією України та цим Законом.

Конституційний Суд України приймає акти, що регламентують організацію його внутрішньої роботи у відповідності з цим Законом.

Стаття 4. Основні принципи діяльності Конституційного Суду України

Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах

верховенства права, незалежності, колегіальності, рівноправності суддів, гласності, повного і всебічного розгляду справ та обґрунтованості прийнятих ним рішень.

Стаття 5. Склад Конституційного Суду України

Конституційний Суд України складається з вісімнадцяти суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Стаття 7. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України Верховною Радою України

Верховна Рада України призначає суддів Конституційного Суду України таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів.

Пропозиції щодо кандидатур на посади суддів Конституційного Суду України вносить Голова Верховної Ради України, а також може вносити не менш як 1/4 народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради України; при цьому депутат має право поставити підпис під пропозицією про висунення лише однієї кандидатури і ці підписи депутатів не відкликаються. Відповідний Комітет Верховної Ради України подає Верховній Раді свої висновки щодо кожної кандидатури на посаду судді Конституційного Суду України, внесеної у встановленому порядку.

Призначеними на посади суддів Конституційного Суду України вважаються кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів депутатів, але більше половини голосів депутатів від конституційного складу Верховної Ради України. Якщо кілька кандидатів набрали однакову кількість голосів і після їх призначення було б перевищено необхідне для призначення число суддів, щодо цих кандидатів проводиться повторне голосування.

У разі припинення повноважень судді Конституційного Суду України, який призначався Верховною Радою України, Верховна Рада України призначає іншу особу на цю посаду.

За результатами голосування Головою Верховної Ради України підписуються постанови Верховної Ради України про призначення суддів Конституційного Суду України.

Стаття 8. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України з'їздом суддів України

З'їзд суддів України за пропозицією делегатів з'їзду відкритим голосуванням більшістю голосів присутніх делегатів з'їзду визначає кандидатури на посади суддів Конституційного Суду України для включення в бюлетені для таємного голосування.

Призначеним на посаду судді Конституційного Суду України вважається кандидат, який у результаті таємного голосування одержав більшість голосів від числа обраних делегатів з'їзду суддів України.

Якщо голосування проводиться щодо кандидатур, число яких перевищує квоту для призначення на посади суддів Конституційного Суду України, призначеними вважаються кандидати, які за умов, визначених у частині

другій цієї статті, набрали більше голосів, ніж інші кандидати на ці посади.

У разі припинення повноважень судді Конституційного Суду України, який призначався з'їздом суддів України, з'їзд суддів України у тримісячний строк призначає іншу особу на цю посаду.

За результатами голосування головуючим і секретарем з'їзду підписуються рішення з'їзду суддів України про призначення суддів Конституційного Суду України.

Стаття 9. Строк повноважень суддів Конституційного Суду України

Суддя Конституційного Суду України призначається строком на дев'ять років без права бути призначеним повторно.

Стаття 13. Повноваження Конституційного Суду України

Конституційний Суд України приймає рішення та дає висновки у справах щодо:

1) конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) відповідності Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

3) додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту в межах, визначених статтями 111 та 151 Конституції України;

4) офіційного тлумачення Конституції та законів України;

5) відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

6) порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України.

Стаття 16. Вимоги до судді Конституційного Суду України

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту, стаж практичної, наукової або педагогічної роботи за фахом не менше десяти років, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом останніх двадцяти років.

Судді Конституційного Суду України не можуть належати до політичних партій та профспілок, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Стосовно осіб, які претендують на зайняття посади судді Конституційного Суду України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Особи, які претендують на зайняття посади судді Конституційного Суду України, до призначення на відповідну посаду подають до органу, який здійснює призначення, декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання

фінансового характеру за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Судді Конституційного Суду України зобов'язані подавати щороку до 1 квітня за місцем роботи декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за минулий рік за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

Відомості, зазначені у цій декларації, підлягають оприлюдненню протягом 30 днів з дня їх подання шляхом опублікування у "Віснику Конституційного Суду України".

Стаття 17. Вступ на посаду судді Конституційного Суду України

Суддя Конституційного Суду України вступає на посаду з дня складення ним присяги судді Конституційного Суду України.

Суддя Конституційного Суду України при вступі на посаду складає присягу такого змісту: "Урочисто присягаю чесно і сумлінно виконувати високі обов'язки судді Конституційного Суду України, забезпечувати верховенство Конституції України, захищати конституційний лад держави, конституційні права та свободи людини і громадянина".

Суддя Конституційного Суду України складає присягу на засіданні Верховної Ради України, яке проводиться за участю Президента України, а також Прем'єр-міністра України, Голови Верховного Суду України або осіб, які виконують їх повноваження.

Стаття 18. Статус судді Конституційного Суду України

Статус судді Конституційного Суду України визначається Конституцією України, цим Законом та законами України про статус суддів.

Повноваження судді Конституційного Суду України та його конституційні права і свободи не можуть бути обмежені при введенні воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях.

Стаття 19. Повноваження судді Конституційного Суду України

Суддя Конституційного Суду України здійснює попередню підготовку питань для їх розгляду Колегією суддів Конституційного Суду України, Конституційним Судом України, бере участь у розгляді справ.

Суддя Конституційного Суду України має право витребувати від Верховної Ради України, Президента України, Прем'єр-міністра України, Генерального прокурора України, суддів, органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, посадових осіб, підприємств, установ, організацій усіх форм власності, політичних партій та інших об'єднань громадян, окремих громадян необхідні документи, матеріали та іншу інформацію з питань, що готуються до розгляду Колегією суддів Конституційного Суду України, Конституційним Судом України.

Ухилення від дачі пояснень або відмова від надання документів, матеріалів, інформації судді Конституційного Суду України тягне за собою відповідальність винних осіб згідно з законом.

Суддя Конституційного Суду України має право публічно висловлювати свою думку з питань, що стосуються провадження у Конституційному Суді України лише щодо тих справ, у яких Конституційним Судом України прийнято рішення чи дано висновок.

Стаття 20. Вибори Голови Конституційного Суду України

Голова Конституційного Суду України обирається на спеціальному пленарному засіданні Конституційного Суду України зі складу суддів Конституційного Суду України лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів з будь-яким числом кандидатур, запропонованих суддями Конституційного Суду України. У бюлетені може бути залишено не більше однієї кандидатури.

Головою Конституційного Суду України вважається обраний кандидат, за якого проголосувало більше половини конституційного складу суддів Конституційного Суду України.

У разі якщо запропоновано більше двох кандидатів на посаду Голови Конституційного Суду України і жодного з кандидатів не було обрано, проводиться повторне голосування щодо двох кандидатів, які отримали більшість голосів.

У разі якщо запропоновано не більше двох кандидатів на посаду Голови Конституційного Суду України і жодного з кандидатів не було обрано або Голову Конституційного Суду України не було обрано при повторному голосуванні, проводяться нові вибори на посаду Голови Конституційного Суду України.

Конституційний Суд України обирає з числа суддів Конституційного Суду України комісію для організації та проведення виборів Голови Конституційного Суду України.

Стаття 21. Повноваження Голови Конституційного Суду України

Голова Конституційного Суду України очолює Конституційний Суд України та організовує його діяльність.

До повноважень Голови Конституційного Суду України належить:

організація роботи колегій суддів Конституційного Суду України, комісій та Секретаріату Конституційного Суду України;

скликання і проведення засідань, пленарних засідань Конституційного Суду України;

розпорядження бюджетними коштами на утримання і забезпечення діяльності Конституційного Суду України відповідно до кошторису, затвердженого Конституційним Судом України;

здійснення інших повноважень, передбачених цим Законом і актами Конституційного Суду України, що регламентують організацію його внутрішньої роботи.

Стаття 22. Заступники Голови Конституційного Суду України

Голова Конституційного Суду України має двох заступників Голови Конституційного Суду України.

Заступники Голови Конституційного Суду України виконують за

дорученням Голови Конституційного Суду України окремі його повноваження. У разі відсутності Голови Конституційного Суду України або неможливості здійснення ним своїх повноважень його обов'язки виконує заступник, який є старшим за віком.

У разі відсутності обох заступників обов'язки Голови Конституційного Суду України виконує найстарший за віком суддя Конституційного Суду України.

Заступники Голови Конституційного Суду України обираються за пропозицією Голови Конституційного Суду України лише на один трирічний строк таємним голосуванням шляхом подання бюлетенів у порядку, визначеному статтею 20 цього Закону.

Стаття 23. Звільнення з посади судді Конституційного Суду України

Суддя Конституційного Суду України звільняється з посади органом, що його обрав або призначив, у разі:

- 1) закінчення строку призначення;
- 2) досягнення суддею шістдесятип'ятирічного віку;
- 3) неможливості виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 4) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 5) порушення суддею присяги;
- 6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;
- 7) припинення його громадянства;
- 8) визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим;
- 9) подання суддею заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Повноваження судді припиняються у разі його смерті.

Стаття 27. Незалежність суддів Конституційного Суду України

Судді Конституційного Суду України при здійсненні своїх повноважень є незалежними і підкоряються лише Конституції України та керуються цим Законом, іншими законами України, крім тих законів або їх окремих положень, що є предметом розгляду Конституційного Суду України.

Стаття 28. Недоторканність особи судді Конституційного Суду України

Особа судді Конституційного Суду України є недоторканною.

Суддя Конституційного Суду України не може бути затриманий чи заарештований без згоди Верховної Ради України до винесення обвинувального вироку судом.

Судді Конституційного Суду України не несуть юридичної відповідальності за результати голосування або висловлювання у Конституційному Суді України та в його колегіях, за винятком відповідальності за образи чи наклепи при розгляді справ, прийнятті рішень та дачі висновків Конституційним Судом України.

Глава 5.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Стаття 30. Організація діяльності Конституційного Суду України

Питання провадження у справах та діяльності Конституційного Суду України, його Секретаріату, порядок діловодства, правила внутрішнього розпорядку Конституційного Суду України визначаються Конституцією України, цим Законом та актами Конституційного Суду України, що встановлюють порядок організації внутрішньої роботи Конституційного Суду України.

Стаття 32. Секретаріат Конституційного Суду України

Організаційне, науково-експертне, інформаційно-довідкове та інше забезпечення діяльності Конституційного Суду України здійснює Секретаріат Конституційного Суду України на чолі з керівником Секретаріату Конституційного Суду України.

Положення про Секретаріат Конституційного Суду України, його структура і штати затверджуються Конституційним Судом України.

Керівник Секретаріату Конституційного Суду України призначається Конституційним Судом України за поданням Голови Конституційного Суду України з числа громадян, які мають право на зайняття посади професійного судді.

Керівник Секретаріату Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, мати представницький мандат, брати участь у будь-якій політичній діяльності, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої.

Керівник та інші посадові особи Секретаріату Конституційного Суду України є державними службовцями.

Стаття 33. Постійні комісії Конституційного Суду України

Конституційний Суд України на своєму засіданні утворює з числа суддів Конституційного Суду України постійні комісії Конституційного Суду України, що є його допоміжними робочими органами з питань організації його внутрішньої діяльності.

Положення про постійні комісії Конституційного Суду України затверджується Конституційним Судом України на пленарному засіданні.

Голови постійних комісій призначаються Головою Конституційного Суду України на строк своїх повноважень.

Стаття 34. Тимчасові комісії Конституційного Суду України

Конституційний Суд України може утворювати на своїх пленарних засіданнях тимчасові комісії для додаткового дослідження питань, пов'язаних з конституційним провадженням у справі, за участю фахівців у відповідних галузях права.

Стаття 38. Форми звернення до Конституційного Суду України

Формами звернення до Конституційного Суду України є конституційне подання та конституційне звернення.

Стаття 39. Конституційне подання

Конституційне подання - це письмове клопотання до Конституційного Суду України про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення відповідності проекту закону про

внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України, конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України. Конституційним поданням є також звернення Верховної Ради України про дачу висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту, порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України.

У конституційному поданні зазначаються:

- 1) повне найменування органу, посадової особи, які направляють конституційне подання згідно з правом, наданим Конституцією України та цим Законом;
- 2) відомості про представника за законом або уповноваженого за дорученням;
- 3) повне найменування, номер, дата прийняття, джерело опублікування (у разі публікації) правового акта, конституційність якого (окремих його положень) оспорується чи який потребує офіційного тлумачення;
- 4) правове обґрунтування тверджень щодо неконституційності правового акта (його окремих положень) або необхідності в офіційному тлумаченні;
- 5) дані щодо інших документів і матеріалів, на які посилаються суб'єкти права на конституційне подання (копії цих документів і матеріалів додаються);
- 6) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Конституційне подання, документи та інші матеріали до нього подаються у трьох примірниках.

Стаття 40. Суб'єкти права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України

Суб'єктами права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України у випадках, передбачених пунктом 1 статті 13 цього Закону, є Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів України (підпис депутата не відкликається), Верховний Суд України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Стаття 41. Суб'єкти права на конституційне подання з питань дачі висновків Конституційним Судом України

Суб'єктами права на конституційне подання з питань дачі висновків Конституційним Судом України у випадках, передбачених пунктами 2-6 статті 13 цього Закону, є:

- за пунктами 2, 6 - Президент України;
- за пунктами 3, 5, 6 - Верховна Рада України;
- за пунктом 2 - Кабінет Міністрів України;
- за пунктом 4 - Президент України, не менш як сорок п'ять народних депутатів України (підпис депутата не відкликається), Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Верховний Суд України, Кабінет

Міністрів України, інші органи державної влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування.

Стаття 42. Конституційне звернення

Конституційне звернення - це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

У конституційному зверненні зазначаються:

1) прізвище, ім'я, по батькові громадянина України, іноземця чи особи без громадянства, адреса, за якою особа проживає, або повна назва та місцезнаходження юридичної особи;

2) відомості про представника особи за законом або уповноваженого за дорученням;

3) статті (окремі положення) Конституції України або Закону України, тлумачення яких має бути дано Конституційним Судом України;

4) обґрунтування необхідності в офіційному тлумаченні положень Конституції України або законів України;

5) дані щодо інших документів і матеріалів, на які посилаються суб'єкти права на конституційне звернення (копії цих документів і матеріалів додаються);

6) перелік документів і матеріалів, що додаються.

Конституційне звернення, документи та інші матеріали до нього подаються у трьох примірниках.

Стаття 43. Суб'єкти права на конституційне звернення з питань офіційного тлумачення Конституції України та законів України

Суб'єктами права на конституційне звернення з питань дачі висновків Конституційним Судом України у випадку, передбаченому пунктом 4 статті 13 цього Закону, є громадяни України, іноземці, особи без громадянства та юридичні особи.

Стаття 46. Порядок конституційного провадження у справі

Відкриття провадження у справі у Конституційному Суді України за конституційним поданням чи конституційним зверненням ухвалюється Колегією суддів Конституційного Суду України або Конституційним Судом України на його засіданні.

Ухвала про відкриття конституційного провадження або про відмову у відкритті конституційного провадження приймається не пізніше одного місяця з дня надходження конституційного подання чи конституційного звернення до Конституційного Суду України.

Справа, за якою відкрито конституційне провадження, розглядається Конституційним Судом України на пленарному засіданні у порядку та в строк, установлені цим Законом.

Дата розгляду справи Конституційним Судом України визначається Головою Конституційного Суду України.

Стаття 47. Колегії суддів Конституційного Суду України

У складі Конституційного Суду України утворюються колегії суддів для розгляду питань щодо відкриття провадження у справах за конституційними поданнями та колегії суддів для розгляду питань щодо відкриття провадження у справах за конституційними зверненнями.

Рішення про утворення колегій суддів Конституційного Суду України, затвердження складу та призначення секретарів колегій суддів приймається на засіданні Конституційного Суду України протягом першого місяця кожного календарного року.

Секретар Колегії суддів призначається із числа суддів, які входять до складу Колегії, та очолює її.

Стаття 51. Пленарні засідання Конституційного Суду України

Конституційний Суд України на своїх пленарних засіданнях розглядає справи, провадження в яких відкрито за конституційними поданнями та конституційними зверненнями, а також інші питання, віднесені до розгляду Конституційним Судом України на його пленарних засіданнях цим Законом.

На пленарних засіданнях Конституційним Судом України приймаються рішення у справах, передбачених пунктом 1 статті 13, та даються висновки у справах, передбачених пунктами 2-6 статті 13 цього Закону.

Пленарне засідання Конституційного Суду України є повноважним, якщо на ньому присутні не менше дванадцяти суддів Конституційного Суду України.

Рішення Конституційного Суду України приймаються та його висновки даються на пленарному засіданні, якщо за них проголосувало не менше десяти суддів Конституційного Суду України.

Стаття 56. Мова конституційного провадження

У Конституційному Суді України провадження ведеться, рішення, ухвали приймаються та оприлюднюються, висновки даються та оприлюднюються державною мовою.

Учасники конституційного провадження, які не володіють державною мовою, мають право користуватися послугами перекладача. Про свої наміри користуватися послугами перекладача учасники конституційного провадження своєчасно повідомляють Конституційний Суд України.

Стаття 57. Строки конституційного провадження

Строк провадження у справах за конституційними поданнями та конституційними зверненнями не повинен перевищувати трьох місяців.

У разі провадження за конституційним поданням, яке визнано Конституційним Судом України невідкладним, строк розгляду такого подання не повинен перевищувати одного місяця.

Строки конституційного провадження починають обчислюватися з дня прийняття процесуальної ухвали про відкриття конституційного провадження у справі.

Стаття 61. Рішення Конституційного Суду України

Конституційний Суд України за результатами розгляду справ щодо

конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України приймає рішення.

Конституційний Суд України може визнати неконституційним правовий акт повністю або в окремій його частині.

У разі якщо в процесі розгляду справи за конституційним поданням чи конституційним зверненням виявлено невідповідність Конституції України інших правових актів (їх окремих положень), крім тих, щодо яких відкрито провадження у справі, і які впливають на прийняття рішення чи дачу висновку у справі, Конституційний Суд України визнає такі правові акти (їх окремі положення) неконституційними.

Стаття 62. Висновок Конституційного Суду України

Конституційний Суд України дає висновки у справах з питань:

про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість;

щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту;

щодо відповідності проекту закону про внесення змін до Конституції України вимогам статей 157 і 158 Конституції України;

щодо порушення Верховною Радою Автономної Республіки Крим Конституції України або законів України.

Стаття 63. Прийняття рішень і дача висновків Конституційним Судом України

Рішення приймаються, висновки даються Конституційним Судом України поіменним голосуванням шляхом опитування суддів Конституційного Суду України.

Пропозиції суддів Конституційного Суду України до проекту рішення чи висновку голосуються у порядку надходження.

Судді Конституційного Суду України не мають права утримуватися від голосування.

Рішення і висновки Конституційного Суду України мотивуються письмово, підписуються окремо суддями Конституційного Суду України, які голосували за їх прийняття і які голосували проти їх прийняття, та оприлюднюються. Вони є остаточними і не підлягають оскарженню.

Підписання суддею Конституційного Суду України рішення, висновку Конституційного Суду України є обов'язковим.

Стаття 64. Окрема думка судді Конституційного Суду України

Окрема думка судді Конституційного Суду України, який підписав рішення чи висновок Конституційного Суду України, викладається суддею Конституційного Суду України у письмовій формі і додається до рішення чи висновку Конституційного Суду України.

Стаття 67. Офіційне оприлюднення ухвал, рішень і висновків

Конституційного Суду України

Рішення і висновки Конституційного Суду України підписуються не пізніше семи днів після прийняття рішення, дачі висновку.

Ухвали, рішення і висновки Конституційного Суду України разом з окремою думкою суддів Конституційного Суду України протягом наступного робочого дня після їх підписання оприлюднюються на офіційному веб-сайті Конституційного Суду України і направляються Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України.

Рішення і висновки Конституційного Суду України разом з окремою думкою суддів Конституційного Суду України публікуються у "Віснику Конституційного Суду України" та в інших офіційних виданнях України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 49, ст.272, з змінами ВВР, 2006, № 42, ст.383, ВВР, 2014, № 22, ст.816)

ПРО ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 18 січня 2001 року

(витяги)

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає правовий зміст громадянства України, підстави і порядок його набуття та припинення, повноваження органів державної влади, що беруть участь у вирішенні питань громадянства України, порядок оскарження рішень з питань громадянства, дій чи бездіяльності органів державної влади, їх посадових і службових осіб.

Стаття 1. Визначення термінів

громадянство України - правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках;

особа - фізична особа;

громадянин України - особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України;

іноземець - особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав;

особа без громадянства - особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином;

законні представники - батьки, усиновителі, батьки-вихователі, прийомні батьки, патронатні вихователі, опікуни, піклувальники, представники закладів, які виконують обов'язки опікунів і піклувальників;

дитина - особа віком до 18 років;

реєстрація громадянства України - внесення запису про набуття особою громадянства України спеціально уповноваженим на те органом у відповідні облікові документи;

проживання на території України на законних підставах - проживання в Україні іноземця чи особи без громадянства, які мають у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року відмітку про постійну чи

тимчасову прописку на території України, або зареєстрували на території України свій національний паспорт, або мають посвідку на постійне чи тимчасове проживання на території України, або їм надано статус біженця чи притулок в Україні;

безперервне проживання на території України - проживання в Україні особи, якщо її разовий виїзд за кордон у приватних справах не перевищував 90 днів, а в сумі за рік - 180 днів. Не є порушенням вимоги про безперервне проживання виїзд особи за кордон у службове відрядження, на навчання, у відпустку, на лікування за рекомендацією відповідного медичного закладу або зміна особою місця проживання на території України;

зобов'язання припинити іноземне громадянство - письмово оформлена заява іноземця про те, що в разі набуття громадянства України він припинить громадянство (підданство) іншої держави або громадянства (підданства) інших держав і протягом двох років з моменту набуття ним громадянства України подасть документ про припинення громадянства (підданства) іншої держави або громадянств (підданств) інших держав до органу, що видав йому тимчасове посвідчення громадянина України;

незалежна від особи причина неотримання документа про припинення іноземного громадянства - невідача особі, в якій уповноважені органи держави її громадянства (підданства) прийняли клопотання про припинення іноземного громадянства (підданства), документа про припинення громадянства (підданства) у встановлений законодавством іноземної держави термін (за винятком випадків, коли особі було відмовлено у припиненні громадянства (підданства) чи протягом двох років від дня подання клопотання, якщо термін не встановлено, або відсутність у законодавстві іноземної держави процедури припинення її громадянства за ініціативою особи чи якщо така процедура не здійснюється або вартість оформлення припинення іноземного громадянства (підданства) перевищує половину розміру мінімальної заробітної плати, встановленого законом в Україні на момент, коли особа набула громадянство України;

законні джерела існування - заробітна плата, прибуток від підприємницької діяльності або власності, пенсія, стипендія, аліменти, соціальні виплати та допомога, власні фінансові заощадження або фінансова допомога від членів сім'ї, інших фізичних та юридичних осіб, що мають законні доходи;

міжнародний договір України - міжнародний договір, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України;

декларація про відмову від іноземного громадянства - документ, у якому іноземець, який узяв зобов'язання припинити іноземне громадянство і в якого існують незалежні від нього причини неотримання документа про припинення іноземного громадянства (підданства) або іноземних громадянств (підданств), засвідчує свою відмову від громадянства (підданства) іншої держави або громадянств (підданств) інших держав;

декларація про відмову особи, якій надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, від іноземного громадянства - документ, у якому іноземець, якому надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, засвідчує свою відмову від громадянства (підданства) іншої держави, що відповідно до Закону України "Про біженців" вважається країною громадянської належності;

декларація про відсутність іноземного громадянства - документ, в якому особа повідомляє про відсутність у неї іноземного громадянства (підданства) або громадянств (підданств) з обґрунтуванням причин такої відсутності;

тимчасове посвідчення громадянина України - документ, який посвідчує особу і підтверджує її належність до громадянства України.

Стаття 2. Принципи законодавства України про громадянство

Законодавство України про громадянство ґрунтується на таких принципах:

1) єдиного громадянства - громадянства держави Україна, що виключає можливість існування громадянства адміністративно-територіальних одиниць України. Якщо громадянин України набув громадянство (підданство) іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України. Якщо іноземець набув громадянство України, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України;

2) запобігання виникненню випадків безгромадянства;

3) неможливості позбавлення громадянина України громадянства України;

4) визнання права громадянина України на зміну громадянства;

5) неможливості автоматичного набуття громадянства України іноземцем чи особою без громадянства внаслідок укладення шлюбу з громадянином України або набуття громадянства України його дружиною (чоловіком) та автоматичного припинення громадянства України одним з подружжя внаслідок припинення шлюбу або припинення громадянства України другим з подружжя;

6) рівності перед законом громадян України незалежно від підстав, порядку і моменту набуття ними громадянства України;

7) збереження громадянства України незалежно від місця проживання громадянина України.

Стаття 3. Належність до громадянства України

Громадянами України є:

1) усі громадяни колишнього СРСР, які на момент проголошення незалежності України (24 серпня 1991 року) постійно проживали на території України;

2) особи, незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних чи інших ознак, які на момент набрання чинності Законом України "Про громадянство України" (13 листопада 1991

року) проживали в Україні і не були громадянами інших держав;

3) особи, які прибули в Україну на постійне проживання після 13 листопада 1991 року і яким у паспорті громадянина колишнього СРСР зразка 1974 року органами внутрішніх справ України внесено напис "громадянин України", та діти таких осіб, які прибули разом із батьками в Україну і на момент прибуття в Україну не досягли повноліття, якщо зазначені особи подали заяви про оформлення належності до громадянства України

4) особи, які набули громадянство України відповідно до законів України та міжнародних договорів України.

Особи, зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, є громадянами України з 24 серпня 1991 року, зазначені у пункті 2, - з 13 листопада 1991 року, а у пункті 3, - з моменту внесення відмітки про громадянство України.

Стаття 4. Законодавство про громадянство України

Питання громадянства України регулюються Конституцією України, цим Законом, міжнародними договорами України.

Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у цьому Законі, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 5. Документи, що підтверджують громадянство України

Документами, що підтверджують громадянство України, є:

- 1) паспорт громадянина України;
- 2) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- 3) тимчасове посвідчення громадянина України;
- 4) дипломатичний паспорт;
- 5) службовий паспорт;
- 6) посвідчення особи моряка;
- 7) посвідчення члена екіпажу;
- 8) посвідчення особи на повернення в Україну.

Стаття 6. Підстави набуття громадянства України

Громадянство України набувається:

- 1) за народженням;
- 2) за територіальним походженням;
- 3) внаслідок прийняття до громадянства;
- 4) внаслідок поновлення у громадянстві;
- 5) внаслідок усиновлення;
- 6) внаслідок встановлення над дитиною опіки чи піклування, влаштування дитини в дитячий заклад чи заклад охорони здоров'я, в дитячий будинок сімейного типу чи прийомну сім'ю або передачі на виховання в сім'ю патронатного вихователя;
- 7) внаслідок встановлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;
- 8) у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;
- 9) внаслідок визнання батьківства чи материнства або встановлення факту

батьківства чи материнства; 10) за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Стаття 17. Підстави припинення громадянства України

Громадянство України припиняється:

- 1) внаслідок виходу з громадянства України;
- 2) внаслідок втрати громадянства України;
- 3) за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Стаття 22. Повноваження Президента України

Президент України:

- 1) приймає рішення і видає укази відповідно до Конституції України і цього Закону про прийняття до громадянства України і про припинення громадянства України;
- 2) визначає порядок провадження за заявами і поданнями з питань громадянства та виконання прийнятих рішень;
- 3) затверджує Положення про Комісію при Президентові України з питань громадянства.

Стаття 23. Повноваження Комісії при Президентові України з питань громадянства

Комісія при Президентові України з питань громадянства:

- 1) розглядає заяви про прийняття до громадянства України, вихід з громадянства України та подання про втрату громадянства України і вносить пропозиції Президенту України щодо задоволення цих заяв та подань;
- 2) повертає документи про прийняття до громадянства України чи про вихід з громадянства України уповноваженому центральному органу виконавчої влади з питань громадянства або Міністерству закордонних справ України для їх оформлення відповідно до вимог чинного законодавства України.
- 3) контролює виконання рішень, прийнятих Президентом України з питань громадянства.

Стаття 24. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, здійснює повноваження щодо:

- 1) встановлення належності до громадянства України відповідно до статті 3 цього Закону;
- 2) прийняття заяв разом із необхідними документами щодо прийняття до громадянства України, щодо виходу з громадянства України дітей у випадках, передбачених частинами десятою - дванадцятою статті 18 цього Закону, перевірки правильності оформлення документів, наявності умов для прийняття до громадянства України і відсутності підстав, з яких особа не приймається до громадянства України, наявності підстав для виходу з громадянства України і відсутності підстав, з яких не допускається вихід з громадянства України, надсилання заяв разом зі своїм висновком на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства;

3) підготовки подань про втрату особами громадянства України і разом із необхідними документами надсилання їх на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства;

4) прийняття рішень про оформлення набуття громадянства України особами з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4-10 статті 6 цього Закону;

5) скасування в межах повноважень прийнятих рішень про оформлення набуття громадянства України у випадках, передбачених статтею 21 цього Закону;

6) виконання рішень Президента України з питань громадянства;

7) видання особам, які набули громадянство України, паспортів громадянина України, тимчасових посвідчень громадянина України, довідок про реєстрацію особи громадянином України;

8) вилучення в осіб, громадянство яких припинено або стосовно яких скасовано рішення про оформлення набуття громадянства України, паспортів громадянина України, тимчасових посвідчень громадянина України, паспортів громадянина України для виїзду за кордон та видання довідок про припинення громадянства України;

9) ведення обліку осіб, які набули громадянство України, та осіб, які припинили громадянство України.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, один раз на півріччя інформує Комісію при Президентові України з питань громадянства про виконання рішень Президента України з питань громадянства.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері громадянства, здійснює повноваження, передбачені частиною першою цієї статті, стосовно осіб, які проживають на території України.

Стаття 25. Повноваження Міністерства закордонних справ України, дипломатичних представництв та консульських установ України

Міністерство закордонних справ України, дипломатичні представництва та консульські установи України здійснюють такі повноваження:

1) встановлюють належність до громадянства України відповідно до статті 3 цього Закону;

2) приймають заяви разом з необхідними документами щодо прийняття до громадянства України осіб, які мають визначні заслуги перед Україною, і осіб, прийняття яких до громадянства України становить державний інтерес для України, перевіряють правильність їх оформлення, наявність умов для прийняття до громадянства України і відсутність підстав, за наявності яких особа не приймається до громадянства України, і разом з висновком надсилають на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства;

3) приймають заяви разом з необхідними документами щодо виходу з громадянства України, перевіряють правильність їх оформлення, наявність підстав для виходу з громадянства України, відсутність підстав, за наявності яких не допускається вихід з громадянства України, і разом з висновком

надсилають на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства;

4) готують подання про втрату особами громадянства України і разом з необхідними документами надсилають їх на розгляд Комісії при Президентові України з питань громадянства;

5) приймають рішення про оформлення набуття громадянства України особами за підставами, передбаченими пунктами 1, 2, 4-10 статті 6 цього Закону;

6) скасовують прийняті ними рішення про оформлення набуття громадянства України у випадках, передбачених статтею 21 цього Закону;

7) виконують рішення Президента України з питань громадянства;

8) видають особам, які набули громадянство України, паспорти громадянина України для виїзду за кордон, тимчасові посвідчення громадянина України, довідки про реєстрацію осіб громадянами України;

9) вилучають в осіб, громадянство України яких припинено або стосовно яких скасовано рішення про оформлення набуття громадянства України, паспорти громадянина України для виїзду за кордон, тимчасові посвідчення громадянина України та видають довідки про припинення громадянства України;

10) ведуть облік осіб, які набули громадянство України та припинили громадянство України;

11) перевіряють за заявами осіб, які перебувають за кордоном, належність до громадянства України.

Міністерство закордонних справ України, дипломатичні представництва та консульські установи України здійснюють повноваження, передбачені пунктами 1-10 частини першої цієї статті, стосовно осіб, які відповідно до чинного законодавства України є такими, що постійно проживають за кордоном, а також приймають рішення про оформлення набуття громадянства України за підставою, передбаченою пунктом 1 статті 6 цього Закону, стосовно осіб, які народилися за межами України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 13, ст.65,з змінами ВВР, 2005, N 20, ст.277, ВВР, 2013, N 51, ст.716)

ПРО ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Закон України прийнятий 18 січня 2001 року

(витяги)

Стаття 1. Визначення термінів

1. У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

1) вимушена зупинка - перебування іноземця або особи без громадянства на території України понад установлений законодавством строк для транзитного проїзду через її територію у зв'язку з надзвичайними

обставинами (стихійне лихо, хвороба тощо) за наявності документа, що підтверджує причину та тривалість затримки;

2) віза - дозвіл, наданий уповноваженим органом України в установленій законодавством формі, необхідний для в'їзду або для транзитного проїзду через територію України протягом відповідного строку;

3) возз'єднання сім'ї - в'їзд та тимчасове або постійне проживання в Україні членів сім'ї іноземця або особи без громадянства, які проживають в Україні на законних підставах та можуть підтвердити відповідними документами наявність достатнього фінансового забезпечення для утримання членів сім'ї в Україні, з метою спільного проживання сім'ї незалежно від того, коли виникли сімейні відносини - до чи після прибуття іноземця або особи без громадянства до України;

4) імміграційна картка - документ, що містить інформацію про іноземця або особу без громадянства, які в'їжджають в Україну чи виїжджають за її межі, та заповнюється у випадках і порядку, що визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері захисту державного кордону;

5) дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства - документ, який надає право роботодавцю тимчасово використовувати працю іноземця або особи без громадянства у порядку, встановленому законодавством України;

6) іноземець - особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав;

7) іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, - іноземці та особи без громадянства, які в установленому законодавством чи міжнародним договором України порядку в'їхали в Україну та постійно або тимчасово проживають на її території, або тимчасово перебувають в Україні;

8) іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, - іноземці та особи без громадянства, які отримали посвідку на постійне проживання, якщо інше не встановлено законом;

9) іноземці та особи без громадянства, які тимчасово перебувають на території України, - іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України протягом дії візи або на період, установлений законодавством чи міжнародним договором України, або якщо строк їх перебування на території України продовжено в установленому порядку;

10) іноземці та особи без громадянства, які тимчасово проживають в Україні, - іноземці та особи без громадянства, які отримали посвідку на тимчасове проживання, якщо інше не встановлено законом;

11) країна громадянської належності - країна чи країни, громадянином (підданим) якої (яких) особа є;

12) країна попереднього постійного проживання - країна, в якій іноземець або особа без громадянства постійно проживали до прибуття в Україну;

13) країна походження іноземця або особи без громадянства - країна чи країни громадянської належності або країна попереднього постійного проживання;

14) нелегальний мігрант - іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України;

15) особа без громадянства - особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином;

16) паспортний документ іноземця - документ, виданий уповноваженим органом іноземної держави або статутною організацією ООН, що підтверджує громадянство іноземця, посвідчує особу іноземця або особу без громадянства, надає право на в'їзд або виїзд з держави і визнається Україною;

17) посвідка на постійне проживання - документ, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує право на постійне проживання в Україні;

18) посвідка на тимчасове проживання - документ, що посвідчує особу іноземця або особу без громадянства та підтверджує законні підстави для тимчасового проживання в Україні;

19) посвідчення особи на повернення - документ, який видається іноземцю або особі без громадянства у випадках, передбачених міжнародними договорами України про реадмісію (приймання і передачу осіб);

20) приймаюча сторона - зареєстровані в установленому законом порядку українські підприємства, установи та організації, представництва (філії) іноземних підприємств, установ, організацій, представництва міжнародних організацій, а також фізичні особи (громадяни України, іноземці та особи без громадянства), які постійно проживають або тимчасово перебувають на території України у зв'язку з навчанням, стажуванням, роботою, або на інших законних підставах, та запрошують чи приймають іноземців та осіб без громадянства;

21) посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон - документ, що посвідчує особу без громадянства під час перетинання нею державного кордону України і перебування за кордоном;

22) реадмісія - передача з території України або приймання на територію України іноземців та осіб без громадянства на підставах та в порядку, встановлених міжнародними договорами України;

23) реєстрація в пункті пропуску через державний кордон - проставлення в паспортному документі та/або імміграційній картці іноземця або особи без громадянства чи в інших документах, передбачених законодавством, відмітки "В'їзд", внесення відомостей про іноземця або особу без громадянства, їх паспортних даних до відповідного реєстру;

24) транзитний проїзд - в'їзд іноземця або особи без громадянства в Україну з однієї держави, переміщення в межах визначеного у проїзному квитку часу (а в разі відсутності квитка - строку, фактично необхідного для перетинання території України на відповідному виді транспорту) через територію України та виїзд за її межі до іншої держави;

25) третя країна - країна, яка не є країною походження іноземця або особи без громадянства;

26) члени сім'ї іноземця або особи без громадянства - чоловік (дружина), неповнолітні діти, в тому числі неповнолітні діти чоловіка (дружини), непрацездатні батьки та інші особи, які вважаються членами сім'ї відповідно до права країни походження.

Стаття 3. Засади правового статусу іноземців та осіб без громадянства

1. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

2. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають під юрисдикцією України, незалежно від законності їх перебування, мають право на визнання їх правосуб'єктності та основних прав і свобод людини.

3. Іноземці та особи без громадянства зобов'язані неухильно додержуватися Конституції та законів України, інших нормативно-правових актів, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей, інтереси суспільства та держави.

Стаття 4. Підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України

1. Іноземці та особи без громадянства можуть відповідно до Закону України "Про імміграцію" іммігрувати в Україну на постійне проживання.

2. Іноземці та особи без громадянства, яких визнано біженцями в Україні або яким надано притулок в Україні, вважаються такими, які постійно проживають на території України з моменту визнання біженцем в Україні або надання притулку в Україні. Постійне проживання на території України біженців підтверджується посвідченням біженця.

3. Іноземці та особи без громадянства, яких визнано особами, що потребують додаткового захисту, або яким надано тимчасовий захист в Україні, вважаються такими, які на законних підставах тимчасово проживають на території України на період дії обставин, за наявності яких додатковий чи тимчасовий захист було надано. Тимчасове проживання на території України таких іноземців та осіб без громадянства підтверджується посвідченням особи, яка потребує додаткового захисту в Україні, або посвідченням особи, якій надано тимчасовий захист в Україні.

4. Іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону прибули в Україну для працевлаштування та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на

території України на період роботи в Україні.

5. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для участі у реалізації проектів міжнародної технічної допомоги, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні.

6. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою проповідування релігійних віровчень, виконання релігійних обрядів чи іншої канонічної діяльності за запрошенням релігійних організацій та погодженням з державним органом, який здійснив реєстрацію відповідної релігійної організації, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період діяльності в Україні.

7. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для участі у діяльності філій, відділень, представництв та інших структурних осередків громадських (неурядових) організацій іноземних держав, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період діяльності в Україні.

8. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для роботи у представництвах іноземних суб'єктів господарювання в Україні, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні.

9. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для роботи у філіях або представництвах іноземних банків, зареєстрованих у встановленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні.

10. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для провадження культурної, наукової, освітньої діяльності на підставах і в порядку, встановлених міжнародними договорами України або спеціальними програмами, спортсмени, які набули професійного статусу, а також іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою участі в міжнародних та регіональних волонтерських програмах чи участі в діяльності волонтерських організацій, зареєстрованих в Україні в установленому порядку, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період такої діяльності.

11. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну для роботи кореспондентом або представником іноземних засобів масової інформації та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період роботи в Україні.

12. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою навчання та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період навчання.

13. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою возз'єднання сім'ї з особами, які є громадянами України, або під час перебування на законних підставах на території України у випадках, зазначених у частинах третій-дванадцятій цієї статті, уклали шлюб з громадянами України та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України на період до отримання дозволу на імміграцію.

14. Іноземці та особи без громадянства, які прибули в Україну з метою возз'єднання сім'ї з особами, зазначеними у частинах другій-дванадцятій цієї статті, та отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які на законних підставах перебувають на території України, на період, зазначений в частинах другій-дванадцятій цієї статті.

15. Іноземці та особи без громадянства, які в'їхали в Україну на інших законних підставах, вважаються такими, які тимчасово перебувають на території України на законних підставах на період наданого візою дозволу на в'їзд або на період, встановлений законодавством чи міжнародним договором України.

16. Іноземці та особи без громадянства, які до прийняття рішення про припинення громадянства України постійно проживали на території України і після прийняття рішення про припинення громадянства України залишилися постійно проживати на її території, вважаються такими, які постійно проживають в Україні.

17. Іноземці та особи без громадянства, яких до завершення граничного терміну перебування у пунктах тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, не було примусово видворено з України з причин відсутності проїзного документа, транспортного сполучення з країною їх походження або з інших причин, що не залежать від таких осіб, визнаються такими, які на законних підставах тимчасово перебувають на території України, на період дії обставин, що унеможливають їхнє примусове видворення з України.

Стаття 5. Посвідка на постійне проживання та посвідка на тимчасове проживання

1. Іноземці та особи без громадянства, зазначені у частинах першій та шістнадцятій статті 4 цього Закону, отримують посвідку на постійне проживання.

2. Підставою для видачі посвідки на постійне проживання іноземцям та особам без громадянства, зазначеним у частині шістнадцятій статті 4 цього Закону, є відповідний указ Президента України про припинення громадянства України та заяви таких осіб.

3. Іноземці та особи без громадянства, зазначені у частинах четвертій-

чотирнадцятій та сімнадцятій статті 4 цього Закону, отримують посвідку на тимчасове проживання.

4. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною четвертою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства (крім іноземців та осіб без громадянства, які згідно із законодавством України мають право на працевлаштування без отримання такого дозволу) та зобов'язання роботодавця повідомити центральні органи виконавчої влади, що забезпечують реалізацію державної політики у сферах міграції, зайнятості населення та трудової міграції про дострокове розірвання чи припинення трудового договору (контракту) з таким іноземцем або особою без громадянства. Для іноземців та осіб без громадянства, працевлаштування яких відповідно до законодавства України здійснюється без дозволу на застосування праці іноземців та осіб без громадянства, замість такого дозволу подається трудовий договір (контракт), а для осіб, які мають статус закордонного українця, - трудовий договір (контракт) та посвідчення закордонного українця.

5. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною п'ятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування та відповідне подання державної установи, підприємства чи організації, що є реципієнтом проекту міжнародної технічної допомоги. 6. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною шостою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, подання відповідної релігійної організації та погодження державного органу, який здійснив реєстрацію відповідної релігійної організації.

7. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною сьомою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, подання відповідної філії, відділення, представництва або іншого структурного осередку громадської (неурядової) організації іноземної держави в Україні та копія свідоцтва про реєстрацію структурного осередку громадської (неурядової) організації іноземної держави в Україні.

8. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною восьмою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, подання відповідного представництва іноземного суб'єкта господарювання в Україні та копія свідоцтва про реєстрацію такого представництва.

9. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною дев'ятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, подання відповідної філії або представництва іноземного банку в Україні та копія

свідоцтва про акредитацію філії або представництва.

10. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною десятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, подання відповідного державного органу, відповідального за виконання культурних, освітніх, наукових, спортивних, волонтерських програм, для участі в яких іноземець чи особа без громадянства прибули в Україну, або волонтерської організації та копія свідоцтва про державну реєстрацію такої організації.

11. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною одинадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, звернення іноземного засобу масової інформації та подання відповідного державного органу, відповідального за реалізацію державної політики в інформаційній та видавничій сферах.

12. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною дванадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування, документ, що підтверджує факт навчання в Україні, та зобов'язання навчального закладу повідомити центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції, про відрахування з такого закладу.

13. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною тринадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства і документ, що підтверджує факт перебування у шлюбі з громадянином України, дійсний поліс медичного страхування. Якщо шлюб між громадянином України та іноземцем або особою без громадянства було укладено за межами України відповідно до права іноземної держави, дійсність такого шлюбу визначається згідно із Законом України "Про міжнародне приватне право".

14. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною чотирнадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, дійсний поліс медичного страхування та документ, згідно з яким вони, відповідно до права країни походження іноземця або особи без громадянства, вважаються членами сім'ї особи, зазначеної в частинах другій-дванадцятій статті 4 цього Закону. Документ, що підтверджує належність до членів сім'ї, визнається дійсним в Україні у разі його легалізації, якщо інше не передбачено законом чи міжнародним договором України.

15. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною сімнадцятою статті 4 цього Закону, є заява іноземця або особи без громадянства, подана після завершення граничного терміну тримання у пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, а також висновок центрального органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної

політики у сфері міграції, про неможливість примусового видворення з України іноземця або особи без громадянства з причин відсутності проїзного документа, транспортного сполучення з країною походження іноземця або особи без громадянства або з причин, що не залежать від таких осіб, після завершення дванадцятимісячного строку тримання в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України, або якщо технічну неможливість здійснити примусове видворення іноземця було з'ясовано раніше.

16. Технічний опис, зразки бланків посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання, порядок їх оформлення, виготовлення та видачі встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 6. Визнання іноземця або особи без громадянства біженцем, особою, яка потребує додаткового захисту, та надання тимчасового захисту

1. Іноземця або особу без громадянства може бути визнано біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або їм може бути надано тимчасовий захист у порядку, встановленому законом.

Стаття 7. Надання притулку

1. Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 8. Набуття громадянства України

1. Іноземці та особи без громадянства можуть набути громадянства України в порядку, встановленому Законом України "Про громадянство України".

Стаття 23. Відповідальність за правопорушення іноземців та осіб без громадянства

1. Нелегальні мігранти та інші іноземці та особи без громадянства, які вчинили злочин, адміністративні або інші правопорушення, несуть відповідальність відповідно до закону.

(Відомості Верховної Ради України ВВР), 2012, N 19-20, ст. 179, з змінами, ВВР, 2013, N 21, ст. 208, ВВР, 2014, N 34, ст. 1168)

ПРО ГРОМАДСЬКІ ОБ'ЄДНАННЯ

Закон України прийнятий 22 березня 2012 року

(витяги)

Цей Закон визначає правові та організаційні засади реалізації права на свободу об'єднання, гарантованого Конституцією України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, порядок утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань.

Стаття 1. Поняття громадського об'єднання

1. Громадське об'єднання - це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод,

задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів.

2. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка.

3. Громадська організація - це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи.

4. Громадська спілка - це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи.

5. Громадське об'єднання може здійснювати діяльність зі статусом юридичної особи або без такого статусу. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи є непідприємницьким товариством, основною метою якого не є одержання прибутку.

Стаття 2. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення громадських об'єднань в Україні.

2. Дія цього Закону не поширюється на суспільні відносини у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення:

- 1) політичних партій;
- 2) релігійних організацій;
- 3) непідприємницьких товариств, що утворюються актами органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування;
- 4) асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
- 5) саморегулювальних організацій, організацій, які здійснюють професійне самоврядування;
- 6) непідприємницьких товариств (які не є громадськими об'єднаннями), утворених на підставі інших законів.

3. Особливості регулювання суспільних відносин у сфері утворення, реєстрації, діяльності та припинення окремих видів громадських об'єднань можуть визначатися іншими законами.

4. Неурядові організації інших держав, міжнародні неурядові організації (далі - іноземні неурядові організації) діють на території України відповідно до цього та інших законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 3. Принципи утворення і діяльності громадських об'єднань

1. Громадські об'єднання утворюються і діють на принципах:

- 1) добровільності;
- 2) самоврядності;
- 3) вільного вибору території діяльності;
- 4) рівності перед законом;
- 5) відсутності майнового інтересу їх членів (учасників);

б) прозорості, відкритості та публічності.

2. Добровільність передбачає право особи на вільну участь або неучасть у громадському об'єднанні, у тому числі в його утворенні, вступі в таке об'єднання або припиненні членства (участі) в ньому.

3. Самоврядність передбачає право членів (учасників) громадського об'єднання самостійно здійснювати управління діяльністю громадського об'єднання відповідно до його мети (цілей), визначати напрями діяльності, а також невтручання органів державної влади, інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування в діяльність громадського об'єднання, крім випадків, визначених законом.

4. Вільний вибір території діяльності передбачає право громадських об'єднань самостійно визначати територію своєї діяльності, крім випадків, визначених законом.

5. Рівність перед законом передбачає, що громадські об'єднання є рівними у своїх правах та обов'язках відповідно до закону з урахуванням організаційно-правової форми, виду та/або статусу такого об'єднання.

6. Відсутність майнового інтересу передбачає, що члени (учасники) громадського об'єднання не мають права на частку майна громадського об'єднання та не відповідають за його зобов'язаннями. Доходи або майно (активи) громадського об'єднання не підлягають розподілу між його членами (учасниками) і не можуть використовуватися для вигоди будь-якого окремого члена (учасника) громадського об'єднання, його посадових осіб (крім оплати їх праці та відрахувань на соціальні заходи).

7. Прозорість, відкритість передбачає право всіх членів (учасників) громадського об'єднання мати вільний доступ до інформації про його діяльність, у тому числі про прийняті громадським об'єднанням рішення та здійснені заходи, а також обов'язок громадського об'єднання забезпечувати такий доступ. Публічність означає, що громадські об'єднання інформують громадськість про свої мету (цілі) та діяльність.

Стаття 4. Обмеження щодо утворення і діяльності громадських об'єднань

1. Утворення і діяльність громадських об'єднань, мета (цілі) або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підрив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються.

2. Громадські об'єднання не можуть мати воєнізованих формувань.

3. Інші обмеження права на свободу об'єднання, у тому числі на утворення і діяльність громадських об'єднань, можуть бути встановлені виключно законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей.

4. Громадським об'єднанням не можуть надаватися владні повноваження,

крім випадків, передбачених законом.

Стаття 7. Засновники громадського об'єднання

1. Засновниками громадської організації можуть бути громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 18 років, а молодіжної та дитячої громадської організації - 14 років.

2. Засновниками громадської спілки можуть бути юридичні особи приватного права, у тому числі громадські об'єднання зі статусом юридичної особи. Засновниками громадської спілки не можуть бути політичні партії, а також юридичні особи, щодо яких прийнято рішення щодо їх припинення або які перебувають у процесі припинення.

3. Кількість засновників громадського об'єднання не може бути меншою, ніж дві особи.

4. Засновниками громадської спілки не можуть бути юридичні особи приватного права, єдиним засновником яких є одна і та сама особа.

5. Засновником громадської спілки не може бути юридична особа приватного права, якщо засновник (власник істотної участі) цієї юридичної особи внесений до переліку осіб, пов'язаних зі здійсненням терористичної діяльності, або щодо яких застосовано міжнародні санкції.

6. Засновником громадської організації не може бути особа, яку визнано судом недієздатною.

7. Повноваження засновника громадського об'єднання закінчуються після прийняття рішення про реєстрацію або прийняття повідомлення про утворення громадського об'єднання в установленому цим Законом порядку.

Примітка. Під істотною участю у цьому Законі слід розуміти пряме та опосередковане, самостійне або спільно з іншими особами володіння 10 і більше відсотками статутного (складеного) капіталу або голосів за придбаними акціями (частками) юридичної особи або незалежно від формального володіння можливість значного впливу на управління чи діяльність юридичної особи.

Стаття 21. Права громадських об'єднань

1. Для здійснення своєї мети (цілей) громадське об'єднання має право:

1) вільно поширювати інформацію про свою діяльність, пропагувати свою мету (цілі);

2) звертатися у порядку, визначеному законом, до органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб з пропозиціями (зауваженнями), заявами (клопотаннями), скаргами;

3) одержувати у порядку, визначеному законом, публічну інформацію, що знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації;

4) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у розробленні проектів нормативно-правових актів, що видаються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого

самоврядування і стосуються сфери діяльності громадського об'єднання та важливих питань державного і суспільного життя;

5) проводити мирні зібрання;

6) здійснювати інші права, не заборонені законом.

2. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи має право:

1) бути учасником цивільно-правових відносин, набувати майнові і немайнові права відповідно до законодавства;

2) здійснювати відповідно до закону підприємницьку діяльність безпосередньо, якщо це передбачено статутом громадського об'єднання, або через створені в порядку, передбаченому законом, юридичні особи (товариства, підприємства), якщо така діяльність відповідає меті (цілям) громадського об'єднання та сприяє її досягненню. Відомості про здійснення підприємницької діяльності громадським об'єднанням включаються до Реєстру громадських об'єднань;

3) засновувати з метою досягнення своєї статутної мети (цілей) засоби масової інформації;

4) брати участь у здійсненні державної регуляторної політики відповідно до Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності";

5) брати участь у порядку, визначеному законодавством, у роботі консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, що утворюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування для проведення консультацій з громадськими об'єднаннями та підготовки рекомендацій з питань, що стосуються сфери їхньої діяльності.

3. Громадське об'єднання зі статусом юридичної особи, створена ним юридична особа (товариство, підприємство) може бути виконавцем державного замовлення відповідно до закону.

Стаття 25. Способи припинення діяльності громадського об'єднання

1. Припинення діяльності громадського об'єднання здійснюється:

1) за рішенням громадського об'єднання, прийнятим вищим органом управління громадського об'єднання, шляхом саморозпуску або реорганізації шляхом приєднання до іншого громадського об'єднання такого самого статусу;

2) за рішенням суду про заборону (примусовий розпуск) громадського об'єднання.

2. Припинення діяльності громадського об'єднання зі статусом юридичної особи має наслідком припинення цієї юридичної особи у порядку, встановленому Законом України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", з урахуванням особливостей, встановлених цим Законом.

3. Якщо вартості майна громадського об'єднання зі статусом юридичної особи, яке безпосередньо здійснює підприємницьку діяльність і щодо якого прийнято рішення про ліквідацію, недостатньо для задоволення вимог

кредиторів, ліквідатор (ліквідаційна комісія) зобов'язаний звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство такого громадського об'єднання відповідно до Закону України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 1, ст.1, з змінами ВВР, 2014, № 20-21, ст.712, ВВР, 2014, № 36, ст.1186)

ПРО ЗАСАДИ ВНУТРІШНЬОЇ І ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

Закон України прийнятий 1 липня 2010 року

(витяги)

Цим Законом визначаються засади внутрішньої політики України у сферах розбудови державності, розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів, формування інститутів громадянського суспільства, національної безпеки і оборони, в економічній, соціальній і гуманітарній сферах, в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки, а також засади зовнішньої політики України.

Стаття 2. Основні принципи внутрішньої і зовнішньої політики

1. Засади внутрішньої і зовнішньої політики базуються на безумовному додержанні Конституції України, забезпеченні в Україні прав і свобод людини і громадянина та гарантуванні прав і свобод, проголошених Конституцією України, на загальновизнаних принципах і нормах міжнародного права, забезпеченні соціальної спрямованості економіки України та сталого соціально-економічного розвитку України, зміцненні демократичних засад суспільного і державного життя, забезпеченні верховенства права, економічної і політичної незалежності держави, захисту її національних інтересів, утвердження України як повноправного і авторитетного члена світового співтовариства.

2. Внутрішня політика ґрунтується на таких принципах:

пріоритетність захисту національних інтересів;

верховенство права, забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, повага до гідності кожної особи;

рівність усіх суб'єктів права власності перед законом, захист конкуренції у сфері економічної діяльності;

здійснення державної влади на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову;

відкритість та прозорість процесів підготовки і прийняття рішень органами державної влади та органами місцевого самоврядування;

забезпечення сталого розвитку економіки на ринкових засадах та її соціальної спрямованості;

забезпечення балансу загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;

свобода, соціальна справедливість і творча самореалізація, участь

громадян в управлінні державними і суспільними справами;
соціальне партнерство та громадянська солідарність.

3. Зовнішня політика ґрунтується на таких принципах:

суверенна рівність держав;
утримання від загрози силою або її застосування проти територіальної цілісності або політичної незалежності будь-якої іноземної держави;
повага до територіальної цілісності іноземних держав та непорушності державних кордонів;
вирішення міжнародних спорів мирними засобами;
повага до прав людини та її основоположних свобод;
невтручання у внутрішні справи держав;
взаємовигідне співробітництво між державами;
сумлінне виконання взятих на себе міжнародних зобов'язань;
пріоритет загальновизнаних норм і принципів міжнародного права перед нормами і принципами національного права;

застосування Збройних Сил України лише у випадках актів збройної агресії проти України, будь-яких інших збройних зазіхань на її територіальну цілісність і недоторканність державних кордонів, боротьби з міжнародним тероризмом та піратством або в інших випадках, передбачених міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

застосування міжнародних санкцій, контрзаходів та заходів дипломатичного захисту відповідно до міжнародного права у випадках міжнародних протиправних діянь, які завдають шкоди Україні, її громадянам і юридичним особам;

своєчасність та адекватність заходів захисту національних інтересів реальним і потенційним загрозам Україні, її громадянам і юридичним особам.

Стаття 3. Засади політики у сфері розбудови державності

1. Основними засадами політики у сфері розбудови державності є:

розвиток демократії шляхом удосконалення механізму державного управління, здійснення парламентського контролю;

вдосконалення системи проведення виборів до Верховної Ради України та органів місцевого самоврядування;

модернізація системи державної служби з урахуванням європейського досвіду на принципах професійності та політичної нейтральності;

посилення відкритості та прозорості процесів підготовки і прийняття державних рішень та здійснення будь-яких дій, пов'язаних із формуванням і використанням бюджетних коштів, кадровими призначеннями на керівні посади в центральних органах виконавчої влади, судах, правоохоронних органах;

забезпечення справедливого і доступного судочинства;

забезпечення дотримання міжнародних стандартів незалежності суддів;

посилення протидії корупції та тіньовій економічній діяльності,

забезпечення безумовного дотримання принципів законності насамперед вищими посадовими особами держави, політиками, суддями, керівниками правоохоронних органів і силових структур;

боротьба із злочинністю шляхом поліпшення координації роботи правоохоронних органів, оптимізації їх структури, належного забезпечення їх діяльності.

Стаття 4. Засади внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів

1. Основними засадами внутрішньої політики у сферах розвитку місцевого самоврядування та стимулювання розвитку регіонів є:

утвердження місцевого самоврядування як фундаменту народовладдя, розширення повноважень місцевих рад шляхом децентралізації функцій органів державної влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів...

Стаття 5. Засади внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства

1. Основними засадами внутрішньої політики у сфері формування інститутів громадянського суспільства є:

утвердження громадянського суспільства як гарантії демократичного розвитку держави...

Стаття 6. Засади внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони.

1. Основними засадами внутрішньої політики у сфері національної безпеки і оборони є:

забезпечення життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у зовнішньополітичній, оборонній, соціально-економічній, енергетичній, продовольчій, екологічній та інформаційній сферах; ...

Стаття 7. Засади внутрішньої політики в економічній сфері

1. Основними засадами внутрішньої політики в економічній сфері є:

забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, досягнення високих темпів її зростання, забезпечення макроекономічної стабільності та низького рівня інфляції; ...

Стаття 8. Засади внутрішньої політики в соціальній сфері

1. Основними засадами внутрішньої політики в соціальній сфері є:

забезпечення гарантованих Конституцією України прав і свобод громадян на основі впровадження європейських стандартів соціального захисту, підвищення якості соціальних послуг;

надання громадянам упродовж усього життя соціальних гарантій на основі вдосконалення системи соціальних стандартів і пільг; ...

Стаття 9. Засади внутрішньої політики в екологічній сфері та сфері техногенної безпеки.

1. Основними засадами внутрішньої політики в екологічній сфері та сфері

техногенної безпеки є:

забезпечення конституційних прав громадян на безпечне довкілля, створення екологічно і техногенно безпечних умов життєдіяльності населення, посилення просвітницької діяльності з інформування населення про екологічні норми і стандарти; ...

Стаття 10. Засади внутрішньої політики в гуманітарній сфері

1. Основними засадами внутрішньої політики в гуманітарній сфері є:

реалізація державної мовної політики на основі норм національного та міжнародного права, забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України, гарантування вільного розвитку, використання і захисту російської, інших рідних мов громадян України; ...

Стаття 11. Засади зовнішньої політики

1. Україна як європейська позаблокова держава здійснює відкриту зовнішню політику і прагне співробітництва з усіма заінтересованими партнерами, уникаючи залежності від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур.

2. Основними засадами зовнішньої політики є:

забезпечення національних інтересів і безпеки України шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права;

забезпечення дипломатичними та іншими засобами і методами, передбаченими міжнародним правом, захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів України, її політичних, економічних, енергетичних та інших інтересів;

використання міжнародного потенціалу для утвердження і розвитку України як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, її сталого економічного розвитку;

створення сприятливих зовнішньополітичних умов для розвитку української нації, її економічного потенціалу, історичної свідомості, національної гідності українців, а також етнічної, культурної, мовної, релігійної самобутності громадян України усіх національностей;

утвердження провідного місця України у системі міжнародних відносин, зміцнення міжнародного авторитету держави;

сприяння міжнародному миру і безпеці у світі, участь у всеосяжному політичному діалозі для підвищення взаємної довіри держав, подолання традиційних і нових загроз безпеці;

дотримання Україною політики позаблоковості, що означає неучасть України у військово-політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес;

підтримка зміцнення ролі міжнародного права у міжнародних відносинах, забезпечення дотримання та виконання чинних, вироблення нових принципів і норм міжнародного права;

запобігання конфліктам у регіонах, що межують з Україною, та врегулювання наявних конфліктів;

забезпечення захисту прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном;

створення сприятливих умов для задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами України, підтримання з ними сталих зв'язків;

забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в Європейському Союзі;

підтримка розвитку торговельно-економічного, науково-технічного та інвестиційного співробітництва України з іноземними державами на засадах взаємної вигоди;

забезпечення з метою повноцінного економічного розвитку, підвищення добробуту народу інтеграції економіки України у світову економічну систему;

розширення міжнародного співробітництва з метою залучення іноземних інвестицій, новітніх технологій та управлінського досвіду в національну економіку в інтересах її реформування, модернізації та інноваційного розвитку;

підтримка інтеграції України у світовий інформаційний простір.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, N 40, ст.527, з змінами, внесеними ВВР, 2014, N 22, ст.816)

ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ

Закон України прийнятий 6 вересня 2012 року

(витяги)

Цей Закон визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

1) адміністративна послуга - результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону;

2) суб'єкт звернення - фізична особа, юридична особа, яка звертається за отриманням адміністративних послуг;

3) суб'єкт надання адміністративної послуги - орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги.

Стаття 2. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на суспільні відносини, пов'язані з наданням адміністративних послуг.

2. Дія цього Закону не поширюється на відносини щодо:

- 1) здійснення державного нагляду (контролю);
- 2) метрологічного контролю і нагляду;
- 3) акредитації органів з оцінки відповідності;
- 4) дізнання, досудового слідства;
- 5) оперативно-розшукової діяльності;
- 6) судочинства, виконавчого провадження;
- 7) нотаріальних дій;
- 8) виконання покарань;
- 9) доступу до публічної інформації;
- 10) застосування законодавства про захист економічної конкуренції;
- 11) провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;
- 12) набуття прав на конкурсних засадах;
- 13) набуття прав стосовно об'єктів, обмежених у цивільному обігу.

Стаття 3. Законодавство у сфері надання адміністративних послуг

1. Законодавство у сфері надання адміністративних послуг складається з Конституції України, цього та інших законів, прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері надання адміністративних послуг.

2. Надання адміністративних послуг здійснюється відповідно до цього Закону з урахуванням особливостей, визначених законами, які регулюють суспільні відносини у відповідних сферах.

3. Вимоги цього Закону поширюються на надання суб'єктом надання адміністративних послуг витягів та виписок з реєстрів, свідоцтв, довідок, копій, дублікатів документів та інші передбачені законом дії, у результаті яких суб'єкту звернення, а також об'єкту, що перебуває в його власності, володінні чи користуванні, надається або підтверджується певний юридичний статус та/або факт.

4. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж передбачені законодавством України у сфері надання адміністративних послуг, застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 4. Державна політика у сфері надання адміністративних послуг

1. Державна політика у сфері надання адміністративних послуг базується на принципах:

- 1) верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності;
- 2) стабільності;

- 3) рівності перед законом;
- 4) відкритості та прозорості;
- 5) оперативності та своєчасності;
- 6) доступності інформації про надання адміністративних послуг;
- 7) захищеності персональних даних;
- 8) раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг;
- 9) неупередженості та справедливості;
- 10) доступності та зручності для суб'єктів звернень.

Стаття 12. Центр надання адміністративних послуг

1. Центр надання адміністративних послуг - це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ виконавчого органу міської, селищної ради або Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, районної, районної у містах Києві, Севастополі державної адміністрації, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг.

2. Центри надання адміністративних послуг утворюються при міських радах (їх виконавчих органах) міст обласного та/або республіканського Автономної Республіки Крим значення, Київській, Севастопольській міських, районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністраціях.

3. У населених пунктах, які є адміністративними центрами областей, районів і Автономної Республіки Крим, а також у містах Києві та Севастополі центри надання адміністративних послуг утворюються за рішенням відповідних селищних або міських рад і можуть забезпечувати надання адміністративних послуг, у тому числі відповідними обласними, районними та міськими державними адміністраціями, на основі узгоджених рішень.

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 32, ст.409, з змінами ВВР, 2014, № 14, ст.255, ВВР, 2014, № 24, ст.883)

ПРО РАДУ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 5 березня 1998 року

(витяги)

Цей Закон визначає правові засади організації та діяльності Ради національної безпеки і оборони України, її склад, структуру, компетенцію і функції.

Стаття 1. Рада національної безпеки і оборони України

Рада національної безпеки і оборони України відповідно до Конституції України є координаційним органом з питань національної безпеки і оборони при Президентові України.

Стаття 2. Правова основа діяльності Ради національної безпеки і оборони

України

Рада національної безпеки і оборони України керується в своїй діяльності Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України.

Стаття 3. Функції Ради національної безпеки і оборони України

Функціями Ради національної безпеки і оборони України є:

- 1) внесення пропозицій Президентові України щодо реалізації засад внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;
- 2) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони у мирний час;
- 3) координація та здійснення контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони в умовах воєнного або надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Стаття 4. Компетенція Ради національної безпеки і оборони України

Відповідно до функцій, визначених цим Законом, Рада національної безпеки і оборони України:

- 1) розробляє та розглядає на своїх засіданнях питання, які відповідно до Конституції та законів України, Концепції (основ державної політики) національної безпеки України, Воєнної доктрини України належать до сфери національної безпеки і оборони, та подає пропозиції Президентові України щодо:

- визначення стратегічних національних інтересів України, концептуальних підходів та напрямів забезпечення національної безпеки і оборони у політичній, економічній, соціальній, воєнній, науково-технологічній, екологічній, інформаційній та інших сферах;
- проектів державних програм, доктрин, законів України, указів Президента України, директив Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України, міжнародних договорів, інших нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони;
- удосконалення системи забезпечення національної безпеки та організації оборони, утворення, реорганізації та ліквідації органів виконавчої влади у цій сфері;
- проекту Закону України про Державний бюджет України по статтях, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки і оборони України;
- матеріального, фінансового, кадрового, організаційного та іншого забезпечення виконання заходів з питань національної безпеки і оборони;
- заходів політичного, економічного, соціального, воєнного, науково-технологічного, екологічного, інформаційного та іншого характеру відповідно до масштабу потенційних та реальних загроз національним інтересам України;

– доручень, пов'язаних з вивченням конкретних питань та здійсненням відповідних досліджень у сфері національної безпеки і оборони, органам виконавчої влади та науковим закладам України;

– залучення контрольних, інспекційних та наглядових органів, що функціонують у системі виконавчої влади, до здійснення контролю за своєчасністю та якістю виконання прийнятих Радою національної безпеки і оборони України рішень, введених в дію указами Президента України;

– забезпечення і контролю надходження та опрацювання необхідної інформації, її збереження, конфіденційності та використання в інтересах національної безпеки України, аналізу на її основі стану і тенденції розвитку подій, що відбуваються в Україні і в світі, визначення потенційних та реальних загроз національним інтересам України;

– питань оголошення стану війни, загальної або часткової мобілізації, введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або окремих її місцевостях, оголошення в разі потреби окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації;

2) здійснює поточний контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подає Президентові України відповідні висновки та пропозиції;

3) залучає до аналізу інформації посадових осіб та фахівців органів виконавчої влади, державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності;

4) ініціює розроблення нормативних актів та документів з питань національної безпеки і оборони, узагальнює практику їх застосування та результати перевірок їх виконання;

5) координує і контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану;

6) координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану;

7) координує та контролює діяльність органів виконавчої влади по відбиттю збройної агресії, організації захисту населення та забезпеченню його життєдіяльності, охороні життя, здоров'я, конституційних прав, свобод і законних інтересів громадян, підтриманню громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану та при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Стаття 5. Голова Ради національної безпеки і оборони України

Головою Ради національної безпеки і оборони України є Президент України.

У разі дострокового припинення повноважень Президента України відповідно до статей 108, 109, 110 і 111 Конституції України виконання

обов'язків Голови Ради національної безпеки і оборони України на період до обрання і вступу на пост нового Президента України покладається на Прем'єр-міністра України.

Стаття 6. Склад Ради національної безпеки і оборони України

Персональний склад Ради національної безпеки і оборони України формує Президент України.

До складу Ради національної безпеки і оборони України за посадою входять Прем'єр-міністр України, Міністр оборони України, Голова Служби безпеки України, Міністр внутрішніх справ України, Міністр закордонних справ України.

Членами Ради національної безпеки і оборони України можуть бути керівники інших центральних органів виконавчої влади.

Стаття 7. Секретар Ради національної безпеки і оборони України

Секретар Ради національної безпеки і оборони України призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України і безпосередньо йому підпорядковується. Правовий статус Секретаря Ради національної безпеки і оборони України як державного службовця визначається Президентом України відповідно до Закону України "Про державну службу".

Секретар Ради національної безпеки і оборони України забезпечує організацію роботи і виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України.

Секретар Ради національної безпеки і оборони України має заступників, які за його поданням призначаються на посаду та звільняються з посади Президентом України.

На посади Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників можуть призначатися як цивільні особи, так і військовослужбовці.

Стаття 9. Засідання Ради національної безпеки і оборони України

Основною організаційною формою діяльності Ради національної безпеки і оборони України є її засідання.

На засіданнях Ради національної безпеки і оборони України її члени голосують особисто. Делегування ними обов'язку бути присутніми на засіданні Ради національної безпеки і оборони України іншим особам не допускається.

У засіданнях Ради національної безпеки і оборони України може брати участь Голова Верховної Ради України.

На запрошення Голови Ради національної безпеки і оборони України у її засіданнях можуть брати участь голови комітетів Верховної Ради України, інші народні депутати України, керівники центральних органів виконавчої влади та інші особи, які не є членами Ради національної безпеки і оборони України.

Стаття 10. Рішення Ради національної безпеки і оборони України

Рішення Ради національної безпеки і оборони України приймаються не менш як двома третинами голосів її членів.

Голова Верховної Ради України може висловлювати думку щодо прийнятих рішень, яка протоколюється.

Прийняті рішення вводяться в дію указами Президента України.

Стаття 11. Повноваження Голови Ради національної безпеки і оборони України

Голова Ради національної безпеки і оборони України:

1) спрямовує діяльність і здійснює загальне керівництво роботою Ради національної безпеки і оборони України;

2) затверджує перспективні та поточні плани роботи Ради національної безпеки і оборони України, час і порядок проведення її засідань;

3) особисто головує на засіданнях Ради національної безпеки і оборони України;

4) дає доручення членам Ради національної безпеки і оборони України, пов'язані з виконанням покладених на неї функцій;

5) заслуховує поточну інформацію Секретаря Ради національної безпеки і оборони України про хід виконання її рішень, у разі необхідності виносить питання про стан виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України на її засідання;

6) затверджує Положення про апарат Ради національної безпеки і оборони України, його структуру і штат;

7) здійснює інші повноваження, передбачені цим Законом.

Стаття 12. Повноваження членів Ради національної безпеки і оборони України

Члени Ради національної безпеки і оборони України:

1) вносять до Ради національної безпеки і оборони України пропозиції щодо розгляду будь-яких питань, що входять до її компетенції;

2) здійснюють попередню підготовку питань та беруть участь у їх розгляді Радою національної безпеки і оборони України;

3) вносять зауваження та пропозиції, голосують з питань, що розглядаються Радою національної безпеки і оборони України;

4) висловлюють у разі потреби свою окрему думку щодо проектів рішень Ради національної безпеки і оборони України;

5) беруть участь у плануванні роботи Ради національної безпеки і оборони України;

6) координують та контролюють у межах своїх посадових повноважень виконання рішень Ради національної безпеки і оборони України.

Стаття 13. Повноваження Секретаря Ради національної безпеки і оборони України та його заступників

Секретар Ради національної безпеки і оборони України:

1) готує пропозиції щодо перспективного і поточного планування діяльності Ради національної безпеки і оборони України;

2) подає на розгляд Президента України проекти актів Президента України про введення в дію рішень Ради національної безпеки і оборони України, в тому числі стосовно пропозицій і рекомендацій по реалізації засад

внутрішньої і зовнішньої політики у сфері національної безпеки і оборони;

3) організовує роботу, пов'язану з підготовкою та проведенням засідань Ради національної безпеки і оборони України та контролем за виконанням прийнятих нею рішень;

4) інформує Президента України та членів Ради національної безпеки і оборони України про хід виконання рішень Ради;

5) координує діяльність робочих та консультативних органів Ради національної безпеки і оборони України;

6) за дорученням Голови Ради національної безпеки і оборони України представляє позицію Ради національної безпеки і оборони України у Верховній Раді України, у відносинах з органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, з політичними партіями і громадськими організаціями та засобами масової інформації, з міжнародними організаціями.

Повноваження заступників Секретаря Ради національної безпеки і оборони України визначає Президент України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 35, ст.237,)

ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ

Закон України прийнятий 6 квітня 2000 року

(витяги)

Цей Закон визначає зміст правового режиму воєнного стану (порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб) та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану.

Стаття 1. Визначення воєнного стану

Воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Мета введення воєнного стану

Метою введення воєнного стану є створення умов для здійснення органами державної влади, військовим командуванням, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями наданих їм

повноважень у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності.

Стаття 3. Правова основа введення воєнного стану

Правовою основою введення воєнного стану є Конституція України, цей Закон, інші закони України та Указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 4. Військове командування

Військовим командуванням, якому цим Законом надається право разом з органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати заходи правового режиму воєнного стану, є:

- Генеральний штаб Збройних Сил України;
- командування видів Збройних Сил України;
- об'єднане оперативне командування, управління оперативних командувань, територіальні управління, командування військових з'єднань, частин Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань

Стаття 5. Порядок введення воєнного стану

Воєнний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України.

Указ Президента України про введення воєнного стану, затверджений Верховною Радою України, негайно оголошується через засоби масової інформації.

Пропозиції щодо введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президентові України подає Рада національної безпеки і оборони України.

Стаття 6. Указ Президента України про введення воєнного стану

В Указі Президента України про введення воєнного стану зазначаються:

- 1) обґрунтування необхідності введення воєнного стану;
- 2) межі території, на якій вводиться воєнний стан, час введення і строк, на який він вводиться;
- 3) завдання військового командування, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;
- 4) вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;
- 5) інші питання, що впливають із цього Закону.

Стаття 7. Скасування воєнного стану

Воєнний стан на всій території України або в окремих її місцевостях скасовується Указом Президента України за пропозицією Ради національної

безпеки і оборони України в разі усунення загрози нападу чи небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, про що негайно оголошується через засоби масової інформації.

З пропозицією про скасування воєнного стану до Президента України може звернутися Верховна Рада України.

Стаття 8. Здійснення органами державної влади повноважень в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану Президент України, Верховна Рада України, органи державної влади, військове командування, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та законами України, і забезпечують виконання заходів, передбачених цим Законом.

Стаття 9. Керівництво Збройними Силами України та іншими військовими формуваннями в умовах воєнного стану

Президент України як Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України в умовах воєнного стану здійснює керівництво стратегічним плануванням застосування Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, запровадженням та здійсненням заходів правового режиму воєнного стану через робочий орган Ставку Верховного Головнокомандувача - Генеральний штаб Збройних Сил України.

Міністерство оборони України у зв'язку з введенням воєнного стану діє відповідно до Положення про Міністерство оборони України, яке затверджується Президентом України.

Стаття 10. Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади в умовах воєнного стану

У період воєнного стану не можуть бути припинені повноваження Верховної Ради України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування.

Стаття 15. Зміст заходів правового режиму воєнного стану

В Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військовому командуванню надається право разом з органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, а якщо це неможливо, - самостійно запроваджувати та здійснювати такі заходи правового режиму воєнного стану:

1) запроваджувати трудову повинність для працездатних осіб, не залучених до роботи в оборонній сфері та сфері забезпечення життєдіяльності населення і не заброньованих за підприємствами, установами та організаціями на період мобілізації і воєнного часу з метою виконання робіт, що мають оборонний характер, а також ліквідації

надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру, які виникли в період дії воєнного стану, і їх наслідків, та залучати їх в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт, що виконуються для задоволення потреб Збройних Сил України, інших військових формувань і сил цивільного захисту, забезпечення функціонування національної економіки та системи забезпечення життєдіяльності населення і не потребують, як правило, спеціальної професійної підготовки осіб. Працівникам, залученим до виконання суспільно корисних робіт, після закінчення таких робіт надається попередня робота (посада), а в разі її відсутності - інша рівноцінна робота (посада) на тому самому або, за згодою працівника, на іншому підприємстві, в установі, організації. Порядок залучення працездатних осіб в умовах воєнного стану до суспільно корисних робіт з визначенням орієнтовного переліку таких робіт та механізму надання компенсації (винагороди) за їх виконання встановлюється Кабінетом Міністрів України;

2) використовувати потужності та трудові ресурси підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони, змінювати режим їх роботи, проводити інші зміни виробничої діяльності, а також умов праці відповідно до законодавства про працю;

3) вилучати для тимчасового використання необхідне для потреб оборони майно міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, територіальних громад, підприємств, установ і організацій усіх форм власності та громадян, у тому числі згідно з Положенням про військово-транспортний обов'язок - транспортні засоби, споруди, машини, механізми, обладнання та інші об'єкти, пов'язані з обслуговуванням транспорту, та видавати про це відповідні документи встановленого зразка;

4) встановлювати охорону важливих об'єктів національної економіки України, які забезпечують життєдіяльність населення;

5) запроваджувати комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світломаскування;

6) встановлювати особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

7) перевіряти документи у громадян, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України;

8) у порядку, визначеному Конституцією і законами України, порушувати питання про заборону діяльності політичних партій, громадських організацій, якщо вона загрожує суверенітету, національній безпеці України, її державній незалежності і територіальній цілісності, життю громадян;

9) здійснювати контроль за роботою підприємств зв'язку, поліграфічних

підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, театральних, концертно-видовищних та інших підприємств, установ і організацій культури, використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; регулювати роботу цивільних телерадіоцентрів, забороняти роботу аматорських приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі;

10) у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян радіопередавальне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку;

11) забороняти торгівлю зброєю, сильнодіючими хімічними і отруйними речовинами, а також алкогольними напоями та речовинами, виробленими на спиртовій основі;

12) вилучати у громадян вогнепальну зброю та боєприпаси, холодну зброю, а у підприємств, установ і організацій також навчальну та бойову техніку, вибухові, радіоактивні речовини і матеріали, сильнодіючі хімічні та отруйні речовини;

13) забороняти призовникам і військовозобов'язаним змінювати місце проживання без відома військового командування;

14) встановлювати для фізичних і юридичних осіб військово-квартирну повинність з розквартирування військовослужбовців та розміщення військових частин, підрозділів і установ;

15) встановлювати порядок використання сховищ, споруд та інших об'єктів для захисту населення, а також для задоволення потреб оборони;

16) проводити евакуацію населення з місць і районів, небезпечних для проживання, а також підприємств, установ, організацій та матеріальних цінностей, які мають важливе державне, господарське і культурне значення;

17) запроваджувати в разі необхідності нормоване забезпечення населення основними продовольчими і непродовольчими товарами, ліками;

18) усувати з посад керівників державних підприємств, установ і організацій за неналежне виконання ними своїх обов'язків, призначати виконуючих обов'язки керівників зазначених підприємств, установ і організацій;

19) примусово відчужувати або вилучати майно у юридичних і фізичних осіб для потреб оборони.

Порядок встановлення обмежень прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначається законами України.

Стаття 16. Сприяння діяльності військового командування

Органи державної влади України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого

самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, а також громадяни зобов'язані сприяти військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території.

Стаття 17. Залучення військових формувань до здійснення заходів правового режиму воєнного стану

За рішенням Ради національної безпеки і оборони України, введеним в дію в установленому порядку Указом Президента України, утворені відповідно до законів України військові формування залучаються до вирішення завдань, пов'язаних із запровадженням і здійсненням заходів правового режиму воєнного стану відповідно до їх призначення та специфіки діяльності.

Стаття 18. Взаємодія військового командування з органами державної влади в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану військове командування виконує свої завдання у тісній взаємодії із Службою безпеки України, іншими утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями, органами внутрішніх справ та органами управління і силами цивільного захисту, а також може приймати в підпорядкування чи в оперативне підпорядкування інші військові формування або їх з'єднання, військові частини, установи та організації.

Порядок взаємодії військового командування з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади щодо забезпечення додержання правового режиму воєнного стану, захисту безпеки громадян та інтересів держави, а також підпорядкування чи оперативного підпорядкування йому інших утворених відповідно до законів України військових формувань або їх з'єднань, військових частин, установ та організацій визначається Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України.

Стаття 19. Гарантії законності в умовах воєнного стану

В умовах воєнного стану забороняються:

- зміна Конституції України;
- зміна Конституції Автономної Республіки Крим;
- проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;
- проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;
- проведення страйків.

Стаття 20. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану визначаються відповідно до Конституції України, цього Закону та інших законів України.

В умовах воєнного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України.

У процесі трудової діяльності осіб, щодо яких запроваджена трудова повинність, забезпечується дотримання таких стандартів, як мінімальна заробітна плата, мінімальний термін відпустки та час відпочинку між змінами, максимальний робочий час, врахування стану здоров'я особи тощо. На час залучення працюючої особи до виконання трудової повинності поза місцем її роботи за трудовим договором за нею після закінчення виконання таких робіт зберігається відповідна робота (посада).

Стаття 21. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах воєнного стану

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, юридичних осіб іноземних держав, які перебувають на території України під час дії воєнного стану, визначається Конституцією та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 22. Неприпустимість використання правового режиму воєнного стану для захоплення влади та порушення прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб

Введення воєнного стану не може бути підставою для застосування тортур, жорстокого чи принижуючого людську гідність поводження або покарання. Будь-які спроби використати введення воєнного стану для захоплення влади тягнуть за собою відповідальність згідно з законом.

Стаття 24. Інформування Генерального секретаря ООН та держав

Україна відповідно до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права у разі введення воєнного стану негайно повідомляє через Генерального секретаря ООН державам, які беруть участь у цьому пакті, про обмеження прав і свобод людини і громадянина, що є відхиленням від зобов'язань за Міжнародним пактом, та про межу цих відхилень і причини прийняття такого рішення.

У повідомленні зазначається також дата припинення дії відповідних відхилень від зобов'язань, передбачених Міжнародним пактом про громадянські та політичні права.

Про зміни межі відхилень від зобов'язань за Міжнародним пактом про громадянські та політичні права або строку дії обмежень прав і свобод та причин прийняття такого рішення Україна повідомляє Генерального секретаря ООН у порядку, визначеному частинами першою та другою цієї статті.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 28, ст. 224, редакція від 02.03.2014)

ПРО ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Закон України прийнятий 16 березня 2000 року

(витяги)

Цей Закон визначає зміст правового режиму надзвичайного стану, порядок його введення та припинення дії, особливості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах надзвичайного стану, додержання прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб та відповідальність за порушення вимог або невиконання заходів правового режиму надзвичайного стану.

Стаття 1. Визначення надзвичайного стану

Надзвичайний стан - це особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Стаття 2. Мета введення надзвичайного стану

Метою введення надзвичайного стану є усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інших інститутів громадянського суспільства.

Стаття 3. Правова основа введення надзвичайного стану

Правовою основою введення надзвичайного стану є Конституція України, цей Закон, інші закони України та Указ Президента України про введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, затверджений Верховною Радою України.

Стаття 4. Умови введення надзвичайного стану

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим.

Надзвичайний стан може бути введений в разі:

1) виникнення особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж,

застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення;

2) здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення;

3) виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

4) виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи;

5) спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства;

6) масового переходу державного кордону з території суміжних держав;

7) необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади.

Стаття 5. Порядок введення надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України.

До введення надзвичайного стану за підставами, передбаченими пунктами 2-7 частини другої статті 4 цього Закону, Президент України звертається через засоби масової інформації або в інший спосіб до груп осіб, організацій, установ, які є ініціаторами чи учасниками дій, що можуть бути приводом для запровадження надзвичайного стану, з вимогою припинити свої протиправні дії протягом встановленого у зверненні строку і попередженням про можливість введення надзвичайного стану.

За умов, що вимагають невідкладних заходів для врятування населення або недопущення загибелі людей, надзвичайний стан може бути введено без попередження.

Пропозиції щодо введення надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях Президентові України подає Рада національної безпеки і оборони України. В разі необхідності введення надзвичайного стану з підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 4 цього Закону, пропозиції щодо його введення подає Кабінет Міністрів України.

Введення надзвичайного стану на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може ініціювати Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Стаття 6. Указ Президента України про введення надзвичайного стану

В Указі Президента України про введення надзвичайного стану зазначаються:

1) обґрунтування необхідності введення надзвичайного стану відповідно до статті 4 цього Закону;

2) межі території, на якій вводиться надзвичайний стан;

3) час, з якого вводиться надзвичайний стан, і строк, на який він вводиться;

4) перелік і межі надзвичайних заходів, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням надзвичайного стану, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень;

5) органи державної влади, органи військового командування та органи місцевого самоврядування, яким доручається здійснення заходів надзвичайного стану, та межі їх додаткових повноважень;

6) інші питання, що впливають із цього Закону.

Після підписання Указу про введення надзвичайного стану Президент України звертається до Верховної Ради України щодо його затвердження. Звернення Президента України розглядається Верховною Радою України в невідкладному порядку.

Указ Президента України про введення надзвичайного стану, затверджений Верховною Радою України, негайно оголошується через засоби масової інформації або в інший спосіб.

Стаття 7. Строк дії надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні може бути введено на строк не більш як 30 діб і не більш як 60 діб в окремих її місцевостях.

У разі необхідності надзвичайний стан може бути продовжений Президентом України, але не більш як на 30 діб. Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України.

Стаття 8. Скасування надзвичайного стану

Надзвичайний стан в Україні або в окремих її місцевостях може бути скасований Указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність введення надзвичайного стану.

З пропозицією про скасування надзвичайного стану до Президента України може звернутися Верховна Рада України.

Надзвичайний стан на території Автономної Республіки Крим або в окремих її місцевостях може бути скасований за ініціативою Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Пропозиції щодо скасування надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, введеного з підстав, передбачених пунктом 1 частини другої статті 4 цього Закону, подаються Кабінетом Міністрів України.

Про скасування надзвичайного стану оголошується негайно через засоби масової інформації або в інший спосіб після видання відповідного Указу Президента України.

Стаття 9. Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах надзвичайного стану

В умовах надзвичайного стану Президент України, Верховна Рада

України, Кабінет Міністрів України, міністерства, інші центральні і місцеві органи виконавчої влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, а також військове командування та його представники (далі - військове командування), підприємства, установи і організації відповідно здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України та законами України, і забезпечують виконання заходів, передбачених цим Законом.

Стаття 10. Військове командування

Військовим командуванням, якому в межах, визначених цим Законом, надається право разом з органами виконавчої влади, Радою міністрів Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування здійснювати заходи правового режиму надзвичайного стану, є:

Головний орган військового управління Національної гвардії України; Служба безпеки України;

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України.

Стаття 11. Неприпустимість припинення повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах надзвичайного стану

У період надзвичайного стану не можуть бути відповідно припинені чи обмежені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, а також судів, органів прокуратури України, органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування.

Стаття 16. Зміст заходів правового режиму надзвичайного стану

Указом Президента України про введення надзвичайного стану в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням або кримінальним правопорушенням, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей на період надзвичайного стану можуть запроваджуватися такі заходи:

- 1) встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, а також обмеження свободи пересування по території, де вводиться надзвичайний стан;
- 2) обмеження руху транспортних засобів та їх огляд;
- 3) посилення охорони громадського порядку та об'єктів, що забезпечують життєдіяльність населення та народного господарства;
- 4) заборона проведення масових заходів, крім заходів, заборона на проведення яких встановлюється судом;
- 5) заборона страйків;
- 6) примусове відчуження або вилучення майна у юридичних і фізичних осіб.

Стаття 21. Гарантії законності в умовах надзвичайного стану

В умовах надзвичайного стану забороняються:

зміна Конституції України;

зміна Конституції Автономної Республіки Крим;
зміна виборчих законів;
проведення виборів Президента України, а також виборів до Верховної Ради України, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування;
проведення всеукраїнських та місцевих референдумів;
обмеження прав і повноважень народних депутатів України.

На період дії надзвичайного стану продовжується, у разі закінчення, строк повноважень представницьких органів місцевого самоврядування, Верховної Ради Автономної Республіки Крим, Верховної Ради України.

Стаття 22. Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного стану

Правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах надзвичайного стану визначаються відповідно до Конституції України, цього Закону та інших законів України.

Передбачені цим Законом обмеження конституційних прав і свобод громадян, які можуть бути застосовані за умов надзвичайного стану, є вичерпними і розширеному тлумаченню не підлягають. Строк їх застосування не перевищує строку, на який вводиться надзвичайний стан. Введення інших обмежень забороняється.

В умовах надзвичайного стану не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, зазначені у частині другій статті 64 Конституції України.

Стаття 23. Правовий статус іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб іноземних держав в умовах надзвичайного стану

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, а також юридичних осіб іноземних держав, які перебувають на території України під час надзвичайного стану, визначається Конституцією України та законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2000, N 23, ст.176, з змінами ВВР, 2014, N 15, ст.326)

ПРО ЗАКОРДОННИХ УКРАЇНЦІВ

Закон України прийнятий 4 березня 2004 року

(витяги)

Українська держава сприяє розвитку національної свідомості українців, які проживають за межами України, зміцненню зв'язків з батьківщиною та поверненню їх в Україну. Відповідно до статті 12 Конституції України держава дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за її межами.

Стаття 1. Визначення термінів

Закордонний українець - це особа, яка є громадянином іншої держави або особою без громадянства, а також має українське етнічне походження або є походженням з України;

українське етнічне походження - це належність особи або її предків до української нації та визнання нею України батьківщиною свого етнічного походження.

Стаття 1-2. Основні засади співпраці із закордонними українцями

Основними засадами співпраці із закордонними українцями є:

- 1) визнання невід'ємності та належності кожній особі від народження основних прав і свобод людини і громадянина;
- 2) розв'язання проблем становлення та консолідації української нації;
- 3) обов'язковість задоволення національно-культурних і мовних потреб закордонних українців;
- 4) взаємне збагачення надбаннями духовної та матеріальної культури;
- 5) взаємодія з іншими державами у сфері забезпечення прав і свобод закордонних українців на засадах обов'язковості дотримання загальновизнаних принципів і норм міжнародного права, зокрема невтручання у внутрішні справи інших держав;
- 6) паритет у забезпеченні іноземними державами та Україною прав і потреб закордонних українців та національних меншин України.

Реалізацію державної політики України у сфері співпраці із закордонними українцями здійснює центральний орган виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями.

Стаття 2. Національна комісія з питань закордонних українців

Національна комісія з питань закордонних українців (далі - Національна комісія) створюється при Кабінеті Міністрів України

До складу Національної комісії входять представники центральних органів виконавчої влади, народні депутати України (за згодою), представники Адміністрації Президента України, а також громадських організацій, які опікуються питаннями закордонних українців, з правом дорадчого голосу.

Національна комісія приймає рішення про надання, відмову або припинення статусу закордонного українця.

Заяви на отримання статусу закордонного українця подаються до закордонних дипломатичних установ України або безпосередньо до Міністерства закордонних справ України.

Національна комісія розглядає заяви на отримання статусу закордонного українця у термін до 90 днів з дня реєстрації заяви у Національній комісії та приймає рішення про надання або відмову у наданні такого статусу.

У разі позитивного рішення щодо надання статусу закордонного українця Національна комісія видає особі посвідчення встановленого зразка, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

У разі відмови у наданні статусу закордонного українця особі видається копія відповідного рішення Національної комісії. У такому випадку за особою залишається право повторного звернення щодо надання статусу закордонного українця до Національної комісії.

Стаття 3. Умови надання статусу закордонного українця
Умовами надання особі статусу закордонного українця є:

- 1) українська самоідентифікація;
- 2) українське етнічне походження або походження з України;
- 3) письмове звернення щодо бажання мати статус закордонного українця;
- 4) досягнення особою 16-річного віку;
- 5) відсутність громадянства України.

Українське етнічне походження або походження з України заявник підтверджує відповідними документами або свідченнями громадян України, закордонних українців чи громадських організацій закордонних українців.

Стаття 4. Порядок надання статусу закордонного українця

Особа, яка бажає набутти статусу закордонного українця, подає письмову заяву про надання статусу закордонного українця: на території України - до Міністерства закордонних справ України, а за кордоном - до дипломатичних установ України за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України.

До заяви про надання статусу закордонного українця додаються:

- 1) паспортний документ або документ, що його замінює;
- 2) документи чи свідчення, які підтверджують українське етнічне походження або походження з України, відповідно до частини другої статті 3 цього Закону.

До документів може бути додано характеристику-клопотання громадської організації закордонного українця, членом якої є заявник.

Стаття 5. Посвідчення закордонного українця

Посвідчення закордонного українця є документом, що засвідчує цей статус, але не замінює паспорт.

До посвідчення закордонного українця вносяться разом з фотокарткою такі дані:

- 1) прізвище та ім'я чи імена;
- 2) дата та місце народження;
- 3) громадянство чи наявність статусу особи без громадянства;
- 4) країна постійного проживання.

Дані до посвідчення закордонного українця вносяться українською мовою.

Вносити до посвідчення закордонного українця дані, не передбачені цією статтею, забороняється.

Посвідчення закордонного українця видається на 10 років з подальшою його перереєстрацією.

Власник посвідчення закордонного українця відповідає за достовірність внесених до посвідчення даних. У разі зміни імені, прізвища, громадянства власник посвідчення протягом шести місяців зобов'язаний повідомити про це

Міністерство закордонних справ України або дипломатичне представництво чи консульську установу України за кордоном. У такому випадку особі видається нове посвідчення.

У разі втрати посвідчення закордонного українця особі за її заявою Національна комісія видає дублікат посвідчення.

За оформлення посвідчення закордонного українця або його дублікату встановлюється плата, порядок стягнення і розмір якої визначаються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 6. Відмова у наданні статусу закордонного українця

Підставою для відмови у наданні статусу закордонного українця особі є:

- 1) дії, вчинені особою, які суперечать інтересам національної безпеки України;
- 2) подання завідомо неправдивих даних або підроблених документів для отримання відповідного статусу;
- 3) порушення інших вимог, передбачених Порядком про оформлення і видачу посвідчення закордонного українця.

Стаття 7. Підстави припинення статусу закордонного українця

Дія статусу закордонного українця припиняється:

- 1) у разі подання особою відповідної заяви з дня її реєстрації у Національній комісії;
- 2) у разі набуття закордонним українцем громадянства України;
- 3) якщо цього статусу було набуто внаслідок подання завідомо неправдивих даних або підроблених документів;
- 4) якщо протягом шести місяців з дня зміни імені, прізвища, громадянства або місця проживання особа не повідомила про це Міністерство закордонних справ України або дипломатичну установу України за кордоном;
- 5) якщо особа вчинила дії, зазначені у статті 6 цього Закону.

Рішення про припинення статусу закордонного українця може бути оскаржено у Національній комісії.

Особа, статус закордонного українця стосовно якої було припинено згідно з пунктами 3 і 5 частини першої цієї статті, не має права на поновлення цього статусу.

Стаття 10-1. Повноваження Кабінету Міністрів України щодо співпраці із закордонними українцями

Кабінет Міністрів України під час здійснення своїх повноважень та для досягнення цілей внутрішньої та зовнішньої політики:

- 1) затверджує державну цільову програму співпраці із закордонними українцями;
- 2) затверджує порядок оформлення і видачі посвідчення закордонного українця;
- 3) сприяє проведенню заходів за участю фахівців та громадськості щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями.

Стаття 10-2. Повноваження центрального органу виконавчої влади з

питань співпраці із закордонними українцями

До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань співпраці із закордонними українцями належать:

- 1) забезпечення реалізації державної політики у сфері співпраці із закордонними українцями;
- 2) здійснення координації заходів, що проводяться центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування щодо забезпечення співпраці із закордонними українцями;
- 3) розроблення та внесення пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання питань співпраці із закордонними українцями;
- 4) надання громадським організаціям (осередкам) закордонних українців організаційної, методичної, технічної та іншої допомоги в їх діяльності;
- 5) розроблення спільно з іншими заінтересованими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування державної цільової програми співпраці із закордонними українцями;
- 6) участь у підготовці та укладенні міжнародних договорів України щодо забезпечення прав закордонних українців, створення сприятливих умов та можливостей для задоволення їх соціальних, культурно-освітніх, мовних, інформаційних та інших потреб;
- 7) участь у роботі змішаних міжурядових комісій з питань національних меншин;
- 8) співпраця з державними органами іноземних держав, до компетенції яких належить питання національних меншин;
- 9) взаємодія з міжнародними організаціями, що проводять моніторинг дотримання прав осіб, які належать до національних меншин;
- 10) моніторинг забезпечення прав закордонних українців, пов'язаних із збереженням і розвитком їх етнічної, культурної та мовної ідентичності;
- 11) надання фінансової підтримки для виконання заходів, що здійснюються громадськими організаціями закордонних українців, зокрема форумів, конгресів, конференцій, семінарів за участю закордонних українців в Україні та за кордоном.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 25, ст.343, з змінами ВВР, 2012, N 39, ст.473)

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ

**Закон України прийнятий 8 вересня 2005 року
(витяги)**

Метою цього Закону є досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

рівні права жінок і чоловіків - відсутність обмежень чи привілеїв за ознакою статі;

рівні можливості жінок і чоловіків - рівні умови для реалізації рівних прав жінок і чоловіків;

дискримінація за ознакою статі - дії чи бездіяльність, що виражають будь-яке розрізнення, виняток або привілеї за ознакою статі, якщо вони спрямовані на обмеження або унеможливають визнання, користування чи здійснення на рівних підставах прав і свобод людини для жінок і чоловіків;

позитивні дії - спеціальні тимчасові заходи, спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізовувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України;

сексуальні домагання - дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування;

гендерна рівність - рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

гендерно-правова експертиза - аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 2. Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Законодавство з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків складається з Конституції України, цього Закону та інших нормативно-правових актів.

Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 3. Основні напрями державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Державна політика щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок

і чоловіків спрямована на:

- утвердження гендерної рівності;
- недопущення дискримінації за ознакою статі;
- застосування позитивних дій;
- забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень;
- забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків;
- підтримку сім'ї, формування відповідального материнства і батьківства;
- виховання і пропаганду серед населення України культури гендерної рівності, поширення просвітницької діяльності у цій сфері;
- захист суспільства від інформації, спрямованої на дискримінацію за ознакою статі.

Стаття 4. Гендерно-правова експертиза

Чинне законодавство підлягає гендерно-правовій експертизі. У разі встановлення невідповідності нормативно-правового акта принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків висновок гендерно-правової експертизи надсилається до органу, який прийняв такий нормативно-правовий акт.

Розроблення проектів нормативно-правових актів здійснюється з обов'язковим урахуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Проекти нормативно-правових актів підлягають гендерно-правовій експертизі. Висновок гендерно-правової експертизи є обов'язковою складовою пакета документів, що подаються разом з проектом нормативно-правового акта до розгляду.

Порядок проведення гендерно-правової експертизи визначає Кабінет Міністрів України.

Стаття 5. Відображення органами державної статистики показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства

Центральний орган виконавчої влади в галузі статистики забезпечує збирання, опрацювання, аналіз, поширення, збереження, захист та використання статистичних даних щодо показників становища жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства, групуючи їх за статями.

Статистичні дані, зазначені в частині першій цієї статті, є невід'ємною складовою державної статистичної звітності.

Стаття 6. Заборона дискримінації за ознакою статі

Дискримінація за ознакою статі забороняється.

Не вважаються дискримінацією за ознакою статі:

- спеціальний захист жінок під час вагітності, пологів та грудного вигодовування дитини;
- обов'язкова строкова військова служба для чоловіків, передбачена законом;

- різниця в пенсійному віці для жінок і чоловіків, передбачена законом;
- особливі вимоги щодо охорони праці жінок і чоловіків, пов'язані з охороною їх репродуктивного здоров'я;
- позитивні дії.

Стаття 7. Органи, установи та організації, наділені повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Органами, установами та організаціями, наділеними повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, є:

- Верховна Рада України;
- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- Кабінет Міністрів України;
- спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені в їх складі уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- об'єднання громадян.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, організації та установи, об'єднання громадян сприяють збалансованому представництву статей в управлінні та прийнятті рішень. Для досягнення мети цього Закону у своїй діяльності вони можуть застосовувати позитивні дії.

Стаття 8. Повноваження Верховної Ради України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Верховна Рада України:

- визначає основні засади гендерної політики держави;
- застосовує у законодавчій діяльності принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- у межах, передбачених Конституцією України, здійснює парламентський контроль за виконанням законодавчих актів з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 9. Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини:

- у рамках здійснення контролю за додержанням прав та свобод людини і громадянина здійснює контроль за дотриманням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- розглядає скарги на випадки дискримінації за ознакою статі;
- у щорічній доповіді висвітлює питання дотримання рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 10. Повноваження Кабінету Міністрів України у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Кабінет Міністрів України:

- забезпечує проведення єдиної державної політики, спрямованої на досягнення рівних прав та рівних можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- приймає Національний план дій щодо впровадження гендерної рівності та забезпечує його виконання;
- розробляє і реалізовує державні цільові програми щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- спрямовує і координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади щодо забезпечення гендерної рівності;
- організовує підготовку державної доповіді про виконання в Україні Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок;
- враховує принцип гендерної рівності при прийнятті нормативно-правових актів;
- затверджує порядок проведення гендерно-правової експертизи;
- здійснює інші повноваження у цій сфері, передбачені законодавством України.

Стаття 11. Повноваження спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків:

- бере участь у формуванні та реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- здійснює координацію заходів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, спрямованих на впровадження гендерної рівності;
- проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу в засобах масової інформації, організовує проведення просвітницьких заходів з питань забезпечення гендерної рівності;
- здійснює розроблення заходів, спрямованих на реалізацію забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя суспільства;
- формує Національний план дій щодо впровадження гендерної рівності;
- здійснює контроль за дотриманням гендерної рівності при вирішенні кадрових питань у центральних та місцевих органах виконавчої влади;
- організовує навчання державних службовців з питань реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- разом з іншими центральними органами виконавчої влади здійснює підготовку науково обґрунтованих пропозицій з питань

забезпечення гендерної рівності;

- здійснює організацію наукових і експертних досліджень з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- вносить пропозиції щодо застосування позитивних дій та їх припинення;
- здійснює моніторинг та узагальнює результати забезпечення рівних прав та можливостей в різних сферах життєдіяльності;
- узагальнює виконання державних програм з питань гендерної рівності;
- розглядає звернення громадян з питань дискримінації за ознакою статі;
- веде облік та узагальнює випадки дискримінації за ознакою статі та вносить пропозиції щодо їх усунення;
- здійснює співпрацю з міжнародними організаціями, відповідними органами зарубіжних країн з питань статусу жінок та дотримання міжнародних стандартів рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Стаття 12. Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції:

- забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей;
- здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- створюють умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків;
- забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включаючи догляд за малолітніми дітьми, організацію дошкільного виховання та забезпечення дитячого дозвілля;
- проводять просвітницьку діяльність з питань гендерної рівності;
- співпрацюють з об'єднаннями громадян щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків;
- подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень;
- дотримуються принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності;
- здійснюють позитивні дії.

В органах виконавчої влади визначається уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Виконання обов'язків уповноваженої особи (координатора) покладається

на одного із заступників міністра, заступника керівника іншого органу виконавчої влади.

Органи виконавчої влади можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

За рішенням відповідної місцевої ради у складі виконавчого органу відповідної ради може визначатись уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 52, ст.561, з змінами, внесеними ВВР, 2013, N 15, ст.97, ВВР, 2014, N 27, ст.915)

ПРО СВОБОДУ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ВІЛЬНИЙ ВИБІР МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ В УКРАЇНІ

Закон України прийнятий 11 грудня 2003 року

(витяги)

Цей Закон відповідно до Конституції України регулює відносини, пов'язані зі свободою пересування та вільним вибором місця проживання в Україні, що гарантуються Конституцією України і закріплені Загальною декларацією прав людини, Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про захист прав людини та основоположних свобод і протоколами до неї, іншими міжнародними договорами України, а також визначає порядок реалізації свободи пересування та вільного вибору місця проживання і встановлює випадки їх обмеження.

Стаття 1. Дія Закону

Дія цього Закону поширюється на громадян України, а також на іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, відповідно до їх прав та свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Стаття 2. Свобода пересування та вільний вибір місця проживання в Україні

Громадянам України, а також іноземцям та особам без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, гарантуються свобода пересування та вільний вибір місця проживання на її території, за винятком обмежень, які встановлені законом.

Реєстрація місця проживання чи місця перебування особи або її відсутність не можуть бути умовою реалізації прав і свобод, передбачених Конституцією, законами чи міжнародними договорами України, або підставою для їх обмеження.

Стаття 3. Визначення термінів

У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються в такому значенні:

свобода пересування - право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні,

вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

вільний вибір місця проживання чи перебування - право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати

місце перебування - адміністративно-територіальна одиниця, на території якої особа проживає строком менше шести місяців на рік;

місце проживання - житло, розташоване на території адміністративно-територіальної одиниці, в якому особа проживає постійно або тимчасово;

особа - фізична особа;

реєстрація - внесення інформації до Єдиного державного демографічного реєстру та до паспортного документа про місце проживання або місце перебування особи із зазначенням адреси житла;

довідка про реєстрацію місця проживання або місця перебування - документ, який видається органом реєстрації особі за її вимогою та підтверджує реєстрацію місця проживання або місця перебування особи;

документи, до яких вносяться відомості про місце проживання та місце перебування особи, - паспорт громадянина України, тимчасове посвідчення громадянина України, посвідка на постійне проживання, посвідка на тимчасове проживання, посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, посвідчення особи, якій надано тимчасовий захист, довідка про звернення за захистом в Україні.

Стаття 5. Законні підстави перебування на території України

Законними підставами перебування на території України є:

- для громадян України - належність до громадянства України;
- для іноземців та осіб без громадянства - підстави, встановлені

Законом України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства".

Стаття 6. Реєстрація місця проживання особи

Громадянин України, а також іноземець чи особа без громадянства, які постійно або тимчасово проживають в Україні, зобов'язані протягом десяти днів після прибуття до нового місця проживання зареєструвати місце проживання. Реєстрація місця проживання особи здійснюється в день подання особою документів. Реєстрація місця проживання за заявою особи може бути здійснена з одночасним зняттям з реєстрації попереднього місця проживання.

Для реєстрації особа або її законний представник подає:

- письмову заяву;
- документ, до якого вносяться відомості про місце проживання.

Якщо дитина не досягла 16-річного віку, подається свідоцтво про народження або свідоцтво про належність до громадянства України;

- квитанцію про сплату державного мита або документ про

звільнення від його сплати;

- талон зняття з реєстрації (у разі зміни місця проживання в межах України). Талон зняття з реєстрації не подається у разі оформлення реєстрації місця проживання з одночасним зняттям з реєстрації попереднього місця проживання;

- документи, що підтверджують право на проживання в житлі, перебування або взяття на облік у спеціалізованій соціальній установі, закладі соціального обслуговування та соціального захисту, проходження служби у військовій частині, адреса яких зазначається під час реєстрації;

- військовий квиток або посвідчення про приписку (для громадян, які підлягають взяттю на військовий облік або перебувають на військовому обліку).

У разі подачі заяви законним представником особи додатково подаються:

- документ, що посвідчує особу законного представника;
- документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі).

Реєстрація місця проживання особи за заявою законного представника здійснюється за згодою інших законних представників.

Реєстрація місця проживання новонародженої дитини здійснюється також на підставі направлених органами соціального захисту населення даних, що зазначив законний представник, з яким постійно проживає дитина, у заяві про призначення допомоги при народженні дитини.

Забороняється вимагати для реєстрації місця проживання подання особою інших документів.

Облік громадян України, які проживають за межами України, ведеться закордонними дипломатичними установами України в установленому Міністерством закордонних справ України порядку.

У разі зміни адреси житла в межах адміністративно-територіальної одиниці особа або її законний представник повинні письмово повідомити про це орган реєстрації протягом десяти днів.

Надання органами реєстрації відомостей про місце проживання або місце перебування особи та інших персональних даних здійснюється виключно у випадках, передбачених законами України, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини або за згодою самої особи.

Стаття 7. Зняття з реєстрації місця проживання

Зняття з реєстрації місця проживання особи здійснюється на підставі:

- заяви особи або її законного представника;
- судового рішення, яке набрало законної сили, про позбавлення права власності на житлове приміщення або права користування житловим приміщенням, про виселення, про визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою;
- свідоцтва про смерть;

- паспорта або паспортного документа, що надійшов з органу державної реєстрації актів цивільного стану, або документа про смерть, виданого компетентним органом іноземної держави, легалізованого в установленому порядку;

інших документів, які свідчать про припинення:

- підстав для перебування на території України іноземців та осіб без громадянства;
- підстав для проживання або перебування особи у спеціалізованій соціальній установі, закладі соціального обслуговування та соціального захисту;
- підстав на право користування житловим приміщенням.

Зняття з реєстрації здійснюється в день звернення особи. За заявою особи зняття з реєстрації може бути здійснено одночасно з реєстрацією нового місця проживання.

Зняття з реєстрації місця проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб, стосовно яких встановлено опіку чи піклування, здійснюється за погодженням з органами опіки і піклування.

Разом із заявою особа подає:

документ, до якого вносяться відомості про зняття з реєстрації місця проживання. Якщо дитина не досягла 16-річного віку, подається свідоцтво про народження або свідоцтво про належність до громадянства України;

військовий квиток або посвідчення про приписку (для громадян, які підлягають взяттю на військовий облік або перебувають на військовому обліку).

У разі подачі заяви законним представником особи додатково подаються:

документ, що посвідчує особу законного представника;

документ, що підтверджує повноваження особи як законного представника, крім випадків, коли законними представниками є батьки (усиновлювачі).

Зняття з реєстрації місця проживання особи за заявою законного представника здійснюється за згодою інших законних представників.

Стаття 10. Перереєстрація місця проживання або місця перебування особи

У разі внесення під час реєстрації помилкових відомостей про особу орган реєстрації зобов'язаний на підставі поданих особою або її законним представником достовірних відомостей внести необхідні зміни до реєстраційного обліку протягом семи днів.

Стаття 11. Органи реєстрації місця проживання та місця перебування осіб

Реєстрація місця проживання та місця перебування осіб здійснюється органом реєстрації.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері реєстрації фізичних осіб, затверджує відповідно до закону порядок реєстрації місця проживання та місця перебування осіб в Україні, зразки документів, необхідних для реєстрації і зняття з реєстрації місця проживання та місця перебування.

Стаття 12. Обмеження свободи пересування

Свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено:

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- на приватних земельних ділянках;
- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;
- на тимчасово окупованих територіях.

Свобода пересування обмежується щодо:

- осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;
- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;
- осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;
- осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;
- осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;
- іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України;
- осіб, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань;
- іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового.

Свобода пересування може бути обмежена і в інших випадках, передбачених законом.

Стаття 13. Обмеження вільного вибору місця проживання

Вільний вибір місця проживання обмежується в адміністративно-територіальних одиницях, які знаходяться:

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим

доступом;

- на території, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;

- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;

- на тимчасово окупованих територіях.

Вільний вибір місця проживання обмежується щодо:

- осіб, які не досягли 14-річного віку;

- осіб, до яких згідно із процесуальним законодавством застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;

- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;

- осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;

- осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;

- іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, N 15, ст.232, з змінами, внесеними ВВР, 2014, N 43, ст.2037)

ПРО ЦЕНТРАЛЬНУ ВИБОРЧУ КОМІСІЮ

Закон України прийнятий 30 червня 2004 року

(витяги)

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає порядок утворення, правовий статус, основні засади організації діяльності Центральної виборчої комісії як постійно діючого колегіального державного органу, до компетенції якого належить забезпечення організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні, забезпечення реалізації та захисту конституційних виборчих прав громадян України і прав на участь у референдумах, суверенного права Українського народу на виявлення своєї волі.

Стаття 1. Статус Центральної виборчої комісії

1. Центральна виборча комісія (далі - Комісія) є постійно діючим колегіальним державним органом, який діє на підставі Конституції України, цього та інших законів України і наділений повноваженнями щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів,

всеукраїнського і місцевих референдумів в порядку та в межах, встановлених цим та іншими законами України.

2. Комісія очолює систему виборчих комісій та комісій з референдуму, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму. Комісія здійснює контроль за діяльністю та консультативно-методичне забезпечення виборчих комісій, які утворюються для організації підготовки та проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, та комісій з місцевих референдумів.

3. Комісія є юридичною особою, має печатку із своїм найменуванням.

Стаття 2. Основні принципи діяльності Комісії

1. Комісія відповідно до своїх повноважень забезпечує дотримання передбачених Конституцією України та законами України принципів і засад виборчого і референдумного процесів, реалізацію виборчих прав громадян України та права на участь у референдумі, однакове застосування законодавства України про вибори і референдуми на всій території України.

2. Комісія будує свою діяльність на принципах верховенства права, законності, незалежності, об'єктивності, компетентності, професійності, колегіальності розгляду і вирішення питань, обґрунтованості прийнятих рішень, відкритості і публічності.

Стаття 3. Незалежність Комісії

1. Комісія є колегіальним державним органом, який здійснює свої повноваження самостійно, незалежно від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб.

2. Комісія та її члени зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України, цим та іншими законами України.

3. Порядок утворення, склад, повноваження та організація діяльності Комісії визначаються Конституцією України, цим та іншими законами України.

4. Члени Комісії відповідно до цього Закону є посадовими особами.

5. Втручання будь-яких органів, посадових і службових осіб, громадян та їх об'єднань у вирішення питань, що належать до повноважень Комісії, не допускається, крім випадків, передбачених законами України.

6. Центральна виборча комісія в установленому порядку забезпечується законодавчими та іншими нормативно-правовими актами, прийнятими Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України, а також офіційними матеріалами, що розповсюджуються центральними органами виконавчої влади та органами судової влади.

7. Гарантії незалежності Комісії у здійсненні своїх повноважень встановлюються Конституцією України, цим та іншими законами України.

Стаття 4. Відкритість і публічність у діяльності Комісії

1. Діяльність Комісії здійснюється відкрито і публічно.

2. На засіданні Комісії мають право бути присутніми без дозволу чи запрошення Комісії кандидати на пост Президента України та їх довірені особи в загальнодержавному виборчому окрузі, кандидати в народні депутати України, уповноважені представники кандидатів на пост Президента України, уповноважені особи партій - суб'єктів виборчого процесу, уповноважені представники ініціативних груп всеукраїнського референдуму, а також офіційні спостерігачі від громадських організацій, іноземних держав, міжнародних організацій та представники засобів масової інформації.

3. На засіданні Комісії при розгляді заяви чи скарги мають право бути присутніми представники заявника, скаржника, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих сторін.

4. Інші особи, крім зазначених у частинах другій та третій цієї статті, мають право бути присутніми на засіданні Комісії на запрошення або з дозволу Комісії, про що Комісією приймається відповідне рішення.

5. Рішення та інша інформація про діяльність Комісії оприлюднюються у випадках, порядку та строки, встановлені Законом України "Про доступ до публічної інформації" та іншими законами. Комісія надає інформацію за запитами відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

6. Комісія має друкований орган - "Вісник Центральної виборчої комісії".

Стаття 5. Місцезнаходження Комісії

1. Місцезнаходженням Комісії є столиця України - місто Київ.

2. На будинку, де знаходиться Комісія, вивішується Державний Прапор України.

3. Державний Герб України та Державний Прапор України є обов'язковими атрибутами залу засідань Комісії.

Стаття 6. Склад Комісії та порядок її формування

1. Верховна Рада України призначає на посади та звільняє з посад членів Комісії за поданням Президента України.

2. У поданні Президента України про призначення на посаду членів Комісії враховуються пропозиції депутатських фракцій і груп, утворених у поточному скликанні Верховної Ради України.

3. До складу Комісії входять 15 членів Комісії.

4. Кандидатури осіб на посади членів Комісії попередньо обговорюються в депутатських фракціях і групах, а їх призначення проводиться за наявності висновків відповідного профільного комітету Верховної Ради України.

5. Із числа членів Комісії в порядку, передбаченому цим Законом, обираються Голова Комісії, два заступники Голови Комісії та секретар Комісії.

6. Голова Комісії, заступники Голови Комісії, секретар Комісії, а також не менше п'яти інших членів Комісії повинні мати вищу юридичну освіту.

7. Комісія працює на постійній основі. Член Комісії є державним службовцем.

8. Строк повноважень члена Комісії - 7 років.

Стаття 7. Вимоги до членів Комісії

1. Членом Комісії може бути громадянин України, який на день призначення досяг двадцяти п'яти років, має право голосу, проживає в Україні не менше п'яти останніх років та володіє державною мовою.

2. Не може бути призначений до складу Комісії громадянин України, який має судимість за вчинення злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята в установленому законом порядку, чи на якого протягом останнього року накладалося адміністративне стягнення за вчинення корупційних правопорушень або який визнаний у встановленому порядку недієздатним чи обмежено дієздатним.

3. Член Комісії не може бути народним депутатом України або мати інший представницький мандат, входити до складу інших виборчих комісій та комісій з референдумів, бути членом ініціативної групи всеукраїнського чи місцевого референдуму, займатися підприємницькою діяльністю, бути повіреним третіх осіб у справах Комісії, виконувати роботу на умовах сумісництва (крім наукової, викладацької та творчої діяльності), входити до складу правління чи інших виконавчих органів організацій, що мають на меті отримання прибутку. Член Комісії не може входити до складу органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування.

4. Член Комісії не може бути кандидатом у Президенти України, кандидатом у народні депутати України, депутати місцевої ради чи Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови, їх довіреною особою, представником чи уповноваженою особою політичної партії, що беруть участь у виборах. При набутті членом Комісії зазначеного статусу Комісія приймає рішення про зупинення його повноважень на період перебування у відповідному статусі.

5. Член Комісії, який до свого призначення на посаду був членом будь-якої політичної партії, на час здійснення своїх повноважень зупиняє членство у цій партії. Він не може брати участі в її діяльності чи виконувати доручення партії, будь-якого її органу або посадової особи.

6. Стосовно осіб, які претендують на зайняття посади члена Комісії, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

7. Особи, які претендують на зайняття посади члена Комісії, до призначення на відповідну посаду подають до органу, який вносить пропозиції щодо їх призначення, декларацію про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за формою і в порядку, що встановлені Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції", та зобов'язані повідомити органу, який вносить пропозиції щодо їх призначення, про близьких їм осіб, які є членами Комісії або працюють у Секретаріаті Комісії, Службі розпорядника Державного реєстру виборців.

Стаття 8. Присяга члена Комісії

1. Член Комісії перед вступом на посаду складає на пленарному засіданні Верховної Ради України присягу такого змісту:

"Я (прізвище, ім'я та по батькові), присягаю Українському народу при здійсненні своїх повноважень у Центральній виборчій комісії додержуватися Конституції України та законів України, позапартійної позиції, бути чесним, об'єктивним та неупередженим у вирішенні питань, що належать до повноважень Комісії, забезпечувати реалізацію і захист виборчих прав громадян України та права на участь у референдумі".

Особа, яка склала присягу члена Комісії, ставить свій підпис під текстом присяги.

2. Відмова члена Комісії скласти присягу тягне за собою скасування Верховною Радою України рішення про його призначення.

3. Комісія є повноважною з моменту призначення на посаду та складення присяги не менш як двома третинами її складу.

4. Члену Комісії після складення ним присяги видається посвідчення за підписом Президента України.

Стаття 9. Обрання Голови Комісії, заступників Голови Комісії та секретаря Комісії

1. Голова Комісії, заступники Голови Комісії, секретар Комісії обираються Комісією на її засіданні таємним голосуванням із числа членів Комісії.

2. Засідання Комісії з виборів Голови Комісії, заступників Голови Комісії, секретаря Комісії вважається повноважним, якщо на ньому присутні не менш як дві третини її персонального складу.

3. Вибори заступників Голови Комісії та секретаря Комісії проводяться після обрання Голови Комісії.

4. Кандидатури на посаду заступників Голови Комісії та секретаря Комісії пропонуються Головою Комісії.

5. Порядок обрання Голови Комісії, заступників Голови Комісії та секретаря Комісії встановлюється Регламентом Центральної виборчої комісії.

Стаття 11. Засідання Комісії

1. Основною організаційною формою діяльності Комісії є її засідання. На засіданні Комісії може бути розглянуто будь-яке питання, яке відповідно до цього та інших законів України належить до повноважень Комісії.

2. Засідання Комісії скликаються її Головою, а в разі його відсутності - одним із заступників Голови Комісії. У разі відсутності Голови або заступників Голови Комісії чи їх відмови скликати засідання Комісії воно може бути скликане не менш як третиною членів Комісії з обов'язковим повідомленням усіх членів Комісії про час і місце засідання.

3. Засідання Комісії веде її Голова або, за дорученням Голови чи за погодженням між його заступниками, один із його заступників. У разі відсутності Голови та його заступників або невиконання ними з будь-яких причин своїх функцій Комісія обирає головуєчого на засіданні із свого

складу більшістю голосів від складу Комісії.

4. Засідання Комісії є повноважним за умови присутності не менш як двох третин передбаченого цим Законом складу Комісії.

5. Порядок денний засідання Комісії пропонує її Голова, а в разі його відсутності - головуєчий на засіданні. Порядок денний засідання затверджується рішенням Комісії.

6. У засіданні Комісії можуть брати участь особи, зазначені у частинах другій, третій, четвертій статті 4 цього Закону. Комісія може прийняти мотивоване рішення про позбавлення цих осіб права участі в засіданні Комісії, якщо вони перешкоджають його проведенню. Щодо осіб, зазначених у частині другій статті 4, таке рішення приймається двома третинами голосів від складу Комісії.

7. Комісія веде протокол засідання, який підписується Головою Комісії, а у випадках, передбачених частиною третьою цієї статті, - головуєчим на засіданні Комісії, а також секретарем Комісії.

Стаття 12. Рішення Комісії

1. За результатами розгляду та обговорення на засіданні Комісії питання порядку денного Комісія ухвалює рішення у формі постанови.

2. З питань поточної внутрішньої діяльності Комісія може ухвалювати протокольне рішення.

3. Постанова Комісії повинна містити:

- 1) найменування Комісії;
- 2) найменування рішення Комісії;
- 3) дату та місце ухвалення рішення Комісії, порядковий номер постанови;
- 4) встановлені факти та підстави для ухвалення рішення Комісії, а також акти законодавства України, за наявності - рішення судових органів, якими керувалася Комісія при прийнятті рішення;
- 5) висновок Комісії.

4. Рішення Комісії приймається на засіданні Комісії відкритим голосуванням більшістю голосів від складу Комісії.

5. Член Комісії, присутній на її засіданні, який не погоджується з прийнятим Комісією рішенням, має право викласти окрему думку, яка в письмовій формі додається до протоколу засідання Комісії.

6. Рішення Комісії підписуються Головою Комісії, а у випадках, передбачених частиною третьою статті 11 цього Закону, - головуєчим на засіданні Комісії.

7. Рішення, прийняті Комісією, можуть бути змінені лише самою Комісією з власної ініціативи або на підставі рішення суду.

8. Рішення Комісії може бути оскаржене до суду в порядку, встановленому цим та іншими законами України.

Стаття 15. Порядок та строки розгляду звернень, поданих до Комісії

1. Заяви та скарги, подані до Комісії, розглядаються у порядку, встановленому цим та іншими законами, а також Регламентом Центральної виборчої комісії.

2. Заяви та скарги, які подані до Комісії під час виборчого процесу чи процесу референдуму та стосуються цього процесу, розглядаються Комісією протягом п'яти днів з дня надходження заяви або скарги, якщо інший строк не встановлено відповідним законом України про вибори або референдуми. Днем подачі такої заяви чи скарги вважається день фактичного отримання скарги Комісією.

3. Заяви та інші звернення, які не стосуються виборчого процесу чи процесу референдуму або подані не під час такого процесу, розглядаються Комісією на загальних підставах, встановлених законом.

4. Скарга, подана до Комісії, розглядається на засіданні Комісії. За підсумком розгляду скарги Комісія приймає рішення.

5. Заява, подана до Комісії, за дорученням Голови Комісії або одного із його заступників попередньо розглядається членом Комісії.

6. За підсумком попереднього розгляду заяви член Комісії може рекомендувати Комісії розглянути її на засіданні Комісії та прийняти рішення з приводу такої заяви.

7. Якщо заява не вимагає прийняття рішення Комісії, член Комісії за дорученням Голови Комісії або одного з його заступників може надати відповідь заявнику від свого імені.

Стаття 17. Загальні повноваження Комісії

Комісія:

1) забезпечує реалізацію і захист виборчих прав громадян України та права на участь у референдумах;

2) забезпечує дотримання передбачених Конституцією та законами України принципів і засад виборчого процесу та процесу референдуму;

3) здійснює контроль за додержанням вимог законодавства України про вибори і референдуми;

4) забезпечує однакове застосування законодавства України про вибори і референдуми на всій території України;

5) здійснює консультативно-методичне забезпечення діяльності виборчих комісій та комісій з референдумів, приймає обов'язкові для використання в роботі виборчих комісій та комісій з референдумів роз'яснення і рекомендації з питань застосування законодавства України про вибори і референдуми;

6) готує пропозиції щодо вдосконалення законів з питань проведення виборів та референдумів;

7) звертається в разі необхідності до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції України, законів України або окремих їх положень з питань, що стосуються організації підготовки та проведення виборів і референдумів в Україні;

7-1) встановлює систему територіальної організації загальнодержавних виборів шляхом утворення територіальних виборчих округів та виборчих дільниць з особливостями, визначеними відповідним законом про вибори;

8) є розпорядником Державного реєстру виборців, забезпечує його ведення та функціонування відповідно до закону;

9) здійснює контроль за дотриманням політичними партіями, іншими суб'єктами виборчого процесу та процесу референдуму вимог законодавства про вибори і референдуми;

10) забезпечує на виборах і референдумах акредитацію офіційних спостерігачів від іноземних держав та міжнародних організацій відповідно до закону, видає їм посвідчення;

11) здійснює заходи щодо підвищення правової культури учасників виборчого процесу та референдумів;

12) публікує інформацію про підготовку та проведення виборів і референдумів в Україні, матеріали про свою діяльність, а також інші матеріали, що стосуються виборчого та референдумного процесів;

13) здійснює інші повноваження, передбачені законами України.

Стаття 18. Повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення виборів Президента України

Комісія:

1) організовує підготовку і проведення виборів Президента України;

2) оголошує початок процесу виборів Президента України;

3) очолює систему виборчих комісій, які утворюються для проведення виборів Президента України, спрямовує та контролює їх діяльність;

4) утворює територіальні виборчі округи з виборів Президента України;

5) формує територіальні виборчі комісії з виборів Президента України; здійснює повноваження територіальної виборчої комісії для закордонного виборчого округу;

6) публікує постанови Комісії та іншу інформацію стосовно виборів Президента України у випадках, передбачених законом;

7) здійснює контроль за цільовим використанням коштів, виділених з Державного бюджету України на підготовку і проведення виборів Президента України;

8) контролює порядок надходження, обліку та використання коштів виборчих фондів кандидатів на пост Президента України в порядку та в межах, встановлених законом;

9) встановлює форми виборчих документів, затверджує зразки виборчих скриньок для голосування, печаток виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

10) заслуховує повідомлення виборчих комісій, керівників міністерств, інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів Президента України;

11) реєструє кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб, уповноважених представників у Центральній виборчій комісії;

12) встановлює форму та затверджує текст виборчого бюлетеня з виборів Президента України, забезпечує виготовлення виборчих бюлетенів;

13) звертається до Вищого адміністративного суду України щодо скасування реєстрації кандидата на пост Президента України з підстав,

встановлених законом;

14) встановлює та офіційно оприлюднює результати виборів Президента України;

15) вносить до Верховної Ради України подання про призначення повторних виборів Президента України у випадках, передбачених законом;

16) після складення присяги вручає новообраному Президенту України посвідчення Президента України;

17) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону, Закону України "Про вибори Президента України" та інших законів України.

Стаття 19. Повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення виборів народних депутатів України

Комісія:

1) організовує підготовку і проведення виборів народних депутатів України;

2) очолює систему виборчих комісій, які утворюються для проведення виборів народних депутатів України, спрямовує та контролює їх діяльність;

3) публікує постанови Комісії та іншу інформацію стосовно виборів народних депутатів України у випадках, передбачених законом;

4) здійснює контроль за цільовим використанням коштів, виділених з Державного бюджету України на підготовку і проведення виборів народних депутатів України;

5) контролює порядок надходження, обліку та використання коштів виборчих фондів в порядку та в межах, встановлених законом;

6) реєструє кандидатів у народні депутати України в порядку, встановленому законом;

7) приймає рішення щодо скасування реєстрації кандидатів у народні депутати України в порядку, встановленому законом;

8) встановлює форми виборчих документів, затверджує зразки печаток, штампів та вивісок виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

9) затверджує форму, колір, текст виборчого бюлетеня для голосування в загальнодержавному виборчому окрузі та форму, колір, текст виборчого бюлетеня для голосування в одномандатних виборчих округах, забезпечує їх виготовлення;

10) заслуховує повідомлення виборчих комісій, а також міністерств та інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з підготовкою та проведенням виборів;

11) здійснює повноваження відповідної окружної виборчої комісії у разі ненадходження протоколу від окружної виборчої комісії про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу або протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в одномандатному окрузі у строки, визначені цим Законом;

12) встановлює результати виборів народних депутатів України та офіційно оприлюднює їх;

13) реєструє обраних народних депутатів України в порядку, визначеному Законом України "Про вибори народних депутатів України";

14) публікує списки обраних народних депутатів України в порядку, визначеному Законом України "Про вибори народних депутатів України";

15) видає тимчасове посвідчення народного депутата України особам, які обрані та виконали вимоги Конституції України і законів України щодо несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності. Після складення обраним народним депутатом України присяги в семиденний строк видає йому посвідчення народного депутата України встановленого зразка;

16) контролює діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо забезпечення виборчих комісій приміщеннями, транспортом, зв'язком, іншими засобами матеріально-технічного забезпечення виборів;

17) здійснює інші повноваження відповідно до цього Закону, Закону України "Про вибори народних депутатів України" та інших законів України.

Стаття 20. Повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення всеукраїнського референдуму

Комісія:

1) організовує підготовку і проведення всеукраїнського референдуму;

2) реєструє ініціативні групи з всеукраїнського референдуму;

3) встановлює форму підписних листів для збирання підписів на підтримку всеукраїнського референдуму за народною ініціативою;

4) очолює систему комісій, що утворюються для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму, спрямовує діяльність цих комісій;

5) утворює комісії з всеукраїнського референдуму (крім дільничних);

6) приймає обов'язкові роз'яснення з питань застосування законодавства про всеукраїнський референдум, здійснює методичне забезпечення діяльності комісій з всеукраїнського референдуму;

7) затверджує кошториси витрат комісій з всеукраїнського референдуму з коштів, що виділяються з Державного бюджету України на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму, контролює використання цих коштів, а також забезпечення комісій з всеукраїнського референдуму приміщеннями, транспортом, зв'язком, розглядає інші питання матеріально-технічного забезпечення всеукраїнського референдуму;

8) встановлює форми документів всеукраїнського референдуму, затверджує зразки скриньок для голосування, печаток комісій, визначає порядок зберігання та передачі документів до відповідних державних архівних установ;

9) встановлює форму бюлетеня для голосування на всеукраїнському референдумі та забезпечує їх виготовлення;

10) заслуховує повідомлення комісій з всеукраїнського референдуму, а також керівників міністерств та інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань, пов'язаних з підготовкою і проведенням

всеукраїнського референдуму;

11) встановлює результати всеукраїнського референдуму в цілому по Україні, публікує в пресі повідомлення про його підсумки;

12) розглядає заяви і скарги на рішення, дії або бездіяльність, що стосуються всеукраїнського референдуму, і приймає рішення з цих питань;

13) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 21. Повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів

Комісія:

1) здійснює контроль за організацією підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів;

2) здійснює контроль за дотриманням виборчого законодавства України, забезпечує його однакове застосування на всій території України під час підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів;

3) здійснює контроль за дотриманням законодавства України в частині прийняття у встановлені законом строки рішень з питань, пов'язаних з підготовкою і проведенням виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів;

4) призначає повторні і проміжні вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим у разі, якщо у встановлений законом строк виборча комісія Автономної Республіки Крим не прийме рішення про призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

5) призначає повторні і проміжні вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, якщо у встановлений законом строк відповідна територіальна виборча комісія, орган місцевого самоврядування не прийме рішення про призначення виборів депутата місцевої ради чи сільського, селищного, міського голови;

6) здійснює контроль за утворенням територіальних виборчих комісій місцевих виборів;

7) встановлює форми виборчих документів, затверджує зразки виборчих скриньок для голосування, печаток виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

9) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 22. Повноваження Комісії щодо організації підготовки і проведення місцевих референдумів

Комісія:

- 1) здійснює консультативно-методичне забезпечення діяльності комісій, що утворюються для підготовки і проведення місцевого референдуму;
- 2) встановлює форму бюлетеня для голосування на місцевих референдумах, зразок скриньки для голосування на місцевих референдумах, а також форми інших документів щодо проведення місцевого референдуму;
- 3) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 26. Повноваження Голови Комісії

1. Голова Комісії набуває своїх повноважень після затвердження Комісією протоколу лічильної комісії про результати виборів Голови Комісії.

2. Голова Комісії:

1) здійснює загальне керівництво діяльністю Комісії та керівництво Секретаріатом Комісії, Службою розпорядника Державного реєстру виборців, організовує їх роботу;

2) скликає та веде засідання Комісії, пропонує порядок денний засідання Комісії;

3) інформує від імені Комісії Верховну Раду України, Президента України про результати виборів Президента України, народних депутатів України, результати всеукраїнського референдуму;

4) підписує постанови Комісії та протоколи її засідань;

5) забезпечує розгляд звернень, що надходять до Комісії, проводить особистий прийом громадян України, суб'єктів виборчого процесу і процесу референдуму;

6) представляє Комісію у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, виборчими комісіями, комісіями з референдумів, підприємствами, установами і організаціями, іноземними державами, виборцями;

7) вносить на затвердження комісії положення про Секретаріат Комісії, Службу розпорядника Державного реєстру виборців, їх структуру, штат та положення про патронатну службу;

8) призначає на посади та звільняє з посад керівників Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців та інших посадових осіб і працівників Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців, працівників патронатної служби, а також вирішує інші питання відповідно до Закону України "Про державну службу" та інших законів України;

9) подає на затвердження Комісії фінансовий звіт про витрати коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення відповідних виборів і референдумів, який після затвердження Комісією надсилає до Рахункової палати у строк, визначений чинним законодавством України;

10) вносить на розгляд Комісії пропозиції щодо нагородження почесними відзнаками Комісії;

- 11) здійснює передбачені цим Законом повноваження члена Комісії;
- 12) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

3. Голова Комісії є розпорядником коштів Державного бюджету України, що виділяються на утримання Комісії, Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців.

4. Голова Комісії у межах своїх повноважень видає розпорядження, дає доручення з питань організації діяльності Комісії, Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців.

Стаття 27. Повноваження заступників Голови Комісії

1. Заступники Голови Комісії набувають своїх повноважень після затвердження Комісією відповідного протоколу лічильної комісії про результати виборів заступника Голови Комісії.

2. Заступник Голови Комісії:

1) виконує окремі обов'язки, що впливають із повноважень Комісії, за розпорядженням, дорученням Голови Комісії;

2) здійснює окремі повноваження Голови Комісії, передбачені цим Законом, за розпорядженням чи дорученням Голови Комісії в разі його відсутності або неможливості здійснення ним своїх повноважень;

3) проводить особистий прийом громадян України, суб'єктів виборчого і референдумного процесів;

4) здійснює повноваження члена Комісії, передбачені цим Законом;

5) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

Стаття 28. Повноваження секретаря Комісії

1. Секретар Комісії набуває своїх повноважень після затвердження Комісією протоколу лічильної комісії про результати виборів секретаря Комісії.

2. Секретар Комісії:

1) забезпечує підготовку засідань Комісії та питань і матеріалів, що вносяться на її розгляд;

2) забезпечує повідомлення членів Комісії про час скликання засідання та питання, які передбачається внести на її розгляд;

3) підписує протоколи засідань Комісії;

4) забезпечує діловодство Комісії, доводить рішення Комісії та розпорядження і доручення Голови Комісії до відома членів Комісії, інших виборчих комісій, комісій з референдумів, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових осіб, суб'єктів виборчого процесу та процесу референдуму, а також забезпечує надання відповідної інформації засобам масової інформації;

5) проводить особистий прийом громадян України, суб'єктів виборчого процесу та процесу референдуму;

6) здійснює повноваження члена Комісії, передбачені цим Законом;

7) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів

України.

Стаття 29. Повноваження членів Комісії

1. Члени Комісії здійснюють повноваження відповідно до затвердженого Комісією розподілу обов'язків між ними, а також виконують окремі доручення Голови Комісії або заступника Голови Комісії у разі виконання ним повноважень Голови Комісії у передбачених цим Законом випадках.

2. Член Комісії:

1) готує питання на розгляд Комісії, бере участь у розгляді та обговоренні питань порядку денного засідання Комісії;

2) за рішенням Комісії або в окремих випадках за розпорядженням Голови Комісії представляє Комісію у відносинах з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, виборчими комісіями, комісіями з референдумів, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями;

3) розглядає заяви суб'єктів виборчого процесу та процесу референдуму;

4) проводить особистий прийом громадян, суб'єктів виборчого процесу та процесу референдуму;

5) вносить до Комісії пропозиції щодо звернень до Конституційного Суду України стосовно офіційного тлумачення Конституції України та законів України з питань виборів і референдумів;

6) вносить пропозиції про залучення науковців і фахівців до експертної, аналітичної та іншої роботи, пов'язаної з виконанням повноважень Комісії;

7) вносить пропозиції Голові Комісії щодо заохочення або притягнення до дисциплінарної відповідальності працівників Секретаріату Комісії, Служби розпорядника Державного реєстру виборців;

8) здійснює інші повноваження відповідно до цього та інших законів України.

3. Член Комісії при здійсненні повноважень має право:

1) вимагати і отримувати від органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, керівників та інших посадових і службових осіб підприємств, установ і організацій усіх форм власності, виборчих комісій, комісій з референдумів, політичних партій необхідну документацію, статистичні дані, бухгалтерсько-фінансові звіти та інші матеріали, а також усні та письмові пояснення з питань, віднесених до повноважень Комісії;

2) залучати до участі у підготовці окремих питань науковців, фахівців та експертів, а також працівників установ і організацій, органів державного фінансового контролю;

3) вносити пропозиції (вимоги) стосовно виборчого процесу чи процесу референдуму, що є обов'язковими до розгляду;

4) користуватися в установленому порядку банками даних органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

5) використовувати державні, в тому числі урядові, системи зв'язку;

6) входити безперешкодно у випадках, передбачених законодавством

України, до приміщень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій, а також бути присутніми на засіданнях виборчих комісій і комісій з референдумів;

7) виступати на засіданнях Комісії, вносити пропозиції з питань, що належать до її повноважень, вимагати проведення по них голосування;

8) бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, її комітетів, тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій, а також на засіданнях, що проводяться Кабінетом Міністрів України, у міністерствах та інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування, стосовно розгляду питань щодо проведення виборів і референдумів;

9) ознайомлюватися з будь-якими документами і матеріалами Комісії;

10) у разі незгоди з рішенням, прийнятим Комісією, у письмовій формі викласти свою окрему думку, яка додається до протоколу засідання Комісії;

11) бути присутнім на всіх заходах, що проводяться Комісією.

4. Член Комісії при здійсненні своїх повноважень зобов'язаний додержуватися вимог Конституції і законів України, складеної присяги.

5. Члену Комісії забороняється брати участь у передвиборній та референдумній агітації.

Стаття 30. Підстави та порядок припинення повноважень члена Комісії

1. Повноваження члена Комісії припиняються у зв'язку з прийняттям рішення Верховною Радою України про звільнення його з посади.

2. Закінчення строку повноважень члена Комісії є підставою для звільнення його з посади.

3. Повноваження члена Комісії можуть бути припинені достроково шляхом звільнення його з посади з підстав і в порядку, встановлених цим Законом.

4. Підставами дострокового припинення повноважень члена Комісії є:

1) особиста заява про складення повноважень;

2) досягнення шістдесятип'ятирічного віку;

3) припинення громадянства України;

4) вибуття на постійне місце проживання за межі України;

5) недотримання вимог щодо несумісності з іншими видами діяльності, встановлених частинами третьою, п'ятою статті 7 цього Закону;

6) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього;

7) визнання недієздатним, безвісно відсутнім чи оголошення померлим;

8) порушення членом Комісії присяги;

9) неможливість виконання своїх повноважень за станом здоров'я;

10) набрання законної сили судовим рішенням, відповідно до якого члена Комісії притягнуто до відповідальності за адміністративне корупційне правопорушення, пов'язане з порушенням обмежень, передбачених Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

5. У разі смерті члена Комісії його повноваження вважаються припиненими з дня його смерті, засвідченої свідоцтвом про смерть.

6. Подання про дострокове припинення повноважень шляхом звільнення з посади з підстав, передбачених пунктами 2-10 частини четвертої цієї статті, вноситься Головою Комісії Президенту України.

7. Подання про дострокове припинення повноважень шляхом звільнення з посади члена Комісії щодо Голови Комісії з підстав, передбачених пунктами 2-10 частини четвертої та частиною п'ятою цієї статті, вноситься заступником Голови Комісії Президенту України.

8. Подання про дострокове припинення повноважень шляхом звільнення з посади з підстав, передбачених пунктами 6 і 10 частини четвертої цієї статті, вноситься Головою Комісії або заступником Голови Комісії Президентові України у триденний строк з дня отримання копії відповідного судового рішення, яке набрало законної сили.

9. При виникненні підстав, зазначених у частині четвертій цієї статті, Президент України у тридцятиденний термін вносить до Верховної Ради України подання про дострокове припинення повноважень шляхом звільнення з посади члена Комісії.

10. Верховна Рада України за результатами розгляду подання Президента України щодо дострокового припинення повноважень шляхом звільнення з посади члена Комісії приймає відповідне рішення.

11. Президент України завчасно, але не пізніше як через 30 днів з дня припинення повноважень шляхом звільнення з посади члена Комісії подає до Верховної Ради України кандидатуру особи, що пропонується на посаду члена Комісії замість вибулого.

Стаття 31. Дострокове припинення виконання повноважень Голови, заступників Голови, секретаря Комісії

Повноваження Голови Комісії, заступника Голови Комісії, секретаря Комісії припиняються достроково за їх заявою або в разі припинення його повноважень шляхом звільнення з посади як члена Комісії.

Стаття 31-1. Дострокове припинення повноважень всього складу Комісії

1. Повноваження всього складу Комісії можуть бути достроково припинені Верховною Радою України за вмотивованим поданням Президента України.

2. Рішення про дострокове припинення повноважень шляхом звільнення з посади всього складу Комісії приймається Верховною Радою України не менш як двома третинами від її конституційного складу.

3. Депутатські фракції у Верховній Раді України не пізніше наступного дня після дострокового припинення повноважень всього складу Комісії подають Президенту України пропозиції щодо персонального складу Комісії, на підставі яких Президент України протягом трьох днів вносить до Верховної Ради України подання щодо персонального складу Комісії.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 36, ст.448, з змінами, внесеними згідно ВВР, 2014, № 18-19, ст.696)

ПРО УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Закон України прийнятий 23 грудня 1997 року

(витяги)

Розділ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина

Парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі - Уповноважений), який у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Стаття 4. Правовий статус Уповноваженого

Уповноважений є посадовою особою, статус якої визначається Конституцією України, цим Законом, Законом України "Про державну службу", іншими законами України.

Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не відміняє їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод.

Повноваження Уповноваженого не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях.

Уповноважений має печатку із зображенням малого Державного Герба України та своїм найменуванням.

Місцезнаходженням Уповноваженого є столиця України - місто Київ.

Розділ IV

ПОВНОВАЖЕННЯ УПОВНОВАЖЕНОГО

Стаття 13. Права Уповноваженого

Уповноважений має право:

1) невідкладного прийому Президентом України, Головою Верховної Ради України, Прем'єр-міністром України, головами Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України, Генеральним прокурором України, керівниками інших державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадовими та службовими особами;

2) бути присутнім на засіданнях Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду

України та вищих спеціалізованих судів України, колегії прокуратури України та інших колегіальних органів;

3) звертатися до Конституційного Суду України з поданням:

про відповідність Конституції України законів України та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які стосуються прав і свобод людини і громадянина;

про офіційне тлумачення Конституції України та законів України;

3-1) вносити в установленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина;

4) безперешкодно відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях;

5) на ознайомлення з документами, у тому числі тими, що містять інформацію з обмеженим доступом, та отримання їх копій в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, організаціях незалежно від форми власності, органах прокуратури, включаючи справи, які знаходяться в судах.

Доступ до інформації з обмеженим доступом здійснюється в порядку, встановленому законом;

6) вимагати від посадових і службових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності сприяння проведенню перевірок діяльності підконтрольних і підпорядкованих їм підприємств, установ, організацій, виділення спеціалістів для участі у проведенні перевірок, експертиз і надання відповідних висновків;

7) запрошувати посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі;

8) відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування такі місця:

місця, в яких особи примусово тримаються за судовим рішенням або рішенням адміністративного органу відповідно до закону, в тому числі ізолятори тимчасового тримання, кімнати для затриманих та доставлених чергових частин органів внутрішніх справ, пункти тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства, які незаконно перебувають в Україні, кімнати для перебування тимчасово затриманих військовослужбовців, слідчі ізолятори, арештні доми, кримінально-виконавчі установи, приймальники-розподільники для дітей, загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації, центри медико-соціальної реабілітації дітей, спеціальні виховні установи, військові частини, гауптвахти, дисциплінарні батальйони, спеціальні приймальники для тримання осіб, підданих адміністративному арешту, міські, районні управління та відділи, лінійні управління, відділи, відділення, пункти органів внутрішніх справ,

спеціалізовані автомобілі (у тому числі спеціалізовані автомобілі з конвоєм), приміщення (кімнати) для тримання підсудних (засуджених) у судах, заклади примусового лікування;

психіатричні заклади;

пункти тимчасового розміщення біженців;

приміщення для транзитних пасажирів у пунктах пропуску через державний кордон;

будинки дитини, дитячі будинки-інтернати, притулки для дітей, дитячі будинки, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів, центри соціально-психологічної реабілітації дітей;

психоневрологічні інтернати;

геріатричні пансіонати, будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів;

пансіонати для ветеранів війни і праці;

соціально-реабілітаційні центри.

Наведений перелік не є вичерпним;

8-1) опитувати осіб, які перебувають у місцях, зазначених у пункті 8 цієї статті, та отримувати інформацію стосовно поведінки з цими особами і умов їх тримання;

9) бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди суб'єкта права, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим;

10) звертатися до суду із заявою про захист прав і свобод людини і громадянина, які за станом здоров'я чи з інших поважних причин не можуть цього зробити самостійно, а також особисто або через свого представника брати участь у судовому процесі у випадках та порядку, встановлених законом;

11) направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів;

12) перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами, в тому числі тими, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, вносити в установленому порядку пропозиції щодо поліпшення діяльності таких органів у цій сфері;

13) здійснювати контроль за забезпеченням рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

14) здійснювати інші повноваження, визначені законом.

Стаття 14. Обов'язки Уповноваженого

Уповноважений зобов'язаний додержуватися Конституції України і законів України, інших правових актів, прав та охоронюваних законом інтересів людини і громадянина, забезпечувати виконання покладених на нього функцій та повною мірою використовувати надані йому права.

Уповноважений зобов'язаний зберігати конфіденційну інформацію. Це

зобов'язання діє і після припинення його повноважень.

У разі розголошення таких відомостей Уповноважений несе відповідальність у встановленому законодавством порядку.

Уповноважений не має права розголошувати отримані відомості про особисте життя заявника та інших причетних до заяви осіб без їхньої згоди.

Уповноважений здійснює парламентський контроль за дотриманням права на доступ до публічної інформації.

Секретаріат Уповноваженого з прав людини за дорученням Уповноваженого забезпечує оприлюднення та надання інформації за запитами, адресованими Уповноваженому з прав людини, відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації"

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, N 20, ст.99, з змінами, внесеними ВВР, 2008, N 25, ст.240, ВВР, 2014, N 27, ст.914)

ПРО РАХУНКОВУ ПАЛАТУ

Закон України прийнятий 11 липня 1996 року

(витяги)

Цей Закон згідно з Конституцією України визначає правові основи діяльності Рахункової палати, її статус, функції, повноваження та порядок їх здійснення.

Глава I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Статус Рахункової палати

Рахункова палата є постійно діючим органом контролю, який утворюється Верховною Радою України, підпорядкований і підзвітний їй. Рахункова палата здійснює свою діяльність самостійно, незалежно від будь-яких інших органів держави.

Рахункова палата є юридичною особою, має свою печатку із своїм найменуванням і зображенням Державного Герба України. Місцезнаходженням Рахункової палати є місто Київ.

Глава II

ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ РАХУНКОВОЇ ПАЛАТИ

Стаття 6. Функції Рахункової палати

Рахункова палата відповідно до завдань, передбачених статтею 2 цього Закону:

1) здійснює контроль за виконанням законів України та прийнятих Верховною Радою України постанов, виконанням Державного бюджету України, фінансуванням загальнодержавних програм в частині, що стосується використання коштів Державного бюджету України;

2) здійснює за дорученням Верховної Ради України контроль за виконанням Державного бюджету України за поквартальним розподілом доходів і видатків відповідно до показників цього бюджету, в тому числі

видатків по обслуговуванню внутрішнього і зовнішнього боргу України, витрачанням коштів цільових фондів;

3) перевіряє за дорученням комітетів Верховної Ради України використання за призначенням органами виконавчої влади коштів загальнодержавних цільових фондів та коштів позабюджетних фондів і подає за наслідками перевірки Верховній Раді України висновки щодо можливостей скорочення видатків по кожному фонду окремо та доцільності спрямування вилучених коштів на фінансування інших видатків Державного бюджету України;

4) контролює ефективність управління коштами Державного бюджету України центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, законність і своєчасність руху коштів Державного бюджету України, в тому числі коштів загальнодержавних цільових фондів у Національному банку України, уповноважених банках та кредитних установах України;

5) надає консультації органам і посадовим особам, які обираються, затверджуються або призначаються Верховною Радою України, з питань витрачання коштів Державного бюджету України. В ході проведення перевірок і аналізу стану економіки розробляє заходи щодо вишукування можливостей і нових джерел залучення додаткових надходжень до Державного бюджету України і вносить відповідні пропозиції центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики;

6) здійснює за дорученням Верховної Ради України, комітетів Верховної Ради України контрольні функції щодо фінансування загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і національно-культурного розвитку, охорони довкілля та інших програм, що затверджуються Верховною Радою України;

7) контролює інвестиційну діяльність органів виконавчої влади, перевіряє законність та ефективність використання фінансових ресурсів, що виділяються з Державного бюджету України на виконання загальнодержавних програм;

8) проводить попередній аналіз до розгляду на засіданнях комітетів та Верховної Ради України звітів Антимонопольного комітету України щодо здійснення ним державного контролю за дотриманням антимонопольного законодавства, а також звітів Фонду державного майна України та посадових осіб, які обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою України, щодо ефективного управління майном, що є основним національним багатством, власністю українського народу;

9) здійснює контроль за виконанням рішень Верховної Ради України про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам, міжнародним організаціям, передбачених у Державному бюджеті України, за касовим виконанням Державного бюджету України Національним банком України та уповноваженими банками;

10) перевіряє за дорученням Верховної Ради України відповідно до свого статусу кошторис витрат, пов'язаних з діяльністю Верховної Ради України та її апарату, допоміжних органів і служб Президента України та апарату Кабінету Міністрів України, а також витрачання коштів державними установами та організаціями, що діють за кордоном і фінансуються за рахунок Державного бюджету України;

11) готує і дає висновки та відповіді на звернення органів виконавчої влади, органів прокуратури і суду з питань, що належать до її відання;

12) здійснює зв'язки з контрольними органами іноземних держав та відповідними міжнародними організаціями, укладає з ними угоди про співробітництво;

13) здійснює контроль у сфері державних закупівель.

Стаття 7. Повноваження Рахункової палати

Рахункова палата має такі повноваження:

1) здійснювати експертно-аналітичні, інформаційні та інші види діяльності, що забезпечують контроль за використанням коштів загальнодержавних цільових фондів, коштів позабюджетних фондів, за цільовим використанням фінансово-кредитних і валютних ресурсів під час здійснення загальнодержавних програм;

2) проводити фінансові перевірки, ревізії в апараті Верховної Ради України, органах виконавчої влади, Національному банку України, Фонді державного майна України, інших підзвітних Верховній Раді України органах, а також на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності в межах, визначених статтею 16 цього Закону;

3) перевіряти в органах і на об'єктах, зазначених у пункті 2 цієї статті, грошові документи, бухгалтерські книги, звіти, плани, кошториси витрат та іншу документацію щодо фінансово-господарської діяльності, а також здійснювати перевірку касових операцій з готівкою та цінними паперами, матеріальних цінностей, їх обліку, зберігання і витрачання;

4) отримувати від керівників установ та організацій, що перевіряються, всю необхідну документацію та іншу інформацію про фінансово-господарську діяльність;

5) отримувати від Національного банку України, уповноважених банків та інших кредитних установ необхідні відомості про здійснювані ними операції та стан рахунків установ та організацій, що перевіряються, від інших підприємств і організацій - довідки, копії документів по операціях і рахунках цих підприємств та організацій;

6) організовувати і проводити оперативний контроль за використанням коштів Державного бюджету України за звітний період;

7) проводити комплексні ревізії і тематичні перевірки по окремих розділах і статтях Державного бюджету України, у тому числі бюджетів загальнодержавних цільових фондів;

8) проводити експертизу проектів Державного бюджету України, а також проектів законів та інших нормативних актів, міжнародних договорів

України, загальнодержавних програм та інших документів, що стосуються питань державного бюджету і фінансів України;

9) здійснювати аналіз і дослідження порушень і відхилень бюджетного процесу, підготовку і внесення до Верховної Ради України пропозицій щодо їх усунення, а також удосконалення бюджетного законодавства в цілому;

10) готувати і подавати висновки до Верховної Ради України та її комітетів щодо виконання Державного бюджету України, у тому числі доходів і видатків загальнодержавних цільових фондів, фінансування загальнодержавних програм за звітний рік;

11) направляти матеріали перевірок, ревізій та обслідувань Кабінету Міністрів України, відповідним центральним органам виконавчої влади, Національному банку України, Фонду державного майна України, підприємствам, установам і організаціям для розгляду і вжиття необхідних заходів;

12) порушувати перед Верховною Радою України, Президентом України, а також органами виконавчої влади клопотання про притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушенні вимог чинного законодавства України, внаслідок чого завдано матеріальної шкоди державі;

13) залучати до проведення перевірок, ревізій та обслідувань на договірних засадах кваліфікованих спеціалістів і фахівців-експертів з інших установ і організацій, а також працівників інших державних контрольних органів, органів доходів і зборів і правоохоронних органів з оплатою їх праці в необхідних випадках за рахунок власних коштів;

14) у разі виявлення під час перевірок, ревізій та обслідувань фактів привласнення грошей і матеріальних цінностей, інших зловживань передавати матеріали перевірок, ревізій та обслідувань до правоохоронних органів з інформуванням про це Верховної Ради України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 43, ст.212, з змінами, внесеними ВВР, 2014, N 22, ст.816)

ПРО ВИБОРИ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 05 березня 1999 року

(витяги)

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні засади виборів Президента України

1. Президент України обирається громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

2. Строк повноважень Президента України визначається Конституцією України.

Стаття 2. Загальне виборче право

1. Вибори Президента України є загальними. Право голосу на виборах Президента України мають громадяни України, яким на день виборів виповнилося вісімнадцять років.

2. Документом, який підтверджує громадянство України, є:

- 1) паспорт громадянина України;
- 2) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- 3) дипломатичний паспорт;
- 4) службовий паспорт;
- 7) військовий квиток (виключно для військовослужбовців строкової служби);
- 8) тимчасове посвідчення громадянина України;
- 9) картка (довідка) установи виконання покарань або слідчого ізолятора, що повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік народження, громадянство, фотокартку особи, підпис керівника та печатку установи, - для осіб, які перебувають в установах виконання покарань або слідчих ізоляторах.

Документи, зазначені у пунктах 1, 7, 8 частини другої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і можуть бути використані на звичайних та спеціальних виборчих дільницях.

Документ, зазначений у пункті 9 частини другої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і може бути використаний на спеціальній виборчій дільниці, утвореній у відповідній установі виконання покарань або слідчому ізоляторі.

Документи, зазначені у пунктах 2-4 частини другої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і можуть бути використані на закордонних виборчих дільницях, а також на спеціальних виборчих дільницях, утворених на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України, та на полярній станції України.

3. Громадяни України, які мають право голосу, можуть брати участь у роботі виборчих комісій як їх члени, а також у проведенні передвиборної агітації, здійсненні спостереження за проведенням виборів Президента України та інших заходах у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

4. Будь-які прямі або непрямі привілеї або обмеження виборчих прав громадян України за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками забороняються. Не допускаються обмеження щодо участі громадян у виборчому процесі, крім обмежень, передбачених Конституцією України та цим Законом.

5. Не має права голосу громадянин, визнаний судом недієздатним.

6. Реалізація права голосу на виборах Президента України громадянами України, які проживають або перебувають у період підготовки і проведення виборів за межами України, забезпечується шляхом їх включення до списку виборців на відповідній закордонній виборчій дільниці, утвореній згідно з

цим Законом.

7. Громадяни України, які мають право голосу, є виборцями.

Стаття 3. Рівне виборче право

1. Вибори Президента України є рівними: громадяни України беруть участь у виборах на рівних засадах.

2. Кожний громадянин України на виборах Президента України має один голос. Виборець може використати право голосу тільки на одній виборчій дільниці, де він включений до списку виборців. Виборець реалізує своє право голосу під час виборів у порядку, встановленому цим Законом.

3. Усі кандидати на пост Президента України мають рівні права і можливості брати участь у виборчому процесі.

4. Рівність прав і умов участі у виборчому процесі забезпечується:

1) заборонаю привілеїв чи обмежень кандидатів на пост Президента України за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

2) заборонаю втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у виборчий процес, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

3) заборонаю використання для фінансування передвиборної агітації інших коштів, крім коштів Державного бюджету України та коштів виборчих фондів кандидатів на пост Президента України;

4) рівним та неупередженим ставленням органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб до кандидатів на пост Президента України;

5) рівним та неупередженим ставленням засобів масової інформації до кандидатів на пост Президента України.

Стаття 4. Пряме виборче право

Вибори Президента України є прямими. Громадяни України безпосередньо обирають Президента України.

Стаття 5. Добровільність участі у виборах

Участь громадян України у виборах Президента України є добровільною. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у виборах.

Стаття 6. Вільні вибори

1. Вибори Президента України є вільними. Виборцям забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її вільного виявлення при голосуванні.

2. Застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та вільному виявленню волі виборця, забороняється.

3. Військовослужбовці голосують на звичайних виборчих дільницях, розташованих за межами місць дислокації військових частин, за винятком випадку, передбаченого цим Законом. Для забезпечення вільного волевиявлення військовослужбовцям строкової служби надається відпустка

для участі в голосуванні не менш як на чотири години.

Стаття 7. Таємне голосування

1. Голосування на виборах Президента України є таємним: контроль за волевиявленням виборців забороняється. Фотографування, відеофіксація в будь-який спосіб результатів волевиявлення виборців в кабіні для таємного голосування, а також демонстрація виборцем результатів волевиявлення у приміщенні для голосування забороняються і є порушенням таємниці голосування.

Членам виборчих комісій, іншим особам забороняється вчиняти будь-які дії чи розголошувати відомості, які дають можливість встановити зміст волевиявлення конкретного виборця.

Стаття 8. Особисте голосування

1. Кожний виборець голосує на виборах Президента України особисто. Голосування за інших осіб, а також передача виборцем права голосу будь-якій іншій особі забороняються.

Допомога виборцю з особливими потребами, який не може самостійно заповнити виборчий бюлетень чи опустити його у виборчу скриньку, у виконанні цих дій відповідно до його волевиявлення та у порядку, встановленому цим Законом, не вважається голосуванням замість цього виборця.

Стаття 9. Право бути обраним

1. Президентом України може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг тридцяти п'яти років, має право голосу, володіє державною мовою і проживає в Україні протягом десяти останніх перед днем виборів років.

2. Особа вважається такою, що проживає на території України, якщо її місце проживання зареєстроване в Україні відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні".

3. Одна й та сама особа не може бути Президентом України більш як два строки підряд. Особа, яка двічі підряд обиралася на пост Президента України, не може бути висунута кандидатом на цей пост.

4. Особа, повноваження якої на посту Президента України були припинені достроково відповідно до Конституції України, не може бути висунута кандидатом на пост Президента України на позачергових виборах, призначених у зв'язку з вказаним припиненням повноважень.

Стаття 10. Право висування кандидата на пост Президента України

1. Право висування кандидата на пост Президента України належить громадянам України, які мають право голосу. Це право реалізується ними через політичні партії (далі - партії), а також шляхом самовисування відповідно до цього Закону.

2. Партія може висунути лише одного кандидата на пост Президента України.

Стаття 11. Виборчий процес

1. Виборчий процес - це здійснення суб'єктами, визначеними статтею 12

цього Закону, виборчих процедур, передбачених цим Законом.

2. Виборчий процес здійснюється на засадах:

- 1) законності та заборони незаконного втручання будь-кого у цей процес;
- 2) політичного плюралізму та багатопартійності;
- 3) публічності та відкритості виборчого процесу;
- 4) рівності всіх кандидатів на пост Президента України;
- 5) рівності прав партій - суб'єктів виборчого процесу;
- 6) свободи передвиборної агітації, рівних умов доступу кандидатів на пост Президента України до засобів масової інформації;
- 7) неупередженості органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових і службових осіб до кандидатів на пост Президента України, партій.

3. Початок виборчого процесу визначається строками, встановленими Конституцією України та цим Законом.

4. Виборчий процес включає такі етапи:

- 1) висування та реєстрація кандидатів на пост Президента України;
- 2) утворення окружних та дільничних виборчих комісій;
- 3) проведення передвиборної агітації;
- 4) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі;
- 5) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 6) голосування у день виборів Президента України;
- 7) підрахунок голосів виборців, встановлення підсумків голосування і результатів виборів Президента України та їх офіційне оголошення;
- 8) припинення повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.

5. У разі необхідності виборчий процес може включати також такі етапи:

- 1) повторне голосування;
- 2) підрахунок голосів виборців, встановлення підсумків повторного голосування і результатів виборів Президента України та їх офіційне оголошення.

6. Етапи, передбачені частиною п'ятою цієї статті, мають місце лише у випадках, передбачених цим Законом.

7. Виборчий процес завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів Президента України або офіційною публікацією подання Центральної виборчої комісії до Верховної Ради України щодо призначення повторних виборів Президента України.

8. Повноваження окружних та дільничних виборчих комісій у випадках, передбачених цим Законом, можуть частково тривати поза строками виборчого процесу.

9. Органи виконавчої влади, у тому числі центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, центральний орган виконавчої влади, що

реалізує державну політику у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, а також суди, виборчі комісії, органи ведення Державного реєстру виборців, правоохоронні органи (прокуратура, міліція) організовують свою роботу під час виборчого процесу, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити прийом і розгляд документів щодо підготовки та проведення виборів Президента України, позовних заяв, скарг та звернень виборчих комісій у строки та спосіб, установлені цим Законом.

Розділ II

ПОРЯДОК І СТРОКИ ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Стаття 15. Види виборів Президента України

1. Вибори Президента України можуть бути черговими, позачерговими та повторними.

2. Чергові вибори Президента України проводяться у зв'язку із закінченням конституційного строку повноважень Президента України.

3. Позачергові вибори Президента України проводяться у зв'язку з прийняттям відповідної постанови Верховної Ради України.

4. Повторні вибори Президента України проводяться у випадках:

1) якщо до виборчого бюлетеня для голосування було включено не більше двох кандидатів на пост Президента України і жодного з них не було обрано;

1-1) у разі коли після закінчення строку реєстрації кандидатів на пост Президента України не зареєстровано жодного кандидата;

2) якщо всі кандидати на пост Президента України, включені до виборчого бюлетеня, до дня виборів або до дня повторного голосування зняли свої кандидатури;

3) у разі коли вибори Президента України визнані такими, що не відбулися;

4) якщо особа після її обрання не набула мандата у порядку та у строк, встановлені Конституцією України та цим Законом.

Стаття 16. Порядок призначення виборів Президента України

Вибори Президента України призначаються Верховною Радою України шляхом прийняття відповідної постанови.

Стаття 17. Строки призначення та проведення виборів

1. Чергові вибори Президента України відбуваються в останню неділю березня п'ятого року повноважень Президента України.

2. Верховна Рада України призначає чергові вибори Президента України не пізніше як за сто днів до дня виборів. Верховна Рада України забезпечує опублікування рішення про призначення чергових виборів Президента України у засобах масової інформації.

3. Виборчий процес чергових виборів Президента України розпочинається за дев'яносто днів до дня голосування. Центральна виборча комісія оголошує про початок виборчого процесу шляхом прийняття рішення не пізніше як за дев'яносто один день до дня голосування.

4. Позачергові вибори Президента України відбуваються в останню неділю дев'яностоденного строку з дня їх призначення Верховною Радою України.

6. Виборчий процес позачергових виборів Президента України розпочинається з дня, наступного за днем, зазначеним у частині четвертій цієї статті.

7. Повторні вибори Президента України відбуваються в останню неділю дев'яностоденного строку з дня прийняття постанови Верховної Ради України про призначення повторних виборів.

8. Постанова Верховної Ради України про призначення повторних виборів приймається не пізніше як на п'ятнадцятий день після дня внесення до Верховної Ради України відповідного подання Центральної виборчої комісії.

9. Виборчий процес повторних виборів Президента України розпочинається наступного дня після офіційного опублікування постанови Верховної Ради України про їх призначення.

Розділ VII

ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ НА ПОСТ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Стаття 44. Загальний порядок висування кандидатів на пост Президента України

1. Висування кандидатів на пост Президента України партіями та самовисування розпочинається з першого дня виборчого процесу.

2. Кандидат на пост Президента України може бути висунутим та зареєстрованим тільки від однієї партії.

Стаття 47. Порядок висування кандидатів партіями

1. Партія може висунути одного кандидата на пост Президента України.

2. Партія може висунути кандидатом на пост Президента України особу, яка є членом цієї партії, або позапартійного громадянина, який відповідно до статті 9 цього Закону має право бути обраним Президентом України.

4. Висунення кандидата на пост Президента України партією здійснюється на з'їзді (зборах, конференції) відповідно до статуту цієї партії.

5. Особа може бути висунута кандидатом на пост Президента України лише однією партією за згодою кандидата.

6. У протоколі з'їзду (зборів, конференції) партії зазначаються: дата його проведення, порядок денний, відомості про особу, висунуту кандидатом на пост Президента України (прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць і рік народження, громадянство, партійність, посада (заняття), місце роботи і місце постійного проживання), підсумки голосування щодо кандидата на пост Президента України. Протокол підписується головуючим на з'їзді (зборах, конференції) та скріплюється печаткою партії.

8. Про час і місце проведення з'їзду (зборів, конференції) з метою висунення кандидата на пост Президента України заздалегідь повідомляються засоби масової інформації. Порядок акредитації представників засобів масової інформації на такому з'їзді (зборах,

конференції) визначається організаторами заходу.

Стаття 48. Порядок самовисування

1. Громадянин України, який відповідно до статті 9 цього Закону може бути обраним Президентом України, особисто подає до Центральної виборчої комісії засвідчену в установленому законом порядку заяву про самовисування кандидатом на пост Президента України.

2. У заяві про самовисування на пост Президента України мають міститися згода на оприлюднення біографічних відомостей і декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру відповідно до статті 50 цього Закону, зобов'язання в разі обрання передати у порядку, встановленому законом, протягом місяця після офіційного оголошення результатів виборів в управління іншій особі належні йому підприємства та корпоративні права і припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції України та законів України несумісні з зайняттям посту Президента України.

3. До заяви додаються документи, передбачені частиною першою статті 51 цього Закону.

Стаття 51. Реєстрація кандидата на пост Президента України

1. Центральна виборча комісія реєструє кандидата на пост Президента України за умови отримання таких документів:

1) анкети кандидата на пост Президента України за формою, встановленою Центральною виборчою комісією (заповнюється кандидатом особисто);

2) автобіографії особи, висунутої кандидатом на пост Президента України (на паперовому носії та в електронному вигляді), обсягом до двох тисяч друкованих знаків, що обов'язково повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік і місце народження, відомості про громадянство, освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (в тому числі на виборних посадах), партійність, склад сім'ї, адресу місця проживання із зазначенням часу проживання в Україні, відомості про судимість, не погашену і не зняту у встановленому законом порядку;

3) передвиборної програми кандидата, викладеної державною мовою, обсягом до дванадцяти тисяч друкованих знаків (на паперовому носії та в електронному вигляді);

4) документа про внесення грошової застави відповідно до статті 49 цього Закону;

5) декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру відповідно до статті 50 цього Закону;

6) ксерокопії першої та другої сторінок паспорта громадянина України кандидата на пост Президента України та сторінок, де зазначаються відомості про його місце проживання відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні";

7) чотири фотографії кандидата на пост Президента України розміром 4х6 сантиметрів, а також дві фотографії кандидата на пост Президента України

розміром 9х13 сантиметрів, на паперових носіях та в електронному вигляді.

2. Для реєстрації кандидатом у Президенти України особи, висунутої партією, крім документів, передбачених частиною першою цієї статті, подаються також такі документи:

1) рішення вищого керівного органу партії, прийняте відповідно до її статуту, про висунування кандидата на пост Президента України, яке містить прізвище, ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) особи, висунутої кандидатом на пост Президента України, та яке засвідчене підписом керівника партії і скріплене печаткою партії;

2) копії свідоцтва про реєстрацію партії та її статуту, засвідчені безоплатно центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, після початку виборчого процесу;

б) заява особи, висунутої кандидатом, про згоду балотуватися кандидатом на пост Президента України від цієї партії та у зв'язку з цим на оприлюднення біографічних відомостей та декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру відповідно до статті 50 цього Закону, зобов'язання в разі обрання передати у порядку, встановленому законом, протягом місяця після офіційного оголошення результатів виборів в управління іншій особі належні йому підприємства та корпоративні права і припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції України та законів України несумісні з зайняттям посту Президента України.

3. Центральна виборча комісія видає кандидату на пост Президента України (висунутому партією або шляхом самовисунування) або уповноваженому представнику партії, який подав документи, зазначені у частинах першій та другій цієї статті, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

5. Подання документів до Центральної виборчої комісії для реєстрації кандидатів закінчується за п'ятдесят п'ять днів до дня виборів.

6. Особа, висунута кандидатом на пост Президента України, має право до дня реєстрації її кандидатом відкликати свою заяву про самовисунення чи про згоду балотуватися кандидатом на пост Президента України від відповідної партії. Повторна заява особи про самовисунення чи про згоду балотуватися на виборах Президента України від цієї партії не приймається.

7. У разі реєстрації кандидата уповноваженому представнику партії або кандидата на пост Президента України не пізніше наступного дня видається копія постанови про реєстрацію. Кандидату на пост Президента України не пізніш як у триденний строк з дня прийняття рішення про його реєстрацію видається посвідчення кандидата на пост Президента України за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. Рішення про реєстрацію кандидата на пост Президента України у цей же строк оприлюднюється в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр".

9. Центральна виборча комісія приймає рішення про реєстрацію кандидата на пост Президента України або відмову у реєстрації кандидата на пост Президента України протягом п'яти днів з дня прийняття документів, передбачених цією статтею.

10. Центральна виборча комісія закінчує реєстрацію кандидатів на пост Президента України не пізніше ніж за п'ятдесят днів до дня виборів.

11. Перелік кандидатів на пост Президента України, зареєстрованих Центральною виборчою комісією, із зазначенням прізвища, імені, по батькові, року народження, освіти, місця постійного проживання, основного місця роботи (заняття), посади, партійності, суб'єкта висування у п'ятиденний строк після закінчення реєстрації кандидатів оприлюднюється Центральною виборчою комісією в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" та розміщується на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

Розділ VIII

ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Стаття 57. Строки проведення передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація розпочинається кандидатом на пост Президента України наступного дня після дня його реєстрації Центральною виборчою комісією і закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

2. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем виборів.

3. Агітація перед повторним голосуванням розпочинається з дня, наступного після призначення повторного голосування, і закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем повторного голосування.

4. Передвиборна агітація у період виборчого процесу поза строками, встановленими у цій статті, забороняється.

Стаття 58. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація - це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата на пост Президента України. Передвиборна агітація може здійснюватися у будь-якій формі та будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

Передвиборна агітація може проводитися у таких формах:

1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з виборцями;
2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;
3) проведення публічних дебатів, дискусій, "круглих столів", прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм та політичної діяльності партій - суб'єктів виборчого процесу чи політичної діяльності кандидатів на пост Президента України;

4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;

5) розповсюдження виборчих листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали

передвиборної агітації;

6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів чи політичної реклами на носіях зовнішньої реклами;

7) проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів за підтримки партії - суб'єкта виборчого процесу чи кандидата на пост Президента України, а також оприлюднення інформації про таку підтримку;

8) публічні заклики голосувати за або не голосувати за кандидата на пост Президента України або публічні оцінки діяльності кандидата на пост Президента України;

9) встановлення агітаційних наметів;

10) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

2. Громадяни України мають право вільно і всебічно обговорювати передвиборні програми кандидатів на пост Президента України, політичні, ділові та особисті якості кандидатів, вести агітацію за або проти кандидатів.

3. До передвиборної агітації не відносяться офіційні повідомлення в період виборчого процесу (без коментарів, які можуть мати агітаційний характер, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій) про дії кандидатів на пост Президента України, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України або законами України.

4. Передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, для цілей, визначених цим Законом, та коштів виборчих фондів кандидатів на пост Президента України.

5. Передвиборна агітація за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення виборів, здійснюється з дотриманням принципу рівних умов надання кандидатам на пост Президента України однакових друкованих площ у друкованих засобах масової інформації та ефірного часу на радіо і телебаченні.

Розділ X

ПРОВЕДЕННЯ ГОЛОСУВАННЯ, ВИЗНАЧЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Стаття 71. Виборчий бюлетень

1. Форма, колір і текст виборчого бюлетеня для голосування в день виборів Президента України, а також форма виборчого бюлетеня для повторного голосування затверджуються Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять два дні до дня виборів. Текст виборчого бюлетеня для повторного голосування затверджується Центральною виборчою комісією не пізніше як за десять днів до дня повторного голосування. Ступені захисту виборчого бюлетеня встановлюються Центральною виборчою комісією.

2. Виборчі бюлетені є документами суворої звітності.

3. Виборчий бюлетень повинен містити назву та дату проведення виборів (бюлетень для повторного голосування - дату повторного голосування), номер територіального виборчого округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої діляниці, а також позначене місце для печатки діляничної виборчої комісії.

4. До виборчого бюлетеня для голосування в день виборів вносяться відомості в алфавітному порядку за прізвищами зареєстрованих кандидатів на пост Президента України із зазначенням прізвищ, імен, по батькові, року народження, місця проживання, місця роботи (занять), посади, партійності кандидата, суб'єкта висунення кандидата. Ліворуч напроти відомостей про кожного кандидата розташовується порожній квадрат.

5. Виборчий бюлетень повинен містити роз'яснення щодо порядку його заповнення виборцем під час голосування.

6. Виборчий бюлетень має контрольний талон, відокремлений лінією відриву. Контрольний талон повинен містити назву та дату виборів (дату повторного голосування), номер територіального виборчого округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої діляниці, а також позначені місця для номера, за яким виборця внесено до списку виборців на діляниці, підпису виборця, який отримує виборчий бюлетень, прізвища, ініціалів та підпису члена діляничної виборчої комісії, який видаватиме виборчий бюлетень.

Стаття 76. Організація і порядок голосування

1. При проведенні голосування на виборчій діляниці два члени діляничної виборчої комісії надають виборцю можливість проголосувати: один член діляничної виборчої комісії за умови пред'явлення виборцем одного з документів, зазначених у частині другій статті 2 цього Закону, та наявності виборця у списку виборців на відповідній виборчій діляниці надає виборцю список для підпису; другий член діляничної виборчої комісії у позначеному місці на контрольному талоні виборчого бюлетеня вписує своє прізвище, ініціали, розписується та проставляє номер, за яким виборця внесено до списку виборців на діляниці. Виборець розписується за отримання виборчого бюлетеня у списку виборців та на визначеному місці на контрольному талоні виборчого бюлетеня. Після цього член виборчої комісії відокремлює від виборчого бюлетеня контрольний талон та видає виборцю виборчий бюлетень. Контрольний талон виборчого бюлетеня зберігається у члена комісії, який видав виборчий бюлетень. При цьому робити на виборчих бюлетенях будь-які інші позначки забороняється.

3. Виборець може перебувати у приміщенні для голосування протягом часу, необхідного для голосування.

4. Виборчі бюлетені заповнюються виборцем особисто в кабіні (кімнаті) для таємного голосування. Під час заповнення виборчих бюлетенів забороняється присутність інших осіб, здійснення фото- та відеофіксації у будь-який спосіб. Виборець, який внаслідок фізичних вад не може самотійно заповнити виборчий бюлетень, має право з відома голови або

іншого члена дільничної виборчої комісії скористатися допомогою іншого виборця, крім членів виборчої комісії, кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб, офіційних спостерігачів.

5. Виборець не має права передавати свій виборчий бюлетень іншим особам. Отримання виборчого бюлетеня від інших осіб (крім уповноваженого члена виборчої комісії, який видає бюлетені), заохочення або змушування шляхом підкупу, погроз або іншим способом виборців до передачі бюлетеня іншим особам забороняється.

6. У виборчому бюлетені для голосування виборець робить позначку "плюс" ("+") або іншу, що засвідчує його волевиявлення, у квадраті напроти прізвища кандидата на пост Президента України, за якого він голосує. Виборець може голосувати лише за одного кандидата.

7. Виборець опускає заповнений виборчий бюлетень у виборчу скриньку, забезпечуючи при цьому таємницю голосування. Виборець, який не може внаслідок фізичних вад самотійно опустити їх до виборчої скриньки, має право з відома голови або іншого члена дільничної виборчої комісії доручити зробити це іншій особі у своїй присутності, крім членів виборчої комісії, кандидатів на пост Президента України, їх довірених осіб, офіційних спостерігачів.

8. У разі пошкодження виборчої скриньки під час голосування виборча скринька опечатується головою і не менш як трьома членами виборчої комісії, які є представниками різних кандидатів на пост Президента України, у спосіб, що унеможлиблює вкидання виборчих бюлетенів. Ця виборча скринька зберігається в приміщенні для голосування в полі зору членів комісії та інших осіб, присутніх на виборчій дільниці під час голосування відповідно до вимог цього Закону, і не використовується до закінчення голосування.

9. У разі якщо виборець, заповнюючи бюлетень, допустив помилку, він має право невідкладно звернутися з письмовою заявою до члена виборчої комісії, який видав йому виборчий бюлетень, з проханням видати йому інший виборчий бюлетень. Член виборчої комісії видає інший виборчий бюлетень у порядку, встановленому частиною першою цієї статті, тільки в обмін на зіпсований, про що робить відповідну позначку в списку виборців напроти прізвища виборця і розписується. Зіпсований виборчий бюлетень негайно погашається як невикористаний, про що складається акт. Зіпсований і погашений виборчий бюлетень при підрахунку голосів враховується як невикористаний і запаковується разом із контрольним талоном у пакет з невикористаними виборчими бюлетенями. Повторна видача виборчого бюлетеня замість невірної заповненого не допускається.

10. За 5 хвилин до 20 години голова дільничної виборчої комісії оголошує про закінчення голосування та зачинення виборчої дільниці о 20 годині. Виборці, які на 20 годину прийшли до дільниці для голосування, мають право проголосувати. Для забезпечення реалізації цього права виборців один із членів комісії о 20 годині за дорученням голови дільничної виборчої

комісії підходить до входу в приміщення для голосування та запрошує всіх виборців, які ще не проголосували, зайти у приміщення для голосування та зачиняє двері. Після виходу з приміщення для голосування останнього виборця приміщення зачиняється і в ньому залишаються тільки члени виборчої комісії та особи, які згідно із цим Законом мають право бути присутніми на засіданні виборчої комісії.

11. На виборчій дільниці, утвореній на судні, що перебуває в день виборів у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, дільнична виборча комісія може оголосити голосування закінченим раніше часу, визначеного частиною першою статті 75 цього Закону, якщо в голосуванні взяли участь усі виборці, включені до списку виборців. Підрахунок голосів на таких дільницях проводиться одразу після оголошення про закінчення голосування у порядку, встановленому цим Законом.

12. Невідкладно після закінчення голосування, але не пізніше 20 години 30 хвилин, дільнична виборча комісія передає до окружної виборчої комісії попередні відомості про кількість виборців, внесених до списку виборців на виборчій дільниці на момент закінчення голосування, та кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені на виборчій дільниці на момент закінчення голосування.

13. Дільнична виборча комісія закордонної виборчої дільниці невідкладно після закінчення голосування надсилає технічними засобами зв'язку до Центральної виборчої комісії відомості, передбачені частиною дванадцятою цієї статті.

14. Окружна виборча комісія після отримання відомостей, передбачених частиною дванадцятою цієї статті, з відповідних виборчих дільниць, але не пізніше 21 години 30 хвилин передає ці попередні відомості до Центральної виборчої комісії.

15. Центральна виборча комісія після отримання попередніх відомостей щодо всіх виборчих дільниць невідкладно оприлюднює зазначені відомості на своєму офіційному веб-сайті.

Стаття 78. Порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці

1. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці здійснюється відкрито і гласно членами дільничної виборчої комісії на її засіданні, яке проводиться у тому ж приміщенні, де відбувалося голосування.

На час проведення підсумкового засідання дільнична виборча комісія протокольним рішенням доручає ведення протоколу засідання виборчої комісії заступнику голови або іншому члену дільничної виборчої комісії. Секретар дільничної виборчої комісії на цьому засіданні вносить відомості до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Якщо одночасно з виборами Президента України проводяться вибори народних депутатів України, місцеві вибори, підрахунок голосів на цих виборах проводиться після закінчення складання протоколів про підрахунок голосів виборців з виборів Президента України та їх підписання у встановленому порядку на цьому ж засіданні дільничної виборчої комісії.

Пакети з протоколами та з іншою виборчою документацією, що стосується виборів Президента України, до закінчення засідання дільничної виборчої комісії зберігаються у приміщенні, де відбувається засідання, у полі зору членів дільничної виборчої комісії та осіб, які присутні на засіданні комісії. Пакети з виборчою документацією транспортуються в порядку, встановленому статтею 81 цього Закону, до окружної виборчої комісії відразу після підписання відповідних протоколів з усіх інших виборів.

2. Засідання дільничної виборчої комісії починається відразу після закінчення голосування, проводиться без перерви і закінчується після складення та підписання протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

3. У разі необхідності на початку засідання дільнична виборча комісія розглядає питання, передбачені частиною восьмою статті 28 цього Закону.

4. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці проводиться дільничною виборчою комісією у послідовності викладених положень цієї статті.

5. Список виборців на виборчій дільниці у разі внесення до нього доповнень підписується головою та секретарем дільничної виборчої комісії і скріплюється печаткою комісії.

6. Дільнична виборча комісія на підставі списку виборців встановлює кількість виборців на виборчій дільниці. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Дільнична виборча комісія на підставі порівняння списку виборців та витягу із списку виборців встановлює кількість виборців на виборчій дільниці, які були включені до витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

7. Дільнична виборча комісія підраховує невикористані виборчі бюлетені. Кількість таких бюлетенів оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Невикористані виборчі бюлетені погашаються шляхом відокремлення правого нижнього кута бюлетеня. Погашені невикористані виборчі бюлетені разом з бюлетенями, зазначеними у частині дев'ятій статті 76 цього Закону, запаковуються. На пакеті робиться напис "Невикористані виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

8. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у приміщенні для голосування, за підписами виборців у списку виборців. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів

виборців на виборчій дільниці як кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у приміщенні для голосування.

Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування за місцем перебування, за підписами у витягу із списку виборців та відмітками "голосував за місцем перебування" у списку виборців. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці як кількість виборців, що отримали виборчі бюлетені для голосування за місцем перебування.

9. Дільнична виборча комісія підраховує кількість контрольних талонів виборчих бюлетенів з підписами виборців та членів виборчої комісії, які їх видавали. Кількість таких талонів оголошується.

10. У разі відповідності кількості контрольних талонів, зазначеній у частині дев'ятій цієї статті, сумі кількостей, зазначених у частині восьмій цієї статті, ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці як загальна кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені.

11. У разі невідповідності кількості контрольних талонів, зазначених у частині дев'ятій цієї статті, кількості підписів виборців у списку виборців, які отримали виборчі бюлетені, складається акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такої невідповідності, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, їх довірені особи, офіційні спостерігачі. Підписи скріплюються печаткою комісії. Після цього комісія приймає рішення щодо встановлення загальної кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені. Ця кількість оголошується і заноситься до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

12. Список виборців, доданий до нього витяг із списку виборців, виготовлений згідно з частиною третьою статті 77 цього Закону, заяви, на підставі яких складався витяг із списку, рішення суду про внесення змін до списку виборців, повідомлення органу ведення Державного реєстру виборців запаковуються в окремий пакет. На пакеті робиться напис "Список виборців", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

13. Контрольні талони виборчих бюлетенів запаковуються. На пакеті робиться напис "Контрольні талони", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих контрольних талонів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

14. Дільнична виборча комісія перевіряє, чи дорівнює сума кількості невикористаних виборчих бюлетенів і кількості виборців, які отримали виборчі бюлетені, кількості виборчих бюлетенів, отриманих дільничною виборчою комісією. У разі невідповідності цих даних дільнична виборча

комісія складає акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такого розходження, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, їх довірені особи, офіційні спостерігачі. Підписи скріплюються печаткою комісії.

15. Дільнична виборча комісія перевіряє цілісність пломб або печаток на виборчих скриньках.

16. У разі виявлення на виборчих скриньках пошкоджень пломб або печаток чи інших пошкоджень, які порушують цілісність виборчої скриньки, складається акт із зазначенням характеру виявлених пошкоджень, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, їх довірені особи, офіційні спостерігачі. Підписи скріплюються печаткою комісії.

17. Виборчі скриньки відкриваються дільничною виборчою комісією почергово. Першими відкриваються переносні виборчі скриньки, що використовувалися при голосуванні виборців за межами приміщення для голосування, а останніми відкриваються, у разі їх наявності, виборчі скриньки з пошкодженими печатками або пломбами, а також іншими пошкодженнями, виявленими під час голосування.

18. При відкритті непошкодженої виборчої скриньки її вміст висипається на стіл, за яким розміщуються члени дільничної виборчої комісії, при цьому перевіряється наявність у скриньці контрольного листа (для переносної виборчої скриньки - контрольних листів).

19. Виборчі бюлетені з пошкодженої виборчої скриньки виймаються по одному без їх перемішування. Дільнична виборча комісія при цьому підраховує кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій скриньці. При цьому перевіряється наявність у цій скриньці контрольного листа, який повинен бути винятий останнім.

20. У разі відсутності у виборчій скриньці контрольного листа дільнична виборча комісія складає у порядку, встановленому цією статтею, акт про відсутність у скриньці контрольного листа, в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій скриньці. Ці виборчі бюлетені не враховуються при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

21. Якщо при відкритті переносної виборчої скриньки у ній виявиться більше виборчих бюлетенів, ніж зазначено в контрольному листі у цій скриньці, дільнична виборча комісія складає у порядку, встановленому цією статтею, акт про таку невідповідність, в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій скриньці. Ці виборчі бюлетені не враховуються при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

22. У разі виникнення сумнівів щодо достовірності контрольного листа та в інших сумнівних випадках рішення щодо визнання виборчих бюлетенів, що знаходяться у виборчій скриньці, такими, що не підлягають урахуванню при

встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців, приймається дільничною виборчою комісією шляхом голосування.

23. Кількість виборчих бюлетенів, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців, оголошується та заноситься до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців, запаковуються. На пакеті робиться напис "Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

24. Виборча комісія підраховує загальну кількість виборчих бюлетенів, за винятком бюлетенів, які не підлягають врахуванню. При підрахунку виборчих бюлетенів визначений виборчою комісією член комісії рахує виборчі бюлетені вголос. Усі предмети, що не є виборчими бюлетенями встановленої форми, складаються окремо і не підраховуються. У разі виникнення сумнівів, чи є предмет виборчим бюлетенем, дільнична виборча комісія вирішує це питання шляхом голосування. При цьому кожен член виборчої комісії має право особисто оглянути предмет. На час його огляду підрахунок виборчих бюлетенів припиняється. Предмети, що не є виборчими бюлетенями, запаковуються в окремий пакет. До предметів відносять і контрольні листи. На пакеті робиться напис "Предмети", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, дата, час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії. Встановлена у підсумку підрахунку кількість є кількістю виборців, які взяли участь у голосуванні. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

25. Виборчі бюлетені розкладаються на місця, позначені окремими табличками, що містять з обох боків прізвища й ініціали кандидатів, напис "недійсні". При розкладанні виборчих бюлетенів визначений виборчою комісією член комісії показує кожний виборчий бюлетень усім членам комісії, виголошуючи результат волевиявлення виборця. У разі виникнення сумнівів щодо змісту виборчого бюлетеня виборча комісія вирішує питання шляхом голосування. При цьому кожен член комісії має право оглянути особисто виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня робота з іншими виборчими бюлетенями припиняється.

26. Недійсними вважаються виборчі бюлетені:

- 1) на яких відсутня печатка цієї дільничної виборчої комісії;
- 2) якщо зазначені на виборчому бюлетені номери територіального округу або виборчої дільниці не відповідають номерам територіального округу чи

виборчої дільниці, на якій проводиться підрахунок голосів;

4) за наявності обставин, зазначених у частині восьмій статті 72 цього Закону;

5) якщо у виборчому бюлетені зроблено більш як одну позначку проти прізвищ кандидатів;

6) якщо не поставлено жодної позначки;

7) якщо не відірвано контрольні талони;

8) якщо неможливо з інших причин встановити зміст волевиявлення виборця.

27. У разі виникнення сумнівів щодо дійсності виборчого бюлетеня питання вирішується дільничною виборчою комісією шляхом голосування. При цьому кожен член комісії має право особисто оглянути виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня підрахунок інших виборчих бюлетенів припиняється.

28. Недійсні виборчі бюлетені підраховуються окремо. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці. Недійсні виборчі бюлетені запаковуються. На пакеті робиться напис "Недійсні виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих недійсних виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

29. Дільнична виборча комісія підраховує кількість голосів виборців, поданих за кожного кандидата на пост Президента України. Під час підрахунку голосів кожен член комісії має право перевірити або перерахувати відповідні виборчі бюлетені. Результати підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці оголошуються і заносяться секретарем комісії до протоколу про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

30. Дільнична виборча комісія зобов'язана при підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці перевірити, чи дорівнює кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці, сумі кількості недійсних виборчих бюлетенів на виборчій дільниці та кількості виборчих бюлетенів, голоси в яких подані за кожного кандидата. У разі невідповідності цих даних дільнична виборча комісія складає акт із зазначенням встановленої рішенням дільничної виборчої комісії причини такого розходження, який підписується присутніми членами дільничної виборчої комісії. Цей акт мають право підписати присутні кандидати, їх довірені особи, офіційні спостерігачі. Підписи скріплюються печаткою комісії.

31. Виборчі бюлетені з голосами виборців, поданими за кожного кандидата на пост Президента України, запаковуються окремо. На пакетах зазначаються відповідно прізвище та ініціали кандидата, номер територіального округу або позначення, що він є закордонним, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії

та печатка комісії.

Стаття 80. Визнання дільничною виборчою комісією голосування на виборчій дільниці недійсним

1. Дільнична виборча комісія може визнати голосування на виборчій дільниці недійсним у разі встановлення нею порушень вимог цього Закону, внаслідок яких неможливо достовірно встановити результати волевиявлення виборців. Дільнична виборча комісія може визнати голосування на виборчій дільниці недійсним за наявності лише таких обставин:

1) випадків незаконного голосування (вкидання виборчого бюлетеня до виборчої скриньки за виборця іншою особою, крім випадків, передбачених частиною сьомою статті 76 цього Закону; голосування особами, які не мають права голосу; голосування особами, які не включені до списку виборців на виборчій дільниці або включені до нього безпідставно; голосування особою більше ніж один раз) у кількості, що перевищує п'ять відсотків кількості виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці;

2) виявлення у виборчих скриньках виборчих бюлетенів у кількості, що перевищує більше ніж на десять відсотків кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці;

3) знищення або пошкодження виборчої скриньки (скриньок), що унеможлиблює встановлення змісту виборчих бюлетенів, якщо кількість цих бюлетенів перевищує п'ять відсотків кількості виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці.

2. У разі виявлення обставин, зазначених у частині першій цієї статті, у кожному випадку дільнична виборча комісія складає відповідний акт, який підписується всіма присутніми членами дільничної виборчої комісії та скріплюється печаткою виборчої комісії. Такий акт (акти) є підставою для розгляду дільничною виборчою комісією питання про визнання голосування на виборчій дільниці у відповідному окрузі недійсним.

3. У разі прийняття рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним протокол дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці повинен містити лише відомості, зазначені у пунктах 1-6 частини другої статті 79 цього Закону. На місці інших відомостей ставиться прочерк. Протоколи складаються дільничною виборчою комісією у порядку, встановленому статтею 79 цього Закону.

4. У разі прийняття рішення про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним виборчі бюлетені запаковуються. На пакеті робиться напис "Виборчі бюлетені", зазначаються номер територіального округу, номер виборчої дільниці, кількість запакованих виборчих бюлетенів, дата і час пакування, ставляться підписи присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка комісії.

5. Рішення дільничної виборчої комісії про визнання голосування на виборчій дільниці недійсним та акт, на підставі якого прийнято це рішення, додаються до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

Стаття 84. Встановлення результатів виборів Президента України

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні протягом десяти днів, але не пізніше ніж на третій день з дня отримання всіх протоколів окружних виборчих комісій про підсумки голосування в межах відповідних територіальних виборчих округів на підставі цих протоколів, у тому числі з поміткою "Уточнений", та протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в межах закордонного виборчого округу встановлює результати виборів Президента України, про що складає протокол. Центральна виборча комісія зобов'язана встановити результати виборів Президента України незалежно від кількості виборчих дільниць/виборчих округів, на яких/в межах яких голосування не було організоване і проведене відповідно до вимог статей 76 або 77 цього Закону.

Центральна виборча комісія може продовжити не більш як на один день зазначений термін у разі необхідності надання окружній виборчій комісії часу для подання протоколу з позначкою "Уточнений".

У разі нескладання або неналежного складання окружною виборчою комісією протоколу про встановлення підсумків голосування (у тому числі уточненого) у строки, визначені цим Законом, або його ненадходження до Центральної виборчої комісії наступного дня за днем його складання Центральна виборча комісія здійснює повноваження окружної виборчої комісії щодо встановлення підсумків голосування у відповідному територіальному окрузі. У такому випадку Центральна виборча комісія витребовує та забезпечує транспортування від окружної виборчої комісії виборчі документи, зазначені у частині десятій статті 79 цього Закону, а також може витребовувати примірники протоколів членів окружної виборчої комісії, членів дільничних виборчих комісій відповідного виборчого округу та інші документи.

До протоколу про результати голосування у день виборів Президента України заносяться прописом та цифрами такі відомості:

- 1) кількість виготовлених виборчих бюлетенів;
- 2) кількість виборчих бюлетенів, одержаних окружними виборчими комісіями;
- 3) кількість виборчих бюлетенів, одержаних дільничними виборчими комісіями;
- 4) кількість виборців, внесених до списків виборців на виборчих дільницях;
 - 4-1) кількість виборців, внесених до витягів із списків виборців на виборчих дільницях для голосування за місцем перебування;
 - 5) кількість невикористаних виборчих бюлетенів;
 - 5-1) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені у приміщенні для голосування;
 - 5-2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені за місцем перебування;
 - 6) загальна кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені;

6-1) кількість виборчих бюлетенів, що не підлягають врахуванню, виявлених на виборчих дільницях;

7) кількість виборців, які взяли участь у голосуванні;

8) кількість виборчих бюлетенів, визнаних недійсними;

9) кількість голосів виборців, поданих за кожного кандидата на пост Президента України;

10) відсоток голосів виборців, поданих за кожного кандидата на пост Президента України, у відношенні до кількості виборців, які взяли участь у голосуванні.

2. Відомості про підсумки голосування цифрами і прописом заносяться до протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в день виборів Президента України. Відомості, зазначені у пунктах 2-10 частини першої цієї статті, вносяться як по кожному територіальному виборчому округу, так і сумарно по загальнодержавному округу. Протокол підписується Головою, заступниками Голови, секретарем та іншими членами Центральної виборчої комісії, присутніми на засіданні Центральної виборчої комісії, та засвідчується печаткою Центральної виборчої комісії. У протоколі зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами Центральної виборчої комісії. У разі своєї незгоди із встановленими результатами виборів, зафіксованими у протоколі Центральної виборчої комісії, член Центральної виборчої комісії підписує протокол із приміткою "З окремою думкою". Письмовий виклад окремої думки додається до протоколу про результати виборів Президента України. У разі відсутності у протоколі підпису члена Центральної виборчої комісії навпроти його прізвища зазначається причина відсутності члена Центральної виборчої комісії на її засіданні. Перший примірник протоколу мають право підписати кандидати на пост Президента України, їх уповноважені представники у Центральній виборчій комісії, які були присутні при встановленні результатів виборів Президента України. Зміст протоколу невідкладно оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

Непідписання або відмова у підписанні протоколу окремими членами Центральної виборчої комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

У разі якщо голосування в межах окремих територіальних виборчих округів не було організоване і проведене відповідно до вимог статей 76 або 77 цього Закону, результати голосування у день виборів Президента України встановлюються за підсумками голосування, встановленими в інших територіальних виборчих округах.

3. Обраним у день виборів Президентом України вважається кандидат, який одержав на виборах більше половини голосів виборців, які взяли участь у голосуванні. Про обрання Президента України Центральна виборча комісія оформлює протокол. У протоколі Центральної виборчої комісії про підсумки голосування в день виборів Президента України при цьому зазначаються прізвище та ініціали кандидата, який відповідно до цього Закону обраний

Президентом України.

4. Якщо до виборчого бюлетеня для голосування у день виборів було включено не більше двох кандидатів на пост Президента України і за результатами голосування у день виборів Президента України жоден кандидат не був обраний відповідно до вимог частини третьої цієї статті, у разі якщо після закінчення строку реєстрації кандидатів на пост Президента України не зареєстровано жодного кандидата, Центральна виборча комісія на підставі пунктів 1 або 1-1 частини четвертої статті 15 цього Закону приймає рішення про звернення до Верховної Ради України з поданням про призначення повторних виборів Президента України, про що зазначається у протоколі про підсумки голосування в день виборів Президента України.

5. Якщо до виборчого бюлетеня для голосування у день виборів було включено більше двох кандидатів на пост Президента України і за результатами голосування у день виборів Президента України жоден кандидат не був обраний відповідно до вимог частини третьої цієї статті, Центральна виборча комісія приймає рішення про проведення повторного голосування, про що зазначається у протоколі про підсумки голосування в день виборів Президента України.

6. Повідомлення про результати голосування у день виборів Президента України та про прийняте Центральною виборчою комісією за підсумками голосування рішення, передбачене частинами третьою, четвертою або п'ятою цієї статті, публікується нею в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" не пізніш як на третій день після підписання протоколу про результати голосування.

Стаття 86. Офіційне оголошення результатів виборів

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні оприлюднює результати виборів Президента України, про що зазначається у протоколі засідання комісії, із зазначенням прізвища, імені, по батькові обраного Президента України, його року народження, професії, посади (заняття), місця роботи, місця проживання, партійності, суб'єкта висування.

2. Офіційним оголошенням результатів виборів Президента України є опублікування результатів виборів Президента України у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" із зазначенням прізвища, імені, по батькові обраного Президента України, його року народження, професії, посади (заняття), місця роботи, місця проживання, партійності, суб'єкта висування.

3. Офіційне оголошення результатів виборів Президента України є підставою для звільнення з роботи (посади), не сумісної із зайняттям поста Президента України, та прийняття рішення про припинення дії іншого представницького мандата особи, обраної Президентом України.

Стаття 87. Набуття повноважень Президентом України

1. Новообраний Президент України вступає на пост не пізніш як через тридцять днів після офіційного оголошення результатів виборів.

2. Новообраний Президент України набуває повноважень з моменту складення присяги Українському народові на урочистому засіданні

Верховної Ради України.

3. Після складення присяги Центральна виборча комісія вручає новообраному Президенту України посвідчення Президента України.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, № 14, ст.81, із змінами, внесеними ВВР, 1999, № 28, ст.237, ВВР, 2003, № 30, ст.247)

ПРО СТОЛИЦЮ УКРАЇНИ - МІСТО-ГЕРОЙ КИЇВ

Закон України прийнятий 15 січня 1999 року

(витяги)

Цей Закон визначає спеціальний статус міста Києва як столиці України, особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті відповідно до Конституції України та законів України.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Місто Київ - столиця України

1. Місто Київ відповідно до Конституції України є столицею України.

2. Місто Київ як столиця України є:

1) політичним та адміністративним центром держави;

2) місцем розташування резиденції глави держави - Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, центральних органів державної влади;

3) духовним, культурним, історичним, науково-освітнім центром України;

4) місцем розташування дипломатичних представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні.

3. Місто Київ є місцем розташування Київської обласної ради та Київської обласної державної адміністрації та їх органів.

4. Місто Київ є місцем розташування відповідних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

5. Столичний статус міста покладає на органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади додаткові обов'язки та гарантує цим органам надання з боку держави додаткових прав.

Стаття 2. Адміністративно-територіальний устрій міста Києва

1. Систему адміністративно-територіального устрою міста Києва складають райони в місті.

2. Межі міста Києва встановлюються Верховною Радою України за поданням Київської міської ради, погодженим з відповідними радами, з урахуванням історичних, соціально-економічних та інших особливостей території відповідно до чинного законодавства.

Стаття 3. Символіка міста Києва, районів у місті

1. Територіальна громада міста Києва має герб, прапор та іншу символіку. Райони в місті можуть мати власну символіку.

2. Зміст, опис, порядок використання символіки визначаються Положенням про символіку, яке затверджується відповідно Київською міською радою та районними в місті радами.

Стаття 4. Столичні функції міста Києва

1. Органи місцевого самоврядування і виконавчої влади у місті Києві забезпечують в межах своїх повноважень, визначених законами України, здійснення містом таких функцій:

1) створення належних умов для діяльності у місті Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів державної влади, офіційних представництв іноземних держав і міжнародних організацій, установ і закладів науки, освіти, охорони здоров'я, культури і спорту, місцем розташування яких відповідно до законодавства визначено місто Київ;

2) вирішення питань щодо розміщення центральних органів, які утворюються Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, а також дипломатичних представництв, консульств іноземних держав та представництв міжнародних організацій в Україні;

3) надання на договірних засадах комунальних, інженерних, соціально-культурних, транспортних, інформаційних та інших послуг державним органам, дипломатичним представництвам іноземних держав, представництвам міжнародних організацій, розміщеним у місті Києві;

4) взаємодія з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України при розробленні та здійсненні ними заходів, програм та проєктів, що зачіпають інтереси столиці;

5) здійснення заходів щодо збереження та відновлення пам'яток історії, культури, релігії, архітектури та містобудування, заповідних та природних зон і ландшафтів, що мають національне значення;

6) виконання інших функцій міста Києва, передбачених у законодавстві України, специфічних для функціонування Києва як столиці держави, в межах законодавства України.

2. Здійснення столичних функцій забезпечується органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у місті Києві та гарантується державою.

Стаття 5. Статут територіальної громади міста Києва

З метою врахування особливостей функціонування міста Києва як столиці України, на підставі цього Закону, Київська міська рада затверджує Статут територіальної громади міста Києва, який підлягає реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Розділ II

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В МІСТІ КИЄВІ

Стаття 6. Здійснення місцевого самоврядування та виконавчої влади в місті Києві

Місцеве самоврядування у місті Києві здійснюється територіальною громадою міста як безпосередньо, так і через Київську міську раду, районні в місті ради (у разі їх утворення) та їх виконавчі органи. Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні відповідним радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними радами.

Стаття 7. Система місцевого самоврядування у місті Києві

Система місцевого самоврядування у місті Києві включає:

- територіальну громаду міста;
- міського голову;
- міську раду;
- виконавчий орган міської ради;
- районні ради (у разі їх утворення);
- виконавчі органи районних у місті рад;
- органи самоорганізації населення.

2. Районні ради можуть утворюватися за рішенням територіальної громади міста Києва, прийнятого шляхом проведення місцевого референдуму, або за рішенням Київської міської ради.

Рішення територіальної громади міста Києва або Київської міської ради щодо утворення (неутворення) районних рад повинні бути прийняті до дня чергових виборів.

Стаття 8. Основні форми здійснення місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування у місті Києві здійснюється територіальною громадою міста як безпосередньо, так і через Київську міську раду, районні в місті ради (у разі їх утворення) та їх виконавчі органи.

2. Члени громади мають право в установленому порядку організовувати і брати участь у зборах громадян за місцем проживання, ініціювати розгляд у раді будь-якого питання місцевого самоврядування, створювати органи територіальної самоорганізації населення.

3. Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції або законам України зупиняються в установленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 9. Представницькі органи місцевого самоврядування, порядок їх формування, повноваження

1. У місті Києві діють представницькі органи місцевого самоврядування - Київська міська рада, районні в місті ради (у разі їх утворення), які є юридичними особами.

2. Порядок формування та повноваження міської, районних у місті рад визначаються Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" з особливостями, передбаченими цим Законом.

Стаття 10. Виконавчі органи місцевого самоврядування у місті Києві

Київська міська та районні в місті ради (у разі їх утворення) мають власні виконавчі органи, які утворюються відповідно Київською міською радою, районними в місті радами (у разі їх утворення), підзвітні та підконтрольні

відповідним радам.

Стаття 10-1. Київська міська державна адміністрація

1. Виконавчим органом Київської міської ради є Київська міська державна адміністрація, яка паралельно виконує функції державної виконавчої влади, що є особливістю здійснення виконавчої влади в місті Києві.

2. Голова Київської міської державної адміністрації призначається Президентом України в порядку, передбаченому Конституцією та законами України.

Стаття 11. Здійснення управління районами в місті Києві

1. Питання організації управління районами в місті Києві належать до компетенції Київської міської ради і вирішуються відповідно до Конституції, цього та інших законів України, рішень міської ради про управління районами міста.

2. У районах міста Києва діють районні в місті Києві державні адміністрації, які підпорядковуються Київській міській державній адміністрації, а в разі утворення районних у місті Києві рад також є підзвітними і підконтрольними відповідним радам як виконавчі органи таких рад.

3. У разі утворення районної в місті Києві ради на посаду голови районної в місті Києві державної адміністрації Президентом України призначається особа, яка обрана головою районної у місті Києві ради.

У разі неутворення районної у місті Києві ради голова районної у місті Києві державної адміністрації призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України відповідно до Конституції України.

Стаття 12. Президія Київської міської ради

1. Президія Київської міської ради є дорадчим органом ради, який попередньо готує узгоджені пропозиції і рекомендації з питань, які передбачається внести на розгляд ради. Рішення Президії мають рекомендаційний характер.

2. До складу Президії ради входять міський голова, його заступник по роботі в раді, голови постійних комісій ради, уповноважені представники депутатських груп і фракцій. Президія діє на основі положення про неї, що затверджується Київською міською радою.

Розділ III

ПОСАДОВІ ОСОБИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В МІСТІ КИЄВІ, ЇХ ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

Стаття 13. Київський міський голова

Київський міський голова обирається шляхом прямих виборів відповідно до Закону України "Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів".

Повноваження Київського міського голови визначаються Законом України "Про місцеве самоврядування в Україні" та цим Законом.

Стаття 14. Секретаріат Київської міської ради. Заступник міського голови

- секретар Київської міської ради

1. Київська міська рада утворює секретаріат ради. Секретаріат здійснює організаційне, правове, інформаційне, аналітичне, матеріально-технічне забезпечення діяльності ради, її органів, депутатів, сприяє здійсненню Київською міською радою взаємодії з міською державною адміністрацією та районними радами в місті Києві.

2. Секретаріат Київської міської ради утворюється радою. Його структура, чисельність, визначена відповідно до типових штатів, затверджених Кабінетом Міністрів України, та витрати на утримання встановлюються радою за поданням міського голови. Секретаріат за посадою очолює заступник міського голови - секретар міської ради.

3. Заступник міського голови - секретар Київської міської ради обирається радою з числа її депутатів і здійснює функції та повноваження, передбачені статтями 50 та 56 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні".

4. За рішенням Київської міської ради на заступника міського голови - секретаря ради може покладатися здійснення й інших повноважень з питань, пов'язаних з діяльністю Київської міської ради та її органів.

Стаття 15. Голова, заступник голови районної в місті Києві ради

1. У разі утворення районної в місті Києві ради голова, заступник голови районної в місті Києві ради обираються відповідною радою з числа її депутатів у межах строку повноважень ради таємним голосуванням.

2. У разі утворення районної в місті Києві ради повноваження голови, заступника голови районної в місті Києві ради визначаються цим Законом, статтями 55 і 56 Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні", іншими законами України.

Стаття 17. Додаткові повноваження Київського міського голови

1. Крім повноважень, зазначених у статті 13 цього Закону, у зв'язку з забезпеченням здійснення містом Києвом столичних функцій Київський міський голова має такі додаткові повноваження:

1) бере участь у підготовці проектів законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України, відповідних програм, що стосуються міста Києва;

2) бере участь у вирішенні питань щодо проведення у місті заходів загальнодержавного та міжнародного характеру;

3) бере участь у засіданнях Кабінету Міністрів України з правом дорадчого голосу при розгляді питань, що стосуються столиці України - міста Києва;

4) вносить на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України проекти відповідних нормативно-правових актів та інші пропозиції з питань, що стосуються міста Києва як столиці України;

5) бере участь у вирішенні питань щодо розміщення у місті Києві державних органів, представництв інших держав та міжнародних організацій, а також у протокольних заходах, що стосуються міста Києва;

6) вносить до відповідних органів виконавчої влади пропозиції щодо

передачі до сфери управління Київської міської ради, передачі або продажу у комунальну власність територіальної громади міста Києва чи районів у місті Києві підприємств, організацій, установ, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної або інших форм власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних товариствах, розташованих на території міста Києва, якщо вони мають важливе значення для забезпечення виконання містом Києвом столичних функцій;

7) дає згоду на призначення та звільнення керівників підприємств та міських органів виконавчої влади подвійного підпорядкування;

8) погоджує питання щодо створення, перепрофілювання або ліквідації підприємств та організацій загальнодержавного значення, розташованих на території міста Києва;

9) одержує інформацію щодо діяльності всіх підприємств, установ та організацій на території міста, незалежно від їх підпорядкування і форм власності, в частині, що стосується життєдіяльності міста Києва, та впливає на виконання містом Києвом столичних функцій.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 11, ст. 79, з змінами, внесеними згідно ВВР, 2008, N 48, ст.358, ВВР, 2011, N 1, ст.4)

ПРО ВЕРХОВНУ РАДУ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Закон України прийнятий 10 лютого 1998 року

Цей Закон відповідно до Конституції України визначає повноваження, порядок організації і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Стаття 1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим - представницький орган Автономної Республіки Крим

Представницьким органом Автономної Республіки Крим є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, яка здійснює свої повноваження на підставі Конституції України і законів України, Конституції Автономної Республіки Крим і нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим з метою сприяння реалізації прав та інтересів населення автономії та вирішенню питань життєдіяльності регіону.

Стаття 2. Принципи діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим здійснює свою діяльність на принципах:

верховенства права;

конституційності;

законності;

гласності;

колегіальності;

поєднання інтересів Автономної Республіки Крим та загальнодержавних

інтересів України;

врахування особливостей, передбачених статтею 132 Конституції України;

правової, організаційної і матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених Конституцією і законами України, Конституцією Автономної Республіки Крим;

судового захисту.

Стаття 3. Правові засади діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим визначається Конституцією України, цим Законом, Конституцією Автономної Республіки Крим, регламентом Верховної Ради Автономної Республіки Крим, іншими нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим в межах її повноважень.

Стаття 4. Склад і строк повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим складається з 100 депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, його перший заступник і заступник, голови постійних комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим здійснюють свої повноваження на постійній основі.

Строк повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим становить п'ять років.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її загального складу.

Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим попереднього скликання припиняються з моменту відкриття першої сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим нового скликання.

Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим можуть бути припинені Верховною Радою України достроково на підставах і в порядку, визначених Конституцією України.

Стаття 5. Депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Депутатом Верховної Ради Автономної Республіки Крим може бути громадянин України, який має право голосу, на день виборів досяг 18 років, проживає в Україні не менше п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради Автономної Республіки Крим громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим не можуть одночасно бути членами Ради міністрів Автономної Республіки Крим, представником Президента в Автономній Республіці Крим, мати інший представницький мандат.

Депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які працюють на

постійній основі, не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою, крім викладацької, наукової та творчої у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства, що має на меті одержання прибутку.

Організація і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим визначаються законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

Статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим визначається відповідним законом України.

Стаття 6. Здійснення повноважень депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим має всю повноту прав, які забезпечують його активну участь в діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим та її органів, виконує їх доручення.

На час проведення засідань Верховної Ради Автономної Республіки Крим, постійних комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а також для здійснення депутатських повноважень в інших випадках, передбачених цим Законом, депутат звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків з відшкодуванням йому середньої заробітної плати за основним місцем роботи та інших витрат, пов'язаних з депутатською діяльністю, за рахунок коштів бюджету Автономної Республіки Крим.

Депутат зобов'язаний брати участь у роботі Верховної Ради Автономної Республіки Крим та її органів.

Депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим не може використовувати свій депутатський мандат в цілях, не пов'язаних з депутатською діяльністю.

Повноваження депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим припиняються одночасно з припиненням повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Повноваження депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим припиняються достроково за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим у випадках:

- 1) складення повноважень за його особистою заявою;
- 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду щодо нього;
- 3) визнання його судом недієздатним або безвісно відсутнім;
- 4) припинення громадянства України або вибуття на постійне місце проживання за межі України;
- 5) відкликання виборцями;
- 6) смерті;
- 7) в інших випадках, передбачених чинним законодавством.

Зайняття депутатом посади, не сумісної з депутатським мандатом, тягне за собою припинення його повноважень з моменту зайняття такої посади.

У разі дострокового припинення повноважень депутата Верховної Ради

Автономної Республіки Крим заміщення депутата, який достроково припинив повноваження, проводяться відповідно до Закону України "Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів"

Стаття 9. Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим здійснює нормативне регулювання з питань:

- 1) сільського господарства і лісів;
- 2) меліорації і кар'єрів;
- 3) громадських робіт, ремесел та промислів; благодійництва;
- 4) містобудування і житлового господарства;
- 5) туризму, готельної справи, ярмарків;
- 6) музеїв, бібліотек, театрів, інших закладів культури і історико-культурних заповідників;
- 7) транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів;
- 8) мисливства, рибальства;
- 9) санітарної і лікарняної служб.

2. До відання Верховної Ради Автономної Республіки Крим належить:

1) прийняття Конституції Автономної Республіки Крим та подання її на затвердження Верховної Ради України, внесення у встановленому порядку змін до неї, а також прийняття нормативно-правових актів, контроль за їх виконанням;

2) призначення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим;

3) прийняття рішення про проведення місцевого референдуму;

4) визначення порядку управління майном, що належить Автономній Республіці Крим;

5) визначення порядку управління майном, що знаходиться на балансі Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

6) визначення переліку майна Автономної Республіки Крим, що не підлягає приватизації;

7) затвердження бюджету Автономної Республіки Крим та внесення змін до нього, контроль за його виконанням, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

8) встановлення податків і пільг на податки відповідно до законів України;

9) прийняття рішень щодо випуску місцевих позик;

10) утворення позабюджетних цільових (у тому числі валютних) фондів, затвердження положень про ці фонди; затвердження звітів про використання зазначених фондів;

11) вирішення відповідно до законодавства України питань про створення спільних підприємств, у тому числі з іноземними інвестиціями;

12) затвердження програм Автономної Республіки Крим з питань соціально-економічного і культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля згідно із загальнодержавними

програмами, внесення змін до них і контроль за їх виконанням;

13) вирішення питань адміністративно-територіального устрою відповідно до законодавства України; визнання статусу місцевостей як курортів; встановлення зон санітарної охорони курортів;

14) участь у забезпеченні прав та свобод громадян, національної злагоди, сприяння охороні правопорядку і громадської безпеки;

15) забезпечення функціонування і розвитку державної та національних мов і культур в Автономній Республіці Крим; охорона і використання пам'яток історії;

16) участь у формуванні основних засад внутрішньополітичної та зовнішньоекономічної діяльності України, розробленні та реалізації загальнодержавних програм з питань, що стосуються інтересів Автономної Республіки Крим;

17) обрання Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, його першого заступника і заступника, звільнення їх з посади;

18) утворення Президії, постійних і тимчасових комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обрання голів постійних і тимчасових комісій;

19) затвердження регламенту Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

20) утворення апарату Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження його структури, чисельності і витрат на його утримання; визначення порядку організації і діяльності апарату; призначення на посаду та звільнення з неї за поданням Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим керівника Секретаріату та керуючого справами Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

21) призначення на посаду та звільнення з посади за поданням Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим відповідно до Конституції України;

22) призначення за поданням Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим членів Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

23) затвердження за поданням Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим структури і чисельності Ради міністрів, апарату Ради міністрів Автономної Республіки Крим та кошторису витрат на їх утримання;

24) створення і ліквідація за пропозицією Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим міністерств і республіканських комітетів Автономної Республіки Крим в межах коштів, передбачених бюджетом;

25) звільнення з посади на підставі і в порядку, передбачених Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим, членів Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

26) заслуховування інформацій начальника Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Криму, начальника Головного управління Служби безпеки України в Криму, прокурора Автономної Республіки Крим, порушення перед відповідними органами питання про

звільнення їх з посади;

27) зупинення дії постанов і розпоряджень Ради міністрів Автономної Республіки Крим у випадках, якщо вони суперечать Конституції і законам України, Конституції Автономної Республіки Крим та іншим нормативно-правовим актам Верховної Ради Автономної Республіки Крим, з одночасним зверненням до Президента України щодо їх скасування;

28) ініціювання введення надзвичайного стану і встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим чи в окремих її місцевостях;

29) заслуховування звітів Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим і членів Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

30) прийняття постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим про недовіру Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим та іншим членам Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

у разі прийняття постанови про недовіру Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим простою більшістю від складу депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим звільнення Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим з посади відбувається у порядку, передбаченому Конституцією України;

у разі прийняття постанови про недовіру Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим двома третинами від складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим Президент України дає згоду на звільнення з посади Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

31) заснування засобів масової інформації;

32) вирішення в межах повноважень, наданих Автономній Республіці Крим Конституцією і законами України, питань, що стосуються земельних відносин, використання природних ресурсів, розмірів плати за використання природних ресурсів, розмірів плати за користування ними;

33) затвердження символіки, заснування Грамоти та Почесної грамоти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та інших відзнак Автономної Республіки Крим відповідно до законів України;

34) заслуховування звітів комісій, керівників органів, які утворює та обирає Верховна Рада Автономної Республіки Крим, та посадових осіб, яких вона призначає;

35) заслуховування повідомлень депутатів про роботу у Верховній Раді Автономної Республіки Крим, виконання доручень Верховної Ради Автономної Республіки Крим та її органів;

36) розгляд запитів депутатів, прийняття рішень щодо запитів;

37) участь у розробленні та реалізації державних програм повернення депортованих народів, а також програм національно-культурного розвитку корінних народів і національних меншин;

38) прийняття відповідно до законодавства України рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду Автономної Республіки Крим та інших територій, що підлягають особливій охороні, про

оголошення природних та інших об'єктів, що мають історичну, культурну, екологічну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом;

39) участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Законами України можуть бути передбачені інші повноваження.

Стаття 10. Конституція Автономної Республіки Крим і акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим приймає Конституцію Автономної Республіки Крим та вносить зміни до неї, які набирають чинності після затвердження їх Верховною Радою України.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень приймає нормативно-правові акти, які є обов'язковими для виконання на території Автономної Республіки Крим.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим з питань, що мають нормативно-правовий характер, приймає постанови.

З питань організаційно-розпорядчого характеру Верховна Рада Автономної Республіки Крим приймає рішення.

Постанови та рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим приймаються на її засіданні відкритим або таємним голосуванням більшістю голосів депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Право внесення проектів нормативно-правових актів до Верховної Ради Автономної Республіки Крим належить депутатам Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, які відповідно до закону є регуляторними актами, розробляються, розглядаються, приймаються та оприлюднюються з урахуванням вимог Закону України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності".

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим публікуються і доводяться до відома населення державною мовою та в перекладі на російську та кримськотатарську мови.

Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим не можуть суперечити Конституції і законам України та приймаються відповідно до Конституції і законів України, актів Президента України і Кабінету Міністрів України та на їх виконання.

З мотивів невідповідності нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим Конституції та законам України Президент України може зупинити дію цих нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим з одночасним зверненням до Конституційного Суду України щодо їх конституційності.

Акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим підлягають

обов'язковому оприлюдненню відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації". Проекти актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим оприлюднюються в порядку, передбаченому Законом України "Про доступ до публічної інформації", крім випадків виникнення надзвичайних ситуацій та інших невідкладних випадків, передбачених законом, коли такі проекти актів оприлюднюються негайно після їх підготовки.

В актах та проектах актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим не може бути обмежено доступ до інформації про витрати чи інше розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним чи комунальним майном, у тому числі про умови отримання цих коштів чи майна, прізвища, імена, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримують ці кошти або майно, а також до іншої інформації, обмеження доступу до якої заборонено законом.

Стаття 11. Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим

На першій сесії Верховна Рада Автономної Республіки Крим обирає з числа депутатів Голову Верховної Ради Автономної Республіки Крим, його першого заступника і заступника.

Кожен депутат голосує особисто бюлетенем, опускаючи бюлетень до скриньки для голосування.

Голова Верховної Ради представляє Верховну Раду Автономної Республіки Крим у її відносинах з центральними та місцевими органами влади України, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, громадянами, а також їх об'єднаннями.

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим:

1) веде пленарні засідання сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, забезпечує підготовку пленарних засідань сесії і організовує контроль за виконанням рішень і постанов Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

2) пропонує кандидатури на посади першого заступника і заступника Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, голів постійних комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим і на інші посади, передбачені чинним законодавством;

3) затверджує за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим штатний розпис апарату в межах кошторису Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

4) здійснює загальне керівництво підготовкою питань, що підлягають розгляду Верховною Радою Автономної Республіки Крим;

5) підписує нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

6) представляє Верховній Раді Автономної Республіки Крим не рідше одного разу на рік звіт про виконання своїх повноважень;

7) подає Верховній Раді Автономної Республіки Крим кандидатуру для призначення на посаду Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим і погоджує кандидатуру для призначення на посаду голови Фонду майна в

Автономній Республіці Крим;

8) вручає Грамоти та Почесні грамоти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та інші відзнаки Автономної Республіки Крим;

9) скликає позачергову сесію Верховної Ради Автономної Республіки Крим;

10) подає кандидатури на посади керівника Секретаріату та керуючого справами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Інші повноваження та порядок діяльності Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а також його першого заступника і заступника визначаються відповідно до Конституції України та цього Закону Конституцією Автономної Республіки Крим і регламентом Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим є підзвітним Верховній Раді Автономної Республіки Крим і відповідальним перед нею. Його може бути звільнено з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим, якщо за це проголосувало більше половини від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Питання про звільнення з посади Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим може бути внесено на розгляд Верховної Ради Автономної Республіки Крим на вимогу не менш як третини депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим виконує свої обов'язки до відкриття першої сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим нового скликання, крім випадків дострокового припинення повноважень Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим відповідно до цього Закону.

Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим в межах своїх повноважень видає розпорядження.

Стаття 15. Постійні та тимчасові комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Постійні та тимчасові комісії Верховної Ради Автономної Республіки Крим є органами Верховної Ради Автономної Республіки Крим, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання, здійснення контролю за виконанням постанов та рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Постійні комісії обираються Верховною Радою Автономної Республіки Крим на строк її повноважень у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії. У складі постійних комісій має бути не менше восьми і не більше п'ятнадцяти депутатів.

До складу постійних і тимчасових комісій не можуть бути обрані Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим та його заступники.

Постійні комісії за дорученням Верховної Ради Автономної Республіки Крим або за власною ініціативою розглядають проекти програм соціально-

економічного і культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони довкілля, бюджету Автономної Республіки Крим, контролюють виконання програм і бюджету, вивчають і готують питання про стан та розвиток відповідних галузей господарського і соціально-культурного будівництва, інші питання, які вносяться на розгляд Верховної Ради Автономної Республіки Крим, розробляють проекти постанов та рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим і готують висновки з цих питань, виступають на засіданнях щорічних сесій з доповідями і співдоповідями.

Постійні і тимчасові комісії з питань, що належать до їх відання, мають право безоплатно отримувати від керівників органів, підприємств, установ та організацій, розташованих на території Автономної Республіки Крим, необхідні матеріали і документи, що стосуються їх діяльності.

Організація роботи постійних та тимчасових комісій покладається на голову відповідної комісії. Голова комісії скликає і веде засідання комісії, дає доручення членам комісії, представляє комісію у відносинах з іншими органами, об'єднаннями громадян, підприємствами, організаціями, установами, а також громадянами, організовує роботу по реалізації висновків і рекомендацій комісії. В разі відсутності голови комісії або неможливості ним виконувати свої повноваження з інших причин його функції здійснює заступник голови комісії або секретар комісії.

Засідання комісії скликається в разі необхідності і є правомочним, якщо в ньому бере участь більше половини її складу.

За результатами вивчення і розгляду питань комісії готують висновки і рекомендації. Висновки і рекомендації комісії приймаються більшістю голосів присутніх членів комісії і підписуються головою комісії, а в разі його відсутності - заступником голови. Протоколи засідань комісії підписуються головою і секретарем комісії. Висновки і рекомендації комісії, протоколи її засідань є відкритими та оприлюднюються і надаються на запит відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

Рекомендації комісій, прийняті в межах їхніх повноважень, підлягають обов'язковому розгляду органами і організаціями, яким вони адресовані. Про результати розгляду і вжиті заходи повинно бути повідомлено комісію у встановлений нею строк.

Постійні та тимчасові комісії для вивчення питань можуть створювати підкомісії і робочі групи із залученням представників громадськості, вчених і спеціалістів.

Питання, які належать до відання кількох комісій, можуть за їх ініціативою, а також за дорученням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, її Голови, заступників Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим розглядатися спільно. Рішення в цих випадках приймаються комісіями окремо та підписуються головами відповідних комісій.

Стаття 15-1. Депутатські фракції

1. Депутатські фракції Верховної Ради Автономної Республіки Крим

формується на партійній основі депутатами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

3. Депутат Верховної Ради Автономної Республіки Крим може входити до складу лише однієї депутатської фракції. Після відповідного оформлення матеріалів про утворення депутатської фракції головуючий на пленарному засіданні Верховної Ради Автономної Республіки Крим інформує депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим про реєстрацію такої депутатської фракції, її кількісний склад.

5. Інші питання створення та діяльності депутатських фракцій визначаються регламентом Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Стаття 16. Апарат Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим забезпечує апарат Верховної Ради Автономної Республіки Крим, який складається із Секретаріату Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Управління справами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Секретаріат Верховної Ради Автономної Республіки Крим здійснює організаційне, правове, кодифікаційне, експертне, інформаційне, документальне та інше забезпечення діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим, її органів і депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, створюючи відповідні підрозділи.

Секретаріат Верховної Ради Автономної Республіки Крим забезпечує оприлюднення документів, підготовлених у процесі здійснення Верховною Радою Автономної Республіки Крим регуляторної діяльності, а також оприлюднення інформації про здійснення нею регуляторної діяльності та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих Верховною Радою Автономної Республіки Крим".

Секретаріат Верховної Ради Автономної Республіки Крим забезпечує оприлюднення актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, іншої інформації про Верховну Раду Автономної Республіки Крим та її діяльність, а також забезпечує надання інформації за запитами, адресованими Верховній Раді Автономної Республіки Крим, відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації".

Управління справами Верховної Ради Автономної Республіки Крим здійснює оперативне управління майном і фінансовими коштами, матеріально-технічне забезпечення Верховної Ради Автономної Республіки Крим та її органів.

Структура, чисельність Секретаріату і Управління справами, витрати на їх утримання встановлюються Верховною Радою Автономної Республіки Крим за поданням Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Керівник Секретаріату і керуючий справами Верховної Ради Автономної Республіки Крим не можуть бути депутатами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Положення про Секретаріат Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Положення про Управління справами Верховної Ради Автономної

Республіки Крим затверджує Верховна Рада Автономної Республіки Крим.

Для висвітлення роботи Верховної Ради Автономної Республіки Крим у засобах масової інформації Президія Верховної Ради Автономної Республіки Крим утворює у складі Секретаріату Верховної Ради Автономної Республіки Крим прес-центр Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 29, ст.191, з змінами, внесеними ВВР, 2014, № 22, ст.816)

ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

**Закон України прийнятий 23 грудня 1998 року
(витяги)**

Верховна Рада України постановляє:

1. Затвердити Конституцію Автономної Республіки Крим, прийняту на другій сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим 21 жовтня 1998 року.

2. Конституція Автономної Республіки Крим набирає чинності одночасно з набранням чинності цим Законом.

3. Встановити, що зміни до Конституції Автономної Республіки Крим приймаються Верховною Радою Автономної Республіки Крим і затверджуються Законом України.

4. Вважати таким, що втратив чинність з дня набрання чинності цим Законом, Закон України "Про Конституцію Автономної Республіки Крим" від 4 квітня 1996 року.

5. Цей Закон підлягає опублікуванню в офіційних виданнях Верховної Ради України разом з текстом затвердженої Верховною Радою України Конституції Автономної Республіки Крим і набирає чинності з дня його опублікування.

КОНСТИТУЦІЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

**Прийнята на другій сесії Верховної Ради Автономної Республіки
Крим 21 жовтня 1998 року**

Верховна Рада Автономної Республіки Крим відповідно до Конституції України, Закону України від 10 лютого 1998 року "Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим" і керуючись інтересами кримчан

ПРИЙМАЄ цю КОНСТИТУЦІЮ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Глава 1. КОНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ СТАТУСУ ТА ПОВНОВАЖЕНЬ

АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ПРИНЦИПИ І ГАРАНТІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 1. Статус Автономної Республіки Крим, Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим

1. Автономна Республіка Крим є невід'ємною складовою частиною України і в межах повноважень, визначених Конституцією України, вирішує питання, віднесені до її відання.

Автономна Республіка Крим здійснює також повноваження, делеговані законами України відповідно до Конституції України.

2. Повноваження, порядок формування і діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України і законами України, Конституцією Автономної Республіки Крим і нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим з питань, віднесених до її компетенції.

3. Верховна Рада Автономної Республіки Крим є представницьким органом Автономної Республіки Крим і здійснює представницькі, нормотворчі, контрольні функції та повноваження в межах своєї компетенції.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим є виконавчим органом Автономної Республіки Крим і здійснює виконавчі функції та повноваження в межах своєї компетенції.

4. Організація і діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим ґрунтуються на поділі повноважень між ними; підконтрольності, підзвітності і відповідальності перед Верховною Радою Автономної Республіки Крим як представницьким органом, що обирається безпосередньо громадянами, органів, що утворюються або формуються нею, посадових осіб, які обираються, призначаються або затверджуються Верховною Радою Автономної Республіки Крим.

Стаття 4. Конституція Автономної Республіки Крим, нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим та акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим

1. Конституція Автономної Республіки Крим приймається на основі і відповідно до Конституції України.

2. Конституція Автономної Республіки Крим, нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим публікуються державною мовою, а також російською і кримськотатарською мовами.

3. Норми Конституції Автономної Республіки Крим мають пряму дію.

4. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим або їх положення, які суперечать Конституції Автономної Республіки Крим, не мають юридичної сили.

Такі акти можуть бути оскаржені в суд особами, права та інтереси яких порушено, та визнані судом недійсними, якщо інше не встановлено законом України.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим мають право скасувати свої акти цілком або частково.

5. Нормативно-правові акти, що стосуються прав та свобод людини і громадянина, встановлюють їх обов'язки, набирають чинності після

обнародування їх в установленому порядку.

6. Нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Ради міністрів Автономної Республіки Крим є обов'язковими для виконання на території Автономної Республіки Крим.

Глава 2.

ТЕРИТОРІЯ, СИМВОЛИ І СТОЛИЦЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 7. Територія Автономної Республіки Крим

1. Територія Автономної Республіки Крим визначається межами, які існували на 20 січня 1991 року - день проведення референдуму та на день набуття чинності Законом України про відновлення автономної республіки.

При Верховній Раді Автономної Республіки Крим може бути створено і функціонувати Представництво міста Севастополя.

2. Територію Автономної Республіки Крим може бути змінено з урахуванням рішення республіканського (місцевого) референдуму та рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим відповідно до Конституції України.

3. Адміністративно-територіальними одиницями в Автономній Республіці Крим є район, місто, район у місті, селище, село та інші одиниці відповідно до Конституції України та законів України.

Питання утворення, зміни меж зазначених адміністративно-територіальних одиниць в Автономній Республіці Крим визначається законами України і нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим у межах її компетенції.

Стаття 8. Символи Автономної Республіки Крим, столиця Автономної Республіки Крим

1. Автономна Республіка Крим має свої символи: Герб, Прапор і Гімн. Музика і текст Гімну, описи Герба і Прапора Автономної Республіки Крим, а також порядок їх використання встановлюються нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

2. Столицею Автономної Республіки Крим є місто Сімферополь. Особливості міста Сімферополя як столиці Автономної Республіки Крим визначаються Верховною Радою Автономної Республіки Крим на основі законів України.

Глава 3.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН УКРАЇНИ, ПРАВ НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Стаття 9. Забезпечення прав і свобод громадян України в Автономній Республіці Крим

1. Права і свободи людини і громадянина в Автономній Республіці Крим встановлюються і гарантуються Конституцією України та законами України і відповідно до них - Конституцією Автономної Республіки Крим.

2. Конституція Автономної Республіки Крим і нормативно-правові акти органів влади Автономної Республіки Крим не можуть обмежувати права і

свободи громадян, встановлені Конституцією України і законами України.

3. Основним завданням органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб є забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, гідних умов їх життя.

За рахунок коштів бюджету Автономної Республіки Крим нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим можуть встановлюватися додаткові форми соціальної допомоги, підтримки і захисту населення.

Розділ II

ПОВНОВАЖЕННЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Глава 5.

ОСНОВНІ ПОВНОВАЖЕННЯ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 18. Повноваження Автономної Республіки Крим

1. Віданню Автономної Республіки Крим підлягає:

1) прийняття відповідно до Конституції України Конституції Автономної Республіки Крим, нормативно-правових актів Автономної Республіки Крим, внесення змін і доповнень до них, роз'яснення порядку їх застосування, контроль за їх дотриманням;

2) нормативне регулювання і здійснення організаційно-розпорядчих повноважень з питань сільського господарства і лісів; меліорації і кар'єрів; громадських робіт, ремесел і промислів; благодійної діяльності; містобудування і житлового господарства; курортно-рекреаційної сфери; туризму, готельної справи, ярмарків; музеїв, бібліотек, театрів, інших установ культури, історико-культурних заповідників; транспорту загального користування, автошляхів, водопроводів; мисливства, рибальства; санітарної і лікувальної служб та з інших питань, передбачених і делегованих законами України;

3) участь у формуванні і здійсненні основних принципів внутрішньополітичної, зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної діяльності України з питань, які стосуються Автономної Республіки Крим;

4) вирішення питань адміністративно-територіального устрою Автономної Республіки Крим, віднесених законодавством України до відання Автономної Республіки Крим;

5) визначення порядку організації та діяльності, повноважень органів влади Автономної Республіки Крим у межах повноважень, делегованих законами України;

6) призначення чергових виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, затвердження складу виборчої комісії Автономної Республіки Крим і вирішення інших питань організації та проведення виборів згідно з законодавством України;

7) призначення і проведення республіканських (місцевих) референдумів з питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим;

8) участь у формуванні корпусу народних засідателів та присяжних

відповідно до законів України;

9) здійснення повноважень, віднесених до відання Автономної Республіки Крим Земельним кодексом України, Кодексом України про надра, Водним кодексом України, Лісовим кодексом України, Законом України "Про охорону навколишнього природного середовища", іншими законами України;

10) управління майном, яке належить Автономній Республіці Крим;

11) відповідно до Конституції України, законів України визначення структури і пріоритетних напрямів розвитку економіки Автономної Республіки Крим, визначення напрямів та пріоритетів інвестиційної діяльності, надання пільг інвесторам, включаючи іноземних, вирішення інших питань інвестиційної діяльності; визначення пріоритетних напрямів і забезпечення розвитку науки і техніки; створення і забезпечення функціонування вільних економічних зон, ліцензування і квотування експорту продукції, яка виробляється у Автономній Республіці Крим; здійснення зовнішньоекономічної діяльності, здійснення господарської діяльності в межах виключної (морської) економічної зони, за погодженням з Кабінетом Міністрів України участь в регулюванні мита та податків на імпорتنі товари, які завозяться в Автономну Республіку Крим, з метою захисту власного товаровиробника та власного ринку;

12) розробка і затвердження програм соціально-економічного, культурного розвитку, раціонального природокористування, охорони навколишнього природного середовища в Автономній Республіці Крим відповідно до загальнодержавних програм та їх реалізація;

13) складання, затвердження, виконання бюджету Автономної Республіки Крим;

зарахування відповідно до Конституції України і законів України до бюджету Автономної Республіки Крим податків та зборів, які збираються на території Автономної Республіки Крим, за винятком місцевих, з подальшою передачею до Державного бюджету України коштів для загальнодержавних витрат;

14) згідно із законодавством України встановлення доходів, які формують бюджет Автономної Республіки Крим, забезпечення його виконання, проведення експериментів у сфері оподаткування, встановлення місцевих податків та зборів, а також патентування окремих видів діяльності, здійснення інших, передбачених законами України, повноважень у сфері бюджету і оподаткування;

фінансова самостійність Автономної Республіки Крим гарантується закріпленням законами України за доходною частиною бюджету Автономної Республіки Крим на стабільній основі загальнодержавних податків і зборів, які зараховуються в повному обсязі до бюджету Автономної Республіки Крим і є достатніми для здійснення повноважень Автономної Республіки Крим та забезпечення життєвого рівня громадян і населення в цілому не нижче соціальних стандартів і потреб, що визначаються законами України;

міжбюджетні відносини Державного бюджету України і бюджету Автономної Республіки Крим, що регулюють розподіл і перерозподіл бюджетних коштів для збалансування бюджету автономної республіки на рівні, необхідному для забезпечення і здійснення повноважень Автономної Республіки Крим, а також життєвого рівня населення не нижче соціальних стандартів і потреб, визначаються відповідно до законів України;

15) визначення статусу місцевостей як курортів, встановлення зон санітарної охорони курортів; визначення напрямів та пріоритетів, а також вирішення питань організації і розвитку туристичної і курортно-рекреаційної галузей; здійснення виключного права Автономної Республіки Крим на надання пільг щодо оподаткування та інших платежів, які встановлюються Автономною Республікою Крим, у даних галузях підприємствам, установам і організаціям будь-якої форми власності, які розташовані або здійснюють діяльність на території Автономної Республіки Крим;

16) вирішення питань екологічної безпеки, раціонального використання, охорони, відновлення землі і природних ресурсів, оголошення карантину і зон стихійного лиха відповідно до законів України;

розробка, затвердження і реалізація програм забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання, охорони, відтворення землі та природних ресурсів;

зарахування до бюджету Автономної Республіки Крим у повному обсязі спеціальних та інших платежів, які стягуються за користування землею та іншими природними ресурсами згідно з законодавством України;

визначення згідно з законодавством України нормативів щодо розподілу зазначених коштів між республіканським і місцевими бюджетами;

здійснення виключного права Автономної Республіки Крим на надання передбачених законодавством України пільг щодо названих вище платежів, які підлягають зарахуванню відповідно до законодавства України до бюджету Автономної Республіки Крим;

17) з урахуванням особливостей Автономної Республіки Крим, визначених Конституцією України, і відповідно до Конституції Автономної Республіки Крим підготовка, затвердження і реалізація програм і вирішення питань забезпечення функціонування і розвитку української як державної, російської, кримськотатарської та інших національних мов, організації і розвитку освіти, науки і культури, охорони і використання пам'яток історії і культури, організації та здійснення діяльності по забезпеченню безпечних і здорових умов життя населення, організації та розвитку охорони здоров'я, фізичної культури і спорту;

18) участь у забезпеченні прав і свобод громадян, національної і громадянської згоди, сприяння охороні правопорядку і громадської безпеки, здійснення щодо зазначених питань повноважень, передбачених законами України;

19) ініціювання введення надзвичайного стану і встановлення зон надзвичайної екологічної ситуації в Автономній Республіці Крим або

окремих її місцевостях;

20) розробка і проведення науково обгрунтованої демографічної політики, регулювання і розвиток містобудування, житлового та комунального господарства;

21) участь у розробці та реалізації державних програм України повернення депортованих з Криму громадян;

22) затвердження символіки, заснування Грамоти і Почесної грамоти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, почесних звань та інших відзнак Автономної Республіки Крим;

23) участь у формуванні інформаційної політики і використанні інформаційного простору на території Автономної Республіки Крим;

24) організація статистики в Автономній Республіці Крим у межах її відання;

25) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим і законами України.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим як представницький орган автономної республіки здійснює права власника на землю і природні ресурси в межах території Автономної Республіки Крим, за винятком земель і природних ресурсів, віднесених до загальнодержавної власності, власності місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб.

3. Автономна Республіка Крим у межах своїх повноважень має право вступати у відносини з іншими регіонами України, а також з органами влади, підприємствами, установами, організаціями та об'єднаннями громадян інших держав та їх регіонів, з міжнародними організаціями у галузі економіки, науки, освіти, охорони навколишнього природного середовища і природокористування, у соціально-культурній сфері.

Зазначені повноваження здійснюються у рамках загальнодержавної зовнішньої та внутрішньої політики України.

Розділ III

ВЕРХОВНА РАДА АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, РАДА МІНІСТРІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ. ПРАВОСУДДЯ І ПРОКУРАТУРА В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Глава 6.

ВЕРХОВНА РАДА АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 21. Статус Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Верховна Рада Автономної Республіки Крим є представницьким органом Автономної Республіки Крим, який представляє інтереси громадян, спільні інтереси населення, територіальних громад, місцевого самоврядування, Автономної Республіки Крим у цілому, і здійснює свої повноваження з метою сприяння і забезпечення реалізації їх прав і законних інтересів, а також вирішення питань збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку Автономної Республіки Крим.

Стаття 22. Склад і термін повноважень Верховної Ради Автономної

Республіки Крим

1. Верховна Рада Автономної Республіки Крим складається з 100 депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Строк повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим становить п'ять років.

Верховна Рада Автономної Республіки Крим є повноважною за умови обрання не менше двох третин від її загального складу.

Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим попереднього скликання припиняються з моменту відкриття першої сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим нового скликання.

Повноваження Верховної Ради Автономної Республіки Крим можуть бути припинені Верховною Радою України достроково на підставах та у порядку, визначених Конституцією України.

2. Голова Верховної Ради Автономної Республіки Крим, його перший заступник і заступник, голови постійних комісій Верховної Ради Автономної Республіки Крим здійснюють свої повноваження на постійній основі.

Глава 7.

РАДА МІНІСТРІВ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Стаття 35. Загальні положення

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим як орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим самостійно здійснює виконавчі функції і повноваження з питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим і законами України.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим формується Верховною Радою Автономної Республіки Крим на термін її повноважень, відповідальна перед нею і очолюється Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

3. Рада міністрів Автономної Республіки Крим виконує також державні виконавчі функції і повноваження, делеговані законами України відповідно до Конституції України.

З метою забезпечення виконання делегованих державних виконавчих функцій і повноважень Автономній Республіці Крим передаються фінансові, матеріальні кошти і об'єкти державної власності, необхідні для виконання зазначених повноважень.

Організація, порядок виконання зазначених функцій і повноважень республіканськими органами Автономної Республіки Крим визначаються нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

4. Законами України та прийнятими на їх основі та на їх виконання нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України та Верховної Ради Автономної Республіки Крим можуть визначатися окремі умови виконання делегованих державних виконавчих функцій і повноважень,

реалізації загальнодержавних і регіональних програм; координуватися діяльність у боротьбі з катастрофами, стихійними лихами, епідеміями та епізоотіями, щодо ліквідації їх наслідків, природокористування, охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, безпечних і здорових умов життя населення, охорони пам'яток історії та культури, організації та розвитку освіти, науки і культури, фізичної культури та спорту, забезпечення правопорядку і громадської безпеки, здійснення спільних проектів у регіоні, а також вирішення інших питань, віднесених до компетенції виконавчих органів.

5. З питань виконання державних функцій і повноважень Рада міністрів Автономної Республіки Крим, Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим, його заступники, керівники відповідних міністерств і республіканських комітетів Автономної Республіки Крим підзвітні і підконтрольні Кабінету Міністрів України, а керівники місцевих державних адміністрацій - Раді міністрів Автономної Республіки Крим.

Стаття 36. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим

1. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим представляє Раду міністрів Автономної Республіки Крим у відносинах з Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, центральними та місцевими органами виконавчої влади України, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами і організаціями, громадянами, їх об'єднаннями, посадовими особами; органами інших держав, їх регіонів, об'єднань громадян, установ, організацій; з міжнародними організаціями; організовує діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

2. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим:

1) веде засідання Ради міністрів Автономної Республіки Крим, забезпечує підготовку засідань і організує контроль за виконанням актів Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

2) подає Верховній Раді Автономної Республіки Крим кандидатури для призначення на посади заступників Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністрів, голів республіканських комітетів;

3) затверджує штатний розпис міністерств, республіканських комітетів, апарату Ради міністрів у межах чисельності і кошторису витрат, затверджених Верховною Радою Автономної Республіки Крим;

4) здійснює загальне керівництво підготовкою питань, які підлягають розгляду на засіданнях Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

5) підписує постанови, рішення і розпорядження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, договори, угоди в межах своїх повноважень;

6) вручає Почесну грамоту Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

7) погоджує призначення на посади і звільнення з посад заступників начальника Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Криму, начальників міських і районних відділів внутрішніх справ Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Криму; заступників начальника Головного управління юстиції Міністерства юстиції України в

Автономній Республіці Крим; голови і заступників голови Державної податкової адміністрації в Автономній Республіці Крим і керівників районних і міських державних податкових інспекцій в Автономній Республіці Крим; начальника і заступників начальника управління податкової міліції в Автономній Республіці Крим; начальника і заступників начальника Контрольно-ревізійного управління в Автономній Республіці Крим; начальника і заступників начальника Кримської регіональної митниці; директора Радіотелевізійного передавального центру.

Інші повноваження і порядок діяльності Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також його заступників визначаються відповідно до Конституції України, законів України, Конституції Автономної Республіки Крим.

Стаття 37. Призначення на посади і звільнення з посад Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, його заступників, міністрів, голів республіканських комітетів Автономної Республіки Крим, їх звіти

1. Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим призначається на посаду і звільняється з посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за поданням Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим і за погодженням з Президентом України.

2. Заступники Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністри і голови республіканських комітетів Автономної Республіки Крим призначаються на посади Верховною Радою Автономної Республіки Крим за поданням Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим.

3. Керівники місцевих державних адміністрацій в Автономній Республіці Крим призначаються на посади і звільняються з посад Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України, погодженим з Головою Верховної Ради Автономної Республіки Крим і Головою Ради міністрів Автономної Республіки Крим, Постійним представником Президента України в Автономній Республіці Крим.

4. Рада міністрів Автономної Республіки Крим не більше двох разів на рік подає Верховній Раді Автономної Республіки Крим звіт про свою діяльність у цілому (комплексний), а також щокварталу подає письмову інформацію про стан справ у соціально-економічній, культурній та інших сферах Автономної Республіки Крим.

5. Верховна Рада Автономної Республіки Крим за пропозицією Голови Верховної Ради Автономної Республіки Крим, або не менше п'яти постійних комісій, або однієї третини депутатів від загального складу Верховної Ради Автономної Республіки Крим має право не більше двох разів на рік заслуховувати звіт з окремого напряму діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим, звіти окремих міністерств, республіканських комітетів Автономної Республіки Крим про свою діяльність.

6. Зі звітом про діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим у цілому виступає Голова Ради міністрів Автономної Республіки Крим або особа, що виконує його обов'язки.

Зі звітом про діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим з окремих напрямів виступає заступник Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, який курирує відповідні питання.

Зі звітом про діяльність міністерства або республіканського комітету Автономної Республіки Крим виступає міністр або голова республіканського комітету Автономної Республіки Крим, або особи, які виконують їх обов'язки.

7. Якщо за результатами звіту діяльність Ради міністрів Автономної Республіки Крим у цілому буде визнана Верховною Радою Автономної Республіки Крим незадовільною, Верховна Рада Автономної Республіки Крим має право в порядку, передбаченому Конституцією України, прийняти рішення:

про відставку (припинення повноважень) Ради міністрів Автономної Республіки Крим у зв'язку з висловленням недовіри;

про звільнення з посади Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим у зв'язку з висловленням недовіри.

Якщо за результатами звіту робота з окремих напрямів діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим або окремих міністерств і республіканських комітетів Автономної Республіки Крим буде визнана Верховною Радою Автономної Республіки Крим незадовільною, Верховна Рада Автономної Республіки Крим має право в порядку, передбаченому Конституцією України, прийняти рішення про звільнення заступника Голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міністра або голови республіканського комітету Автономної Республіки Крим у зв'язку з висловленням недовіри.

8. Верховна Рада Автономної Республіки Крим може висловити недовіру Голові Ради міністрів Автономної Республіки Крим або окремим членам Ради міністрів Автономної Республіки Крим у зв'язку з неналежним виконанням ними своїх обов'язків, порушенням Конституції України, Конституції Автономної Республіки Крим, законів України, нормативно-правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Стаття 38. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює виконавчі функції та повноваження з питань, віднесених до самостійного відання Автономної Республіки Крим, а також здійснює державні виконавчі функції, делеговані відповідно до Конституції України.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим виконує інші функції та повноваження, передбачені Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим, законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим у межах її компетенції.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює виконавчі функції і повноваження, віднесені до самостійного відання Автономної Республіки Крим, з питань:

розвитку економіки;

планування економічного і соціального розвитку;
фінансової, кредитної та цінової політики;
промисловості;
паливно-енергетичного комплексу;
сільського господарства;
землеустрою;
лісового господарства;
водогосподарського будівництва і зрошуваного землеробства;
організації і розвитку курортно-рекреаційної сфери і туризму;
управління санаторно-курортними і туристичними комплексами Автономної Республіки Крим;
зовнішньоекономічної діяльності та зовнішніх зв'язків;
транспорту, зв'язку і дорожнього будівництва;
житлово-комунального господарства і благоустрою, архітектури і містобудування;
торговельного і побутового обслуговування населення;
організації та розвитку освіти, науки, культури, мистецтва, охорони пам'яток історії та культури;
поліграфії та видавничої справи;
охорони навколишнього природного середовища;
організації та забезпечення безпечних і здорових умов життя населення, організації та розвитку охорони здоров'я, фізичної культури і спорту;
праці, її оплати, умов і охорони праці, соціальних питань та зайнятості населення, соціального захисту населення;
забезпечення законності, охорони громадського порядку і прав громадян; міжнаціональних відносин;
молодіжної політики, охорони материнства і дитинства;
управління майном Автономної Республіки Крим у порядку, визначеному Верховною Радою Автономної Республіки Крим.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим здійснює управління майном, яке знаходиться на балансі Ради міністрів Автономної Республіки Крим, засновує друкований орган Ради міністрів Автономної Республіки Крим, здійснює інші повноваження, передбачені Конституцією Автономної Республіки Крим, законами України, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим, прийнятими в межах її компетенції.

3. Відносини органів влади Автономної Республіки Крим з підприємствами, установами та організаціями, які перебувають у власності Автономної Республіки Крим, будуються на основі їх підзвітності і підконтрольності органам влади Автономної Республіки Крим у межах і формах, передбачених законами України і відповідно до них Конституцією Автономної Республіки Крим, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим, прийнятими в межах її компетенції.

4. Відносини органів влади Автономної Республіки Крим з

підприємствами, установами і організаціями інших форм власності, а також з тими, які не перебувають в її управлінні, будуються на договірній і податковій основі та здійснюються в межах і формах, передбачених законодавством України.

З питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим, підприємства, установи і організації, які не належать Автономній Республіці Крим, зобов'язані надавати відповідну інформацію на вимогу органів влади Автономної Республіки Крим.

5. Рада міністрів Автономної Республіки Крим забезпечує взаємодію органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим з правоохоронними органами з питань громадської безпеки, охорони правопорядку і дотримання законності.

6. Рада міністрів Автономної Республіки Крим у межах своєї компетенції має право скасовувати акти міністерств і республіканських комітетів Автономної Республіки Крим, інших підвідомчих їй органів, а з питань виконання державних функцій і повноважень - також акти місцевих державних адміністрацій, якщо вони прийняті з порушенням Конституції України, законів України, актів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України.

7. Повноваження, порядок організації та діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим визначаються Конституцією України, Конституцією Автономної Республіки Крим, законами України і нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

8. Рада міністрів Автономної Республіки Крим у межах своєї компетенції видає постанови, рішення і розпорядження, обов'язкові до виконання на всій території республіки.

У порядку, який визначається Верховною Радою Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим укладає договори та угоди з питань, віднесених до відання Автономної Республіки Крим.

Глава 8.

ПРАВОСУДДЯ ТА ОРГАНИ ПРОКУРАТУРИ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Стаття 39. Правосуддя в Автономній Республіці Крим

Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється на основі та згідно з Конституцією України і законами України.

Судами України застосовуються Конституція Автономної Республіки Крим, нормативно-правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Крим, акти Ради міністрів Автономної Республіки Крим у випадках, передбачених законами України.

Стаття 40. Суди в Автономній Республіці Крим

Суди, які діють на території Автономної Республіки Крим, входять до єдиної системи органів судової влади України.

Автономна Республіка Крим бере участь в забезпеченні діяльності судів,

які діють на території Автономної Республіки Крим, здійснює інші повноваження у випадках, передбачених законами України.

Стаття 41. Організація і діяльність органів прокуратури в Автономній Республіці Крим

1. Організація і діяльність органів прокуратури в Автономній Республіці Крим визначаються Конституцією України і законами України.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим має право заслуховувати інформацію Прокурора Автономної Республіки Крим і порушувати питання про його звільнення з посади перед Генеральним прокурором України.

Розділ IV

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Глава 9.

ЗДІЙСНЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ

Стаття 42. Правові основи місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим

1. Місцеве самоврядування в Автономній Республіці Крим здійснюється згідно з Конституцією України і законами України.

2. Відповідно до Конституції України законами України Автономній Республіці Крим можуть делегуватися повноваження щодо забезпечення збалансованого соціально-економічного і культурного розвитку Автономної Республіки Крим, реалізації програм соціально-економічного, культурного та іншого розвитку автономної республіки.

Стаття 43. Забезпечення дотримання прав і свобод громадян в Автономній Республіці Крим

1. Згідно з Конституцією України Верховна Рада Автономної Республіки Крим у межах своїх повноважень бере участь у забезпеченні прав і свобод громадян на території Автономної Республіки Крим.

2. У разі порушення органами місцевого самоврядування, сільськими, селищними, міськими головами, головами місцевих державних адміністрацій прав і свобод громадян, передбачених Конституцією України і законами України, і не приведення на вимогу Верховної Ради Автономної Республіки Крим своїх актів у відповідність з Конституцією України і законами України Верховна Рада Автономної Республіки Крим має право звернутися:

до Президента України - про звільнення з посад голів місцевих державних адміністрацій у порядку, передбаченому Конституцією України;

до Верховної Ради України - про призначення позачергових виборів місцевої ради, сільського, селищного, міського голови згідно з законодавством України.

Стаття 44. Делегування функцій і повноважень

1. Згідно з Конституцією України, законами України, Європейською Хартією про місцеве самоврядування, Конституцією Автономної Республіки Крим, нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної

Республіки Крим органам місцевого самоврядування може делегуватися виконання окремих повноважень з передачею фінансів і майна для забезпечення виконання зазначених повноважень.

На основі погоджених рішень або угод між Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування можуть визначатися порядок і умови виконання делегованих повноважень.

2. Згідно з Конституцією України Рада міністрів Автономної Республіки Крим контролює виконання органами місцевого самоврядування повноважень, делегованих їм законом України, а також повноважень, делегованих нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Дія актів органів місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим з питань виконання делегованих їм повноважень у випадку, якщо вони суперечать Конституції України і законам України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, нормативно-правовим актам Автономної Республіки Крим, може зупинятися відповідно Верховною Радою Автономної Республіки Крим (акти представницьких органів), Радою міністрів Автономної Республіки Крим (акти виконавчих органів) з одночасним зверненням до суду.

Стаття 45. Взаємодія органів влади Автономної Республіки Крим з органами місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим

1. Відповідно до Конституції України з метою забезпечення збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку регіону на основі погоджених рішень або угод між Верховною Радою Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим можуть визначатися порядок і умови реалізації спільних програм і проектів, спільного вирішення інших питань, віднесених до компетенції Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування.

2. Спільні програми соціально-економічного, культурного та іншого розвитку, а також спільні проекти фінансуються за рахунок коштів, які залучаються з бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів.

Залучення коштів з бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів, передача майна для реалізації названих вище спільних програм та проектів здійснюються на основі рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, а також відповідної місцевої ради або на основі угод між ними.

3. Спільні програми і проекти можуть фінансуватися також за рахунок коштів цільового фонду по забезпеченню збалансованого соціально-економічного та іншого розвитку Автономної Республіки Крим, який формується з коштів, переданих з Державного бюджету України, республіканського бюджету Автономної Республіки Крим, коштів місцевих бюджетів та інших коштів у порядку, який визначається законами України і нормативно-правовими актами Верховної Ради Автономної Республіки Крим у межах її компетенції.

4. З метою збалансованого соціально-економічного і культурного розвитку регіону Верховна Рада Автономної Республіки Крим взаємодіє з асоціаціями органів місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим та іншими добровільними об'єднаннями органів місцевого самоврядування.

Асоціації органів місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим можуть вносити на розгляд Верховної Ради Автономної Республіки Крим рекомендації та пропозиції у встановленому законом порядку.

Порядок взаємодії Верховної Ради Автономної Республіки Крим з асоціаціями органів місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим та іншими добровільними об'єднаннями органів місцевого самоврядування визначається на взаємопогодженій основі.

Стаття 46. Питання взаємодії органів влади Автономної Республіки Крим з органами місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим

Відповідно до Конституції України з метою забезпечення збалансованого соціально-економічного, культурного та іншого розвитку регіону Верховна Рада Автономної Республіки Крим і органи місцевого самоврядування на взаємопогодженій основі та у порядку, який визначається Конституцією Автономної Республіки Крим та законодавством України, можуть об'єднувати фінансові та матеріальні кошти, майно, координувати діяльність органів та служб, установ і організацій для підготовки та реалізації спільних програм і проектів, спільного вирішення інших питань, віднесених до їх компетенції, в тому числі у сфері:

освіти, охорони здоров'я, землеустрою, архітектури і містобудування, охорони навколишнього природного середовища, організації і координації зовнішньоекономічної діяльності, використання природних копалин, транспорту, будівництва і ремонту доріг, водопостачання, зв'язку, забезпечення паливними та іншими енергоресурсами, будівництва і реконструкції промислових об'єктів, об'єктів комунального та соціально-культурного призначення, організації контролю за якістю і безпекою будівельних і ремонтних робіт, організації санітарно-епідемічного контролю, охорони і використання пам'яток історії та культури, природних заповідників, організації туристичної та курортно-рекреаційної діяльності, архівної справи, організації та забезпечення діяльності бібліотек, музеїв, театрів та інших питань;

здійснення програм підготовки кадрів, підготовки і реалізації програм зайнятості населення і використання трудових ресурсів, програм допомоги і сприяння малозабезпеченим сім'ям і громадянам, пенсіонерам та інвалідам, багатодітним сім'ям, здійснення молодіжних програм, у тому числі з питань бездоглядності неповнолітніх, програм у сфері науки і культури, а також фізкультури і спорту, програм запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій, а також підготовки і реалізації інших програм та проектів.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 5-6, ст.43)

ПРО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ГРОМАДЯН ТА ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

Закон України від 15 квітня 2014 року

(витяги)

Україна згідно з Конституцією України є суверенною і незалежною державою. Суверенітет України поширюється на всю її територію, яка в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою. Перебування на території України підрозділів збройних сил інших держав з порушенням процедури, визначеної Конституцією та законами України, Гаазькими конвенціями 1907 року, IV Женевською конвенцією 1949 року, а також всупереч Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї 1994 року, Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією 1997 року та іншим міжнародно-правовим актам є окупацією частини території суверенної держави Україна та міжнародним протиправним діянням з усіма наслідками, передбаченими міжнародним правом.

Основою гуманітарної, соціальної та економічної політики держави Україна стосовно населення тимчасово окупованої території України є захист і повноцінна реалізація національно-культурних, соціальних та політичних прав громадян України, у тому числі корінних народів та національних меншин.

Стаття 1. Правовий статус тимчасово окупованої території України

Тимчасово окупована територія України (далі - тимчасово окупована територія) є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України.

Стаття 2. Мета Закону

Цей Закон визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії Російської Федерації, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Стаття 3. Тимчасово окупована територія

1. Для цілей цього Закону тимчасово окупованою територією визначається:

1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглого до

узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України;

3) повітряний простір над територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини.

Стаття 4. Правовий режим тимчасово окупованої території

1. На тимчасово окупованій території на строк дії цього Закону поширюється особливий правовий режим перетину меж тимчасово окупованої території, вчинення правочинів, проведення виборів та референдумів, реалізації інших прав і свобод людини і громадянина.

2. Правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Правовий режим тимчасово окупованої території може бути визначено, змінено чи скасовано виключно законами України.

Стаття 5. Захист прав і свобод людини і громадянина, культурної спадщини на тимчасово окупованій території

1. Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території.

2. Україна зобов'язується підтримувати і забезпечувати економічні, фінансові, політичні, соціальні, інформаційні, культурні та інші зв'язки з громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території.

3. Відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права.

4. Примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України.

5. Кабінет Міністрів України здійснює постійний моніторинг стану дотримання прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території, за результатами якого оприлюднює та надає відповідну інформацію міжнародним організаціям у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина та вживає необхідних заходів.

Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює згідно із законом парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території.

6. Відшкодування матеріальної та моральної шкоди, заподіяної внаслідок тимчасової окупації державі Україна, юридичним особам, громадським об'єднанням, громадянам України, іноземцям та особам без громадянства, у повному обсязі покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію.

Держава Україна всіма можливими засобами сприятиме відшкодуванню матеріальної та моральної шкоди Російською Федерацією.

7. Відповідальність за охорону культурної спадщини на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу, що здійснює окупацію, відповідно до норм і принципів міжнародного права.

Стаття 6. Забезпечення права громадян, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, на отримання документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус

1. Оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які переселилися з тимчасово окупованої території, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, за місцем їх перебування.

2. Оформлення документів, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус, громадянам, які проживають на тимчасово окупованій території, здійснює центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, у порядку, передбаченому Кабінетом Міністрів України.

3. Для внесення відомостей до паспортного документа про місце проживання або місце перебування громадян, зазначених у частинах першій та другій цієї статті, може використовуватися інформація з Державного реєстру виборців.

4. За зверненням громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, за місцем їх перебування оформляються і видаються органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, довідки, що підтверджують місце їх перебування. Такі довідки видаються громадянам у день звернення на підставі паспорта громадянина України чи іншого документа, до якого згідно із Законом України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні" вносяться відомості про реєстрацію місця проживання, та письмової заяви, в якій зазначається адреса, за якою громадянину може бути вручена офіційна кореспонденція. При цьому відомості (відмітка) про місце перебування такої особи не вносяться до її паспорта.

Зразок та порядок видачі довідки, що підтверджує місце перебування, зразок письмової заяви, яка подається громадянином для одержання довідки,

затверджуються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Стаття 7. Забезпечення реалізації прав громадян, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту

1. Для громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на надання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

2. Виплата пенсій громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території і не отримують пенсій та інших соціальних виплат від уповноважених органів Російської Федерації, здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

3. Громадяни похилого віку, особи з інвалідністю, діти-інваліди та інші громадяни України, які перебувають у складних життєвих обставинах та проживають на тимчасово окупованій території, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до законодавства України.

4. Бездомні особи, які перебувають на тимчасово окупованій території, мають право на соціальний захист відповідно до законодавства України.

5. Громадяни України, які звільнилися з роботи (припинили інший вид зайнятості) та переселилися з тимчасово окупованої території, за відсутності документів, що підтверджують факт звільнення (припинення зайнятості), періоди трудової діяльності та страхового стажу, реєструються як безробітні та отримують забезпечення та соціальні послуги за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття за даними Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

6. Громадяни України, які переселилися з тимчасово окупованої території та не звільнилися з роботи (не припинили інший вид зайнятості), у разі неможливості продовження роботи (іншого виду зайнятості) на тимчасово окупованій території, для набуття статусу безробітного та отримання забезпечення та соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням на випадок безробіття можуть припинити трудові відносини або підтвердити факт припинення таких відносин (іншого виду зайнятості) у судовому порядку за місцем свого перебування. Припинення інших видів зайнятості, у тому числі самозайнятості та підприємницької діяльності, здійснюється за заявним принципом та спрощеною процедурою

за місцем перебування особи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

7. Громадянам України, які переселилися з тимчасово окупованої території та не мають документів, необхідних для надання статусу безробітного (паспорт громадянина України, реєстраційний номер облікової картки платника податків тощо), статус безробітного може надаватися за умови пред'явлення тимчасового посвідчення, що підтверджує особу громадянина України. До отримання документів та відомостей про періоди трудової діяльності, заробітну плату (дохід), страховий стаж допомога по безробіттю цим особам призначається у мінімальному розмірі, встановленому правлінням Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

8. Перереєстрація безробітних, які переселилися з тимчасово окупованої території, здійснюється державною службою зайнятості за місцем перебування особи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

9. Громадяни України, які переселилися з тимчасово окупованої території, мають право на отримання матеріального забезпечення та соціальних послуг відповідно до законодавства за фактичним місцем проживання, перебування.

10. Громадяни України, які переселилися з тимчасово окупованої території, мають право на забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, на одержання реабілітаційних послуг відповідно до законодавства за фактичним місцем проживання, перебування в Україні.

11. Забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, надання реабілітаційних послуг здійснюється за наявності необхідних документів, що підтверджують право на ці послуги та засоби, а у разі їх відсутності - за даними Централізованого банку даних з проблем інвалідності (для осіб, які звертаються повторно) та індивідуальної програми реабілітації інваліда, дитини-інваліда в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

12. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території або переселилися з неї, мають право на здобуття або продовження здобуття певного освітнього рівня на території інших регіонів України за рахунок коштів державного бюджету з наданням місць у гуртожитках на час навчання.

Громадяни України, визначені в абзаці першому цієї частини, мають право здобувати певний освітній рівень за рахунок бюджетних коштів у державних і комунальних закладах відповідно до умов прийому на навчання до вищих навчальних закладів на відповідний рік, затверджених центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах освіти і науки.

У разі якщо такі громадяни не потрапили до переліку осіб, які рекомендовані вищим навчальним закладом до зарахування на місця державного замовлення, центральний орган виконавчої влади, до сфери управління якого відноситься навчальний заклад, за зверненням вищого навчального закладу, надає (розміщує) додаткові місця державного

замовлення з урахуванням напряму, обраного абітурієнтом, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 8. Захист виборчих прав громадян України на тимчасово окупованій території

1. Під час проведення виборів Президента України, народних депутатів України, всеукраїнського референдуму голосування громадян України на тимчасово окупованій території не організовується і не проводиться.

2. Громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, створюються умови для вільного волевиявлення під час виборів Президента України, народних депутатів України та всеукраїнського референдуму на іншій території України.

3. Громадяни України, які проживають на тимчасово окупованій території, мають право реалізувати своє право голосу на таких виборах або всеукраїнському референдумі шляхом зміни місця голосування без зміни виборчої адреси згідно з частиною третьою статті 7 Закону України "Про Державний реєстр виборців".

4. У разі дострокового припинення повноважень народного депутата України, обраного в одномандатному виборчому окрузі, утвореному в межах Автономної Республіки Крим чи міста Севастополя, проміжні вибори народного депутата України в цьому окрузі не проводяться.

5. На тимчасово окупованій території вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, місцевий референдум не проводяться.

6. Органи ведення Державного реєстру виборців, утворені на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, ведення Державного реєстру виборців не здійснюють. Порядок доступу до записів про виборців, виборча адреса яких відноситься до території, на яку поширюються повноваження цих органів ведення Державного реєстру виборців, а також актуалізації цих записів встановлюються Центральною виборчою комісією.

Стаття 9. Незаконні органи, їх посадові та службові особи

1. Державні органи та органи місцевого самоврядування, утворені відповідно до Конституції та законів України, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території діють лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

2. Будь-які органи, їх посадові та службові особи на тимчасово окупованій території та їх діяльність вважаються незаконними, якщо ці органи або особи створені, обрані чи призначені у порядку, не передбаченому законом.

3. Будь-який акт (рішення, документ), виданий органами та/або особами, передбаченими частиною другою цієї статті, є недійсним і не створює правових наслідків.

4. Встановлення зв'язків та взаємодія органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, допускається виключно з метою забезпечення

національних інтересів України, захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, сприяння відновленню в межах тимчасово окупованої території конституційного ладу України.

Стаття 10. Порядок в'їзду осіб на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї

1. Громадяни України мають право на вільний та безперешкодний в'їзд на тимчасово окуповану територію і виїзд з неї через контрольні пункти в'їзду-виїзду за умови пред'явлення документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України.

2. В'їзд іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзд з неї допускаються лише за спеціальним дозволом через контрольні пункти в'їзду-виїзду.

Порядок в'їзду іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію та виїзду з неї встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Стаття 11. Гарантування права власності та правовий режим майна на тимчасово окупованій території

1. На тимчасово окупованій території право власності охороняється згідно із законодавством України.

2. За державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами, у тому числі територіальною громадою міста Севастополя, державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території.

3. За фізичними особами, незалежно від набуття ними статусу біженця чи іншого спеціального правового статусу, підприємствами, установами, організаціями зберігається право власності та інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території, якщо воно набуто відповідно до законів України.

4. Набуття та припинення права власності на нерухоме майно, яке знаходиться на тимчасово окупованій території, здійснюється відповідно до законодавства України за межами тимчасово окупованої території. У разі неможливості здійснення державним реєстратором повноважень щодо державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень на тимчасово окупованій території орган державної реєстрації визначається Кабінетом Міністрів України.

5. На тимчасово окупованій території будь-який правочин щодо нерухомого майна, у тому числі щодо земельних ділянок, вчинений з порушенням вимог цього Закону, інших законів України, вважається недійсним з моменту вчинення і не створює юридичних наслідків, крім тих, що пов'язані з його недійсністю.

6. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, що знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони, які є об'єктами права власності Українського народу, військоове майно, майно державних органів, державних підприємств, установ та організацій, що знаходяться на тимчасово окупованій території і є власністю держави Україна, не можуть переходити у власність інших держав, юридичних або фізичних осіб в інший спосіб, ніж передбачений законами України.

Стаття 18. Гарантії прав і свобод громадян України, які виїхали за межі тимчасово окупованої території

1. Громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території.

2. Витрати на заходи, передбачені цим Законом, здійснюються з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

II. Прикінцеві та перехідні положення

3. Передбачений цим Законом правовий режим діє до повного відновлення конституційного ладу України на тимчасово окупованій території.

4. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1) Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 25-26, ст. 131) доповнити статтею 332-1 такого змісту:

"Стаття 332-1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

1. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави -

караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією транспортних засобів.

2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або службовою особою з використанням службового становища, -

караються позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів.

3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені організованою групою, -

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з конфіскацією транспортних засобів";

2) у Кримінальному процесуальному кодексі України (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., №№ 9-13, ст. 88):

а) статтю 114 доповнити частиною третьою такого змісту:

"3. Судові справи щодо спорів, що впливають з факту окупації чи

правопорушень, пов'язаних з окупацією, відносяться до окремої категорії справ, які розглядаються за відповідними процесуальними нормами з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України".

Справа визнається такою, що пов'язана з окупацією, вмотивованою ухвалою судді.

У разі участі в справі іноземного елемента судові доручення, повістки та інші судові документи вручаються не пізніше ніж за 15 діб до початку процесуальної дії.

Якщо в справах, пов'язаних з окупацією, стороною кримінального провадження або цивільним відповідачем є іноземний суб'єкт державної власності, включаючи його органи, установи чи організації, або іноземна юридична особа, передбачена частиною другою статті 96-4 Кримінального кодексу України, зносини здійснюються через посольство або постійне представництво";

3) у Кодексі України про адміністративні правопорушення

а) статтю 202 викласти в такій редакції:

"Стаття 202. Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду

Порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду - виїзду -

тягне за собою накладення штрафу на громадян від семи до десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, а на посадових осіб - від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян";

б) доповнити статтею 204-2 такого змісту:

"Стаття 204-2. Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї

Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї -

тягне за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб";

б) у Законі України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства":

а) у статті 13:

частину першу доповнити абзацом восьмим такого змісту:

"якщо така особа намагається здійснити в'їзд через контрольні пункти в'їзду - виїзду на тимчасово окуповану територію без спеціального дозволу або така особа під час попереднього перебування на території України здійснила виїзд із неї через контрольний пункт в'їзду - виїзду";

у частині другій слова "другому і сьомому" замінити словами "другому,

сьомому і восьмому";

б) доповнити статтею 14-1 такого змісту:

"Стаття 14-1. Повернення іноземців та осіб без громадянства на тимчасово окуповану територію

1. Іноземцям та особам без громадянства, які прибули до контрольних пунктів в'їзду - виїзду з тимчасово окупованої території без відповідного дозволу, не дозволяється подальший проїзд та в найкоротший строк вони повертаються на тимчасово окуповану територію, з якої вони прибули, або в державу, яка видала паспортний документ.

У разі неможливості негайного повернення іноземця або особи без громадянства вони перебувають у пункті контролю в'їзду - виїзду до їх повернення.

Таким іноземцям та особам без громадянства у паспортному документі проставляється відмітка про заборону в'їзду в Україну на термін, зазначений у рішенні, прийнятому відповідно до частини третьої статті 13 цього Закону";

в) статтю 20 доповнити частиною четвертою такого змісту:

"4. Забороняється здійснення транзитного проїзду іноземців та осіб без громадянства через тимчасово окуповану територію"

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 26, ст.892, з змінами, внесеними згідно ВВР, 2014, № 27, ст.905)

ПРО ВИБОРИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ

Закон України прийнятий 17 листопада 2011 року

(витяги)

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Основні засади виборів народних депутатів України

1. Народні депутати України (далі - депутати) обираються громадянами України на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

2. Кількісний склад Верховної Ради України становить 450 депутатів.

3. Вибори депутатів здійснюються за змішаною (пропорційно-мажоритарною) системою:

1) 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі (далі - загальнодержавний округ) за виборчими списками кандидатів у депутати (далі - виборчі списки) від політичних партій (далі - партії);

2) 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах (далі - одномандатні округи).

Стаття 2. Загальне виборче право

1. Вибори депутатів є загальними. Право голосу на виборах депутатів мають громадяни України, яким на день голосування виповнилося

вісімнадцять років. Громадяни України, які мають право голосу, є виборцями.

2. Підставою реалізації виборцем свого права голосу на виборах є його включення до списку виборців на виборчій дільниці.

3. Документом, який підтверджує особу та громадянство України виборця на виборах депутатів, є:

- 1) паспорт громадянина України;
- 2) тимчасове посвідчення громадянина України (для осіб, недавно прийнятих до громадянства України);
- 3) картка (довідка) установи виконання покарань або слідчого ізолятора, що повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові, число, місяць, рік народження, громадянство, фотокартку особи, підпис керівника та печатку установи (для осіб, які перебувають в установах виконання покарань або слідчих ізоляторах);
- 4) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;
- 5) дипломатичний паспорт;
- 6) службовий паспорт;
- 7) військовий квиток (виключно для військовослужбовців строкової служби).

4. Документи, зазначені у пунктах 1, 2, 7 частини третьої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і можуть бути використані на звичайних та спеціальних виборчих дільницях.

5. Документ, зазначений у пункті 3 частини третьої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і може бути використаний на спеціальній виборчій дільниці, утвореній у відповідній установі виконання покарань або слідчому ізоляторі.

6. Документи, зазначені у пунктах 4-6 частини третьої цієї статті, є підставою для отримання виборчого бюлетеня і можуть бути використані на закордонних виборчих дільницях, а також на спеціальних виборчих дільницях, утворених на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України, та на полярній станції України. На закордонних виборчих дільницях, утворених у країнах, до яких дозволений в'їзд громадян України за паспортом громадянина України, підставою для отримання бюлетеня може бути паспорт громадянина України.

7. Громадяни України, які мають право голосу, можуть брати участь у роботі виборчих комісій як їх члени, а також у проведенні передвиборної агітації, здійсненні спостереження за проведенням виборів депутатів та інших заходах у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

8. Будь-які прямі чи непрямі привілеї або обмеження виборчих прав громадян України за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками забороняються. Не допускаються обмеження щодо участі громадян України у виборчому процесі, крім обмежень, передбачених Конституцією України та цим

Законом.

9. Не має права голосу громадянин, визнаний судом недієздатним.

10. Виборець, який проживає або на день проведення голосування на виборах депутатів перебуває на території іноземної держави, а також громадянин України, якому тимчасово змінено місце голосування (без зміни виборчої адреси) на іншу виборчу дільницю поза межами одномандатного округу, до якого такий виборець віднесений на підставі відомостей Державного реєстру виборців про його виборчу адресу, має право голосу на виборах депутатів лише у загальнодержавному окрузі. Реалізація цього права забезпечується включенням виборця до списку виборців на відповідній виборчій дільниці із зазначенням, що такий виборець отримує лише бюлетень для голосування у загальнодержавному окрузі.

Стаття 3. Рівне виборче право

1. Вибори депутатів є рівними: громадяни України беруть участь у виборах депутатів на рівних засадах.

2. Кожний виборець має в одномандатному та загальнодержавному округах по одному голосу. Виборець може використати право голосу тільки на одній виборчій дільниці, де він включений до списку виборців. Виборець реалізує своє право голосу під час виборів у порядку, встановленому цим Законом.

3. Усі кандидати у народні депутати України (далі - кандидати у депутати) мають рівні права і можливості брати участь у виборчому процесі.

4. Усі партії - суб'єкти виборчого процесу мають рівні права і можливості брати участь у виборчому процесі у порядку та в межах, встановлених цим Законом.

5. Рівність прав і можливостей кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу брати участь у виборчому процесі забезпечується:

1) заборонаю привілеїв чи обмежень кандидатів у депутати за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

2) заборонаю втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у виборчий процес, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

3) рівним та неупередженим ставленням органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб до кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу;

4) заборонаю використання кандидатами у депутати, партіями - суб'єктами виборчого процесу під час фінансування передвиборної агітації інших коштів, крім коштів виборчих фондів;

5) рівним та неупередженим ставленням засобів масової інформації до кандидатів у депутати, партій - суб'єктів виборчого процесу.

Стаття 4. Пряме виборче право

1. Вибори депутатів є прямими. Громадяни України обирають депутатів безпосередньо шляхом голосування за кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії, та за кандидатів у депутати в одномандатних округах.

Стаття 5. Добровільність участі у виборах

1. Участь громадян України у виборах депутатів є добровільною. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у виборах.

Стаття 6. Вільні вибори

1. Вибори депутатів є вільними. Громадянам України забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її вільного виявлення при голосуванні.

2. Застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та вільному виявленню волі виборця, забороняється.

3. Для забезпечення умов для вільного волевиявлення військовослужбовцям строкової служби в день голосування надається відпустка для участі в голосуванні не менш як на чотири години.

Стаття 7. Таємне голосування

1. Голосування на виборах депутатів є таємним: контроль за волевиявленням виборців забороняється.

2. Членам виборчих комісій, іншим особам забороняється вчиняти будь-які дії чи розголошувати відомості, які дають можливість встановити зміст волевиявлення конкретного виборця.

Стаття 8. Особисте голосування

1. Кожний виборець голосує на виборах особисто. Голосування за інших осіб чи передача виборцем права голосу будь-якій іншій особі забороняється.

Стаття 9. Право бути обраним

1. Депутатом може бути обраний громадянин України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

2. Проживання в Україні за цим Законом означає:

- 1) проживання на території в межах державного кордону України;
- 2) перебування на судні, що перебуває у плаванні під Державним Прапором України;
- 3) перебування громадян України у встановленому законодавством порядку у відрядженні за межами України в закордонних дипломатичних установах України, міжнародних організаціях та їх органах;
- 4) перебування на полярній станції України;
- 5) перебування у складі формування Збройних Сил України, дислокованого за межами України.

3. Такими, що проживають в Україні, вважаються також особи, які проживають разом з особами, зазначеними у пункті 3 частини другої цієї статті, як члени їх сімей.

4. Не може бути висунутий кандидатом й обраний депутатом громадянин,

який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

Стаття 10. Право висування кандидатів у депутати

1. Право висування кандидатів у депутати належить громадянам України, які мають право голосу. Це право реалізується ними через партії або шляхом самовисування відповідно до цього Закону.

Стаття 11. Виборчий процес

1. Виборчий процес - це здійснення суб'єктами, визначеними статтею 12 цього Закону, виборчих процедур, передбачених цим Законом.

2. Виборчий процес здійснюється на засадах:

1) дотримання принципів виборчого права, зазначених у статтях 2-10 цього Закону;

2) законності та заборони незаконного втручання будь-кого у цей процес;

3) політичного плюралізму та багатопартійності;

4) публічності і відкритості;

5) свободи передвиборної агітації, рівного доступу всіх кандидатів у депутати і партій - суб'єктів виборчого процесу до засобів масової інформації незалежно від їх форми власності, крім засобів масової інформації, засновниками (власниками) яких є партії, кандидати у депутати в одномандатному окрузі;

6) неупередженості органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, судів, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових і службових осіб до партій - суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати.

3. Органи виконавчої влади, у тому числі спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з реалізації державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань реалізації державної політики у сфері державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, а також суди, виборчі комісії, правоохоронні органи (прокуратура, міліція), органи Державного реєстру виборців організовують свою роботу під час виборчого процесу, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити прийом і розгляд документів щодо підготовки та проведення виборів депутатів, позовних заяв, скарг та звернень виборчих комісій у строки та спосіб, установлені цим Законом.

4. Початок виборчого процесу чергових виборів оголошує Центральна виборча комісія в строки, встановлені цим Законом.

5. Виборчий процес включає такі етапи:

1) висування кандидатів у депутати;

2) утворення виборчих комісій (крім Центральної виборчої комісії);

3) реєстрація кандидатів у депутати;

4) проведення передвиборної агітації;

5) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі;

- 6) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 7) голосування;
- 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування;
- 9) встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення;
- 10) припинення повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.

6. У випадках, передбачених цим Законом, виборчий процес включає також такі етапи:

- 1) повторне голосування;
- 2) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків повторного голосування.

7. Виборчий процес завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

8. Повноваження окружних та дільничних виборчих комісій у випадках, передбачених цим Законом, можуть частково тривати поза строками виборчого процесу.

9. Повторні та проміжні вибори депутатів можуть проводитися одночасно з всеукраїнським чи місцевим референдумом, виборами Президента України, виборами депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

10. Чергові та позачергові вибори депутатів не можуть проводитися одночасно з всеукраїнським чи місцевим референдумом, черговими чи позачерговими виборами Президента України, черговими виборами депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів.

Стаття 12. Суб'єкти виборчого процесу

1. Суб'єктами виборчого процесу є:
 - 1) виборець;
 - 2) Центральна виборча комісія, а також інша виборча комісія, утворена відповідно до цього Закону;
 - 3) партія, що висунула кандидата у депутати;
 - 4) кандидат у депутати, зареєстрований у порядку, встановленому цим Законом;
 - 5) офіційний спостерігач від партії, яка висунула кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, від кандидата у депутати в одномандатному окрузі, від громадської організації, який зареєстрований у порядку, встановленому цим Законом (далі - офіційний спостерігач від партії, кандидата у депутати, громадської організації).

Стаття 13. Публічність і відкритість виборчого процесу

1. Підготовка і проведення виборів депутатів здійснюються публічно і відкрито.

2. Публічність і відкритість виборчого процесу у діяльності виборчих комісій забезпечуються шляхом:

1) інформування громадян про свій склад; місцезнаходження та режим роботи; про утворення виборчих округів і виборчих дільниць; про місце і час голосування виборців; про основні права виборців, у тому числі про право оскарження неправомірних рішень, дій чи бездіяльності виборчих комісій та їх членів, органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, підприємств, закладів, установ і організацій, їх керівників, інших посадових та службових осіб;

2) забезпечення можливості для ознайомлення суб'єктів виборчого процесу зі списками виборців, з виборчими списками партій, відомостями про кандидатів у депутати, порядком заповнення виборчих бюлетенів;

3) роз'яснення виборцям порядку голосування, а також порядку заповнення виборчих бюлетенів;

4) оприлюднення підсумків голосування і результатів виборів депутатів;

5) надання іншої інформації у випадках та в порядку, передбачених цим Законом.

3. Рішення виборчих комісій, а також рішення органів виконавчої влади, що стосуються реалізації виборцями права голосу на виборах, доводяться ними до відома громадян через друковані засоби масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднюються в інший спосіб. Рішення Центральної виборчої комісії та окружних виборчих комісій, які стосуються виборчого процесу та становлять публічний інтерес, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

4. Засоби масової інформації зобов'язані об'єктивно висвітлювати хід підготовки і проведення виборів. Представникам засобів масової інформації гарантується безперешкодний доступ на всі публічні заходи, пов'язані з виборами, а на засідання виборчих комісій та на виборчу дільницю у день голосування - на умовах, визначених частиною третьою статті 34 цього Закону. Виборчі комісії, органи виконавчої влади, посадові і службові особи цих органів зобов'язані в межах своїх повноважень надавати їм інформацію щодо підготовки і проведення виборів депутатів.

5. Закордонні дипломатичні установи України, при яких утворені закордонні виборчі дільниці, забезпечують опублікування в місцевих засобах масової інформації відомостей про час і місце голосування, про місцезнаходження відповідних виборчих дільниць, про порядок та строки звернення до дільничних виборчих комісій, зокрема з питань включення виборця до списку виборців на закордонній виборчій дільниці.

Стаття 14. Законодавство про вибори депутатів

1. Підготовка і проведення виборів депутатів регулюються Конституцією України, законами України "Про Центральну виборчу комісію", "Про Державний реєстр виборців", цим та іншими законами України, а також прийнятими відповідно до них іншими актами законодавства.

Розділ II

ВИДИ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ, ПОРЯДОК І СТРОКИ ЇХ ПРИЗНАЧЕННЯ І ПРОВЕДЕННЯ

Стаття 15. Види виборів депутатів та порядок їх призначення

1. Вибори депутатів можуть бути черговими, позачерговими, повторними, проміжними.

2. Чергові вибори депутатів проводяться у зв'язку із закінченням конституційного строку повноважень Верховної Ради України і не потребують окремого рішення про їх призначення.

3. Позачергові вибори депутатів призначаються Президентом України з підстав і в порядку, встановлених Конституцією України.

4. Повторні вибори депутата призначаються в одномандатному окрузі Центральною виборчою комісією у разі визнання виборів депутатів в цьому окрузі такими, що не відбулися, або якщо особа після її обрання не набула депутатського мандата в порядку, встановленому цим Законом.

5. Проміжні вибори депутата призначаються Центральною виборчою комісією в порядку, встановленому цим Законом, у разі дострокового припинення повноважень депутата, обраного в одномандатному окрузі.

Стаття 16. Строки проведення виборів

1. Чергові вибори до Верховної Ради України відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

2. Виборчий процес чергових виборів депутатів розпочинається за дев'яносто днів до дня голосування. Центральна виборча комісія оголошує про початок виборчого процесу не пізніш як за дев'яносто один день до дня голосування.

3. Позачергові вибори депутатів відбуваються в останню неділю шістдесятиденного строку з дня опублікування Указу Президента України про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України, виданого відповідно до Конституції України.

4. Виборчий процес позачергових виборів депутатів починається з дня, наступного після дня опублікування Указу Президента України, зазначеного у частині третій цієї статті.

5. Повторні вибори в одномандатному окрузі призначаються не пізніш як через десять днів від дня визнання виборів такими, що не відбулися, або прийняття Центральною виборчою комісією рішення про визнання обраної особи такою, що не набула депутатського мандата. Повторні вибори відбуваються в останню неділю шістдесятиденного строку з дня опублікування Центральною виборчою комісією рішення про їх призначення. Виборчий процес повторних виборів депутатів починається з дня, наступного після дня опублікування рішення Центральної виборчої комісії про їх призначення.

6. Рішення про призначення проміжних виборів депутата в одномандатному окрузі приймається Центральною виборчою комісією не пізніш як у десятиденний строк з дня дострокового припинення повноважень депутата, обраного в цьому окрузі. Проміжні вибори відбуваються в останню неділю шістдесятиденного строку з дня опублікування Центральною виборчою комісією рішення про їх призначення. Виборчий процес

проміжних виборів депутатів починається з дня, наступного після дня опублікування рішення Центральної виборчої комісії про їх призначення.

7. Протягом п'ятого року повноважень Верховної Ради України поточного скликання проміжні та повторні вибори не проводяться.

Стаття 17. Порядок обчислення строків

1. Строки, визначені у цьому Законі, обчислюються в календарних днях; в окремих випадках строки обчислюються в годинах або хвилинах.

2. Першим днем строку, який відповідно до цього Закону має початися у зв'язку з настанням певної події, є день, наступний після дня настання вказаної події.

3. Останнім днем строку, який відповідно до цього Закону має закінчитися у зв'язку з настанням певної події, є день, що передує дню вказаної події.

Розділ III

ТЕРИТОРІАЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ

Стаття 18. Виборчі округи

1. Вибори депутатів проводяться у загальнодержавному окрузі, який включає в себе всю територію України і закордонний виборчий округ, та у 225 одномандатних округах, що утворюються Центральною виборчою комісією та існують на постійній основі.

Закордонний виборчий округ (далі - закордонний округ) включає в себе всі закордонні виборчі дільниці, утворені відповідно до статті 22 цього Закону.

2. Одномандатні округи по можливості повинні відповідати таким вимогам:

1) одномандатні округи утворюються в межах Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя з приблизно рівною кількістю виборців у кожному окрузі. Орієнтовна середня кількість виборців в одномандатних округах визначається Центральною виборчою комісією виходячи з відомостей Державного реєстру виборців. Відхилення кількості виборців в одномандатному окрузі не може перевищувати дванадцяти відсотків орієнтовної середньої кількості виборців в одномандатних округах;

2) одномандатний округ визначається територією, в межах якої знаходяться виборчі дільниці, що входять до його складу. Центром одномандатного округу є адміністративно-територіальна одиниця за місцезнаходженням окружної виборчої комісії;

3) межі одномандатних округів визначаються з урахуванням меж адміністративно-територіальних одиниць, інтересів членів територіальних громад та проживання на відповідній території національних меншин.

Адміністративно-територіальні одиниці, на території яких компактно проживають окремі національні меншини та які межують між собою, повинні входити до одного виборчого округу. У разі якщо в суміжних адміністративно-територіальних одиницях кількість виборців, які належать до національної меншини, є більшою, ніж необхідно для формування одного виборчого округу, округи формуються таким чином, щоб в одному з них

виборці, які належать до національної меншини, становили більшість від кількості виборців у виборчому окрузі.

Відомості щодо компактності проживання національних меншин на відповідній території надаються Центральній виборчій комісії центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міжнаціональних відносин та захисту прав національних меншин України.

3. У разі необхідності утворення нових (ліквідації) постійних виборчих дільниць або зміни меж існуючих виборчих дільниць в межах одномандатного округу Центральна виборча комісія приймає відповідне рішення про зміну меж суміжних одномандатних округів та їх центрів.

Зміна меж та центрів одномандатних округів протягом виборчого процесу не допускається.

4. Центральна виборча комісія не пізніше як за сто сімдесят п'ять днів до дня голосування оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті перелік одномандатних округів із зазначенням їх номерів, меж, а також адрес приміщень відповідних виборчих комісій та не пізніше як на другий день після початку виборчого процесу публікує зазначені відомості у загальнодержавних та регіональних друкованих засобах масової інформації.

Стаття 19. Виборчі дільниці

1. Підготовка організації і проведення голосування та підрахунок голосів виборців здійснюється на виборчих дільницях, що утворюються Центральною виборчою комісією або окружною виборчою комісією відповідно до цього Закону та існують на постійній чи тимчасовій основі.

2. Виборча дільниця може бути звичайною, спеціальною або закордонною. Звичайна та закордонна виборчі дільниці утворюються Центральною виборчою комісією і існують на постійній основі. Спеціальна виборча дільниця може існувати на постійній чи тимчасовій основі у випадках, передбачених цим Законом.

3. Виборчі дільниці утворюються з чисельністю від двадцяти до двох тисяч п'ятисот виборців.

Виборчі дільниці поділяються на:

- 1) малі - з чисельністю виборців до 500 осіб;
- 2) середні - з чисельністю виборців від 500 до 1500 осіб;
- 3) великі - з чисельністю виборців понад 1500 осіб.

4. Якщо на відповідній території, у відповідному закладі чи установі налічується менше двадцяти виборців, за рішенням Центральної виборчої комісії на відповідній території, у відповідному закладі чи установі виборча дільниця може бути утворена з меншою від граничного значення чисельності виборців, встановленого абзацом першим частини третьої цієї статті. Закордонні виборчі дільниці можуть утворюватися з чисельністю більшою, ніж дві тисячі п'ятсот виборців.

5. Виборча дільниця є спільною для виборів у загальнодержавному та одномандатних округах.

6. Кожна виборча дільниця має порядковий номер, адресу приміщення для

голосування та місцезнаходження (адресу приміщення) дільничної виборчої комісії. Приміщення для голосування та приміщення дільничної виборчої комісії можуть мати однакову адресу.

7. Вимоги до приміщення дільничної виборчої комісії та приміщення для голосування встановлюються Центральною виборчою комісією з урахуванням вимог статті 83 цього Закону.

Стаття 20. Звичайні виборчі дільниці

1. Звичайна виборча дільниця призначена для організації та проведення голосування виборців за місцем їх проживання.

2. Звичайна виборча дільниця має територію з визначеними межами та порядковий номер, які визначаються Центральною виборчою комісією.

Стаття 21. Спеціальні виборчі дільниці

1. Спеціальні виборчі дільниці утворюються у стаціонарних лікувальних закладах, в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах, на суднах, які перебувають у день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярних станціях України та в інших місцях тимчасового перебування виборців з обмеженими можливостями пересування.

Не допускається утворення однієї виборчої дільниці для двох і більше закладів чи установ.

Центральна виборча комісія може утворювати на постійній основі спеціальні виборчі дільниці у стаціонарних лікувальних закладах, на полярних станціях України, в установах виконання покарань, слідчих ізоляторах.

2. Спеціальні виборчі дільниці утворюються таким чином, щоб виборці могли проголосувати, не порушуючи режиму перебування в закладі (установі).

З метою забезпечення режиму перебування виборців у відповідному закладі (установі) допускається утворення в одному закладі (установі) більш ніж однієї спеціальної виборчої дільниці.

3. Спеціальні виборчі дільниці, що існують на тимчасовій основі, утворюються окружними виборчими комісіями не пізніше як за сорок п'ять днів до дня голосування.

4. Спеціальна виборча дільниця визначається закладом, установою, судном, полярною станцією України, де вона утворена. Спеціальна виборча дільниця має порядковий номер, адресу (місцезнаходження) закладу, установи, полярної станції України, визначені Центральною виборчою комісією чи окружною виборчою комісією, або характеризується назвою та портом приписки судна.

5. Спеціальні виборчі дільниці, що існують на тимчасовій основі, утворюються окружною виборчою комісією на підставі подань районних, районних у містах державних адміністрацій чи виконавчих комітетів міських рад міст обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення, форма яких затверджується Центральною виборчою комісією. Зазначені подання повинні надійти до відповідної окружної виборчої комісії

не пізніш як за сорок вісім днів до дня голосування.

6. У поданні щодо утворення спеціальної виборчої дільниці у відповідному закладі чи установі зазначаються:

- 1) назва закладу чи установи;
- 2) юридична адреса закладу чи установи;
- 3) орієнтовна кількість виборців, що перебуватимуть у закладі чи установі на день голосування;
- 4) наявність відповідного приміщення для голосування та його адреса (у разі якщо адреса приміщення для голосування відмінна від юридичної адреси закладу чи установи);

5) зобов'язання керівництва закладу чи установи щодо забезпечення відкритого доступу до приміщення для голосування членів відповідної виборчої комісії та осіб, які за цим Законом мають право бути присутніми при голосуванні та підрахунку голосів.

7. У поданні щодо утворення спеціальної виборчої дільниці на судні, що перебуває у плаванні під Державним Прапором України, зазначаються:

- 1) назва судна;
- 2) порт приписки судна;
- 3) орієнтовна кількість виборців на судні;
- 4) останній перед днем голосування день виходу судна у плавання з порту приписки;
- 5) орієнтовний найближчий до дня голосування день заходу судна у порт України.

8. У винятковому випадку утворення нового стаціонарного лікувального закладу, установи виконання покарань, слідчого ізолятора чи іншого закладу (установи) з тимчасовим перебуванням виборців з обмеженими можливостями пересування, непередбаченого виходу у плавання судна під Державним Прапором України спеціальна виборча дільниця може утворюватися Центральною виборчою комісією не пізніш як за десять днів до дня голосування за поданням відповідної окружної виборчої комісії.

Зазначене подання вноситься окружною виборчою комісією не пізніш як за п'ятнадцять днів до дня голосування на підставі відповідного звернення районної державної адміністрації, виконавчого комітету міської ради міста обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення. У зверненні зазначаються відомості, передбачені відповідно частинами шостою, сьомою цієї статті.

9. У разі проведення виборів депутатів одночасно з виборами Президента України на виборах депутатів використовуються спеціальні виборчі дільниці, що існують на тимчасовій основі, та виборчі дільниці, утворені відповідно до частини десятої статті 20 Закону України "Про вибори Президента України";

Стаття 22. Закордонні виборчі дільниці

1. Закордонна виборча дільниця призначена для організації та проведення голосування виборців, які проживають або на день проведення голосування на виборах депутатів перебувають на відповідній території іноземної

держави.

2. Закордонні виборчі дільниці утворюються Центральною виборчою комісією при закордонних дипломатичних установах України, у військових частинах (формуваннях), дислокованих за межами України.

3. Закордонна виборча дільниця, яка має приміщення для голосування у приміщенні закордонної дипломатичної установи України, у місці дислокації військової частини (формування) за межами України, є постійною виборчою дільницею.

4. Закордонна виборча дільниця має порядковий номер, адресу приміщення для голосування та адресу приміщення дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці.

Стаття 23. Оприлюднення рішень про утворення виборчих дільниць

1. Центральна виборча комісія забезпечує оприлюднення в загальнодержавних та у відповідних регіональних чи місцевих друкованих засобах масової інформації та на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії переліку відповідних виборчих дільниць, що утворюються на постійній основі, із зазначенням одномандатних округів, до яких ці виборчі дільниці відносяться, номерів виборчих дільниць не пізніш як за сто сімдесят п'ять днів до дня голосування.

2. Окружна виборча комісія оприлюднює свої рішення про утворення спеціальних виборчих дільниць із зазначенням номерів виборчих дільниць, їх меж чи установ (закладів), у яких вони утворені, адрес відповідних дільничних виборчих комісій та приміщень для голосування. Таке рішення публікується у регіональних чи місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніш як на п'ятий день після дня прийняття цього рішення або, у разі неможливості, оприлюднюється в інший спосіб у цей же строк.

3. Центральна виборча комісія забезпечує оприлюднення свого рішення про утворення відповідно до частини восьмої статті 21 цього Закону спеціальної виборчої дільниці у відповідних регіональних чи місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніш як на п'ятий день після дня прийняття цього рішення або, у разі неможливості, в інший спосіб у цей же строк.

4. Центральна виборча комісія оприлюднює своє рішення про утворення закордонних виборчих дільниць у загальнодержавних друкованих засобах масової інформації не пізніш як на п'ятий день після дня прийняття цього рішення або, у разі неможливості, оприлюднює в інший спосіб у цей же строк. Відповідна закордонна дипломатична установа України у державі, де утворена закордонна виборча дільниця, публікує повідомлення про утворення закордонної виборчої дільниці у друкованих засобах масової інформації, доступних громадянам України, що проживають чи перебувають на відповідній території, або, у разі неможливості, оприлюднює таке повідомлення в інший спосіб не пізніш як на п'ятий день після дня отримання цього рішення.

Розділ IV

ВИБОРЧІ КОМІСІЇ

Стаття 24. Система виборчих комісій

1. Систему виборчих комісій, що здійснюють підготовку та проведення виборів депутатів, становлять:

- 1) Центральна виборча комісія;
- 2) окружні виборчі комісії;
- 3) дільничні виборчі комісії.

2. Повноваження виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів депутатів здійснюються:

- 1) Центральної виборчої комісії - на всій території України та в закордонному окрузі;
- 2) окружної виборчої комісії - у межах одномандатного округу;
- 3) дільничної виборчої комісії - у межах виборчої дільниці.

3. Повноваження окружної виборчої комісії закордонного округу здійснює Центральна виборча комісія.

Стаття 25. Статус виборчих комісій

1. Виборчі комісії є спеціальними колегіальними органами, уповноваженими організовувати підготовку та проведення виборів депутатів і забезпечувати додержання та однакове застосування законодавства України про вибори депутатів.

2. Статус Центральної виборчої комісії визначається Конституцією України, Законом України "Про Центральну виборчу комісію", цим та іншими законами України. Центральна виборча комісія очолює систему виборчих комісій, які організовують підготовку і проведення виборів депутатів, і є комісією вищого рівня щодо всіх окружних та дільничних виборчих комісій, передбачених цим Законом.

3. Центральна виборча комісія не є правонаступником окружних виборчих комісій.

4. Статус окружних та дільничних виборчих комісій визначається цим Законом.

5. Окружна виборча комісія є юридичною особою, має печатку, зразок якої затверджується Центральною виборчою комісією. Окружна виборча комісія є комісією вищого рівня щодо всіх дільничних виборчих комісій в межах відповідного одномандатного округу.

6. Дільнична виборча комісія не є юридичною особою. Дільнична виборча комісія має власну печатку, зразок якої затверджується Центральною виборчою комісією.

Стаття 26. Вимоги до членів окружної чи дільничної виборчої комісії

1. До складу окружної виборчої комісії чи дільничної виборчої комісії звичайної або спеціальної виборчої дільниці можуть входити виборці, які проживають у межах території України.

2. Виборець може входити до складу лише однієї виборчої комісії, що здійснює підготовку та проведення виборів народних депутатів України, а також виборів Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної

Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, комісії всеукраїнського або місцевого референдуму, якщо виборчий процес зазначених виборів чи процес референдуму проводиться одночасно з виборами народних депутатів України.

3. До складу окружної чи дільничної виборчої комісії не можуть входити кандидати у депутати, представники партій у Центральній виборчій комісії, уповноважені особи партій, довірені особи кандидатів у депутати в одномандатному окрузі, офіційні спостерігачі, посадові та службові особи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування, працівники судів та правоохоронних органів, а також громадяни, які утримуються в установах виконання покарань чи слідчих ізоляторах або мають судимість за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину чи злочину проти виборчих прав громадян, якщо ця судимість не погашена або не знята у встановленому законом порядку.

4. До складу дільничної виборчої комісії спеціальної виборчої дільниці, утвореної в стаціонарному лікувальному закладі або в установі виконання покарань чи слідчому ізоляторі, не можуть входити працівники відповідного закладу або установи.

5. У разі якщо одночасно з виборами депутатів проводиться виборчий процес інших виборів чи процес референдуму, до складу окружної чи дільничної виборчої комісії не можуть входити кандидати, які балотуються на цих виборах, їх уповноважені чи довірені особи, уповноважені особи та представники інших суб'єктів відповідного виборчого процесу, офіційні спостерігачі.

6. Центральна виборча комісія одночасно з формуванням складу окружної виборчої комісії призначає голову, заступника голови, секретаря такої виборчої комісії.

7. Секретар окружної чи дільничної виборчої комісії повинен володіти державною мовою в обсязі, необхідному для ведення діловодства.

Стаття 27. Порядок утворення окружної виборчої комісії

1. Окружна виборча комісія утворюється Центральною виборчою комісією не пізніше як за шістьдесят два дні до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії у кількості не менше дванадцяти і не більше вісімнадцяти осіб.

2. Суб'єктами подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій (далі - суб'єкт подання) є:

1) політична партія, депутатська фракція якої зареєстрована в Апараті Верховної Ради України поточного скликання;

2) політичні партії - суб'єкти виборчого процесу, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному окрузі.

3. До складу окружної виборчої комісії обов'язково включаються (за наявності відповідного подання) по одному представнику від суб'єкта подання, зазначеного у пункті 1 частини другої цієї статті. Не більше ніж по

одному представнику від суб'єктів подання, зазначених у пункті 2 частини другої цієї статті, включаються до складу окружної виборчої комісії шляхом жеребкування, що проводиться Центральною виборчою комісією у встановленому нею порядку, не пізніш як на третій день після закінчення строку внесення подань, зазначених у частині четвертій цієї статті. Кандидатури, внесені до складу окружної виборчої комісії, можуть бути відхилені лише з підстав їх невідповідності вимогам, зазначеним у статті 26 цього Закону, порушення вимог частин четвертої - сьомої цієї статті або застосування механізму жеребкування, передбаченого цією частиною.

4. Центральний керівний орган суб'єкта подання не пізніш як за шістдесят сім днів до дня голосування подає на паперових носіях та в електронному вигляді до Центральної виборчої комісії за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта, не більше однієї кандидатури до однієї комісії, для включення їх до складу відповідних окружних виборчих комісій. Подання підписується керівником суб'єкта подання (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою відповідного суб'єкта подання.

5. У поданні кандидатур до складу окружних виборчих комісій зазначаються:

- 1) прізвище, ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) особи;
- 2) число, місяць, рік народження;
- 3) громадянство особи;
- 4) місце проживання та адреса житла особи, а також контактні телефони;
- 5) володіння державною мовою;
- 6) освіта;
- 7) місце роботи та займана посада особи;
- 8) наявність досвіду щодо участі в роботі виборчих комісій;
- 10) посада в комісії, на яку пропонується особа;
- 11) відомості про відсутність у особи судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину чи злочину проти виборчих прав громадян.

6. До подання додаються власноручно написані заяви осіб, запропонованих до складу окружної виборчої комісії, про згоду на участь у її роботі від відповідного суб'єкта подання, а у разі пропонування цієї кандидатури на посаду голови, заступника голови або секретаря комісії - про згоду виконувати відповідні посадові обов'язки.

7. Технічні описки та неточності, допущені у поданні, не є підставою для відхилення внесених кандидатур. Про виявлення таких описок і неточностей Центральна виборча комісія невідкладно повідомляє відповідного суб'єкта подання. Зазначені описки та неточності можуть бути виправлені шляхом внесення уточненого подання стосовно відповідних кандидатур не пізніше наступного дня після дня отримання вказаного повідомлення. Якщо уточнене подання не надійшло у цей строк, відповідні кандидатури відхиляються.

8. У разі якщо у встановлений частиною четвертою цієї статті строк не надійшли подання щодо складу окружної виборчої комісії або якщо кількість

запропонованих до складу окружної виборчої комісії осіб становить менше дванадцяти, окружна виборча комісія утворюється у строк, визначений частиною першою цієї статті, Центральною виборчою комісією за поданням Голови Центральної виборчої комісії, внесеним з дотриманням вимог, передбачених у статті 26 цього Закону, у кількості дванадцяти осіб з обов'язковим урахуванням поданих кандидатур від відповідних суб'єктів подання, передбачених частиною другою цієї статті.

9. Кожний суб'єкт подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад в окружних виборчих комісіях. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання кандидатур до складу окружних виборчих комісій в межах загальнодержавного округу визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта до складу окружних виборчих комісій, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу окружних виборчих комісій. Особа, включена до складу окружної виборчої комісії за поданням Голови Центральної виборчої комісії, не може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії, крім випадків, коли до складу відповідної виборчої комісії не надійшли або надійшли у недостатній кількості подання щодо призначення відповідних осіб на посаду голови, заступника голови та секретаря комісії. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання в межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається Центральною виборчою комісією. При цьому повинна бути дотримана приблизна рівномірність територіального розподілу посад, отриманих представниками кожного суб'єкта подання.

10. Голова, заступник голови та секретар окружної виборчої комісії повинні бути представниками різних партій - суб'єктів подання, передбачених частиною другою цієї статті.

11. Рішення про утворення окружних виборчих комісій та про їх склад, прийняте відповідно до вимог цього Закону, оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії не пізніше наступного дня від дня його прийняття. Витяг із цього рішення про утворення окружних виборчих комісій у відповідному регіоні та про їх склад публікується Центральною виборчою комісією у регіональному друкованому засобі масової інформації у семиденний строк від дня прийняття зазначеного рішення. Рішення про зміни у складі окружної виборчої комісії оприлюднюється у порядку та у строки, встановлені цією частиною, однак не пізніше останнього дня перед днем голосування.

Стаття 28. Порядок утворення дільничної виборчої комісії звичайної чи спеціальної виборчої дільниці

1. Дільнична виборча комісія утворюється відповідною окружною виборчою комісією не пізніш як за тридцять один день до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії.

2. Дільнична виборча комісія утворюється у складі:

1) для малих дільниць - 10-14 осіб;

2) для середніх діляниць - 12-16 осіб;

3) для великих діляниць - 14-18 осіб.

3. На виборчих діляницях, де кількість виборців не перевищує п'ятдесяти осіб, ділянична виборча комісія може утворюватися у складі голови, секретаря та двох - чотирьох членів комісії.

4. Право подання кандидатур до складу діляничних виборчих комісій мають суб'єкти подання, зазначені у частині другій статті 27 цього Закону, та кандидати у депутати у відповідному одномандатному окрузі.

Від імені партії подання вносить уповноважена на підставі довіреності особа від партії. Подання від кандидата у депутати вносить безпосередньо кандидат у депутати або його довірена особа.

5. До складу діляничної виборчої комісії звичайної чи спеціальної виборчої діляниці, за винятком випадків, передбачених частиною дванадцятою цієї статті, обов'язково включаються (за наявності відповідного подання) по одному представнику суб'єкта подання, зазначеного у пункті 1 частини другої статті 27 цього Закону. Не більше ніж по одному представнику від суб'єктів подання, зазначених у пункті 2 частини другої статті 27 цього Закону, та кандидатів у депутати у відповідному одномандатному окрузі включаються до складу діляничної виборчої комісії шляхом жеребкування, що проводиться окружною виборчою комісією не пізніше як на третій день після закінчення строку внесення подань, зазначених у частині шостій цієї статті, в порядку, визначеному Центральною виборчою комісією. Кандидатури, внесені до складу діляничної виборчої комісії, можуть бути відхилені лише з підстав їх невідповідності вимогам, встановленим статтею 26 цього Закону, або застосування механізму жеребкування, передбаченого цією частиною, а також внесення подання з порушенням вимог частин шостої, сьомої, дев'ятої цієї статті.

6. Суб'єкт подання кандидатур до складу діляничних виборчих комісій не пізніше як за тридцять дев'ять днів до дня голосування подає до відповідної окружної виборчої комісії на паперових носіях та в електронному вигляді за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта подання, не більше однієї кандидатури до однієї виборчої комісії, для включення їх до складу відповідних діляничних виборчих комісій. У поданні зазначаються особи, запропоновані відповідним суб'єктом подання на посаду голови, заступника голови та секретаря виборчої комісії. Подання від партії підписується керівником партії (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою цієї партії. Подання від кандидата у депутати вносяться за підписом відповідного кандидата у депутати.

7. У поданні кандидатур до складу діляничних виборчих комісій зазначаються відомості, передбачені частиною п'ятою статті 27 цього Закону. До подання додаються заяви осіб, запропонованих до складу діляничної виборчої комісії, про згоду на участь у роботі виборчої комісії від відповідного суб'єкта подання, а у разі пропонування цієї кандидатури на

посаду голови, заступника голови або секретаря виборчої комісії - про згоду виконувати відповідні посадові обов'язки.

8. У разі якщо у встановлений частиною шостою цієї статті строк не надійшли подання щодо складу дільничної виборчої комісії або якщо кількість запропонованих до складу дільничної виборчої комісії осіб становить менше ніж мінімальна кількість, встановлена частинами другою та третьою цієї статті, окружна виборча комісія зобов'язана у строк, визначений частиною першою цієї статті, утворити дільничну виборчу комісію за поданням голови окружної виборчої комісії у складі, не більшому ніж середня кількість осіб від кількостей, встановлених частинами другою або третьою цієї статті, з обов'язковим урахуванням поданих кандидатур від суб'єктів подання, передбачених частиною четвертою цієї статті. Пропозиції стосовно таких кандидатур голові окружної виборчої комісії можуть подавати члени окружної виборчої комісії.

9. Технічні описки та неточності, допущені у поданні, не є підставою для відхилення внесених кандидатур. Про виявлення таких описок і неточностей окружна виборча комісія невідкладно повідомляє відповідного суб'єкта подання. Зазначені описки та неточності можуть бути виправлені шляхом внесення уточненого подання стосовно відповідних кандидатур не пізніше наступного дня після отримання вказаного повідомлення. Якщо уточнене подання не надійшло у цей строк, відповідні кандидатури відхиляються.

10. Кожен суб'єкт подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад у дільничних виборчих комісіях окремо малих, середніх, великих виборчих дільниць у межах виборчого округу, яка залежить від кількості кандидатур від відповідних суб'єктів подання, включених до складу дільничних виборчих комісій. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання у кожній категорії виборчих дільниць у межах виборчого округу визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта подання до складу виборчих комісій кожної категорії виборчих дільниць, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу виборчих комісій відповідної категорії виборчих дільниць. Особа, включена до складу дільничної виборчої комісії за поданням голови окружної виборчої комісії, не може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії, крім випадків, коли до складу відповідної виборчої комісії не надійшли або надійшли у недостатній кількості подання щодо призначення відповідних осіб на посаду голови, заступника голови та секретаря комісії. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій у межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається окружною виборчою комісією у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

11. Голова, заступник голови та секретар дільничної виборчої комісії повинні бути представниками різних партій, кандидатів у депутати - суб'єктів подання, передбачених частиною четвертою цієї статті.

12. Дільнична виборча комісія спеціальної виборчої дільниці, утвореної на судні, яке в день голосування перебуває у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, утворюється окружною виборчою комісією за місцем приписки судна, полярної станції України за поданням відповідно капітана судна, керівника полярної станції України, яке може надсилатися технічними засобами зв'язку у строк, передбачений частиною шостою цієї статті.

13. У разі утворення спеціальної виборчої дільниці у винятковому випадку відповідно до частини восьмої статті 21 цього Закону дільнична виборча комісія утворюється Центральною виборчою комісією одночасно з утворенням виборчої дільниці за поданням окружної виборчої комісії.

14. Про підготовку подання до Центральної виборчої комісії щодо утворення спеціальної виборчої дільниці у винятковому випадку окружна виборча комісія повідомляє всіх суб'єктів подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій та пропонує у строки, визначені окружною виборчою комісією, однак не пізніш як протягом п'яти днів після звернення з повідомленням, внести подання стосовно кандидатур до складу дільничної виборчої комісії у порядку, визначеному цією статтею.

15. Рішення про утворення дільничної виборчої комісії публікується у регіональних чи місцевих друкованих засобах масової інформації не пізніш як на п'ятий день після дня його прийняття або, у разі неможливості, оприлюднюється в інший спосіб у цей же строк. Рішення про утворення дільничної виборчої комісії спеціальної виборчої дільниці, утвореної у винятковому випадку, а також рішення про зміни у складі дільничної виборчої комісії публікується чи оприлюднюється у порядку та у строки, встановлені цією частиною, однак не пізніше останнього дня перед днем голосування.

16. У разі проведення виборів народних депутатів України одночасно з виборами Президента України дільничні виборчі комісії звичайних і спеціальних виборчих дільниць не утворюються, їх повноваження виконують відповідні дільничні виборчі комісії з виборів Президента Україною.

Стаття 29. Порядок утворення дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці

1. Дільнична виборча комісія закордонної виборчої дільниці утворюється Центральною виборчою комісією не пізніш як за тридцять один день до дня голосування у складі голови, заступника голови, секретаря та інших членів комісії. Кількісний склад дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці визначається відповідно до частин другої та третьої статті 28 цього Закону.

2. До складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці можуть входити виборці, які проживають або перебувають у період підготовки та проведення виборів на території відповідної іноземної держави.

3. Право подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій

закордонних виборчих дільниць мають суб'єкти подання, зазначені у частині другій статті 27 цього Закону, а також Міністерство закордонних справ України.

4. Суб'єкт подання кандидатур до складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці не пізніше як за тридцять дев'ять днів до дня голосування подає на паперових носіях та в електронному вигляді до Центральної виборчої комісії за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, список осіб від цього суб'єкта, не більше однієї кандидатури до однієї комісії, для включення їх до складу відповідних дільничних виборчих комісій. У цьому поданні зазначаються запропоновані особи на посаду голови, заступника голови та секретаря комісії. Подання підписується керівником суб'єкта подання (або особою, яка виконує його повноваження) та скріплюється печаткою відповідного суб'єкта подання.

5. Міністерство закордонних справ України включає до подання, внесеного у строки, встановлені частиною четвертою цієї статті, працівників закордонних дипломатичних установ України (з дотриманням вимог частини третьої статті 26 цього Закону), військовослужбовців військових частин (формувань), дислокованих за межами України, або інших громадян України, які мають право голосу та проживають або перебувають у період підготовки та проведення виборів на території відповідної іноземної держави, у кількості, не меншій від мінімального і не більший від середнього кількісного складу дільничних виборчих комісій, встановленого частинами другою чи третьою статті 28 цього Закону.

6. У поданні кандидатур до складу дільничних виборчих комісій зазначаються відомості, передбачені частиною п'ятою статті 27 цього Закону. До подання додаються заяви осіб, запропонованих до складу дільничної виборчої комісії, про згоду на участь у її роботі від відповідного суб'єкта подання чи за поданням Міністерства закордонних справ України, а у разі пропонування цієї кандидатури на посаду голови, заступника голови або секретаря комісії - про згоду виконувати відповідні посадові обов'язки.

7. До складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці включаються (за наявності відповідного подання) з дотриманням вимог частини третьої статті 27 цього Закону не більше ніж по одному представнику від суб'єкта подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій.

8. До складу дільничної виборчої комісії закордонної виборчої дільниці включаються з дотриманням вимог частин другої та шостої цієї статті та статті 26 цього Закону кандидатури, внесені Міністерством закордонних справ України, у такій кількості, щоб склад утвореної виборчої комісії відповідав вимогам частин другої чи третьої статті 28 цього Закону.

9. Підставою відхилення внесених кандидатур можуть бути лише їх невідповідність вимогам, встановленим статтею 26 цього Закону, а також частинами другою, шостою та десятою цієї статті, або застосування механізму жеребкування, передбаченого частиною п'ятою статті 28 цього

Закону.

10. Технічні описки та неточності, допущені у поданні, не є підставою для відхилення внесених кандидатур. Про виявлення таких описок і неточностей Центральна виборча комісія невідкладно повідомляє суб'єкта подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій. Зазначені описки та неточності можуть бути виправлені шляхом внесення уточненого подання стосовно відповідних кандидатур не пізніше наступного дня після отримання вказаного повідомлення. Якщо уточнене подання не надійшло у цей строк, відповідні кандидатури відхиляються.

11. Кожний суб'єкт подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій, від якого включені кандидатури до складу дільничних виборчих комісій, має право на пропорційну частку кожної категорії керівних посад у дільничних виборчих комісіях окремо малих, середніх, великих закордонних виборчих дільниць, яка залежить від кількості кандидатур від відповідного суб'єкта, що ввійшли до складу виборчих комісій. Частка керівних посад для кожного суб'єкта подання для кожної категорії закордонних виборчих дільниць визначається відповідно до кількості кандидатур, включених від цього суб'єкта подання до складу виборчих комісій кожної категорії виборчих дільниць, у відношенні до загальної кількості осіб, включених до складу виборчих комісій відповідної категорії виборчих дільниць. Розподіл керівних посад між суб'єктами подання кандидатур до складу дільничних виборчих комісій у межах часток, визначених відповідно до цієї частини, визначається Центральною виборчою комісією.

12. Особа, включена до складу дільничної виборчої комісії за поданням Міністерства закордонних справ України, може бути призначена на керівну посаду у виборчій комісії тільки у випадку відсутності кандидатур на таку посаду від інших суб'єктів подання.

13. Рішення про утворення дільничних виборчих комісій закордонних виборчих дільниць, їх склад, прийняті відповідно до вимог цього Закону, оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії на наступний день з дня прийняття нею відповідного рішення та публікуються Центральною виборчою комісією в загальнодержавних друкованих засобах масової інформації. Оприлюднення відомостей про місцезнаходження (адресу приміщення) та режим роботи дільничних виборчих комісій, утворених при закордонних дипломатичних установах України, у військових частинах (формуваннях), дислокованих за межами України, здійснюється відповідними закордонними дипломатичними установами України з урахуванням місцевих умов країн перебування.

14. У разі проведення виборів народних депутатів України одночасно з виборами Президента України дільничні виборчі комісії закордонних виборчих дільниць не утворюються, їх повноваження виконують відповідні дільничні виборчі комісії закордонних виборчих дільниць з виборів Президента України.

Стаття 30. Повноваження Центральної виборчої комісії

1. Повноваження Центральної виборчої комісії щодо підготовки та проведення виборів депутатів визначаються цим Законом, Законом України "Про Центральну виборчу комісію" та іншими законами України.

2. Крім повноважень, визначених Законом України "Про Центральну виборчу комісію", Центральна виборча комісія:

1) здійснює контроль за додержанням і однаковим застосуванням законодавства про вибори депутатів виборцями, окружними і дільничними виборчими комісіями та їх членами, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, посадовими і службовими особами цих органів, підприємствами, закладами, установами, організаціями та їх посадовими особами, засобами масової інформації, їх власниками, посадовими особами та творчими працівниками, кандидатами у депутати, партіями, їх представниками у Центральній виборчій комісії та уповноваженими особами, довіреними особами кандидатів у депутати в одномандатних округах, офіційними спостерігачами, громадськими організаціями;

2) здійснює організаційно-методичне забезпечення діяльності виборчих комісій;

3) організовує у визначеному нею порядку навчання членів окружних виборчих комісій;

4) визначає порядок навчання окружними виборчими комісіями членів дільничних виборчих комісій; забезпечує виготовлення методичних рекомендацій з навчання окружними виборчими комісіями членів дільничних виборчих комісій;

5) скликає у разі необхідності за власною ініціативою засідання виборчої комісії нижчого рівня;

6) встановлює норми і перелік обладнання, інвентарю для приміщень виборчої комісії та приміщень для голосування, а також види послуг, робіт, що можуть надаватися виборчим комісіям;

7) встановлює форми виборчих документів, затверджує зразки печаток та вивісок виборчих комісій, визначає порядок зберігання та передачі виборчих документів до відповідних державних архівних установ;

8) припиняє рух коштів на рахунках окружних виборчих комісій в установах банків після закінчення строку повноважень цих комісій або в разі порушення ними кошторисно-фінансової дисципліни; приймає рішення про перерахування залишків коштів на рахунок Центральної виборчої комісії;

9) реєструє кандидатів у депутати;

10) реєструє представника партії у Центральній виборчій комісії, уповноважених осіб партії;

11) реєструє довірених осіб кандидата у депутати, зареєстрованого в одномандатному окрузі;

12) надає дозвіл громадським організаціям мати офіційних спостерігачів під час виборів депутатів;

13) реєструє офіційних спостерігачів від іноземних держав, міжнародних

організації;

14) затверджує форму, колір і текст виборчого бюлетеня для голосування в загальнодержавному окрузі та в одномандатних виборчих округах; забезпечує централізоване виготовлення у необхідній кількості та облік виборчих бюлетенів і передає їх окружним виборчим комісіям;

15) призначає повторні та проміжні вибори у випадках, передбачених цим Законом;

16) передає представнику Міністерства закордонних справ України виборчі бюлетені, бланки іншої документації, печатки, штампи для передачі їх дільничним виборчим комісіям закордонних виборчих дільниць;

17) розглядає заяви і скарги на рішення, дії або бездіяльність окружних виборчих комісій і приймає рішення з цих питань;

18) затверджує текст та форму інформаційних плакатів, а також плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів;

19) надає роз'яснення окружним та дільничним виборчим комісіям по заповненню відповідних протоколів про підрахунок голосів та встановленню підсумків голосування;

20) встановлює підсумки голосування та складає протокол про підсумки голосування в межах закордонного округу;

21) здійснює повноваження відповідної окружної виборчої комісії у разі ненадходження протоколу від окружної виборчої комісії про підсумки голосування у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу або протоколу окружної виборчої комісії про підсумки голосування в одномандатному окрузі у строки, визначені цим Законом, а також у разі бездіяльності окружної виборчої комісії;

22) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

3. Акти Центральної виборчої комісії нормативно-правового характеру, передбачені цим Законом, приймаються та оприлюднюються у встановленому порядку, як правило, до початку виборчого процесу, якщо інше не встановлено цим Законом.

4. Для організаційного, правового, інформаційного, технічного забезпечення здійснення повноважень, передбачених цим Законом та Законом України "Про Центральну виборчу комісію", Центральна виборча комісія на час виборчого процесу виборів депутатів може залучати відповідних спеціалістів, експертів та технічних працівників.

Стаття 31. Повноваження окружної виборчої комісії

1. Повноваження окружної виборчої комісії починаються з моменту складення присяги не менш як двома третинами її мінімального складу, визначеного частиною першою статті 27 цього Закону, на її першому засіданні, яке проводиться не пізніш як на третій день після дня прийняття рішення про її утворення.

2. Окружна виборча комісія:

1) забезпечує підготовку та проведення виборів депутатів в одномандатному окрузі та в загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу;

2) здійснює в межах відповідного одномандатного округу контроль за додержанням і однаковим застосуванням законодавства про вибори депутатів виборцями, дільничними виборчими комісіями та їх членами, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, посадовими і службовими особами цих органів, підприємствами, закладами, установами, організаціями та їх посадовими особами, засобами масової інформації, їх власниками, посадовими особами та творчими працівниками, кандидатами у депутати, партіями, їх представниками та уповноваженими особами, довіреними особами кандидатів у депутати в одномандатних округах, офіційними спостерігачами, громадськими організаціями;

3) надає правову, організаційно-методичну, технічну допомогу дільничним виборчим комісіям, організовує навчання членів цих комісій з питань організації виборчого процесу;

5) утворює дільничні виборчі комісії відповідно до цього Закону, крім випадку, передбаченого у частині тринадцятій статті 28 цього Закону;

6) скликає у разі необхідності за власною ініціативою засідання дільничної виборчої комісії;

7) вирішує питання використання коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення виборів депутатів, у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією;

8) контролює дотримання органами, уповноваженими на це законом, законодавства щодо складання списків виборців по виборчих дільницях на території одномандатного округу, контролює надання їх для загального ознайомлення;

9) контролює діяльність місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань забезпечення приміщеннями для голосування, транспортом, засобами зв'язку, обладнанням, у межах своєї компетенції розглядає і вирішує інші питання матеріально-технічного забезпечення виборів депутатів на території одномандатного округу;

10) передає дільничним виборчим комісіям виборчі бюлетені, бланки іншої документації відповідно до цього Закону, забезпечує контроль за обліком виборчих бюлетенів у межах одномандатного округу;

11) забезпечує виготовлення інформаційних плакатів, плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів, печаток дільничних виборчих комісій та передає їх дільничним виборчим комісіям, а також забезпечує виготовлення іншої виборчої документації;

12) надає правову, організаційно-методичну, технічну допомогу дільничним виборчим комісіям, організовує навчання голів, заступників голів, секретарів дільничних виборчих комісій;

13) заслушує інформацію дільничних виборчих комісій, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з питань підготовки і проведення виборів;

14) реєструє офіційних спостерігачів від партії, кандидата у депутати, громадської організації;

15) розглядає заяви і скарги на рішення, дії або бездіяльність дільничних виборчих комісій і приймає рішення з цих питань;

16) встановлює підсумки голосування в загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та одномандатному окрузі, складає протоколи про підсумки голосування, передає протоколи та іншу виборчу документацію, передбачену цим Законом, Центральній виборчій комісії;

17) визнає голосування на виборчій дільниці недійсним у випадках, передбачених цим Законом;

18) забезпечує передачу на зберігання до відповідної архівної установи виборчої та іншої документації в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією;

19) узагальнює інформацію щодо поданих до окружної виборчої комісії заяв та скарг, що стосуються процесу виборів депутатів, а також результатів їх розгляду, вивіщує цю інформацію на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення та подає її до Центральної виборчої комісії у встановленому нею порядку для розміщення на її офіційному веб-сайті;

20) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

3. Повноваження окружної виборчої комісії припиняються через п'ятнадцять днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів у порядку, встановленому цим Законом.

4. Статус окружної виборчої комісії як юридичної особи припиняється в порядку та у строки, визначені статтею 38 цього Закону.

Стаття 32. Повноваження дільничної виборчої комісії

1. Повноваження дільничної виборчої комісії починаються з моменту складення присяги не менш як двома третинами її мінімального складу, визначеного частинами другою та третьою статті 28 цього Закону, на засіданні комісії, що проводиться не пізніш як на третій день після дня прийняття рішення про її утворення.

2. Дільнична виборча комісія:

1) здійснює контроль за неухильним додержанням та однаковим застосуванням законодавства про вибори депутатів під час голосування та підрахунку голосів на виборчій дільниці;

2) отримує список виборців від органу ведення Державного реєстру виборців або Міністерства закордонних справ України, складає список виборців у випадках, передбачених цим Законом, надає його для загального ознайомлення, а також вносить до нього зміни у випадках, передбачених цим Законом;

3) забезпечує можливість ознайомлення виборців з виборчими списками кандидатів у депутати від партій, відомостями про кандидатів у депутати в одномандатних округах, а також з рішеннями, прийнятими Центральною виборчою комісією, відповідною окружною виборчою комісією, власними рішеннями та повідомленнями;

4) в порядку та в строки, встановлені частиною другою статті 40 цього Закону, вручає або надсилає кожному виборцю іменне запрошення із зазначенням дати проведення голосування, адреси приміщення для голосування, часу початку і закінчення голосування;

5) забезпечує облік отриманих комісією виборчих бюлетенів;

6) забезпечує підготовку приміщення для голосування та виборчих скриньок;

7) за рішенням Центральної виборчої комісії вносить зміни до виборчих бюлетенів у порядку та у строки, передбачені цим Законом;

8) організовує на виборчій дільниці голосування;

9) проводить підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці, складає протоколи про підрахунок голосів на виборчій дільниці та передає їх та іншу виборчу документацію відповідній окружній виборчій комісії у порядку, встановленому цим Законом;

10) визнає недійсним голосування на виборчій дільниці за наявності обставин, передбачених статтею 92 цього Закону;

11) розглядає заяви і скарги з питань підготовки та організації голосування на виборчій дільниці та в межах своїх повноважень приймає щодо них рішення;

12) узагальнює інформацію щодо поданих до дільничної виборчої комісії заяв та скарг, що стосуються процесу виборів депутатів, а також результатів їх розгляду, вивіщує цю інформацію на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення та подає її до Центральної виборчої комісії для розміщення на її офіційному веб-сайті;

13) здійснює інші повноваження, передбачені цим та іншими законами України.

3. Повноваження дільничної виборчої комісії припиняються через п'ять днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів.

4. Дільнична виборча комісія припиняє свою діяльність одночасно з припиненням її повноважень.

Стаття 33. Організація роботи окружних та дільничних виборчих комісій

1. Виборча комісія є колегіальним органом. Основною формою роботи виборчої комісії є засідання, яке скликається головою комісії, в разі його відсутності - заступником голови, а в разі відсутності голови та його заступника - секретарем комісії.

2. У разі необхідності засідання виборчої комісії може бути скликане рішенням виборчої комісії вищого рівня.

3. На письмову вимогу третини складу виборчої комісії голова виборчої

комісії або його заступник зобов'язаний скликати засідання комісії не пізніше наступного дня після отримання такої вимоги.

4. Перше засідання виборчої комісії скликається її головою не пізніш як на третій день після дня її утворення, а наступні - за необхідністю. У разі утворення виборчої комісії одночасно з утворенням виборчої дільниці відповідно до частини тринадцятої статті 28 цього Закону перше засідання комісії скликається не пізніше наступного дня після дня її утворення.

5. Засідання виборчої комісії є повноважним за умови присутності більше половини членів комісії від складу цієї комісії.

6. Засідання виборчої комісії скликається з обов'язковим повідомленням усіх членів комісії про час, місце проведення засідання та його порядок денний.

7. Членам виборчої комісії надаються проекти рішень комісії та необхідні документи, як правило, не пізніше останнього дня перед днем проведення засідання комісії, однак не пізніш як до початку засідання.

8. Засідання виборчої комісії веде голова комісії або його заступник; у разі невиконання ними цієї функції або у разі їх відсутності, у тому числі у день голосування, зокрема, при підрахунку голосів на виборчій дільниці, встановленні підсумків голосування в межах території одномандатного округу комісія на кожному такому засіданні визначає із свого складу головуючого на засіданні з числа членів комісії.

9. Виборча комісія на вимогу трьох членів комісії, а також за рішенням виборчої комісії вищого рівня або суду зобов'язана розглянути на своєму засіданні питання, що належать до її повноважень, не пізніш як у триденний строк від дня заявлення вимоги або прийняття зазначеного рішення, але не пізніше дня голосування, а у день голосування, крім дільничної виборчої комісії, - невідкладно. Дільнична виборча комісія зобов'язана розглянути на своєму засіданні питання, що належать до її повноважень, на вимогу зазначених членів комісії у день голосування або за рішенням виборчої комісії вищого рівня чи суду, прийнятого в день голосування, невідкладно після закінчення голосування.

10. Рішення виборчої комісії приймається відкритим голосуванням більшістю голосів від складу комісії, крім випадків, передбачених цим Законом, після його розгляду та обговорення на засіданні виборчої комісії.

11. Рішення комісії набирає чинності з моменту його прийняття, за винятком випадків, передбачених цим Законом.

12. На засіданні окружної або дільничної виборчої комісії у день голосування, зокрема, при підрахунку голосів, встановленні підсумків голосування в межах виборчого округу, у разі присутності менше ніж двох третин членів комісії від складу комісії рішення комісії приймається не менше ніж двома третинами голосів від числа членів комісії, присутніх на засіданні комісії.

13. Член виборчої комісії, який бере участь у її засіданні і не згоден з рішенням, прийнятим комісією, має право протягом двох днів після

засідання, на якому було прийнято рішення, у письмовій формі висловити окрему думку, яка додається до протоколу відповідного засідання виборчої комісії і є його невід'ємною частиною.

14. Рішення виборчої комісії, прийняте в межах її повноважень, є обов'язковим для виконання усіма суб'єктами виборчого процесу, органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування, посадовими і службовими особами цих органів, підприємствами, закладами, установами, організаціями та їх посадовими особами, засобами масової інформації, їх власниками, посадовими особами та творчими працівниками, об'єднаннями громадян.

15. Рішення виборчої комісії, що суперечить законодавству України або прийняте з перевищенням її повноважень, може бути скасоване виборчою комісією вищого рівня або визнане протиправним та скасоване судом. У такому випадку виборча комісія вищого рівня має право прийняти рішення по суті питання.

16. Заяви, скарги та інші документи, що надійшли до виборчої комісії, приймаються та реєструються в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

17. Для організаційного, правового, технічного забезпечення здійснення повноважень, передбачених цим Законом, виборча комісія може залучати, на підставі цивільно-правових угод, відповідних спеціалістів, експертів та технічних працівників.

18. Ніхто не має права втручатися у діяльність виборчих комісій, крім як у випадках, передбачених законом.

Стаття 34. Право присутності на засіданні виборчої комісії

1. Зареєстровані відповідно до вимог цього Закону представники партій у Центральній виборчій комісії беруть участь у засіданні Центральної виборчої комісії з правом дорадчого голосу.

2. На засіданні Центральної виборчої комісії мають також право бути присутніми без дозволу чи запрошення:

1) кандидати у депутати, їх довірені особи та уповноважені особи партій (разом не більше двох осіб від однієї партії, не більше однієї особи від одного кандидата);

2) офіційні спостерігачі від громадських організацій, які отримали дозвіл мати офіційних спостерігачів під час виборів депутатів (разом не більше двох осіб від однієї громадської організації);

3) офіційні спостерігачі від іноземних держав та міжнародних організацій;

4) представники засобів масової інформації (не більше двох осіб від одного засобу масової інформації).

3. На засіданнях окружної чи дільничної виборчої комісії, у тому числі при підрахунку голосів та встановленні підсумків голосування, на виборчій дільниці в день голосування у приміщенні, де проводиться голосування, мають право бути присутніми без дозволу чи запрошення відповідної комісії лише такі особи:

- 1) члени виборчих комісій вищого рівня;
- 2) кандидати у депутати, їх довірені особи, уповноважені особи партій (не більше однієї особи від однієї партії, одного кандидата);
- 3) офіційні спостерігачі від партій, кандидатів у депутати, громадських організацій (не більше однієї особи від однієї партії, одного кандидата, однієї громадської організації);
- 4) офіційні спостерігачі від іноземних держав і міжнародних організацій;
- 5) представники засобів масової інформації (не більше двох осіб від одного засобу масової інформації).

4. Інші особи, крім зазначених у частині третій цієї статті та частині першій статті 82 цього Закону, можуть бути присутніми на засіданні виборчої комісії тільки з дозволу або на запрошення цієї комісії, про що приймається рішення на засіданні виборчої комісії. Перебування осіб, не передбачених частиною третьою цієї статті, на виборчій дільниці під час проведення голосування, а також на засіданні виборчої комісії при підрахунку голосів та встановленні підсумків голосування забороняється.

5. Виборча комісія може прийняти мотивоване рішення про позбавлення права бути присутніми на засіданні осіб, зазначених у частині другій, пунктах 2-5 частини третьої та частині четвертій цієї статті, якщо вони протиправно перешкоджають його проведенню. Таке рішення приймається не менше ніж двома третинами голосів від складу комісії присутніх на засіданні комісії.

6. Працівники правоохоронних органів можуть здійснювати охорону правопорядку в день голосування та при підрахунку голосів лише поза межами приміщення для голосування. У випадку виникнення фактів порушень правопорядку голова, заступник голови чи секретар комісії може їх викликати виключно для вчинення дій з відновлення правопорядку і на час, необхідний для таких дій.

Стаття 35. Документування діяльності окружних та дільничних виборчих комісій

1. Документування діяльності окружних та дільничних виборчих комісій здійснюється у порядку, встановленому цією статтею та порядком ведення діловодства виборчих комісій, який затверджується Центральною виборчою комісією.

2. На засіданні виборчої комісії ведеться протокол засідання, який веде секретар комісії. За відсутності секретаря комісії чи у разі невиконання ним своїх повноважень на засіданні комісія обирає зі свого складу секретаря засідання, який виконує обов'язки секретаря комісії на відповідному засіданні та при оформленні документів засідання. Протокол засідання комісії підписується головуючим на засіданні та секретарем комісії (чи секретарем засідання). Протокол засідання комісії надається для ознайомлення членам комісії на їх вимогу не пізніше наступного засідання комісії, при цьому член комісії має право його підписати. Протокол засідання комісії може бути наданий для ознайомлення суб'єкту виборчого процесу на

його вимогу не пізніше наступного засідання комісії. У цей же строк протокол засідання виборчої комісії вивіщується на стенді офіційних матеріалів комісії для загального ознайомлення та надсилається до Центральної виборчої комісії. Центральна виборча комісія оприлюднює протокол засідання виборчої комісії на своєму офіційному веб-сайті невідкладно після його надходження.

3. Рішення виборчої комісії з розглянутого питання оформляється у формі постанови, яка повинна містити:

- 1) найменування комісії;
- 2) найменування постанови;
- 3) час, дату та місце прийняття і порядковий номер постанови;
- 4) мотивувальну частину з посиланням на обставини, що зумовили розгляд питання на засіданні комісії, посиланнями на відповідні положення нормативно-правових актів або постанову виборчої комісії вищого рівня чи рішення суду, якими керувалася комісія при прийнятті постанови;
- 5) резолютивну частину.

4. Постанова підписується головою виборчої комісії (головуючим на засіданні) і секретарем виборчої комісії (секретарем засідання). Зміст та наскрізний номер постанови повинні бути відображені у протоколі відповідного засідання виборчої комісії.

5. Постанова, прийнята окружною чи дільничною виборчою комісією, не пізніше ранку наступного дня після дня її прийняття, а прийнята напередодні дня голосування, у день голосування та під час підрахунку голосів, встановлення підсумків голосування, - не пізніш як через чотири години після завершення засідання виборчої комісії, вивіщується для загального ознайомлення на стенді офіційних матеріалів комісії, який обладнується в приміщенні комісії у місці, вільно доступному для відвідувачів. У ці ж строки постанова, прийнята окружною чи дільничною виборчою комісією, надсилається до Центральної виборчої комісії, яка оприлюднює її на своєму офіційному веб-сайті невідкладно після надходження постанови.

Копія постанови, прийнятої окружною чи дільничною виборчою комісією, засвідчена головою виборчої комісії чи його заступником і секретарем виборчої комісії та скріплена печаткою виборчої комісії, видається суб'єкту виборчого процесу, якого вона стосується, на його вимогу не пізніше ніж через чотири години після її прийняття, а прийнятої напередодні дня голосування та в день голосування, – невідкладно. У ці ж строки постанова, прийнята окружною виборчою комісією, надсилається до Центральної виборчої комісії через автоматизовану інформаційно-аналітичну систему.

6. З питань поточної діяльності комісія може приймати протокольні рішення, зміст яких заноситься до протоколу виборчої комісії та не оформлюється окремим документом.

7. Виборча комісія складає акти та протоколи. Акт комісії засвідчує певний факт або певну подію, виявлені і визнані комісією. Протокол комісії встановлює підсумки певних дій, виконаних комісією.

8. Акти і протоколи виборчої комісії складаються у випадках, передбачених цим Законом, за формами, затвердженими Центральною виборчою комісією, та у кількості примірників, встановлених цим Законом. Акт або протокол комісії підписується всіма присутніми на засіданні членами виборчої комісії, підписи яких скріплюються печаткою виборчої комісії. Перший примірник акта чи протоколу мають право підписати присутні на засіданні кандидати у депутати, довірені особи кандидата у депутати, представники партій у Центральній виборчій комісії чи уповноважені особи партій, офіційні спостерігачі.

9. Документи виборчих комісій, що стосуються організації виборів, підлягають невідкладному оприлюдненню на стенді офіційних матеріалів відповідної комісії та на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії відразу після їх надходження до Центральної виборчої комісії.

Стаття 36. Статус члена виборчої комісії

1. Статус члена Центральної виборчої комісії визначається Законом України "Про Центральну виборчу комісію".

2. Статус члена окружної чи члена дільничної виборчої комісії, а також порядок набуття цього статусу визначається цим Законом.

3. Член окружної, дільничної виборчої комісії на першому засіданні виборчої комісії, в якому він бере участь, в обов'язковому порядку ознайомлюється зі змістом частин сьомої - дванадцятої цієї статті, після чого складає таку присягу члена комісії:

"Я, (прізвище, ім'я та по батькові), беручи на себе повноваження члена виборчої комісії та усвідомлюючи свою високу відповідальність перед Українським народом, присягаю додержуватися Конституції України та виборчих законів України, чесно і сумлінно виконувати свої обов'язки, виходячи з принципів верховенства права, законності, об'єктивності та неупередженості, забезпечувати реалізацію і захист виборчих прав громадян України".

4. Особа, яка склала присягу, ставить свій підпис під текстом присяги. Цей документ є невід'ємною частиною документації відповідної комісії. Члену комісії після складення ним присяги видається посвідчення за підписом голови комісії вищого рівня за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією.

5. Відмова скласти присягу означає відмову особи бути членом комісії.

6. За рішенням виборчої комісії, яке затверджується виборчою комісією вищого рівня, голова, заступник голови, секретар або інші члени окружної чи дільничної виборчої комісії (загальною кількістю не більше трьох осіб) протягом усього періоду повноважень виборчої комісії або частини цього періоду можуть виконувати свої повноваження у виборчій комісії відповідно до статті 47 цього Закону на платній основі на підставі цивільно-правового договору між ними і виборчою комісією. Зазначені особи на цей період звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи із збереженням загального та спеціального стажу.

7. Член виборчої комісії має право:

1) брати участь у підготовці питань, що вносяться на розгляд виборчої комісії;

2) виступати на засіданнях виборчої комісії, ставити іншим учасникам засідання запитання щодо порядку денного, вносити пропозиції з питань, віднесених до повноважень комісії;

3) за дорученням відповідної виборчої комісії перевіряти діяльність виборчих комісій нижчого рівня;

4) безперешкодно знайомитися з документами виборчої комісії, членом якої він є, та виборчих комісій нижчого рівня на відповідній території;

5) на відшкодування шкоди, заподіяної його життю, здоров'ю чи майну у зв'язку з виконанням обов'язків члена виборчої комісії, у тому числі витрат на відрядження, пов'язаних з виконанням обов'язків члена комісії, у порядку і розмірі, що встановлені Кабінетом Міністрів України.

8. Член комісії не може бути звільнений з роботи, переведений на нижчу посаду з підстав, пов'язаних із виконанням його обов'язків у виборчій комісії.

9. Член виборчої комісії зобов'язаний:

1) дотримуватися Конституції України, цього та інших законів України та актів законодавства з питань підготовки і проведення виборів;

2) брати участь у засіданнях виборчої комісії;

3) виконувати рішення виборчої комісії та обов'язки, покладені на нього згідно з їх розподілом у комісії.

10. Член виборчої комісії має також інші права та обов'язки відповідно до цього та інших законів України.

11. На час безпосереднього виконання обов'язків члена виборчої комісії (участь у засіданнях комісії, інших заходах на виконання цього Закону чи рішень комісії) на кожного члена виборчої комісії поширюються гарантії і компенсації, передбачені законодавством для працівників на час виконання ними державних або громадських обов'язків у робочий час. Члени виборчої комісії звільняються від виконання службових обов'язків за місцем постійної роботи на час, необхідний для здійснення обов'язків члена комісії, на підставі письмового повідомлення голови, заступника голови чи секретаря відповідної виборчої комісії про скликання засідання комісії або рішення виборчої комісії про залучення члена комісії до участі в інших заходах, передбачених цим Законом. Такі повідомлення або рішення повинні містити зазначення дати, часу та запланованої тривалості засідання виборчої комісії чи іншого заходу.

12. Члену виборчої комісії протягом часу своїх повноважень забороняється агітувати за чи проти партій, кандидатів у депутати та публічно оцінювати діяльність партій - суб'єктів виборчого процесу та кандидатів у депутати.

Стаття 37. Дострокове припинення повноважень складу виборчої комісії або члена виборчої комісії

1. Повноваження усього складу окружної, дільничної виборчої комісії

можуть бути достроково припинені виборчою комісією, яка її утворила, за власною ініціативою або на підставі рішення суду в разі систематичного порушення чи одноразового грубого порушення комісією Конституції України, цього та інших законів України.

2. Дострокове припинення повноважень усього складу виборчої комісії не є ліквідацією цієї комісії.

3. Повноваження члена окружної, дільничної виборчої комісії припиняються достроково виборчою комісією, яка її утворила, у зв'язку з:

- 1) особистою заявою про складення повноважень члена комісії;
- 2) внесенням подання про заміну члена виборчої комісії суб'єктом, за поданням якого кандидатуру такого члена було включено до складу виборчої комісії;
- 3) припиненням його громадянства України;
- 4) вибуттям на період включно до дня голосування за межі України або країни, на території якої утворена закордонна виборча дільниця, що тягне за собою неможливість виконувати обов'язки члена комісії;
- 5) реєстрацією його кандидатом у народні депутати України або кандидатом у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидатом у депутати місцевої ради або кандидатом на посаду сільського, селищного, міського голови, якщо виборчий процес вказаних виборів проводиться одночасно з виборчим процесом виборів народних депутатів України;
- 6) реєстрацією його представником партії у Центральній виборчій комісії, офіційним спостерігачем, уповноваженою особою партії, довіреною особою кандидата у народні депутати України або довіреною особою кандидата у депутати Верховної Ради Автономної Республіки Крим, кандидата у депутати місцевої ради чи кандидата на посаду сільського, селищного, міського голови, представником, уповноваженою особою місцевої організації партії, якщо виборчий процес вказаних виборів проводиться одночасно з виборчим процесом виборів народних депутатів України;
- 7) входженням його до складу іншої виборчої комісії, що здійснює підготовку та проведення виборів народних депутатів України або депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, якщо виборчий процес вказаних виборів проводиться одночасно з виборчим процесом виборів народних депутатів України;
- 8) відмовою скласти присягу члена комісії;
- 9) порушенням присяги члена комісії, що виявилось як систематичне невиконання покладених на нього обов'язків, засвідченим не менш як двома рішеннями з цього приводу виборчої комісії, до складу якої він входить;
- 10) одноразовим грубим порушенням законодавства України про вибори, встановленим рішенням суду або рішенням виборчої комісії вищого рівня;
- 11) набранням щодо нього законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину чи злочину проти виборчих

прав громадян;

12) виявленням обставин наявності судимості за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину чи злочину проти виборчих прав громадян, якщо така судимість не знята або не погашена;

13) визнанням його недієздатним;

14) його смертю.

4. При виникненні обставин, передбачених у пунктах 3, 5-8, 11-14 частини третьої цієї статті, повноваження члена виборчої комісії припиняються з моменту їх виникнення або виявлення, а обставин, передбачених у пунктах 1, 2, 4, 9, 10 частини третьої цієї статті, - з моменту прийняття рішення про дострокове припинення його повноважень виборчою комісією, яка її утворила.

Особа, яка подала заяву про складення повноважень, продовжує виконувати обов'язки голови, заступника голови, секретаря, члена виборчої комісії до моменту прийняття рішення про дострокове припинення її повноважень комісією, яка утворила відповідну комісію.

5. Виборча комісія, яка достроково припинила повноваження усього складу виборчої комісії, окремого члена виборчої комісії, не пізніше наступного дня повідомляє про це суб'єктів, за поданням яких до складу комісії було включено осіб, повноваження яких достроково припинено.

6. У разі дострокового припинення повноважень усього складу виборчої комісії відповідна виборча комісія вищого рівня не пізніш як на третій день з дня припинення повноважень комісії, але не пізніш останнього дня перед днем голосування, затверджує новий склад виборчої комісії у порядку, встановленому цим Законом.

7. У разі дострокового припинення повноважень члена виборчої комісії, що призвело до зменшення кількісного складу виборчої комісії нижче від мінімальних меж, встановлених відповідно частиною першою статті 27 або частинами другою, третьою статті 28 цього Закону, або у зв'язку із заміною члена виборчої комісії відповідна виборча комісія вищого рівня не пізніш як на третій день з дня припинення його повноважень, але не пізніш останнього дня перед днем голосування, включає із числа кандидатур, внесених суб'єктами подання, зазначеними у пункті 2 частини другої статті 27 або частиною четвертою статті 28 цього Закону, у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, до її складу іншу особу замість члена комісії, повноваження якого припинено, із тим, щоб кількісний склад такої виборчої комісії відповідав її мінімальній кількості, а у випадку внесення подання про заміну члена виборчої комісії одночасно з достроковим припиненням його повноважень включає до складу відповідної виборчої комісії кандидатуру, внесену на заміну тим самим суб'єктом подання.

8. У разі дострокового припинення повноважень члена виборчої комісії в останній день перед днем голосування таке рішення приймається одночасно з рішенням про включення до складу відповідної виборчої комісії іншої особи від того ж суб'єкта подання.

9. У разі якщо голова, заступник голови або секретар виборчої комісії систематично не виконує покладені на нього обов'язки, відповідна окружна або дільнична виборча комісія може звернутися до виборчої комісії, яка її утворила, з мотивованим поданням про його заміну, якщо за це проголосувало не менше двох третин членів складу комісії; у разі якщо голова, заступник голови або секретар виборчої комісії відмовляється від виконання своїх повноважень, така особа може особисто подати власноручно написану заяву про складання повноважень до виборчої комісії, що утворила відповідну виборчу комісію. Зазначене подання чи заява підлягає обов'язковому розгляду у строки, зазначені у частині сьомій цієї статті. Рішення про заміну голови, заступника голови, секретаря виборчої комісії не тягне за собою припинення повноважень цих осіб як членів відповідної виборчої комісії. Таке рішення приймається з урахуванням вимог частини десятої статті 27 та частини одинадцятої статті 28 цього Закону.

10. Призначення нового голови, заступника голови, секретаря виборчої комісії проводиться в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 38. Набуття та припинення окружною виборчою комісією статусу юридичної особи

1. Набуття та припинення окружною виборчою комісією статусу юридичної особи здійснюється в порядку, передбаченому законами України, з особливостями, встановленими цим Законом.

2. Окружна виборча комісія набуває статусу юридичної особи з моменту внесення запису про включення відомостей про комісію до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

3. Для внесення запису про включення відомостей про окружну виборчу комісію до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців голова комісії, в разі його відсутності - заступник голови, не пізніше як на четвертий день з дня утворення комісії повинен особисто подати державному реєстратору за місцем розташування окружної виборчої комісії копію відповідної постанови Центральної виборчої комісії про утворення комісії та заповнену реєстраційну картку встановленого зразка. Державна реєстрація окружної виборчої комісії як юридичної особи здійснюється у день надходження документів для проведення державної реєстрації юридичної особи.

4. Реєстраційний збір за проведення державної реєстрації окружної виборчої комісії як юридичної особи не сплачується.

5. Статус окружної виборчої комісії як юридичної особи припиняється шляхом внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців про проведення державної реєстрації припинення окружної виборчої комісії як юридичної особи.

6. Не пізніше як через п'ять днів з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів голова окружної виборчої комісії, в разі його відсутності - заступник голови, звертається особисто до органу реєстрації із письмовим повідомленням про дату припинення комісії.

7. На підставі повідомлення, зазначеного в частині шостій цієї статті, у Бюлетені державної реєстрації друкується інформація про дату припинення окружної виборчої комісії, що є підставою для пред'явлення комісії претензій за борговими зобов'язаннями.

8. Плата за публікацію повідомлення у Бюлетені державної реєстрації про припинення окружної виборчої комісії не сплачується.

9. Для проведення державної реєстрації припинення окружної виборчої комісії як юридичної особи шляхом ліквідації голова комісії, в разі його відсутності - заступник голови, після закінчення процедури припинення комісії, але не раніше тридцяти днів з дня офіційного оприлюднення результатів виборів, повинен особисто подати державному реєстратору за місцем розташування комісії заповнену реєстраційну картку встановленого зразка, довідку архівної установи про прийняття документів, які відповідно до закону підлягають довгостроковому зберіганню, а також акт спільної перевірки фінансово-контролюючими органами. Додаткові документи для проведення державної реєстрації припинення окружної виборчої комісії як юридичної особи в результаті її ліквідації не вимагаються. Фінансово-контролюючі органи проводять перевірки, складають відповідні акти не пізніше п'ятнадцяти днів з дня офіційного оприлюднення результатів виборів.

10. Голова окружної виборчої комісії, в разі його відсутності - заступник голови, передає до Центральної виборчої комісії виписку з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців з відомостями про проведення державної реєстрації припинення окружної виборчої комісії як юридичної особи.

Розділ V

СПИСКИ ВИБОРЦІВ

Стаття 39. Порядок складання попередніх списків виборців для звичайних виборчих дільниць

1. Органи ведення Державного реєстру виборців складають попередні списки виборців для звичайних виборчих дільниць відповідно до Закону України "Про Державний реєстр виборців". Складання попередніх списків виборців для звичайних виборчих дільниць здійснюється у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

2. До попереднього списку виборців для звичайної виборчої дільниці включаються громадяни України, яким виповнилося або на день голосування виповниться вісімнадцять років та які відносяться за виборчою адресою до цієї виборчої дільниці відповідно до відомостей Державного реєстру виборців. Виборець може бути включений до списку виборців тільки на одній виборчій дільниці.

3. У попередньому списку виборців зазначаються прізвище, власне ім'я (усі власні імена), по батькові (за наявності) виборця, дата народження, виборча адреса виборця відповідно до відомостей Державного реєстру виборців. Виборці включаються до попереднього списку так, щоб відомості

про виборців з однаковою адресою житла були розміщені поруч. Список має наскрізні нумерацію виборців та нумерацію аркушів.

Форму попереднього списку виборців встановлює Центральна виборча комісія з урахуванням вимог цього Закону.

4. При включенні виборця, якому тимчасово змінено місце голосування, до попереднього списку виборців у графі "Примітки" навпроти його прізвища зазначаються номер посвідчення, що підтверджує тимчасову зміну місця голосування, дату його видачі та найменування органу ведення Державного реєстру виборців, який його видав, а також, у разі якщо виборча адреса виборця знаходиться за межами відповідного одномандатного округу, робиться відмітка про отримання виборцем лише бюлетеня для голосування у загальнодержавному окрузі.

У попередньому списку виборців навпроти прізвищ виборців, постійно не здатних пересуватися самотійно, робиться відповідна відмітка у графі "Примітки".

5. Не пізніше як за двадцять днів до дня голосування орган ведення Державного реєстру виборців у приміщенні, в якому він розташований, передає один примірник попереднього списку виборців на паперовому носії відповідній дільничній виборчій комісії.

Від імені дільничної виборчої комісії попередній список виборців отримують не менше трьох членів цієї комісії, одним з яких повинен бути голова комісії, а у разі неможливості - заступник голови або секретар комісії.

Про передачу попереднього списку виборців складається акт за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, в двох примірниках. Один примірник акта зберігається в органі ведення Державного реєстру виборців, інший - в дільничній виборчій комісії.

6. Другий примірник попереднього списку виборців зберігається в органі ведення Державного реєстру виборців.

7. У разі одночасного проведення виборів народних депутатів України з виборами Президента України, місцевими виборами, референдумом порядок складання, уточнення, внесення змін до списків виборців встановлюється Центральною виборчою комісією.

Розділ VI

ФІНАНСОВЕ ТА МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ І ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ

Стаття 45. Фінансування виборів депутатів

1. Витрати на підготовку і проведення виборів депутатів здійснюються виключно за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення виборів депутатів, та коштів виборчих фондів партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані в загальнодержавному окрузі, кандидатів у депутати в одномандатних округах.

2. Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані в загальнодержавному окрузі, кандидат у депутати в одномандатному окрузі для фінансування своєї передвиборної агітації зобов'язані утворити власний

виборчий фонд, що формується в порядку, встановленому цим Законом.

3. Фінансування передвиборних агітаційних заходів чи матеріалів з джерел, не передбачених частиною другою цієї статті, незалежно від наявності погодження з партіями - суб'єктами виборчого процесу чи кандидатами у депутати, забороняється.

Розділ VII

ВИСУВАННЯ І РЕЄСТРАЦІЯ КАНДИДАТІВ У ДЕПУТАТИ

Стаття 52. Загальний порядок висування кандидатів у депутати

1. Висування кандидатів у депутати партіями розпочинається за дев'яносто і закінчується за сімдесят дев'ять днів до дня голосування.

2. Право висування кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі реалізується виборцями через партії у порядку, передбаченому цим Законом.

3. Право висування кандидатів у депутати у одномандатних округах реалізується виборцями через партії або шляхом самовисування у порядку, передбаченому цим Законом.

4. Одна і та ж особа може бути включена лише до одного виборчого списку кандидатів у депутати від партії або висунута лише в одному з одномандатних округів у порядку висування партією чи в порядку самовисування.

5. Одна і та ж особа може бути включена до виборчого списку кандидатів у депутати від партії та висунута лише в одному з одномандатних виборчих округів в порядку висування партією або в порядку самовисування.

Стаття 54. Умови реєстрації кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі

1. Центральна виборча комісія реєструє кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії, за умови отримання нею таких документів:

1) заяви про реєстрацію кандидатів у депутати, підписаної керівником партії та скріпленої печаткою партії;

2) копій свідоцтва про реєстрацію партії та її статуту, засвідчених безоплатно центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації (легалізації) об'єднань громадян, після оголошення про початок виборчого процесу;

3) рішення вищого керівного органу партії, прийнятого відповідно до її статуту, про висування кандидатів у депутати, яке повинно містити відомості про осіб, висунутих кандидатами у депутати із зазначенням їх прізвища, імені, по батькові, та бути засвідченим підписом керівника партії і скріпленим печаткою партії;

4) виборчого списку кандидатів у депутати від партії за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, на паперових носіях, який повинен містити відомості про осіб, висунутих кандидатами у депутати (прізвище, власне ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць і рік народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, посада (заняття), місце роботи, місце проживання, партійність, наявність чи відсутність судимості) та бути

засвідченим підписом керівника партії і скріпленим печаткою партії, та в електронному вигляді;

5) заяв осіб, включених до виборчого списку партії, про згоду балотуватися кандидатом у депутати від цієї партії із зобов'язанням у разі обрання депутатом припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції України та законів України несумісні з мандатом народного депутата України, та згоду на оприлюднення біографічних відомостей у зв'язку з участю у виборах, а також із зобов'язанням у разі обрання депутатом протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів передати в управління іншій особі належні їм підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом (або зазначенням, що таких немає);

6) автобіографій осіб, на паперових носіях та в електронному вигляді, включених до виборчого списку партії, що обов'язково повинні містити: прізвище, власне ім'я (усі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (в тому числі на виборних посадах), партійність, склад сім'ї, адресу місця проживання, контактний номер телефону, відомості про наявність чи відсутність судимості;

7) декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру кожного кандидата у депутати відповідно до статті 57 цього Закону;

8) документа про внесення грошової застави відповідно до статті 56 цього Закону;

9) по 4 фотографії кожного з кандидатів, включених до виборчого списку партії, розміром 4х6 сантиметрів на паперових носіях та в електронному вигляді;

10) ксерокопій першої та другої сторінок паспорта громадянина України кожного з кандидатів.

2. Разом з документами, передбаченими частиною першою цієї статті партія подає до Центральної виборчої комісії передвиборну програму партії на паперових носіях, засвідчену підписом керівника партії і скріплену печаткою партії, та в електронному вигляді, викладену державною мовою, яка оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

У разі виявлення Центральною виборчою комісією розбіжностей між виборчим списком кандидатів у депутати від партії, наданому на паперовому носії та в електронному вигляді, перевагу має паперовий носій.

3. Центральна виборча комісія видає особі, яка подала документи, зазначені у частині першій цієї статті, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

4. Центральна виборча комісія не приймає документи, зазначені у частині першій цієї статті, якщо вони подані з порушенням строків, передбачених

частиною другою статті 58 цього Закону.

Стаття 55. Умови реєстрації кандидатів у депутати в одномандатних округах

1. Центральна виборча комісія реєструє кандидата у депутати, висунутого партією, у відповідному одномандатному окрузі за умови отримання нею таких документів:

1) заяви про реєстрацію кандидата у депутати, підписаної керівником партії та скріпленої печаткою партії;

2) рішення вищого керівного органу партії, прийнятого відповідно до її статуту, про висунування кандидата у депутати від партії, яке повинно містити відомості про особу, висунуту кандидатом у депутати, із зазначенням його прізвища, імені, по батькові;

3) заяви особи про згоду балотуватися кандидатом у депутати від цієї партії (за підписом відповідного кандидата) із зобов'язанням у разі обрання депутатом припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції України та законів України несумісні з мандатом народного депутата України, та згоду на оприлюднення біографічних відомостей у зв'язку з участю у виборах, а також із зобов'язанням у разі обрання депутатом протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів передати в управління іншій особі належні їй підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом (або зазначенням, що таких немає);

4) автобіографії кандидата в депутати, на паперовому носії та в електронному вигляді, що обов'язково повинна містити: прізвище, власне ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (в тому числі на виборних посадах), партійність, склад сім'ї, адресу місця проживання, контактний номер телефону, відомості про наявність чи відсутність судимості;

5) декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру кандидата у депутати відповідно до статті 57 цього Закону;

6) документа про внесення грошової застави відповідно до статті 56 цього Закону;

7) 4 фотографії кандидата розміром 4х6 сантиметрів на паперових носіях та в електронному вигляді;

8) ксерокопії першої та другої сторінок паспорта громадянина України кандидата.

2. Центральна виборча комісія реєструє кандидата у депутати, який балотується в одномандатному окрузі в порядку самовисування, за умови пред'явлення ним особисто одного із документів, передбачених пунктами 1 або 2 частини третьої статті 2 цього Закону, та отримання нею таких документів:

1) заяви про самовисування, датованої днем подання документів для

реєстрації його кандидатом у депутати до Центральної виборчої комісії, із зобов'язанням у разі обрання депутатом припинити діяльність чи скласти представницький мандат, які відповідно до Конституції України та законів України несумісні з мандатом народного депутата України, та згоду на оприлюднення біографічних відомостей у зв'язку з участю у виборах, а також із зобов'язанням у разі обрання депутатом протягом місяця після офіційного оприлюднення результатів виборів передати в управління іншій особі належні йому підприємства та корпоративні права у порядку, встановленому законом (або зазначенням, що таких немає);

2) автобіографії кандидата в депутати, на паперовому носії та в електронному вигляді, що обов'язково повинна містити: прізвище, власне ім'я (всі власні імена) та по батькові (за наявності), число, місяць, рік і місце народження, громадянство із зазначенням часу проживання на території України, відомості про освіту, трудову діяльність, посаду (заняття), місце роботи, громадську роботу (у тому числі на виборних посадах), партійність, склад сім'ї, адресу місця проживання, контактний номер телефону, відомості про наявність чи відсутність судимості;

3) декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру кандидата у депутати відповідно до статті 57 цього Закону;

4) документа про внесення грошової застави відповідно до статті 56 цього Закону;

5) 4 фотографії кандидата розміром 4х6 сантиметрів на паперових носіях та в електронному вигляді;

6) ксерокопії першої та другої сторінок паспорта громадянина України кандидата.

3. Разом з документами, передбаченими частиною першою або частиною другою цієї статті до Центральної виборчої комісії подається в електронному вигляді передвиборна програма кандидата у депутати в одномандатному окрузі, викладена державною мовою, яка оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії.

4. Центральна виборча комісія видає особі, яка подала документи, зазначені у частині першій або частині другій цієї статті, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

5. Центральна виборча комісія не приймає документи, зазначені у частинах першій та другій цієї статті, якщо вони подані з порушенням строків, передбачених частиною другою статті 59 цього Закону.

Стаття 56. Грошова застава

1. Партія, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, після початку виборчого процесу та до подання документів Центральній виборчій комісії для реєстрації кандидатів у депутати вносить в безготівковому порядку на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії грошову заставу в розмірі однієї тисячі розмірів

мінімальної заробітної плати.

2. Партія, яка висунула кандидата в депутати в одномандатному окрузі, кандидат у депутати, який балотується в одномандатному окрузі в порядку самовисування, після початку виборчого процесу та до подання документів Центральній виборчій комісії для реєстрації вносить на спеціальний рахунок Центральної виборчої комісії грошову заставу в розмірі десяти розмірів мінімальної заробітної плати.

3. У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про відмову в реєстрації кандидатів у депутати, включених до виборчого списку партії, або про відмову в реєстрації кандидата у депутати в одномандатному окрузі внесена грошова застава у п'ятиденний строк після прийняття відповідного рішення перераховується на рахунок партії.

У разі прийняття Центральною виборчою комісією рішення про відмову в реєстрації кандидата у депутати, який балотується в одномандатному окрузі в порядку самовисування, внесена грошова застава повертається у п'ятиденний строк після прийняття відповідного рішення на визначений відповідним кандидатом у депутати рахунок.

4. Грошова застава, внесена партією, яка висунула виборчий список кандидатів у депутати у загальнодержавному окрузі, повертається у разі, якщо за підсумками виборів партія отримала право на участь у розподілі депутатських мандатів, у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів на рахунок партії.

5. Грошова застава, внесена партією, яка висунула кандидата в депутати в одномандатному окрузі, повертається у разі, якщо за підсумками виборів кандидат визнаний обраним в одномандатному окрузі, у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів на рахунок партії.

6. Грошова застава, внесена кандидатом у депутати, який балотувався в одномандатному окрузі в порядку самовисування, повертається у разі, якщо за підсумками виборів кандидат визнаний обраним в одномандатному окрузі, у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів на рахунок, вказаний у заяві, поданій до Центральної виборчої комісії обраним народним депутатом.

7. В інших випадках грошова застава у восьмиденний строк з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів перераховується до Державного бюджету України.

Стаття 57. Декларування майнового стану, доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру кандидатом у депутати

1. Декларація про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру за рік, що передує року початку виборчого процесу, подається кандидатом у депутати за формою, що визначена Законом України "Про засади запобігання і протидії корупції".

2. Після реєстрації кандидата у депутати інформація з поданої ним декларації оприлюднюється на офіційному веб-сайті Центральної виборчої

комісії за винятком інформації, що є конфіденційною.

3. Помилки і неточності, виявлені в поданій декларації, підлягають виправленню і не є підставою для відмови в реєстрації кандидата в депутати.

Стаття 60. Відмова в реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати

1. Центральна виборча комісія відмовляє в реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати в разі:

- 1) порушення вимог частин четвертої, п'ятої статті 52 цього Закону;
- 2) відсутності документів, зазначених у частині першій статті 54 чи частинах першій або другій статті 55 цього Закону;
- 3) припинення громадянства України кандидата у депутати;
- 4) вибуття особи, висунутої кандидатом у депутати, за межі України для проживання чи з метою отримання політичного притулку;
- 5) визнання особи, висунутої кандидатом у депутати, недієздатною;
- 6) набрання щодо особи, висунутої кандидатом у депутати, законної сили обвинувальним вироком суду за вчинення умисного злочину;
- 7) виявлення обставин, які позбавляють особу, висунуту кандидатом у депутати, права бути обраною депутатом відповідно до статті 9 цього Закону.

2. Рішення про відмову в реєстрації кандидата (кандидатів) у депутати повинно містити вичерпні підстави відмови. Копія цього рішення не пізніше наступного дня після його прийняття видається (направляється) представнику партії або кандидату у депутати, який балотується в одномандатному окрузі.

3. Помилки і неточності, виявлені в поданих кандидатами на реєстрацію документах, підлягають виправленню і не є підставою для відмови в реєстрації кандидата в депутати.

РОЗДІЛ VIII

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРІВ

Стаття 64. Загальне інформаційне забезпечення виборів

1. Загальне інформаційне забезпечення виборів включає інформування виборців про:

- 1) виборчі права громадян та способи їх здійснення і захисту;
- 2) можливість та процедури перевірки включення себе та інших виборців до Державного реєстру виборців та списків виборців на виборчих дільницях;
- 3) можливість та порядок зміни виборцю місця голосування (виборчої дільниці) без зміни виборчої адреси;
- 4) адресу місцезнаходження окружної та дільничної виборчих комісій виборчої дільниці, до яких належить виборча адреса виборця;
- 5) адресу приміщення для голосування, дату та час голосування;
- 6) підстави та процедури отримання можливості голосувати за місцем перебування;
- 7) процедуру голосування та спосіб заповнення виборчого бюлетеня;
- 8) право на оскарження порушень своїх виборчих прав та способи здійснення цього права;
- 9) відповідальність за порушення законодавства про вибори.

2. Центральна виборча комісія не пізніше як за сто двадцять днів до дня голосування оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті інформацію, що стосується загального інформаційного забезпечення відповідних виборів.

3. На розповсюдження інформаційних матеріалів, які належать до загального інформаційного забезпечення виборів, поширюється законодавство про соціальну рекламу.

Стаття 65. Спеціальне інформаційне забезпечення виборів

1. Спеціальне інформаційне забезпечення виборів передбачає інформування виборців про:

- 1) зареєстрованих кандидатів та суб'єктів їх висування;
- 2) передвиборні програми партій та кандидатів у депутати в одномандатних округах;
- 3) рахунки виборчих фондів партій та кандидатів у депутати в одномандатних округах, допустимий розмір добровільного внеску та спосіб, у який робиться внесок;
- 4) скасування реєстрації (вибуття) кандидата у депутати;
- 5) факти та події, пов'язані з виборчим процесом.

2. Засоби масової інформації, інформаційні агентства можуть брати участь у спеціальному інформаційному забезпеченні виборів на замовлення Центральної чи окружної виборчої комісії, а щодо відомостей, зазначених у пункті 5 частини першої цієї статті, - з власної ініціативи з дотриманням вимог цього Закону.

Розділ IX

ПЕРЕДВИБОРНА АГІТАЦІЯ

Стаття 68. Форми і засоби передвиборної агітації

1. Передвиборна агітація - це здійснення будь-якої діяльності з метою спонукання виборців голосувати за або не голосувати за певного кандидата у депутати або партію - суб'єкта виборчого процесу. Передвиборна агітація може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

2. Передвиборна агітація може проводитися у таких формах:

- 1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з виборцями;
- 2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;
- 3) проведення публічних дебатів, дискусій, "круглих столів", прес-конференцій стосовно положень передвиборних програм та політичної діяльності партій - суб'єктів виборчого процесу чи політичної діяльності кандидатів у депутати;
- 4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації політичної реклами, виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень;
- 5) розповсюдження виборчих листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали передвиборної агітації;
- 6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів чи політичної реклами

на носіях зовнішньої реклами;

7) проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів за підтримки партії - суб'єкта виборчого процесу чи кандидата у депутати, а також оприлюднення інформації про таку підтримку;

8) публічні заклики голосувати за або не голосувати за партію - суб'єкта виборчого процесу, кандидата у депутати або публічні оцінки діяльності цих партій чи кандидатів у депутати;

9) встановлення агітаційних наметів;

10) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

3. Політична реклама - це розміщення або поширення матеріалів передвиборної агітації за допомогою рекламних засобів. До політичної реклами належить також використання символіки або логотипів партій - суб'єктів виборчого процесу, а так само повідомлення про підтримку партією - суб'єктом виборчого процесу або кандидатом у депутати видовищних чи інших публічних заходів або привернення уваги до участі у таких заходах партії - суб'єкта виборчого процесу чи певного кандидата у депутати. Реклама друкованих видань (газет, журналів, книг), інших товарів та послуг з використанням прізвищ чи зображень (портретів) кандидатів, назв чи символіки партій - суб'єктів виборчого процесу також є політичною рекламою.

4. Офіційні повідомлення в період виборчого процесу про дії кандидатів у депутати, які є посадовими особами органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень, передбачених Конституцією України та законами України, і підготовлені у порядку, передбаченому Законом України "Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації", не належать до передвиборної агітації. Такі офіційні повідомлення не повинні містити коментарів агітаційного характеру, а також відео-, аудіозаписів, кінозйомок, фотоілюстрацій про дії зазначених осіб як кандидатів у депутати.

5. Не вважається передвиборною агітацією здійснення партією, яка не має статусу суб'єкта виборчого процесу, заходів, зазначених у пунктах 1-7, 9 частини другої цієї статті, з метою популяризації власної діяльності чи роз'яснення своєї позиції за умови, що під час таких заходів жодним чином не згадуються партії - суб'єкти виборчого процесу та кандидати у депутати, а також положення передвиборних програм.

6. Передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на забезпечення ведення передвиборної агітації відповідно до цього Закону, коштів виборчих фондів партій, кандидатів у депутати в одномандатних округах. Кандидати у депутати, зареєстровані у загальнодержавному окрузі, можуть здійснювати передвиборну агітацію за

кошти виборчого фонду партії. Використання власних коштів партій, кандидатів у депутати чи коштів з інших джерел для проведення передвиборної агітації, у тому числі з ініціативи виборців, забороняється.

7. Надання партіям, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному окрузі, друкованих площ у друкованих засобах масової інформації здійснюється з додержанням принципу рівних умов.

Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, фінансує із коштів свого виборчого фонду заходи і матеріали передвиборної агітації та розміщення політичної реклами на власну підтримку.

Підтримка партією, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, від свого імені проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрацій фільмів, телепередач чи інших публічних заходів, а також проведення зазначених публічних заходів на підтримку партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, може здійснюватися лише у разі фінансування таких заходів із коштів виборчого фонду відповідної партії.

8. Надання кандидатам у депутати в одномандатних округах друкованих площ у друкованих засобах масової інформації здійснюється з додержанням принципу рівних умов.

Кандидат у депутати в одномандатному окрузі фінансує із коштів свого виборчого фонду заходи і матеріали передвиборної агітації та розміщення політичної реклами на власну підтримку.

Підтримка кандидатом у депутати в одномандатному окрузі від свого імені проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрацій фільмів, телепередач чи інших публічних заходів, а також проведення зазначених публічних заходів на власну підтримку може здійснюватися лише у разі фінансування таких заходів із коштів виборчого фонду цього кандидата у депутати в одномандатному окрузі.

9. Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидат у депутати в одномандатному окрузі мають право на договірній основі за рахунок коштів відповідного виборчого фонду орендувати будинки і приміщення усіх форм власності для проведення зборів, мітингів, дебатів, дискусій та інших публічних заходів передвиборної агітації.

10. У разі якщо будинок (приміщення) незалежно від форми власності було на договірній основі за рахунок коштів відповідного виборчого фонду надано для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації одній партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, або кандидату у депутати в одномандатному окрузі, власник (володар, користувач) цього будинку (приміщення) не має права відмовити в його наданні на тих же умовах іншій партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, або кандидату у депутати в одномандатному окрузі. Зазначена вимога не стосується

приміщень, що перебувають у власності чи постійному користуванні партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, або кандидата у депутати в одномандатному окрузі.

Будинки (приміщення) державної або комунальної форми власності надаються для проведення передвиборного публічного заходу чи передвиборної агітації без проведення конкурсу.

11. Місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не пізніше як за вісімдесят днів до дня голосування обладнують стенди, дошки оголошень у відведених місцях для розміщення матеріалів передвиборної агітації партій, кандидати у депутати від яких зареєстровані у загальнодержавному окрузі, та кандидатів у депутати в одномандатному окрузі з дотриманням принципу рівних умов.

12. Юридичні та фізичні особи - розповсюджувачі зовнішньої реклами повинні забезпечити рівний доступ та рівні умови для партій - суб'єктів виборчого процесу, кандидатів у депутати до розміщення агітаційних матеріалів (політичної реклами) з використанням носіїв зовнішньої реклами.

Стаття 70. Строки проведення передвиборної агітації

1. Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидати у депутати мають право розпочати свою передвиборну агітацію з дня, наступного за днем прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати.

2. Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування.

3. Передвиборна агітація напередодні дня голосування та в день голосування забороняється. У цей же час забороняються проведення масових акцій (зборів, мітингів, походів, демонстрацій, пікетів) від імені партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидатів в депутати, розповсюдження агітаційних матеріалів, а також публічні оголошення про підтримку партією чи окремими кандидатами у депутати проведення концертів, вистав, спортивних змагань, демонстрації фільмів та телепередач чи інших публічних заходів.

Розділ XI

ГОЛОСУВАННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ

Стаття 80. Виборчий бюлетень

1. Голосування виборців на виборах депутатів здійснюється за допомогою виборчих бюлетенів з виборів народних депутатів України (далі - виборчий бюлетень).

2. Форма, колір і текст виборчих бюлетенів для голосування в загальнодержавному окрузі та в одномандатних виборчих округах затверджуються Центральною виборчою комісією не пізніше як за п'ятдесят три дні до дня голосування.

Виборчі бюлетені для голосування в загальнодержавному окрузі та в одномандатних виборчих округах мають бути різного кольору.

Ступені захисту виборчого бюлетеня встановлюються Центральною виборчою комісією.

Стаття 83. Приміщення для голосування

1. Голосування проводиться в спеціально відведених та облаштованих приміщеннях, в яких обладнуються кабінки для таємного голосування та визначаються місця видачі виборчих бюлетенів і встановлення виборчих скриньок. На одній виборчій дільниці облаштовується одне приміщення для голосування. Контроль за облаштуванням приміщення для голосування покладається на дільничну виборчу комісію.

2. Виконавчі органи сільських, селищних, міських (у містах, де немає районних у місті рад), районних у містах рад або органи (посадові особи), які відповідно до закону здійснюють їх повноваження, забезпечують звичайні виборчі дільниці необхідними приміщеннями для голосування, придатними для облаштування відповідно до вимог цього Закону та нормативів, встановлених Центральною виборчою комісією, надають технічну допомогу в облаштуванні.

Керівники закладів, установ, полярної станції України, капітани суден, де утворені спеціальні виборчі дільниці, забезпечують спеціальні виборчі дільниці необхідними приміщеннями для голосування, придатними для облаштування та з урахуванням нормативів, встановлених Центральною виборчою комісією.

Керівники закордонних дипломатичних установ України, військових частин (формувань), дислокованих за межами України, де утворені закордонні виборчі дільниці, забезпечують закордонні виборчі дільниці необхідними приміщеннями для голосування, придатними для облаштування та нормативів, встановлених Центральною виборчою комісією.

3. Приміщення для голосування для малої виборчої дільниці повинно мати площу, не меншу 50 кв. м, середньої - не меншу 75 кв. м, великої - не меншу 90 кв. м.

У разі відсутності в межах звичайної або спеціальної чи закордонної виборчої дільниці приміщення з відповідною площею приміщення для голосування на відповідній виборчій дільниці може мати меншу площу за нормативами, встановленими Центральною виборчою комісією.

4. Розміщення обладнання у приміщенні для голосування планується таким чином, щоб місця видачі виборчих бюлетенів, вхід і вихід з кабінки для таємного голосування, виборчі скриньки знаходилися у полі зору членів дільничної виборчої комісії та осіб, які відповідно до цього Закону мають право бути присутніми в приміщенні для голосування.

5. Приміщення для голосування на спеціальній виборчій дільниці повинно мати відкритий доступ для членів виборчої комісії, кандидатів у депутати, їх довірених осіб, уповноважених осіб партій, офіційних спостерігачів та представників засобів масової інформації. Керівники закладів, установ зобов'язані забезпечити безперешкодний доступ членів виборчих комісій, виборців, включених до списку виборців цієї виборчої дільниці, кандидатів у

депутати, їх довірених осіб, уповноважених осіб партій, офіційних спостерігачів та представників засобів масової інформації до приміщення для голосування.

6. Кожна виборча дільниця забезпечується необхідною кількістю виборчих скриньок - стаціонарних (великих) та переносних (малих). Для голосування використовуються виборчі скриньки, виготовлені з прозорого матеріалу за розмірами, встановленими Центральною виборчою комісією. Кожній виборчій скриньці присвоюється власний номер, який проставляється на цій скриньці. Мала виборча дільниця повинна мати не менше двох стаціонарних виборчих скриньок, середня - не менше чотирьох стаціонарних виборчих скриньок, велика - не менше шести стаціонарних виборчих скриньок. Кожна виборча дільниця повинна мати не менше двох переносних виборчих скриньок. Стаціонарні виборчі скриньки встановлюються у приміщенні для голосування так, щоб виборці при підході до них мали можливість проходити через кабінки (кімнати) для таємного голосування. Порядок виготовлення, обліку, використання та зберігання виборчих скриньок визначається Центральною виборчою комісією.

7. У приміщенні для голосування або безпосередньо перед ним дільнична виборча комісія в обов'язковому порядку розміщує виготовлені окружною виборчою комісією за рахунок коштів Державного бюджету України плакати, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів, за формою, затвердженою Центральною виборчою комісією, а також виборчі списки від кожної партії, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, списки кандидатів у депутати, зареєстрованих у відповідному одномандатному окрузі, та інформаційні плакати, передбачені частинами четвертою та п'ятою статті 63 цього Закону, які розміщуються в порядку розташування партій, кандидатів у депутати у виборчих бюлетенях для голосування відповідно у загальнодержавному та одномандатному округах.

Стаття 87. Підсумкове засідання дільничної виборчої комісії

1. Підсумкове засідання дільничної виборчої комісії розпочинається після закінчення голосування виборців на виборчій дільниці та передачі повідомлення, зазначеного у частині тринадцятій статті 85 цього Закону, і проводиться у тому ж приміщенні, де відбувалося голосування. Підсумкове засідання проводиться без перерви і закінчується після складення та підписання протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

2. У разі якщо одночасно з виборами народних депутатів України проводяться вибори Президента України, підрахунок голосів проводиться після закінчення складання протоколів про підрахунок голосів виборців з виборів Президента України та їх підписання у встановленому порядку на цьому ж засіданні дільничної виборчої комісії.

Якщо одночасно з виборами народних депутатів України проводяться місцеві вибори чи референдум, підрахунок голосів на місцевих виборах чи

референдумі проводиться після закінчення складання протоколів про підрахунок голосів виборців з виборів народних депутатів України у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та одномандатному окрузі на виборчій дільниці та їх підписання у встановленому порядку на цьому ж засіданні дільничної виборчої комісії.

Пакети з протоколами та з іншою виборчою документацією, що стосується виборів народних депутатів України, до закінчення засідання дільничної виборчої комісії зберігаються у приміщенні, де відбувається засідання, у полі зору членів дільничної виборчої комісії та осіб, які присутні на засіданні комісії. Пакети з виборчою документацією транспортуються в порядку, встановленому статтею 93 цього Закону, до окружної виборчої комісії відразу після підписання відповідних протоколів з усіх інших виборів чи референдуму.

3. На час проведення підсумкового засідання дільнична виборча комісія доручає ведення протоколу засідання виборчої комісії відповідно заступнику голови дільничної виборчої комісії або іншому члену дільничної виборчої комісії. Секретар дільничної виборчої комісії на цьому засіданні вносить відомості до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці.

4. У разі якщо під час проведення голосування до дільничної виборчої комісії надходили заяви, скарги стосовно порушень, що мали місце під час проведення голосування на виборчій дільниці, дільнична виборча комісія розглядає їх на початку засідання до початку підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці.

5. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці здійснюється відкрито і прозоро виключно членами дільничної виборчої комісії. Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці проводиться у послідовності викладених положень статей 88-90 цього Закону.

6. Дільнична виборча комісія запаковує опрацьовані виборчі документи у паперові пакети. Пакет з виборчими документами заклеюється, на пакеті зазначається напис, який вказує на вид запакованих документів, а також зазначаються позначення виборчого округу (загальнодержавний чи одномандатний) та номер одномандатного округу, номер виборчої дільниці, дата і час пакування, ставляться підписи усіх присутніх членів дільничної виборчої комісії та печатка дільничної виборчої комісії.

Стаття 88. Опрацювання списків виборців

1. Кожен член дільничної виборчої комісії, відповідальний за роботу із списком виборців, підраховує та вносить на кожен отриманий ним аркуш списку виборців такі відомості по кожному аркушу окремо:

1) кількість виборців, внесених у список виборців, на момент закінчення голосування;

2) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі у приміщенні для голосування (за підписами виборців у списку виборців);

3) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування в одномандатному окрузі у приміщенні для голосування (за підписами виборців у списку виборців);

4) кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені за місцем перебування (за відміткою "голосував за місцем перебування").

2. Після внесення відомостей, передбачених частиною першою цієї статті, член дільничної виборчої комісії підписує кожен аркуш списку виборців, підсумовує відповідні дані з усіх отриманих ним аркушів списку виборців і передає їх та сумарні відомості по цих аркушах голові виборчої комісії. Зазначені сумарні відомості фіксуються у відомості, зазначеній у частині сьомій статті 84 цього Закону. Голова та секретар дільничної виборчої комісії підсумовують зазначені відомості, оголошують їх та вносять на останню сторінку списку виборців.

3. Список виборців на виборчій дільниці після закінчення голосування закривається шляхом закреслення незаповнених граф списку виборців для внесення прізвищ виборців таким чином, щоб унеможливити внесення до списку додаткових виборців, підписується головою (головуючим на засіданні) і секретарем (секретарем засідання) дільничної виборчої комісії та скріплюється печаткою дільничної виборчої комісії.

4. Дільнична виборча комісія на підставі списку виборців встановлює кількість виборців на виборчій дільниці. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем (секретарем засідання) виборчої комісії до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та одномандатному окрузі.

5. Дільнична виборча комісія на підставі порівняння списку виборців та витягу із списку виборців встановлює кількість виборців на виборчій дільниці, які були включені до витягу із списку виборців для голосування за місцем перебування. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем (секретарем засідання) виборчої комісії до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та одномандатному окрузі.

6. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі та кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування в одномандатному окрузі у приміщенні для голосування, за підписами виборців у списку виборців. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі як кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі та кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування в одномандатному окрузі у приміщенні для голосування.

7. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборців, які отримали виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі та

одномандатному окрузі за місцем перебування, за підписами у витягу із списку виборців та відмітками "голосував за місцем перебування" у списку виборців. Ця кількість оголошується і заноситься секретарем виборчої комісії до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі як кількість виборців, що отримали виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі та одномандатному окрузі за місцем перебування.

8. Список виборців, доданий до нього витяг із списку виборців, виготовлений згідно з частиною другою статті 86 цього Закону, заяви виборців разом з довідками медичних установ, копіями рішень дільничної виборчої комісії, на підставі яких складався витяг із списку виборців, запаковуються в один пакет у порядку, встановленому частиною шостою статті 87 цього Закону. На пакеті робиться напис "Список виборців".

9. Передбачені формою уточненого списку виборців відомості про виборців, включених чи виключених з нього, а також про виборців, стосовно яких до уточненого списку виборців були внесені зміни, передаються дільничною виборчою комісією до відповідного органу ведення Державного реєстру виборців не пізніше як на третій день з дня оприлюднення результатів виборів.

Стаття 90. Порядок відкриття скриньок та підрахунку виборчих бюлетенів

1. Після закінчення виконання дій, передбачених статтею 89 цього Закону, дільнична виборча комісія перевіряє цілісність пломб або печаток на виборчих скриньках.

2. У разі виявлення на виборчих скриньках пошкоджень пломб або печаток чи інших пошкоджень, які порушують цілісність виборчої скриньки, дільнична виборча комісія складає про це акт за формою та в порядку, передбаченими частиною восьмою статті 35 цього Закону, із зазначенням характеру виявлених пошкоджень.

3. Виборчі скриньки відкриваються дільничною виборчою комісією почергово. Першими відкриваються переносні виборчі скриньки, що використовувалися при голосуванні виборців за місцем перебування, а останніми відкриваються, у разі їх наявності, виборчі скриньки з пошкодженими печатками або пломбами, а також іншими пошкодженнями, виявленими під час голосування.

4. При відкритті непошкодженої виборчої скриньки її вміст висипається на стіл, за яким розміщуються члени дільничної виборчої комісії. При цьому перевіряється наявність у виборчій скриньці контрольного листа (у переносній виборчій скриньці - контрольних листів).

5. Виборчі бюлетені з пошкодженої виборчої скриньки виймаються по одному без їх перемішування. Дільнична виборча комісія підраховує кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій виборчій скриньці, окремо по загальнодержавному округу та одномандатному округу. При цьому перевіряється наявність у цій виборчій скриньці контрольного листа,

який повинен бути вийнятий останнім.

6. Виборчі бюлетені для голосування по загальнодержавному округу та одномандатному округу відокремлюються одні від одних. Виборча комісія підраховує загальну кількість виборчих бюлетенів окремо по загальнодержавному округу та одномандатному округу у порядку, встановленому частиною одинадцятою статті 82 цього Закону.

7. Усі виявлені у виборчих скриньках предмети, що не є виборчими бюлетенями встановленої форми, складаються окремо і не підраховуються. До предметів відносять і контрольні листи. У разі виникнення сумнівів, чи є предмет виборчим бюлетенем, дільнична виборча комісія вирішує це питання шляхом голосування. При цьому кожен член виборчої комісії має право особисто оглянути предмет. На час його огляду підрахунок виборчих бюлетенів припиняється. Предмети, що не є виборчими бюлетенями, запаковуються в один пакет у порядку, зазначеному у частині шостій статті 87 цього Закону. На пакеті робиться напис "Предмети".

8. Якщо при відкритті переносної виборчої скриньки у ній виявиться більше виборчих бюлетенів по загальнодержавному округу та одномандатному округу, ніж зазначено в контрольному листі у цій виборчій скриньці, дільнична виборча комісія складає акт про таку невідповідність за формою та в порядку, передбаченими частиною восьмою статті 35 цього Закону, в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій виборчій скриньці.

9. При складанні акта, зазначеного у частині восьмій цієї статті, комісія перевіряє, чи виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному округу та одномандатному округу, виявлені у переносній скриньці, мають позначення виборчого округу (загальнодержавний чи одномандатний), номер одномандатного округу та відповідної виборчої дільниці, відбиток печатки відповідної дільничної виборчої комісії. Виборчі бюлетені з неналежними ознаками не підлягають врахуванню при встановленні під час підрахунку голосів загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців. Якщо після їх відокремлення від виборчих бюлетенів, що підлягають врахуванню, невідповідність, зазначена у частині восьмій цієї статті, усунута, виборчі бюлетені з належними ознаками підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці. Якщо виборчих бюлетенів з неналежними ознаками не виявлено або їх відокремлення від виборчих бюлетенів, що підлягають врахуванню, не усуває невідповідність, зазначену у частині восьмій цієї статті, усі виборчі бюлетені з переносної виборчої скриньки не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців.

10. У разі відсутності у виборчій скриньці контрольного листа (у переносній виборчій скриньці - контрольних листів) дільнична виборча комісія складає за формою і в порядку, передбаченими частиною восьмою

статті 35 цього Закону, акт про відсутність у виборчій скриньці контрольного листа (контрольних листів), в якому зазначає кількість виборчих бюлетенів, що знаходяться у цій виборчій скриньці. Зазначені виборчі бюлетені не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців по загальнодержавному округу в межах одномандатного округу та по одномандатному округу.

11. У разі виникнення сумнівів у членів комісії щодо достовірності контрольного листа та в інших сумнівних ситуаціях у випадках, зазначених у частинах восьмій і десятій цієї статті, дільнична виборча комісія приймає шляхом голосування рішення щодо визнання виборчих бюлетенів, що знаходяться у виборчій скриньці, такими, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців в загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі. Відповідне рішення та результати голосування фіксуються у протоколі засідання комісії.

12. Кількість виборчих бюлетенів для голосування у загальнодержавному окрузі та кількість виборчих бюлетенів для голосування в одномандатному окрузі у виборчих скриньках, за винятком предметів та виборчих бюлетенів, які не підлягають врахуванню, оголошується головою дільничної виборчої комісії і заноситься секретарем дільничної виборчої комісії до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі як кількість виборців, які взяли участь у голосуванні.

13. Виявлені у виборчих скриньках виборчі бюлетені, на яких зазначені позначення виборчого округу (загальнодержавний чи одномандатний), номер одномандатного округу, номер виборчої дільниці не відповідають номерам відповідної виборчої дільниці, відповідного виборчого округу, а також виборчі бюлетені, на яких відсутній відтиск печатки цієї дільничної виборчої комісії або наявний відтиск печатки іншої виборчої комісії чи будь-якої іншої печатки, вважаються такими, що не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі.

14. Виборчі бюлетені, що відповідно до частин дев'ятої, десятої, одинадцятої та тринадцятої цієї статті не підлягають врахуванню при встановленні загальної кількості виборців, які взяли участь у голосуванні, та при підрахунку голосів виборців у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі, підраховуються, заносяться до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі і запаковуються окремо у різні пакети у порядку, встановленому частиною шостою статті 87 цього Закону. На пакетах робиться напис "Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню по

загальнодержавному округу" та "Виборчі бюлетені, що не підлягають врахуванню по одномандатному округу".

15. Виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі розкладаються на місця, позначені окремими табличками, що містять з обох боків назву партії, напис "Недійсні у загальнодержавному окрузі". Після цього розкладаються виборчі бюлетені для голосування в одномандатному окрузі на місця, позначені окремими табличками, що містять з обох боків прізвище кандидата у депутати, зазначеного у виборчому бюлетені для голосування у відповідному одномандатному окрузі, напис "Недійсні в одномандатному окрузі".

При розкладанні виборчих бюлетенів визначений дільничною виборчою комісією член дільничної виборчої комісії показує кожний виборчий бюлетень усім членам виборчої комісії, виголошуючи результат волевиявлення виборця. У разі виникнення сумнівів у членів виборчої комісії щодо змісту виборчого бюлетеня виборча комісія вирішує це питання шляхом голосування. При цьому кожен член виборчої комісії має право особисто оглянути виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня робота з іншими виборчими бюлетенями припиняється.

16. Недійсним вважається виборчий бюлетень:

1) до якого не внесено зміни, зазначені у частині сьомій статті 81 цього Закону, або до якого внесено зміни без рішення Центральної виборчої комісії чи внесені зміни, що не відповідають рішенню Центральної виборчої комісії;

2) якщо зроблено більш як одну позначку навпроти назв партій або прізвищ кандидатів;

3) якщо не поставлено жодної позначки;

4) якщо не відокремлено контрольний талон виборчого бюлетеня;

5) якщо неможливо з інших причин встановити зміст волевиявлення виборця.

17. У разі виникнення сумнівів у членів виборчої комісії щодо дійсності виборчого бюлетеня питання вирішується дільничною виборчою комісією шляхом голосування. Перед голосуванням кожен член виборчої комісії має право особисто оглянути виборчий бюлетень. На час огляду виборчого бюлетеня та голосування підрахунок інших виборчих бюлетенів припиняється. Відповідне рішення та результати голосування фіксуються у протоколі засідання дільничної виборчої комісії.

18. Недійсні виборчі бюлетені підраховуються окремо по загальнодержавному округу та одномандатному округу у порядку, встановленому частиною одинадцятою статті 82 цього Закону. Кількість недійсних виборчих бюлетенів з виборів депутатів у загальнодержавному та одномандатному округах окремо оголошується головою дільничної виборчої комісії і заноситься секретарем виборчої комісії до відповідних протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі. Недійсні виборчі бюлетені запаковуються окремо в різні пакети у порядку,

встановленому частиною шостою статті 87 цього Закону. На пакетах робиться напис "Недійсні виборчі бюлетені для голосування у загальнодержавному окрузі", "Недійсні виборчі бюлетені для голосування в одномандатному окрузі".

19. Дільнична виборча комісія у порядку, встановленому частиною одинадцятою статті 82 цього Закону, окремо підраховує кількість голосів виборців, поданих за кандидатів у депутати, включених до виборчого списку кожної партії у загальнодержавному окрузі, та кількість голосів виборців, поданих за кожного кандидата у депутати в одномандатному окрузі. Під час підрахунку голосів кожен член комісії має право перевірити або перерахувати відповідні виборчі бюлетені. Результати підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі оголошуються і заносяться відповідно до протоколів про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці у загальнодержавному окрузі в межах одномандатного округу та в одномандатному окрузі.

20. Дільнична виборча комісія зобов'язана при підрахунку голосів виборців на виборчій дільниці перевірити окремо по загальнодержавному округу та по одномандатному округу, чи дорівнює кількість виборців, які взяли участь у голосуванні на виборчій дільниці, сумі кількостей недійсних виборчих бюлетенів та виборчих бюлетенів з голосами виборців, поданими за кандидатів у депутати, включених до виборчого списку кожної партії, чи відповідно за кандидатів у депутати одномандатного округу. У разі невідповідності цих даних дільнична виборча комісія може повторно перерахувати виборчі бюлетені. При підтвердженні зазначеної невідповідності дільнична виборча комісія складає акт із зазначенням встановленої її рішенням причини такого розходження за формою та в порядку, передбаченими частиною восьмою статті 35 цього Закону.

21. Виборчі бюлетені з голосами виборців, поданими за кандидатів у депутати, включених до виборчого списку кожної партії у загальнодержавному окрузі, та за кандидатів у депутати в одномандатному окрузі, запаковуються окремо у порядку, встановленому частиною шостою статті 87 цього Закону. На пакетах зазначаються назва відповідної партії, прізвище кандидата в депутати.

22. Центральна виборча комісія приймає роз'яснення щодо порядку підрахунку голосів виборців на виборчих дільницях.

Стаття 91. Протоколи дільничної виборчої комісії про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці

1. Дільнична виборча комісія на своєму засіданні складає протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці в загальнодержавному виборчому окрузі в межах одномандатного виборчого округу та протокол про підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці в одномандатному виборчому окрузі за формами, встановленими Центральною виборчою комісією не пізніше як за двадцять два дні до дня голосування.

Стаття 100. Офіційне оприлюднення результатів виборів

1. Центральна виборча комісія не пізніше як на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів офіційно оприлюднює результати виборів депутатів у газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр". Список обраних депутатів публікується із зазначенням в алфавітному порядку їх прізвища, власного імені (усіх власних імен), по батькові (за наявності), року народження, освіти, посади (заняття), місця роботи, місця проживання, партійності, суб'єкта висування, виборчого округу (загальнодержавний чи номер одномандатного), у якому обраний депутат.

2. Офіційне оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів є підставою для звільнення з роботи (посади), не сумісної з депутатським мандатом, та прийняття рішення про припинення дії іншого представницького мандата особи, обраної депутатом.

Стаття 101. Реєстрація обраних депутатів

1. Особа, обрана депутатом, для її реєстрації народним депутатом України зобов'язана подати до Центральної виборчої комісії не пізніше як на двадцятий день з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів документ про її звільнення з роботи (посади), не сумісної з депутатським мандатом, та (або) копію зареєстрованої заяви про припинення дії іншого представницького мандата, поданої до відповідної ради.

2. У разі звернення особи, обраної депутатом, до Центральної виборчої комісії про наявність поважних причин, які перешкоджають виконанню нею вимог частини першої цієї статті, Центральна виборча комісія може прийняти рішення про визнання цих причин поважними і встановити інший строк виконання зазначених вимог або про відмову у визнанні цих причин поважними.

3. При отриманні документів, зазначених у частині першій цієї статті, Центральна виборча комісія приймає рішення про реєстрацію обраної особи народним депутатом України.

4. У разі невиконання особою, обраною депутатом, у строки, зазначені у частинах першій і другій цієї статті, вимог частини першої цієї статті або подання цією особою до Центральної виборчої комісії заяви про відмову від депутатського мандата, або виникнення (виявлення) обставин, зазначених у пунктах 3-7 частини п'ятої та частині восьмій статті 61 цього Закону, Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, яка не набула депутатського мандата, та визнає обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати у виборчому списку відповідної партії.

5. У разі невиконання особою, обраною депутатом в одномандатному окрузі, у строки, зазначені у частинах першій і другій цієї статті, вимог частини першої цієї статті або подання цією особою до Центральної виборчої комісії заяви про відмову від депутатського мандата, або виникнення (виявлення) обставин, зазначених у пунктах 3-7 частини четвертої та частини сьомої статті 61 цього Закону, Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання її такою, яка не набула депутатського мандата, та призначає

повторні вибори у відповідному одномандатному окрузі.

6. Особі, зареєстрованій народним депутатом України, Центральна виборча комісія не пізніш як на сьомий день з дня її реєстрації видає тимчасове посвідчення народного депутата України встановленого нею зразка.

7. Рішення Центральної виборчої комісії про реєстрацію депутата та тимчасове посвідчення народного депутата України є підставою для складення обраною особою присяги народного депутата України.

Стаття 102. Посвідчення та нагрудний знак народного депутата України

1. Центральна виборча комісія не пізніш як на сьомий день після складення народним депутатом України присяги видає йому посвідчення народного депутата України та нагрудний знак встановленого нею зразка.

Розділ XII

ПОВТОРНЕ ГОЛОСУВАННЯ, ПОВТОРНІ ВИБОРИ, ПОРЯДОК ЗАМІЩЕННЯ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ, ПОЗАЧЕРГОВІ ВИБОРИ

Стаття 103. Повторне голосування

1. Якщо в одномандатному окрузі найбільшу і водночас однакову кількість голосів набрали два або більше кандидати у депутати, Центральна виборча комісія приймає рішення про проведення в окрузі повторного голосування по цих кандидатурах.

2. Про це рішення Центральна виборча комісія невідкладно повідомляє окружній виборчій комісії, яка інформує про це виборців округу не пізніш як на другий день після встановлення результатів виборів у одномандатному окрузі.

3. Повторне голосування проводиться не пізніш як у двотижневий строк з дня прийняття Центральною виборчою комісією рішення про проведення повторного голосування з додержанням вимог цього Закону.

Стаття 104. Повторні вибори

1. Повторні вибори проводяться в одномандатному окрузі у випадку, коли вибори у відповідному одномандатному окрузі визнані такими, що не відбулися, або якщо особа після її обрання не набула депутатського мандата у порядку, встановленому цим Законом.

2. Рішення про проведення повторних виборів приймає Центральна виборча комісія.

3. Повторні вибори депутата проводяться в останню неділю шістдесятиденного строку з дня опублікування рішення про їх призначення. Висування і реєстрація кандидатів у депутати та інші виборчі процедури проводяться в порядку, встановленому цим Законом з особливостями, передбаченими у статті 107 цього Закону.

Стаття 105. Заміщення депутатів, обраних у загальнодержавному окрузі, повноваження яких були достроково припинені

1. У разі дострокового припинення повноважень депутата, обраного у загальнодержавному окрузі на підставах і в порядку, передбачених Конституцією України і законами України, у строк не пізніш як на шостий

день з дня отримання відповідного рішення або копії свідоцтва про смерть Центральна виборча комісія своїм рішенням визнає обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати у виборчому списку відповідної партії. У разі оскарження рішення про дострокове припинення повноважень депутата Центральна виборча комісія приймає рішення щодо визнання обраним депутатом наступного за черговістю кандидата у депутати у виборчому списку відповідної партії після набрання законної сили рішенням суду. Якщо черговість для отримання депутатського мандата вичерпана, депутатський мандат залишається вакантним до проведення чергових або позачергових виборів.

2. Реєстрація особи народним депутатом України відповідно до частини першої цієї статті та видача їй тимчасового посвідчення народного депутата України здійснюються Центральною виборчою комісією у порядку, передбаченому статтею 101 цього Закону.

Стаття 106. Проміжні вибори

1. У разі дострокового припинення повноважень депутата, обраного у одномандатному окрузі, Центральною виборчою комісією в порядку, встановленому цим Законом, призначаються проміжні вибори депутата.

2. Проміжні вибори депутата в одномандатному окрузі проводяться в останню неділю шістдесятиденного строку з дня опублікування рішення про їх призначення. Утворення виборчих комісій, висування і реєстрація кандидатів у депутати та інші виборчі процедури проводяться в порядку, встановленому цим Законом з особливостями, передбаченими у статті 107 цього Закону.

Розділ XIII

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОЦЕСУ ВИБОРІВ ДЕПУТАТІВ. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Стаття 108. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборів депутатів

1. Кандидат у депутати, зареєстрований у встановленому Законом порядку, партія - суб'єкт виборчого процесу, в особі її керівника, представника партії у Центральній виборчій комісії, уповноваженої особи партії чи іншої особи, уповноваженої рішенням центрального керівного органу партії, довірена особа кандидата у депутати, офіційний спостерігач, виборча комісія, утворена відповідно до цього Закону, виборець, чий особисті виборчі права або охоронювані законом інтереси щодо участі у виборчому процесі, у тому числі на участь у роботі виборчої комісії чи на здійснення спостереження, порушено рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта оскарження, може звернутися до виборчої комісії зі скаргою, що стосується виборчого процесу, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею та статтями 109-113 цього Закону.

2. Суб'єкти звернення зі скаргою, зазначені в частині першій цієї статті,

можуть з урахуванням вимог цього Закону оскаржити до відповідної виборчої комісії рішення, дії чи бездіяльність, що стосуються виборчого процесу, таких суб'єктів оскарження:

- 1) виборчої комісії, члена виборчої комісії;
- 2) політичної партії - суб'єкта виборчого процесу;
- 3) кандидата у депутати;
- 4) уповноважених осіб партій, довірених осіб кандидатів у депутати, офіційних спостерігачів від партій, кандидатів у депутати та громадських організацій - лише щодо скарг, передбачених частиною шостою статті 111 цього Закону.

3. Керівник партії, уповноважена особа чи представник партії у Центральній виборчій комісії, довірена особа кандидата у депутати діють як представник відповідної партії або кандидата у депутати без додаткового уповноваження. Документом, що підтверджує повноваження уповноваженої особи партії, представника партії у Центральній виборчій комісії, довіреної особи кандидата у депутати, є відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому цим Законом.

4. Виборець може оскаржити до відповідної виборчої комісії рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів оскарження, зазначених у частині другій цієї статті, якщо ці дії чи бездіяльність порушують виборчі права або інтереси щодо участі у виборчому процесі його особисто.

5. Рішення, дії чи бездіяльність дільничної виборчої комісії, її члена може бути оскаржено до окружної виборчої комісії, яка утворила відповідну дільничну виборчу комісію.

6. Рішення, дії чи бездіяльність окружної виборчої комісії, її члена може бути оскаржено до суду. Скарга щодо бездіяльності окружної виборчої комісії також може бути подана до Центральної виборчої комісії.

7. Рішення чи дії політичної партії - суб'єкта виборчого процесу, її посадової особи чи повноважного представника, що стосуються виборчого процесу, крім тих рішень чи дій, які відповідно до закону, статуту (положення) належать до їх внутрішньої організаційної діяльності або їх виключної компетенції, можуть бути оскаржені:

1) до Центральної виборчої комісії - стосовно рішення чи дії політичної партії, яка висунула кандидатів у депутати в загальнодержавному виборчому окрузі;

2) до відповідної окружної виборчої комісії - стосовно рішення чи дії політичної партії, яка висунула кандидатів у депутати в одномандатному окрузі.

8. Скарга на дії чи бездіяльність кандидата у депутати може бути подана до Центральної виборчої комісії.

9. Рішення, дії чи бездіяльність виборчих комісій, членів цих комісій, органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, засобів масової інформації, інформаційних агентств, підприємств, установ, організацій, їхніх посадових та службових осіб, творчих працівників засобів масової інформації

та інформаційних агентств, кандидатів, їхніх довірених осіб, партій, їхніх посадових осіб та уповноважених осіб, офіційних спостерігачів, що порушують законодавство про вибори, можуть бути оскаржені до суду в порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України.

10. Суд, до якого подано адміністративний позов щодо призначення, підготовки і проведення виборів депутатів, невідкладно повідомляє Центральну виборчу комісію, відповідну окружну та (чи) дільничну виборчу комісію про відкриття провадження у справі та про ухвалене судом рішення.

11. Якщо судом прийнято до провадження адміністративний позов із того ж питання та з тих же підстав, що подано скаргу до виборчої комісії, виборча комісія після отримання повідомлення суду про прийняття до провадження адміністративного позову повертає таку скаргу суб'єкту звернення без розгляду не пізніше наступного дня з дня отримання повідомлення суду із зазначенням підстав її повернення.

Стаття 109. Строки оскарження

1. Скарга до виборчої комісії може бути подана суб'єктом звернення зі скаргою протягом п'яти днів після прийняття рішення, вчинення дії чи бездіяльності суб'єктом оскарження, за винятком випадків, зазначених у частинах другій і третій цієї статті.

2. Скарга щодо порушення, яке мало місце до дня голосування, може бути подана у строк, встановлений частиною першою цієї статті, але не пізніше 22 години дня, що передує дню голосування.

3. Скарга щодо порушення, яке мало місце під час голосування, може бути подана до відповідної дільничної виборчої комісії не пізніше закінчення голосування. Скарга щодо рішень, дій чи бездіяльності виборчої комісії, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів на дільниці, може бути подана до окружної виборчої комісії у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності.

4. Днем вчинення бездіяльності вважається останній день строку, в який мала бути, однак не була вчинена дія, передбачена законом.

5. Днем подання скарги вважається день фактичного отримання скарги виборчою комісією.

6. Строк подання скарги продовженню або поновленню не підлягає, крім випадку повторного подання скарги після усунення її недоліків не пізніше наступного дня після дня її повернення виборчою комісією без розгляду відповідно до частини другої статті 111 цього Закону.

7. Зміна або уточнення суб'єктом звернення зі скаргою вимог під час розгляду скарги, викликані виявленням обставин, не відомих раніше суб'єкту звернення зі скаргою, не вважається новою скаргою і не підлягає встановленим обмеженням строків.

Стаття 110. Форма та зміст скарги

1. Скарга до виборчої комісії подається у письмовій формі. Скарга повинна містити:

1) назву виборчої комісії, до якої вона подається;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) суб'єкта звернення зі скаргою, його місце проживання (поштову адресу), а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;

3) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) суб'єкта оскарження, його місце проживання (поштову адресу), а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;

4) суть порушеного питання;

5) виклад обставин і зазначення доказів, якими суб'єкт звернення обґрунтовує свої вимоги;

6) чітко сформульовані вимоги із зазначенням суті рішення, ухвалення якого вимагається від виборчої комісії;

7) перелік документів і матеріалів, що додаються;

8) зазначення заінтересованих осіб, яких суб'єкт звернення зі скаргою вважає за потрібне залучити до розгляду скарги;

9) підпис суб'єкта звернення зі скаргою чи особи, яка його представляє відповідно до статті 108 цього Закону, із зазначенням дати підписання.

2. Скарга від імені виборчої комісії подається за рішенням виборчої комісії, яке додається до скарги, підписується головою на засіданні виборчої комісії, на якому приймалося рішення про звернення із скаргою, та засвідчується печаткою виборчої комісії.

3. До скарги додаються її копії, докази, зазначені у скарзі, та копії усіх документів, що приєднуються до неї, у кількості, яка дорівнює кількості суб'єктів оскарження та заінтересованих осіб, зазначених у скарзі.

Стаття 111. Порядок і строки розгляду скарги

1. Порядок та строки розгляду скарг виборчими комісіями встановлюються Центральною виборчою комісією, з урахуванням вимог цієї статті та статей 108-110 цього Закону.

2. Скарга, оформлена без дотримання вимог статті 110 цього Закону, повертається відповідно Головою Центральної виборчої комісії або іншим членом Центральної виборчої комісії за дорученням Голови Центральної виборчої комісії чи головою або заступником голови окружної або дільничної виборчої комісії суб'єкту звернення зі скаргою без розгляду не пізніше як на наступний день після дня надходження скарги, а скарга, подана напередодні дня голосування, в день голосування чи наступного дня, - невідкладно. При поверненні скарги без розгляду зазначається вичерпний перелік недоліків, які перешкоджають розгляду скарги, і вказується на можливість повторного звернення із скаргою, оформленою відповідно до вимог статті 110 цього Закону, у передбачені цим Законом строки.

3. При повторному поданні скарги з не виправленими недоліками або з допущенням нових недоліків виборча комісія приймає рішення про залишення її без розгляду по суті.

4. Скарга, оформлена з дотриманням вимог статті 110 цього Закону, розглядається відповідною виборчою комісією на своєму засіданні не пізніше як на другий день з дня її отримання, за винятком випадків, передбачених

частинами п'ятою - сьомою цієї статті.

5. Скарга щодо порушень, які мали місце до дня голосування, розглядається виборчою комісією у строк, передбачений частиною четвертою цієї статті, але не пізніше 24 години дня, що передує дню голосування.

6. Скарга щодо порушення, яке мало місце під час голосування суб'єктами оскарження, зазначеними у пункті 4 частини другої статті 108 цього Закону, подана до дільничної виборчої комісії, розглядається нею відразу після закінчення голосування.

7. Скарга щодо порушення, яке мало місце у день голосування, під час підрахунку голосів на дільниці, подана до виборчої комісії вищого рівня, розглядається відповідною виборчою комісією у дводенний строк з дня її подання.

8. Якщо виборча комісія при розгляді скарги визнає необхідним проведення перевірки зазначених у скарзі обставин правоохоронними органами, відповідні правоохоронні органи за зверненням виборчої комісії перевіряють ці обставини та вживають відповідних заходів щодо припинення порушення законодавства у триденний строк з дня отримання звернення виборчої комісії, а якщо таке звернення отримано ними менше ніж за три дні до дня голосування, у день голосування чи в наступний за ним день, - невідкладно. Про наслідки перевірки та вжиті заходи відповідні органи невідкладно повідомляють виборчу комісію, яка до них звернулася.

9. Розгляд скарги виборчою комісією здійснюється з обов'язковим своєчасним повідомленням суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих осіб рекомендованою телеграмою, факсимільним повідомленням, засобами електронної пошти про час і місце розгляду скарги. Допускається повідомлення суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження та заінтересованих осіб про час і місце розгляду скарги по телефону з фіксуванням такої дії службовою особою виборчої комісії окремою письмовою довідкою, яка долучається до справи (протоколу). Неприбуття на засідання виборчої комісії осіб, які були належним чином повідомлені про нього, не перешкоджає розгляду скарги.

10. Копії скарги та доданих до неї документів надаються суб'єкту оскарження та заінтересованим особам заздалегідь, а у разі неможливості - не пізніше початку розгляду скарги. Суб'єкт оскарження має право подати письмові пояснення по суті скарги, які беруться до розгляду виборчою комісією.

11. Виборча комісія приймає рішення про залишення скарги без розгляду по суті, якщо вона подана неналежним суб'єктом звернення зі скаргою, до неналежного суб'єкта розгляду скарги або з порушенням строків оскарження, встановлених статтею 109 цього Закону.

12. Центральна виборча комісія, приймаючи рішення про залишення скарги без розгляду по суті, може з власної ініціативи взяти до розгляду факти, викладені у скарзі.

Стаття 112. Докази

1. Доказами, на підставі яких виборча комісія встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження чи заінтересованих осіб, та інші обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги, можуть бути:

1) письмові документи і матеріали (в тому числі електронні), які містять відомості про обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги;

2) письмові пояснення суб'єктів виборчого процесу, посадових і службових осіб органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, закладів, підприємств, установ, організацій, відповідних правоохоронних органів, отримані на вимогу виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги, в тому числі членів виборчої комісії, на виконання повноважень виборчої комісії;

3) речові докази;

4) висновки експертів, надані письмово на запит виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги, суб'єкта звернення зі скаргою або суб'єкта оскарження.

2. Докази виборчій комісії надають суб'єкт звернення зі скаргою, суб'єкт оскарження, заінтересовані особи. Виборча комісія - суб'єкт розгляду скарги може звернутися із запитом щодо витребування додаткових доказів за власною ініціативою або на прохання суб'єкта звернення, суб'єкта оскарження, заінтересованих осіб.

3. Якщо суб'єкт звернення, суб'єкт оскарження чи заінтересована особа не надасть докази для підтвердження обставин, на які він посилається, виборча комісія вирішує справу на основі наявних доказів.

4. Виборча комісія бере до розгляду лише ті докази, які мають значення для розгляду скарги. Про відхилення доказів, які не мають значення для розгляду скарги або не мають доказової сили, зазначається у рішенні виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги.

5. Обставини (факти), для доведення яких законом встановлені певні засоби доказування, не можуть доводитися іншими засобами доказування.

6. Письмові докази подаються в оригіналі або в засвідченій у встановленому порядку копії. Якщо подано копію письмового доказу, виборча комісія має право вимагати подання оригіналу або самостійно витребує оригінал письмового доказу. Після розгляду скарги виборча комісія на вимогу власника документа повертає оригінал документа, а в справі скарги залишається засвідчена у встановленому порядку його копія.

7. Виборча комісія оцінює належність, достовірність кожного доказу, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності, керуючись законом. Ніякі докази не мають наперед встановленої сили, за винятком обставин, фактів, встановлених судовим рішенням, що набрало законної сили.

Стаття 113. Рішення за результатом розгляду скарги

1. Рішення виборчої комісії за результатами розгляду скарги повинно бути справедливим, законним і обґрунтованим.

2. Під час розгляду скарги на рішення суб'єкта оскарження виборча комісія вирішує:

- 1) чи мало місце прийняття оскаржуваного рішення суб'єктом оскарження;
- 2) чи було оскаржуване рішення прийнято суб'єктом оскарження на законних підставах;
- 3) чи було оскаржуване рішення прийнято в межах повноважень та відповідно до визначеної законом процедури;
- 4) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин та чи віднесено законом розгляд цієї скарги до повноважень виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги;
- 5) чи належить задовольнити кожну з вимог суб'єкта звернення, чи відмовити в їх задоволенні;
- 6) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення іншим способом;
- 7) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту скасування рішення, вчинити.

3. Під час розгляду скарги на дії (бездіяльність) суб'єкта оскарження виборча комісія вирішує:

- 1) чи мала місце оскаржувана дія (бездіяльність) суб'єкта оскарження;
- 2) чи оскаржувана дія (бездіяльність) здійснювалась (вчинялась) суб'єктом оскарження на законних підставах;
- 3) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин та чи віднесено законом розгляд цієї скарги до повноважень виборчої комісії - суб'єкта розгляду скарги;
- 4) чи належить задовольнити кожну з вимог суб'єкта звернення, чи відмовити в їх задоволенні;
- 5) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення іншим способом;
- 6) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту визнання оскаржених дій чи бездіяльності протиправними, вчинити.

4. При розгляді скарги по суті виборча комісія може задовольнити скаргу повністю або частково чи відмовити в її задоволенні.

5. У разі задоволення скарги виборча комісія може прийняти рішення, яким:

- 1) визнати рішення суб'єкта оскарження чи окремих його положень, дії чи бездіяльність такими, що не відповідають вимогам законодавства про вибори депутатів, порушують виборчі права громадян, права та законні інтереси суб'єкта виборчого процесу;
- 2) скасувати рішення;
- 3) зобов'язати суб'єкта оскарження здійснити дії, передбачені законодавством, що регулює організацію та порядок проведення виборів

депутатів;

4) зобов'язати суб'єкта оскарження утриматися від вчинення певних дій;

5) поновити іншим способом порушені виборчі права громадян, права та законні інтереси суб'єкта виборчого процесу;

6) зобов'язати суб'єкта оскарження здійснити передбачені законодавством, що регулює організацію та порядок проведення виборів депутатів, дії, які впливають із факту скасування рішення, визнання оскаржених дій або бездіяльності протиправними.

6. Виборча комісія, встановивши, що рішення, дії чи бездіяльність суб'єкта оскарження не відповідають законодавству про вибори депутатів, задовольняє скаргу. При задоволенні скарги виборча комісія може задовольнити усі або частину вимог суб'єкта звернення зі скаргою.

7. У разі визнання судом рішення відповідної виборчої комісії протиправним, у тому числі з питання визнання голосування на виборчій дільниці недійсним, встановлення підсумків голосування, встановлення результатів виборів депутатів, рішення з цього питання приймає виборча комісія, рішення якої було визнане протиправним, або виборча комісія вищого рівня на підставі рішення суду. При цьому, якщо рішення не було визнане недійсним з формальних підстав, виборча комісія не може прийняти рішення, яке по суті повторює рішення, визнане судом протиправним.

8. Виборча комісія вищого рівня на підставі скарги, рішення суду або з власної ініціативи може скасувати рішення виборчої комісії нижчого рівня та прийняти рішення по суті питання або зобов'язати виборчу комісію нижчого рівня повторно розглянути порушене питання.

9. Виборча комісія відмовляє в задоволенні скарги, якщо встановить, що рішення, дії або бездіяльність суб'єкта оскарження вчинені відповідно до закону, в межах повноважень, передбачених законом, і не порушують виборчі права суб'єкта звернення зі скаргою.

10. Копія рішення виборчої комісії видається чи надсилається суб'єкту звернення зі скаргою, суб'єкту оскарження, заінтересованим особам, відповідній виборчій комісії, іншому суб'єкту, про якого йдеться у рішенні, не пізніше наступного дня після прийняття рішення, а у разі прийняття рішення напередодні, в день голосування або на наступний день - невідкладно. Рішення Центральної виборчої комісії та окружних виборчих комісій про розгляд скарг не пізніше наступного дня після прийняття рішення, а у разі прийняття рішення напередодні, в день голосування або на наступний день - невідкладно оприлюднюються на офіційному веб-сайті Центральної виборчої комісії. Копія рішення окружної виборчої комісії повинна бути надіслана відповідною окружною виборчою комісією до Центральної виборчої комісії невідкладно після прийняття цього рішення.

Не пізніше тридцяти днів після завершення виборчого процесу Центральна виборча комісія оприлюднює на своєму офіційному веб-сайті узагальнену інформацію щодо поданих до Центральної виборчої комісії заяв та скарг, що стосуються процесу виборів депутатів, та результатів їх

розгляду, а також відповідну інформацію, надану окружними та дільничними виборчими комісіями.

Стаття 114. Відповідальність за порушення законодавства про вибори депутатів

1. Особи, винні в порушенні законодавства про вибори депутатів, притягаються до кримінальної, адміністративної або іншої відповідальності в порядку, встановленому законом.

Розділ XIV

ЗБЕРІГАННЯ ВИБОРЧОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ

Стаття 115. Зберігання виборчої та іншої документації і матеріальних цінностей

1. Центральна виборча комісія після офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів передає виборчу та іншу документацію, що підлягає внесенню до Національного архівного фонду, у тому числі протоколи про підрахунок голосів виборців на виборчих дільницях та про підсумки голосування в межах виборчих округів, до відповідної центральної державної архівної установи, а окружні виборчі комісії передають таку документацію до Державного архіву в Автономній Республіці Крим та відповідних місцевих державних архівних установ.

2. Виборча документація, що не підлягає внесенню до Національного архівного фонду, передається окружними виборчими комісіями до місцевих архівних установ, створених органами влади Автономної Республіки Крим, місцевими органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування відповідно до Закону України "Про Національний архівний фонд та архівні установи".

3. Перелік виборчої та іншої документації, що підлягає зберіганню в державних та інших архівних установах, та порядок її передачі до цих установ визначаються Центральною виборчою комісією за погодженням з центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері архівної справи.

4. Відповідальність за збереження виборчої документації до передачі її на архівне зберігання покладається на голову або заступника голови чи секретаря відповідної дільничної та окружної виборчої комісії.

5. Виборчі бюлетені, контрольні талони виборчих бюлетенів, попередні та уточнені списки виборців, акти, заяви, скарги про порушення вимог цього Закону при проведенні голосування і підрахунку голосів виборців, протоколи та рішення виборчих комісій зберігаються у місцевих архівних установах, визначених частиною другою цієї статті, протягом п'яти років з дня офіційного оприлюднення результатів виборів депутатів, після чого знищуються в установленому порядку.

6. Архівні установи забезпечують доступ до виборчої документації з виборів депутатів у порядку, встановленому законодавством України.

7. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування після припинення діяльності дільничних та окружних виборчих комісій

зобов'язані забезпечити збереження виборчих скриньок, кабін для голосування, печаток цих виборчих комісій, методичної літератури, що надавалися виборчим комісіям на період виборчого процесу, а також виділити приміщення місцевим архівним установам для тимчасового зберігання виборчої документації.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 10-11, ст.73)

ПРО ДЕРЖАВНИЙ РЕЄСТР ВИБОРЦІВ
Закон України прийнятий 22 лютий 2007 року
(витяги)

Цей Закон визначає правові та організаційні засади створення і ведення єдиного Державного реєстру виборців в Україні.

Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Державний реєстр виборців

Державний реєстр виборців (далі - Реєстр) - автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для зберігання, обробки даних, які містять передбачені цим Законом відомості, та користування ними, створена для забезпечення державного обліку громадян України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України (далі - виборці).

Стаття 2. Основні завдання Реєстру

1. Основними завданнями Реєстру є:

- 1) ведення персоніфікованого обліку виборців;
- 2) складання списків виборців для проведення виборів Президента України, народних депутатів України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, всеукраїнських та місцевих референдумів.

2. База даних Реєстру, будь-яка її частина, копія бази даних або її частини, персональні дані виборців, що містяться у базі даних Реєстру (далі - персональні дані Реєстру), можуть використовуватися лише для цілей, передбачених статтею 26 цього Закону.

Стаття 3. Основні засади ведення Реєстру

1. Основними засадами ведення Реєстру є:

- 1) законність і пріоритет прав людини;
- 2) загальний характер;
- 3) повнота відомостей;
- 4) достовірність відомостей;
- 5) однократність включення до нього виборця;
- 6) постійність;
- 7) публічний характер;
- 8) поновлювальність відомостей;

9) захищеність.

2. Законність і пріоритет прав людини у процесі ведення Реєстру гарантують захист прав людини і громадянина, відповідність порядку ведення Реєстру вимогам Конституції та законів України, міжнародним договорам України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

3. Загальний характер Реєстру забезпечує включення до Реєстру усіх виборців незалежно від місця їх проживання чи перебування з метою реалізації принципу загального виборчого права.

4. Повнота і цілісність відомостей Реєстру забезпечуються внесенням до бази даних Реєстру повного обсягу відомостей про виборця, передбачених цим Законом, їх коректністю, а також веденням бази даних Реєстру в єдиному форматі.

5. Наявність в органах Реєстру документального підтвердження персональних даних Реєстру, що містяться в базі даних Реєстру, а також інформації про встановлені цим Законом підстави включення виборця до Реєстру чи внесення змін до персональних даних Реєстру забезпечує достовірність відомостей Реєстру.

6. Однократність включення виборця до Реєстру означає, що виборець може бути включений до Реєстру лише один раз за однією виборчою адресою та відповідно віднесений до однієї виборчої ділянки.

7. Постійність Реєстру передбачає відсутність встановленого законодавством строку його функціонування незалежно від строків проведення виборів чи референдумів, а також постійне (у межах строків, установлених цим Законом) зберігання персональних даних Реєстру.

8. Публічний характер Реєстру забезпечує доступність для кожного виборця відомостей Реєстру в обсязі та в порядку, встановлених цим Законом, а також інші передбачені цим Законом форми публічного контролю за дотриманням засад ведення Реєстру, встановлених частиною першою цієї статті.

9. Поновлювальність відомостей Реєстру означає періодичну або ініціативну актуалізацію бази даних Реєстру (внесення чи знищення записів, зміну чи уточнення персональних даних Реєстру) у строки та в порядку, що встановлені цим Законом.

10. Захищеність Реєстру означає забезпечення захисту бази даних Реєстру від несанкціонованого доступу та зловживання доступом, від незаконного використання персональних даних Реєстру, порушення цілісності бази даних Реєстру та його апаратного чи програмного забезпечення.

Стаття 4. Мова ведення Реєстру

1. Мовою ведення Реєстру є державна (українська) мова.

2. Для транслітерації прізвищ, імен, по батькові та інших власних назв застосовуються правила транслітерації, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Стаття 5. Відомості Реєстру

1. До Реєстру заносяться та в базі даних Реєстру зберігаються встановлені цим Законом відомості про виборця (персональні дані) таких видів:

- 1) ідентифікаційні персональні дані виборця;
- 2) персональні дані, які визначають місце та умови голосування виборця;
- 3) службові персональні дані.

2. За відсутності окремих персональних даних до Реєстру вноситься відмітка про їх відсутність.

3. Органам ведення Реєстру забороняється збирати, вносити до Реєстру та зберігати в базі даних Реєстру відомості (персональні дані виборців), не передбачені цим Законом.

Стаття 6. Ідентифікаційні персональні дані виборця

1. До ідентифікаційних персональних даних виборця, які однозначно визначають його особу, належать:

- 1) прізвище;
- 2) власне ім'я (усі власні імена);
- 3) по батькові;
- 4) дата народження;
- 5) місце народження.

2. У разі відсутності у виборця по батькові відповідно до звичаю національної меншини, до якої він належить, вноситься службова відмітка про відсутність по батькові.

3. У разі відсутності документально підтверджених відомостей про число та місяць народження виборця як число та місяць народження зазначається 1 січня відповідного року.

4. Місце народження виборця, народженого в межах сучасної території України, зазначається відповідно до сучасного адміністративно-територіального устрою України. У разі якщо населений пункт перестав існувати, зазначається його назва відповідно до документа, що посвідчує особу та підтверджує громадянство виборця. При цьому до Реєстру вносяться:

- 1) зазначення країни народження (Україна);
- 2) власна назва відповідного регіону України, зазначеного у частині другій статті 133 Конституції України;
- 3) власна назва району (міста обласного, республіканського в Автономній Республіці Крим значення), до складу якого входить населений пункт, в якому народився виборець;

4) категорія населеного пункту, в якому народився виборець, та його власна назва.

5. Зазначення місця народження виборця, народженого за межами сучасної території України, включає такі відомості, що вносяться до Реєстру:

- 1) сучасна назва відповідної країни;
- 2) для федеративних держав - назва відповідного суб'єкта федерації;
- 3) категорія населеного пункту, в якому народився виборець, та його власна назва.

Стаття 7. Персональні дані, які визначають місце та умови голосування виборця

1. До персональних даних, які визначають місце та умови голосування виборця, належать:

- 1) виборча адреса виборця, визначена відповідно до статті 8 цього Закону;
- 2) номер територіального або зазначення закордонного виборчого округу, до якого віднесений виборець;
- 3) номер виборчої дільниці, до якої віднесений виборець;
- 4) відомості про постійну нездатність виборця пересуватися самостійно (за наявності підстав).

2. Територіальний виборчий округ та виборча дільниця, утворені на відповідних виборах чи референдумах, до яких відноситься виборець, визначаються органом ведення Реєстру на підставі відомостей про виборчу адресу виборця.

3. За мотивованим зверненням виборця, який має право голосу на відповідних виборах чи референдумі, орган ведення Реєстру може тимчасово (на період їх проведення) змінити виборцю місце голосування (виборчу дільницю) без зміни його виборчої адреси. Таке звернення подається до органу ведення Реєстру за місцезнаходженням зазначеної виборцем виборчої дільниці або за виборчою адресою не пізніше ніж за п'ять днів до дня голосування на відповідних виборах чи референдумі. Тимчасова зміна місця голосування виборця (виборчої дільниці) підтверджується посвідченням за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, яке видається виборцю.

Стаття 8. Виборча адреса виборця

1. Виборчою адресою виборця є адреса його житла або місця перебування виборця чи інша адреса, що замінює адресу житла виборця, яка є підставою для віднесення виборця до відповідної виборчої дільниці.

2. Виборча адреса виборця визначається за зареєстрованим місцем проживання та адресою житла виборця відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні"

3. Виборча адреса виборця, який не має зареєстрованого місця проживання, визначається за погодженням із центром обліку, який відповідно до закону веде облік бездомних осіб, або соціальною службою, у складі якої утворено структурний підрозділ для ведення обліку бездомних осіб, або органом ведення Реєстру за мотивованим зверненням виборця.

4. Виборчою адресою військовослужбовця строкової служби є адреса дислокації військової частини (формування).

5. Виборчою адресою виборця, який відбуває покарання у вигляді арешту, позбавлення або обмеження волі, є адреса установи виконання покарань.

6. Виборчою адресою виборця, який проживає чи перебуває за межами України, є його поштова адреса в країні проживання (перебування).

7. Виборча адреса виборця включає відомості, зазначені у пунктах 1-9, 11

(для виборців, які проживають або перебувають в Україні) або пунктах 1, 2, 10 (для виборців, які проживають або перебувають за межами України) цієї частини:

- 1) країна проживання (перебування);
- 2) регіон України, зазначений у частині другій статті 133 Конституції України, або субнаціональна адміністративно-територіальна одиниця (штат, провінція, земля тощо) іноземної країни проживання чи перебування;
- 3) район або місто обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення, до складу якого входить населений пункт;
- 4) населений пункт (місто, селище, село);
- 5) вулиця (проспект, бульвар, площа, провулок, квартал, куток тощо);
- 6) номер будинку;
- 7) номер корпусу (крило будинку, блок, секція тощо);
- 8) номер квартири (кімнати);
- 9) поштовий індекс;
- 10) поштова адреса виборця за правилами країни проживання (перебування);
- 11) інші відомості, які визначають виборчу адресу.

Стаття 9. Службові персональні дані Реєстру

1. До службових персональних даних Реєстру належать:

- 1) дата набуття виборцем громадянства України;
- 2) дата припинення громадянства України (для осіб, включених до Реєстру, громадянство України яких припинено);
- 3) дата визнання особи недієздатною (для осіб, включених до Реєстру та визнаних судом недієздатними);
- 4) дата поновлення дієздатності особи (для осіб, включених до Реєстру, дієздатність яких поновлена);
- 5) дата смерті виборця або дата оголошення його померлим (для померлих осіб, включених до Реєстру);
- 6) дата скасування рішення суду про оголошення особи, включеної до Реєстру, померлою;
- 7) службова відмітка про вибуття виборця із зареєстрованого місця проживання (без внесення змін до його виборчої адреси) із зазначенням номера і дати видання виборцю документа, що засвідчує таку зміну;
- 8) службова відмітка про проходження виборцем строкової військової служби;

9) посилання на документи (із зазначенням їх реквізитів), які є у розпорядженні органу ведення Реєстру та стали підставою для внесення запису або персональних даних до бази даних Реєстру, зміни (уточнення) цих персональних даних або знищення запису.

2. Дата набуття виборцем громадянства України визначається відповідно до статті 3 Закону України "Про громадянство України"

Стаття 10. Відносини виборців з Реєстром

1. Кожен виборець має право:

1) подавати свої персональні дані до відповідного органу ведення Реєстру;

2) отримувати інформацію про своє включення (невключення) чи включення (невключення) інших осіб до Реєстру;

3) отримувати інформацію про використання своїх персональних даних для цілей, не передбачених цим Законом, зокрема про те, кому і з яких підстав надавалася інформація про нього;

4) одержувати на безоплатній основі у будь-який час від відповідного органу ведення Реєстру в доступній формі вичерпну інформацію про свої персональні дані, внесені до Реєстру, в установленому цим Законом порядку;

5) звертатися в порядку, встановленому цим Законом, до відповідного органу ведення Реєстру з мотивованою заявою щодо неправомірного включення (невключення) до Реєстру себе чи інших осіб, запису про себе чи про інших осіб, виправлення недостовірних відомостей Реєстру щодо себе або інших осіб;

6) оскаржувати в установленому законом порядку рішення, дії чи бездіяльність органів Реєстру;

7) захищати будь-якими не забороненими законом засобами свої права та законні інтереси у разі їх порушення під час ведення Реєстру.

2. Виборець подає органу ведення Реєстру достовірну інформацію щодо своїх персональних даних, які вносяться до Реєстру, у передбачених цим Законом випадках.

3. У разі виникнення можливості внесення до Реєстру двох і більше записів про одного виборця (кратне включення виборця до Реєстру) цей виборець сприяє органам Реєстру в усуненні такого включення.

Стаття 11. Гарантії захисту та безпеки персональних даних виборців

1. Розпорядник Реєстру, органи ведення Реєстру у взаємодії з Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України під час ведення Реєстру забезпечують його захист, у тому числі захист цілісності бази даних Реєстру, його апаратного та програмного забезпечення, достовірності даних Реєстру, його захист від несанкціонованого доступу, незаконного використання, незаконного копіювання, спотворення, знищення даних Реєстру, безпеку персональних даних виборців відповідно до цього Закону та законів України "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах", "Про захист персональних даних", міжнародних договорів у сфері захисту інформації, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

2. Розпорядник Реєстру за погодженням з Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України здійснює комплекс заходів для забезпечення технічного захисту персональних та інших даних Реєстру в процесі їх зберігання, обробки та передачі каналами телекомунікацій відповідно до законодавства України. Розпорядник Реєстру для забезпечення захисту даних Реєстру встановлює обов'язковий для органів ведення Реєстру порядок доступу до бази даних Реєстру, який, зокрема,

передбачає персональну відповідальність осіб, уповноважених виконувати передбачені цим Законом дії щодо ведення Реєстру, за дотримання вимог цього Закону.

3. За порушення захисту Реєстру, несанкціонований доступ або зловживання доступом до Реєстру, порушення цілісності Реєстру, спотворення або незаконне знищення персональних даних Реєстру, незаконне копіювання бази даних Реєстру або її частини настає юридична відповідальність в установленому законом порядку.

Стаття 12. Публічний характер Реєстру

1. Публічний характер Реєстру має на меті дотримання прав людини, гарантованих Конституцією України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, і забезпечується публічним контролем за дотриманням вимог Конституції та законів України у процесі ведення Реєстру. 2. Забезпечення публічного характеру Реєстру може допускати загальну доступність персональних даних виборців лише в обсязі та у спосіб, встановлені цим Законом та необхідні для досягнення мети, зазначеної в частині першій цієї статті.

3. Політичні партії, які мають свої фракції у поточному скликанні Верховної Ради України, а також політичні партії, що входять до складу блоку, який має свою фракцію у поточному скликанні Верховної Ради України, здійснюють публічний контроль за веденням Реєстру в межах, установлених цим Законом.

Стаття 13. Форма ведення Реєстру

1. Реєстр ведеться в електронній формі з єдиною централізованою базою даних, яка містить персональні дані усіх виборців України.

2. Для ведення Реєстру застосовуються системні класифікатори. Системні класифікатори, необхідні для функціонування Реєстру, розробляються розпорядником Реєстру та затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. Персональні дані виборця вносяться до бази даних Реєстру у формі запису - сукупності всіх персональних даних виборця, передбачених статтями 5-9 цього Закону. Кожному виборцю відповідає один запис у Реєстрі.

4. Некоректними відомостями Реєстру є:

1) запис або персональні дані, які на момент їх внесення до бази даних Реєстру виявляються уже попередньо внесеними до Реєстру;

2) запис, повторно внесений до бази даних Реєстру;

3) взаємно суперечливі (помилкові) персональні дані виборця.

5. У разі виявлення кількох записів, що стосуються одного виборця (кратне включення виборця до Реєстру), зайві записи Реєстру знищуються за рішенням розпорядника Реєстру в установленому цим Законом порядку. Виправлення інших некоректних відомостей здійснюється в порядку, встановленому статтями 19, 20, 22 і 23 цього Закону.

6. Візуальний та автоматизований контроль за повнотою і коректністю персональних даних Реєстру здійснюється постійно в порядку,

встановленому розпорядником Реєстру.

Розділ II

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ

Стаття 14. Органи Державного реєстру виборців

1. До органів Державного реєстру виборців (далі - органи Реєстру) належать:

1) розпорядник Державного реєстру виборців (далі - розпорядник Реєстру);

2) органи ведення Державного реєстру виборців (далі - органи ведення Реєстру);

3) регіональні органи адміністрування Державного реєстру виборців (далі - регіональні органи адміністрування Реєстру).

2. Розпорядником Реєстру є Центральна виборча комісія. Розпорядник Реєстру:

1) забезпечує та контролює дотримання вимог цього Закону у процесі створення та ведення Реєстру;

2) забезпечує організаційне і технологічне функціонування Реєстру;

3) забезпечує закупівлю товарів, робіт та послуг для функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи Реєстру;

4) має доступ у режимі читання до всієї бази даних Реєстру;

5) забезпечує контроль за цілісністю бази даних Реєстру, повнотою і коректністю персональних даних Реєстру та ініціює проведення органами ведення Реєстру перевірки виявлених некоректних відомостей Реєстру;

6) надає органам ведення Реєстру право доступу до бази даних Реєстру та встановлює порядок такого доступу відповідно до цього Закону;

7) здійснює ведення системних класифікаторів;

8) здійснює інші повноваження, передбачені законом.

3. Рішення розпорядника Реєстру, прийняте в межах його повноважень, є обов'язковим для виконання органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами, політичними партіями, підприємствами, закладами, установами, організаціями усіх форм власності.

4. Розпорядник Реєстру не уповноважений вносити записи до Реєстру, зміни до персональних даних Реєстру та знищувати записи Реєстру.

5. Органом ведення Реєстру є:

1) у районі, районі в місті Києві, місті Севастополі - відповідний структурний підрозділ апарату районної, районної у місті державної адміністрації;

2) у місті обласного (республіканського в Автономній Республіці Крим) значення без районного поділу - відповідний виконавчий орган міської ради;

3) у районі в місті обласного значення з районним поділом - відповідний виконавчий орган районної у місті ради або відповідний структурний підрозділ створеного у районі виконавчого органу міської ради.

6. Повноваження органу ведення Реєстру поширюються на територію

відповідного району, міста, району в місті та сіл, селищ, міст, що входять до його складу.

7. Органи ведення Реєстру забезпечують ведення Реєстру в порядку, встановленому цим Законом та розпорядником Реєстру.

8. Органи ведення Реєстру мають власну печатку та бланк, зразки яких затверджуються розпорядником Реєстру.

9. Регіональним органом адміністрування Реєстру є:

1) в Автономній Республіці Крим - відповідний структурний підрозділ апарату Ради міністрів Автономної Республіки Крим;

2) в області, місті Києві, місті Севастополі - відповідний структурний підрозділ апарату обласної, міської державної адміністрації.

10. Повноваження регіонального органу адміністрування Реєстру поширюються відповідно на територію Автономної Республіки Крим, області, міста Києва, міста Севастополя та сіл, селищ, міст, що входять до його складу.

11. Регіональні органи адміністрування Реєстру здійснюють організаційну підтримку, забезпечують взаємодію місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів, установ та організацій стосовно створення та ведення Реєстру, контролюють виконання рішень розпорядника Реєстру. Регіональний орган адміністрування Реєстру має доступ до статистичних відомостей Реєстру.

12. Функції органу ведення Реєстру та регіонального органу адміністрування Реєстру стосовно виборців, які проживають або перебувають за межами України, здійснює відповідний структурний підрозділ Міністерства закордонних справ України.

Стаття 15. Доступ органу ведення Реєстру до бази даних Реєстру

1. Орган ведення Реєстру має доступ до персональних даних Реєстру в обсязі та порядку, що встановлені розпорядником Реєстру.

2. Внесення до бази даних Реєстру нових записів, внесення змін до бази даних Реєстру, знищення записів бази даних Реєстру на підставах та в порядку, встановлених цим Законом, і згідно з прийнятими відповідно до цього Закону рішеннями розпорядника Реєстру здійснюються в режимі реального часу органом ведення Реєстру. Внесення змін щодо виборчої адреси виборця здійснюється в порядку, встановленому розпорядником Реєстру відповідно до цього Закону.

3. Програмні та інші засоби доступу надаються розпорядником Реєстру працівникам органу ведення Реєстру.

Розділ III

ВЕДЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ

Стаття 16. Дії щодо ведення Реєстру

1. Ведення Реєстру включає організаційно-правову підготовку та виконання в режимі записування таких дій:

1) внесення запису про виборця до бази даних Реєстру;

2) внесення змін до персональних даних Реєстру;

3) знищення запису Реєстру.

2. Організаційно-правова підготовка і виконання дій, зазначених у частині першій цієї статті, здійснюються відповідним органом ведення Реєстру на підставах та у спосіб, встановлені цим Законом та рішеннями розпорядника Реєстру, прийнятими відповідно до цього Закону, з використанням візуального та автоматизованого контролю за повнотою та коректністю персональних даних Реєстру.

3. Орган ведення Реєстру веде облік усіх дій щодо зміни бази даних Реєстру в порядку та за формою, що встановлені розпорядником Реєстру.

Стаття 18. Порядок подання документів до органу ведення Реєстру

Документи, зазначені у статті 17 цього Закону, можуть бути подані до відповідного органу ведення Реєстру в порядку:

- 1) звернення особи за власною ініціативою;
- 2) періодичного поновлення персональних даних Реєстру;
- 3) уточнення персональних даних Реєстру.

Стаття 22. Порядок періодичного поновлення персональних даних Реєстру

1. Органи ведення Реєстру здійснюють щомісяця поновлення бази даних Реєстру. Поновлення бази даних Реєстру здійснюється на підставі відомостей, які подаються органу ведення Реєстру органами, закладами, установами, зазначеними в частинах третій - одинадцятій та п'ятнадцятій цієї статті.

2. Передбачені цією статтею відомості подаються щомісяця до 5 числа відповідному органу ведення Реєстру.

3. Уповноважена центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері реєстрації фізичних осіб, посадова особа подає відомості про:

1) громадян України, зареєстрованих за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, яким протягом наступного місяця виповниться 18 років;

2) осіб, які протягом попереднього місяця набули громадянства України та отримали тимчасове посвідчення громадянина України або паспорт громадянина України;

3) виборців, які протягом попереднього місяця отримали паспорт громадянина України у зв'язку із зміною прізвища, імені, по батькові, дати або місця народження;

4) виборців, які протягом попереднього місяця зареєстрували своє місце проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

5) виборців, які протягом попереднього місяця зняті з реєстрації за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

6) осіб, громадянство України яких припинено протягом попереднього місяця.

4. Керівник відділу державної реєстрації актів цивільного стану подає відомості про виборців, смерть яких зареєстровано протягом попереднього місяця, до органу ведення Реєстру, повноваження якого поширюються на

територію, де було зареєстровано останнє місце проживання виборців, крім відомостей про виборців, останнє місце проживання яких зареєстровано за межами району, міста, в якому розташовано відділ державної реєстрації актів цивільного стану. Відомості про таких виборців подаються керівником відділу державної реєстрації актів цивільного стану органу ведення Реєстру за територіальним розташуванням відділу.

5. Командир військової частини (формування), дислокованої в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, подає відомості про:

1) виборців - військовослужбовців строкової служби, які протягом попереднього місяця прибули для проходження служби у цій військовій частині (формуванні);

2) виборців - військовослужбовців строкової служби, які протягом попереднього місяця вибули з території дислокації цієї військової частини (формування).

6. Відповідний районний (районний у місті, міський, міськрайонний) суд подає відомості про:

1) виборців, які протягом попереднього місяця були визнані недієздатними;

2) осіб, щодо яких протягом попереднього місяця було скасовано рішення про визнання їх недієздатними.

7. Керівник установи виконання покарань подає відомості про:

1) виборців, які протягом попереднього місяця прибули для відбування покарання до цієї установи;

2) виборців, які відбували покарання і протягом попереднього місяця вибули з цієї установи;

3) громадян України, які відбувають покарання та яким протягом наступного місяця виповниться 18 років.

8. Керівник центру обліку, який відповідно до закону веде облік бездомних осіб, або соціальної служби, у складі якої утворено структурний підрозділ для ведення обліку бездомних осіб, подає відомості про виборців, які протягом попереднього місяця:

1) зареєстровані за юридичною адресою закладу;

2) зняті з реєстрації за юридичною адресою закладу.

9. Керівник закордонної дипломатичної установи України подає органу ведення Реєстру в Міністерстві закордонних справ України відомості про:

1) громадян України, яким протягом наступного місяця виповниться 18 років;

2) осіб, які протягом попереднього місяця набули громадянства України та отримали тимчасове посвідчення громадянина України або паспорт громадянина України;

3) осіб, громадянство України яких припинено протягом попереднього місяця;

4) громадян України - виборців, які протягом попереднього місяця стали на консульський облік на території відповідного консульського округу;

5) громадян України - виборців, які протягом попереднього місяця зняті з консульського обліку на території відповідного консульського округу;

6) громадян України, які протягом попереднього місяця змінили прізвище, ім'я, по батькові, дату або місце народження;

7) померлих виборців, стосовно яких протягом попереднього місяця на відповідній території компетентним органом відповідної держави видано свідоцтво про смерть або інший документ.

10. Міністерство оборони України подає органу ведення Реєстру в Міністерстві закордонних справ України відомості про:

1) виборців, які протягом попереднього місяця прибули для проходження служби у військових частинах (формуваннях) України, що дислокуються за межами України на відповідній території;

2) виборців, які протягом попереднього місяця вибули з військових частин (формувань) України, що дислокуються за межами України на відповідній території.

11. Керівник відповідного районного (районного у місті, міського) органу охорони здоров'я, установи соціального захисту, сільський, селищний, міський голова подає відомості про виборців, щодо яких протягом попереднього місяця встановлено постійну нездатність пересуватися самостійно.

12. Подання, передбачені частинами третьою - одинадцятою цієї статті, включають відомості, передбачені частиною першою статті 6 цього Закону, про кожну відповідну особу. Подання, передбачені частинами третьою - сьомою, десятою та одинадцятою цієї статті, крім того, включають адресу житла виборця, за якою зареєстровано (щодо прибулих) або було зареєстровано (щодо вибулих) його місце проживання відповідно до Закону України "Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні". Подання, передбачені частиною дев'ятою цієї статті, включають також зазначення країни проживання (перебування) виборця та його поштову адресу за правилами країни проживання (перебування). 13. Подання, передбачені частинами третьою - одинадцятою цієї статті, подаються на паперовому носії у вигляді списку, який має наскрізну нумерацію записів та наскрізну нумерацію аркушів. Достовірність відомостей подання засвідчується на кожному аркуші підписом керівника відповідного державного органу, закладу, установи, командира військової частини (формування), який скріплюється печаткою. Форма подання встановлюється розпорядником Реєстру. Подання подаються на паперових та електронних носіях.

14. Під час проведення виборів або референдумів відомості, передбачені цією статтею, подаються органами, закладами, установами з урахуванням особливостей та у строки, зазначені у статтях 27, 28 цього Закону.

15. Сільський, селищний, міський голова або інша посадова особа, яка відповідно до закону здійснює його повноваження, подає органу ведення Реєстру відомості про найменування нових та перейменування вулиць

(проспектів, бульварів, площ, провулків, кварталів, кутків тощо), присвоєння номерів новим будинкам і зміну нумерації існуючих будинків у відповідному населеному пункті. Зазначені відомості засвідчуються підписом цієї посадової особи та скріплюються печаткою відповідної місцевої ради.

16. Керівник органу ведення Реєстру на підставі відомостей, передбачених частинами третьою - одинадцятою цієї статті, щодо кожного виборця (особи), якого (якої) стосуються ці відомості, може прийняти рішення:

1) про внесення запису щодо виборця до бази даних Реєстру - за наявності підстав, передбачених частиною другою статті 17 цього Закону;

2) про внесення відповідних змін до персональних даних виборця - за наявності підстав, передбачених частиною третьою статті 17 цього Закону;

3) про звернення за допомогою засобів автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи Реєстру до органу ведення Реєстру за попередньою виборчою адресою виборця щодо необхідності зміни персональних даних виборця;

4) про внесення службових відміток до персональних даних виборців, які вибули з відповідної території.

17. У разі внесення змін до персональних даних виборця на підставі відомостей, передбачених пунктом 2 частини п'ятої, пунктом 2 частини сьомої та пунктом 2 частини десятої цієї статті, виборча адреса такого виборця визначається за зареєстрованим місцем проживання та адресою житла виборця.

18. Керівник органу ведення Реєстру на підставі відомостей, передбачених частиною п'ятнадцятою цієї статті, приймає рішення щодо внесення змін до виборчих адрес виборців (осіб), яких стосуються такі відомості.

19. Якщо прийнято рішення про зміни в адміністративно-територіальному устрої, про перейменування адміністративно-територіальної одиниці, населеного пункту, керівник органу ведення Реєстру на підставі відповідного акта про зміни або перейменування приймає рішення про внесення відповідних змін місця народження або виборчих адрес виборців (осіб), яких стосуються зміни.

20. Якщо у відомостях, передбачених частинами третьою - одинадцятою цієї статті, зазначено осіб, які набули права голосу або мають право голосу, однак не включені до Реєстру, керівник органу ведення Реєстру приймає рішення щодо внесення до Реєстру записів про цих виборців. Прийняття рішення та внесення записів здійснюються у порядку, встановленому частинами четвертою - шостою статті 19 цього Закону. Перед прийняттям рішення орган ведення Реєстру може звернутися до виборця стосовно перевірки чи уточнення відомостей про нього.

21. У разі якщо із змісту відомостей, передбачених частинами третьою - одинадцятою цієї статті, випливає, що персональні дані окремого виборця, виборча адреса якого відноситься до території, на яку поширюються

повноваження органу ведення Реєстру, зазнали зміни, зокрема, якщо виборча адреса окремого виборця зазнала зміни в межах цієї території, керівник органу ведення Реєстру приймає рішення щодо внесення змін до персональних даних такого виборця. Прийняття рішення та внесення змін до персональних даних здійснюються у порядку, встановленому частиною третьою статті 20 цього Закону. Перед прийняттям рішення орган ведення Реєстру може звернутися до виборця стосовно перевірки чи уточнення відомостей про нього.

22. Якщо у відомостях, передбачених частинами третьою - одинадцятою цієї статті, зазначено виборця, виборча адреса якого знаходиться за межами території, на яку поширюються повноваження органу ведення Реєстру, керівник цього органу звертається за допомогою засобів автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи Реєстру до органу ведення Реєстру за виборчою адресою цього виборця про необхідність внесення змін до його персональних даних. Орган ведення Реєстру перед прийняттям відповідного рішення може звернутися до виборця стосовно проведення перевірки чи уточнення відомостей про нього.

Стаття 25. Фінансування Реєстру

Фінансування діяльності щодо створення, ведення та функціонування Реєстру здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, а також (у частині фінансування діяльності органів місцевого самоврядування у випадках, передбачених цим Законом) за рахунок коштів відповідних місцевих бюджетів як фінансування делегованих повноважень.

Розділ IV

ВИКОРИСТАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИБОРЦІВ

Стаття 26. Цілі використання персональних даних Реєстру

1. Під час підготовки до виборів Президента України, народних депутатів України, виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад чи сільських, селищних, міських голів, до всеукраїнського або місцевого референдуму персональні дані Реєстру можуть використовуватися лише для:

- 1) складання попередніх списків виборців на виборчих дільницях;
- 2) уточнення попередніх списків виборців та складання остаточних списків виборців на виборчих дільницях;
- 3) надання Кабінету Міністрів України, іншим органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, Центральній виборчій комісії, виборчій комісії Автономної Республіки Крим, територіальним виборчим комісіям місцевих виборів статистичної інформації щодо кількісних характеристик виборчого корпусу на відповідній території;
- 4) проведення передбаченої у частині другій цієї статті перевірки відомостей про виборців.

2. Персональні дані Реєстру можуть бути використані для проведення перевірки достовірності відомостей про виборців, які поставили свої підписи

у підписних листах на підтримку проведення всеукраїнського референдуму, а також відомостей, що надаються до відповідних виборчих комісій щодо кандидатів, уповноважених та довірених осіб, членів ініціативної групи референдуму, кандидатур до складу виборчих комісій.

3. Персональні дані Реєстру можуть бути використані для здійснення публічного контролю за веденням Реєстру в порядку та межах, встановлених цим Законом.

4. Персональні дані Реєстру можуть бути на підставі закону одноразово використані для первинного наповнення бази даних державної системи обліку фізичних осіб після її створення.

5. Використання персональних даних Реєстру для інших цілей, крім зазначених у частинах першій - четвертій цієї статті, можливе виключно за рішенням суду.

6. Персональні дані Реєстру можуть бути використані центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених

законодавством категорій мігрантів, для реалізації ним завдань з реєстрації місця проживання/перебування фізичних осіб в Україні та ведення ним реєстраційного обліку.

Розділ V

ОСКАРЖЕННЯ ПОРУШЕНЬ ЦЬОГО ЗАКОНУ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЙОГО ПОРУШЕННЯ

Стаття 31. Порядок адміністративного оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів Реєстру

1. Особа, яка зверталася до органу ведення Реєстру щодо включення себе чи інших осіб до Реєстру, внесення змін до персональних даних Реєстру або отримання відповіді на свій запит, може оскаржити до відповідного регіонального органу адміністрування Реєстру рішення, дії чи бездіяльність органу ведення Реєстру стосовно свого звернення.

2. Політична партія, яка зверталася до органу ведення Реєстру в порядку, передбаченому статтею 24 цього Закону, може оскаржити до відповідного регіонального органу адміністрування Реєстру рішення, дії чи бездіяльність органу ведення Реєстру стосовно свого звернення.

3. Регіональний орган адміністрування Реєстру проводить із залученням органів, закладів, установ, зазначених у статті 22 цього Закону, повторну перевірку відомостей, наведених у скарзі. Регіональний орган адміністрування Реєстру подає встановлені за результатами перевірки відомості про виборця (виборців) належному органу ведення Реєстру для виконання передбачених цим Законом дій щодо ведення Реєстру або у разі підтвердження підстав відмови надсилає письмову відповідь особі чи партії, яка звернулася із скаргою, із зазначенням вичерпного переліку підстав відмови.

4. Дії або бездіяльність регіонального органу адміністрування Реєстру, що порушують вимоги цього Закону, можуть бути в установленому законом порядку оскаржені до розпорядника Реєстру.

Стаття 32. Загальний порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів Реєстру

1. Особа, яка зверталася до органу ведення Реєстру або регіонального органу адміністрування Реєстру щодо включення себе або інших осіб до Реєстру, внесення змін до персональних даних Реєстру або отримання відповіді на свій запит, може оскаржити до суду рішення, дії чи бездіяльність відповідного органу Реєстру в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

2. Політична партія, яка зверталася до органу ведення Реєстру або регіонального органу адміністрування Реєстру в порядку, передбаченому статтею 24 цього Закону, може оскаржити до суду рішення, дії чи бездіяльність відповідного органу Реєстру в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

Стаття 33. Відповідальність за порушення цього Закону

1. Законами України передбачається кримінальна, адміністративна та інша юридична відповідальність за зловживання доступом або за несанкціонований доступ до Реєстру, порушення передбачених цим та іншими законами правил захисту персональних даних та програмного забезпечення Реєстру, за неправомірне використання та поширення персональних даних Реєстру, інші порушення вимог цього Закону.

2. Громадяни несуть відповідальність за:

1) умисне подання органу ведення Реєстру завідомо недостовірних відомостей або відомостей з метою кратного включення виборця до Реєстру;

2) несанкціонований доступ до Реєстру;

3) несанкціоноване копіювання, розповсюдження та використання отриманої політичною партією копії бази даних Реєстру чи її частини для цілей, не передбачених цим Законом.

3. Посадові та службові особи органів Реєстру несуть відповідальність за:

1) порушення правил доступу до Реєстру, порядку використання інформації з Реєстру, порядку копіювання бази даних Реєстру чи її частини;

2) неправомірне або несвоєчасне внесення до бази даних Реєстру персональних даних виборця;

3) умисне внесення до бази даних Реєстру завідомо неправдивих відомостей про виборця;

4) обробку даних Реєстру на підставах або у спосіб, що не передбачені цим та іншими законами, рішеннями розпорядника Реєстру, прийнятими відповідно до цього Закону;

5) знищення записів Реєстру або окремих персональних даних Реєстру на підставах та у спосіб, не передбачених цим Законом;

6) невиконання або неналежне виконання своїх службових обов'язків, пов'язаних із забезпеченням повноти, захисту та безпеки персональних даних

Реєстру;

7) умисне порушення захисту Реєстру, умисну передачу відомостей, необхідних для доступу до Реєстру, іншим особам на підставах та у спосіб, що не передбачені цим Законом та рішеннями розпорядника Реєстру, прийнятими відповідно до цього Закону.

4. Посадові та службові особи інших органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, закладів, установ несуть відповідальність за неподання, несвоєчасне подання органам ведення Реєстру відомостей, передбачених цим Законом, чи подання неповних або недостовірних відомостей.

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 20, ст.282, з змінами, внесеними ВВР, 2012, N 28, ст.312, ВВР, 2014, N 27, ст.914)

ПРО ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ РЕФЕРЕНДУМ

Закон України прийнятий 6 листопада 2012 року

(витяги)

Цей Закон визначає правові засади, організацію та порядок проведення всеукраїнського референдуму.

Розділ І

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Поняття всеукраїнського референдуму

1. Всеукраїнський референдум є однією з форм безпосередньої демократії в Україні, способом здійснення влади безпосередньо Українським народом, що полягає у прийнятті (затвердженні) громадянами України (далі - громадяни) рішень з питань загальнодержавного значення шляхом таємного голосування в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 2. Законодавство про референдуми

1. Порядок підготовки і проведення всеукраїнського референдуму регулюється Конституцією України, цим Законом, а також іншими законодавчими актами України.

Стаття 3. Предмет всеукраїнського референдуму

1. Предметом всеукраїнського референдуму можуть бути будь-які питання за винятком тих, вирішення яких референдумом не допускається Конституцією України, законами України.

2. На всеукраїнський референдум можуть виноситися декілька питань з однієї проблеми.

3. За предметом всеукраїнський референдум може бути:

1) про схвалення нової редакції Конституції України, внесення змін до Конституції України, скасування, втрату чинності чи визнання нечинним закону про внесення змін до Конституції України (конституційний референдум);

2) про зміну території України (ратифікаційний референдум);

3) щодо прийняття чи скасування закону України або внесення змін до чинного закону України (законодавчий референдум);

4) з будь-якого питання за винятком тих, щодо яких референдум не допускається згідно з Конституцією України (загальний референдум).

Стаття 4. Загальні засади всеукраїнського референдуму

1. Президент України проголошує всеукраїнський референдум за народною ініціативою, якщо його ініційовано з додержанням встановлених Конституцією та законами України вимог щодо організації і порядку проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою.

2. Результати народного волевиявлення на всеукраїнському референдумі є обов'язковими.

3. Новий всеукраїнський референдум з інших питань, що раніше виносилися на референдум, окрім внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції України з одного й того самого питання, може бути проведено не раніше ніж через рік з дня оголошення результатів проведеного референдуму.

Реалізація ініціативи щодо внесення змін до розділів I, III і XIII Конституції України з одного й того самого питання можлива Верховною Радою України наступного скликання.

Стаття 5. Основні принципи проведення всеукраїнського референдуму

Всеукраїнський референдум проводиться на основі таких загальних принципів:

- 1) загального права голосу;
- 2) рівності;
- 3) законності;
- 4) прямого волевиявлення;
- 5) вільної участі у всеукраїнському референдумі;
- 6) таємності голосування;
- 7) особистої участі у голосуванні;
- 8) однократності голосування.

Стаття 6. Загальне право голосу

1. Право голосу на всеукраїнському референдумі мають громадяни України, яким на день голосування виповнилося вісімнадцять років. Громадяни України, які мають право голосу на всеукраїнському референдумі, є учасниками всеукраїнського референдуму.

2. Підставою реалізації громадянином України свого права голосу на всеукраїнському референдумі є його включення до списків учасників всеукраїнського референдуму на ділянці всеукраїнського референдуму. Учасник всеукраїнського референдуму реалізує своє право голосу під час всеукраїнського референдуму у порядку, встановленому цим Законом.

3. Документом, який посвідчує особу і громадянство України учасника всеукраїнського референдуму, є:

- 1) паспорт громадянина України;
- 2) тимчасове посвідчення громадянина;

3) картка (довідка) установи кримінально-виконавчої системи, що повинна містити: прізвище, ім'я, по батькові, рік народження, громадянство, фотографію особи, підпис керівника та печатку установи (для осіб, які перебувають в установах кримінально-виконавчої системи);

4) паспорт громадянина України для виїзду за кордон;

5) дипломатичний паспорт;

6) службовий паспорт;

7) посвідчення члена екіпажу.

4. Документи, зазначені у пунктах 1 та 2 частини третьої цієї статті, є підставою для отримання бюлетеня для участі у всеукраїнському референдумі і можуть бути використані на звичайних та спеціальних дільницях всеукраїнського референдуму.

5. Документи, зазначені у пунктах 3-7 частини третьої цієї статті, є підставою для отримання бюлетеня для участі у всеукраїнському референдумі і можуть бути використані на закордонних дільницях всеукраїнського референдуму, а також на спеціальних дільницях всеукраїнського референдуму, утворених на суднах, що перебувають у плаванні під Державним Прапором України, та на полярній станції України. На закордонних дільницях всеукраїнського референдуму, утворених у країнах, до яких дозволений виїзд громадян України за паспортом громадянина України, підставою для отримання бюлетеня може бути паспорт громадянина України.

6. Громадяни України, які мають право голосу, можуть брати участь у роботі комісій з всеукраїнського референдуму як їх члени, а також у проведенні агітації всеукраїнського референдуму, здійсненні спостереження за проведенням всеукраїнського референдуму та інших заходах щодо підготовки та проведення всеукраїнського референдуму у порядку, визначеному цим та іншими законами України.

7. Будь-які прямі чи непрямі привілеї або обмеження прав громадян України на участь у всеукраїнському референдумі за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками забороняються. Не допускаються обмеження щодо участі громадян України у процесі всеукраїнського референдуму, крім обмежень, передбачених Конституцією України та цим Законом.

8. Не має права голосу громадянин України, визнаний судом недієздатним.

9. Громадянин України, який проживає або перебуває в період підготовки і проведення всеукраїнського референдуму за межами України, має право голосу на всеукраїнському референдумі, реалізація якого забезпечується його включенням до списку учасників всеукраїнського референдуму на відповідній закордонній дільниці, утвореній згідно з цим Законом.

Стаття 7. Рівне право голосу

1. Громадяни України беруть участь у всеукраїнському референдумі на

рівних засадах.

2. Кожний учасник всеукраїнського референдуму має один голос. Учасник всеукраїнського референдуму може використати свій голос тільки на одній дільниці всеукраїнського референдуму, де він включений до списку учасників всеукраїнського референдуму. Учасник всеукраїнського референдуму реалізує своє право голосу під час всеукраїнського референдуму у порядку, встановленому цим Законом.

3. Рівність прав і можливостей суб'єктів процесу всеукраїнського референдуму брати участь у процесі всеукраїнського референдуму забезпечується:

1) заборонаю втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у процес всеукраїнського референдуму, за винятком випадків, передбачених цим Законом;

2) неупередженим ставленням органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб до ініціативної групи всеукраїнського референдуму, інших суб'єктів процесу референдуму;

3) заборонаю використання під час фінансування агітації всеукраїнського референдуму інших коштів, крім визначених цим Законом, виділених на забезпечення процесу всеукраїнського референдуму;

4) рівним та неупередженим ставленням засобів масової інформації до процесу всеукраїнського референдуму, об'єктивним та збалансованим висвітленням позицій на підтримку та проти питання всеукраїнського референдуму.

Стаття 8. Пряме волевиявлення на всеукраїнському референдумі

1. Громадяни України безпосередньо беруть участь у всеукраїнському референдумі та у вирішенні питань, які виносяться на референдум.

Стаття 9. Вільна участь у всеукраїнському референдумі

1. Участь громадян України у всеукраїнському референдумі є добровільною. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у референдумі.

2. Всеукраїнський референдум є вільним. Громадянам України забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її вільного виявлення при голосуванні.

3. Застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та вільному виявленню волі учасника всеукраїнського референдуму, забороняється.

4. Для забезпечення умов для вільного волевиявлення військовослужбовцям строкової служби в день голосування надається відпустка для участі в голосуванні не менш як на чотири години.

Стаття 10. Таємне голосування

1. Голосування на всеукраїнському референдумі є таємним: контроль за волевиявленням учасників всеукраїнського референдуму забороняється.

2. Членам комісій всеукраїнського референдуму, іншим особам забороняється вчиняти будь-які дії чи розголошувати відомості, які дають

можливість встановити зміст волевиявлення конкретного учасника всеукраїнського референдуму.

Стаття 11. Особисте голосування

1. Кожний учасник всеукраїнського референдуму голосує на референдумі особисто. Голосування за інших осіб чи передача учасником всеукраїнського референдуму права голосу будь-якій іншій особі забороняється.

Стаття 12. Однократність голосування

1. Кожен громадянин України, який має право голосу на всеукраїнському референдумі, може реалізувати це право під час проведення такого референдуму лише один раз і лише на одній ділянці референдуму.

Стаття 13. Публічність і відкритість процесу референдуму

1. Підготовка та проведення всеукраїнського референдуму здійснюються публічно і відкрито.

2. Для забезпечення публічності і відкритості процесу всеукраїнського референдуму комісії референдуму відповідно до своїх повноважень:

1) оприлюднюють відомості про свій склад, місцезнаходження та режим роботи, про утворення округів референдуму і діляниць;

2) забезпечують можливість ознайомлення громадян із списками учасників референдуму;

3) оприлюднюють результати процесу всеукраїнського референдуму;

4) надають іншу інформацію у випадках, передбачених цим Законом.

Стаття 14. Суб'єкти ініціювання всеукраїнського референдуму та призначення (проголошення) всеукраїнського референдуму

1. Суб'єктами ініціювання всеукраїнського референдуму є Український народ, Верховна Рада України у випадках та порядку, встановлених Конституцією України та цим Законом.

2. Суб'єктом призначення (проголошення) є Президент України та Верховна Рада України.

3. Конституційний референдум щодо внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України призначається Президентом України за ініціативою Верховної Ради України, з урахуванням вимог частини восьмої статті 22 цього Закону.

4. Ратифікаційний референдум щодо зміни території України призначається Верховною Радою України.

5. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою проголошується Президентом України, з урахуванням вимог частини восьмої статті 22 цього Закону.

Стаття 15. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою

1. Всеукраїнський референдум за народною ініціативою - це форма прийняття громадянами України рішень з питань загальнодержавного значення з урахуванням обмежень, встановлених Конституцією України та цим Законом.

2. Шляхом всеукраїнського референдуму за народною ініціативою Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні

може реалізувати своє виключне право визначати і змінювати конституційний лад в Україні шляхом прийняття Конституції України (установчу владу) у порядку, який визначений цим Законом.

3. Шляхом всеукраїнського референдуму за народною ініціативою Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, здійснюючи своє волевиявлення, може в порядку, який визначений цим Законом, схвалювати нову редакцію Конституції України, вносити зміни до Конституції України, скасовувати, визнавати таким, що втрачає чинність, чи визнавати нечинним закон про внесення змін до Конституції України.

4. Через всеукраїнський референдум за народною ініціативою Український народ як носій суверенітету і єдине джерело влади в Україні, здійснюючи своє волевиявлення, може в порядку, який визначений Конституцією України та цим Законом, приймати закони України (вносити до них зміни), крім законів, прийняття яких на референдумі не допускається згідно з Конституцією України, скасовувати закони України, визнавати закони України такими, що втратили чинність, чи визнавати нечинними закони України або окремі їх положення.

5. За народною ініціативою може бути проведено всеукраїнський референдум з будь-яких питань, за винятком тих, щодо яких всеукраїнський референдум не допускається згідно з Конституцією України.

6. Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

7. Указ Президента України щодо проголошення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою опубліковується в офіційних друкованих виданнях протягом трьох днів з моменту його підписання.

Стаття 16. Всеукраїнський референдум щодо схвалення нової редакції Конституції України, внесення змін до Конституції України, скасування, втрати чинності чи визнання нечинним закону про внесення змін до Конституції України

1. Всеукраїнський референдум щодо схвалення нової редакції Конституції України, внесення змін до Конституції України, скасування, втрати чинності чи визнання нечинним закону про внесення змін до Конституції України - це форма реалізації Українським народом свого права визначати конституційний лад в Україні шляхом прийняття нової редакції Конституції України на всеукраїнському референдумі.

2. Всеукраїнський референдум щодо схвалення нової редакції Конституції України, внесення змін до Конституції України, скасування, втрати чинності чи визнання нечинним закону про внесення змін до Конституції України проголошується Президентом України за народною ініціативою.

Стаття 17. Всеукраїнський референдум щодо закону України про внесення змін до розділів I "Загальні засади", III "Вибори. Референдум", XIII

"Внесення змін до Конституції України"

1. Законопроект про внесення змін до розділів I "Загальні засади", III "Вибори. Референдум", XIII "Внесення змін до Конституції України" подається до Верховної Ради України Президентом України або народними депутатами України, які становлять не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради України і, за умови його прийняття не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України, затверджується всеукраїнським референдумом.

2. Указ Президента України щодо призначення всеукраїнського референдуму опубліковується в офіційних друкованих виданнях протягом трьох днів з моменту його підписання.

Стаття 18. Всеукраїнський референдум про зміну території України

1. Всеукраїнський референдум про зміну території України - це форма прийняття громадянами України рішення щодо затвердження закону про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України.

2. Постанова Верховної Ради України щодо проведення всеукраїнського референдуму опубліковується в офіційних друкованих виданнях протягом трьох днів з моменту її підписання.

Стаття 19. Форма питання референдуму

1. Питання референдуму - це текст, яким викладається пропозиція референдуму, у вигляді питального речення, що пропонує учаснику всеукраїнського референдуму чіткі відповіді "так" або "ні".

2. Питання референдуму повинно мати чітке і ясне формулювання, яке не допускає різних тлумачень.

Стаття 20. Обмеження щодо ініціювання та проведення всеукраїнського референдуму

1. Не може бути ініційовано призначення всеукраїнського референдуму щодо законопроектів з питань:

- 1) податків;
- 2) бюджету;
- 3) амністії.

2. На всеукраїнський референдум за народною ініціативою не може бути винесене (ініційоване) питання про зміну території України.

3. Тексти нової редакції Конституції України та законопроектів, що виносяться на конституційний та законодавчий референдум, не повинні скасовувати чи обмежувати зміст та обсяг існуючих прав і свобод людини і громадянина або бути спрямованими на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Стаття 21. Обмеження щодо призначення (проголошення) референдуму

1. Всеукраїнський референдум не може призначатися (проголошуватися) чи проводитися в умовах воєнного чи надзвичайного стану на всій території України.

2. Якщо воєнний чи надзвичайний стан введений після призначення (проголошення) референдуму, суб'єкт призначення (проголошення)

референдуму не пізніш як на третій день після введення такого стану приймає рішення про зупинення процесу референдуму до закінчення дії воєнного чи надзвичайного стану.

Стаття 22. Засади організації і проведення всеукраїнського референдуму

1. Організація і проведення всеукраїнського референдуму здійснюються відкрито і гласно.

2. Рішення органів державної влади, органів місцевого самоврядування, що стосуються всеукраїнського референдуму, доводяться до відома громадян України через засоби масової інформації у строки, визначені цим Законом.

3. Держава гарантує громадянам України, політичним партіям та громадським організаціям, ініціативній групі з проведення всеукраїнського референдуму право вільно обговорювати доцільність проведення всеукраїнського референдуму, вести агітацію щодо питань, винесених на всеукраїнський референдум, на зборах, мітингах, демонстраціях, у друкованих виданнях, аудіовізуальними (електронними) засобами масової інформації.

4. Органи державної влади і органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані сприяти проведенню зборів і мітингів з обговорення питань, які виносяться на всеукраїнський референдум, завчасно сповіщати громадян України про час і місце їх проведення, надавати у необхідних випадках приміщення та здійснювати інші заходи для забезпечення вільного та свідомого волевиявлення громадян.

5. Рішення комісій референдуму, а також рішення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, що стосуються всеукраїнського референдуму, доводяться ними до відома громадян через друковані засоби масової інформації або, у разі неможливості, оприлюднюються в інший спосіб.

6. Засоби масової інформації зобов'язані об'єктивно висвітлювати хід підготовки і проведення референдуму, надавати збалансовану інформацію стосовно змісту питання референдуму та юридичних наслідків референдуму. Представникам засобів масової інформації гарантується безперешкодний доступ на всі публічні заходи, пов'язані з референдумом, а на засідання комісій референдуму та на дільницю референдуму в день голосування - на умовах, визначених цим Законом. Комісії референдуму, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, посадові і службові особи цих органів зобов'язані в межах своїх повноважень надавати їм інформацію щодо підготовки і проведення референдуму.

7. Дипломатичні та інші офіційні представництва, консульські установи України, при яких утворені закордонні дільниці референдуму в державах, де проживає значна кількість громадян України, які мають право голосу, забезпечують опублікування в місцевих засобах масової інформації відомостей про час і місце голосування, про місцезнаходження відповідних дільниць референдуму, про порядок та строки звернення до дільничних комісій референдуму, зокрема з питань включення учасників всеукраїнського

референдуму до списку учасників всеукраїнського референдуму на закордонній ділянці референдуму.

8. Президент України, Центральна виборча комісія зобов'язані здійснювати перевірку щодо відповідності Конституції України, законам України питань, які пропонується винести на всеукраїнський референдум, зокрема, за народною ініціативою.

Стаття 23. Процес всеукраїнського референдуму

1. Процес всеукраїнського референдуму розпочинається з дня оголошення Центральною виборчою комісією про початок процесу всеукраїнського референдуму.

2. Процес всеукраїнського референдуму завершується через п'ятнадцять днів після дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів референдуму.

Стаття 24. Суб'єкти процесу всеукраїнського референдуму

1. Суб'єктом відповідного виду процесу всеукраїнського референдуму у випадках, передбачених цим Законом, є:

- 1) громадяни України (учасники всеукраїнського референдуму);
- 2) Президент України як суб'єкт призначення (проголошення) всеукраїнського референдуму;
- 3) Верховна Рада України як суб'єкт ініціювання та призначення всеукраїнського референдуму;
- 4) комісія з всеукраїнського референдуму, утворена відповідно до цього Закону або Закону України "Про Центральну виборчу комісію";
- 5) ініціативна група з проведення всеукраїнського референдуму, утворена відповідно до цього Закону;
- 6) офіційні спостерігачі від ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму, зареєстровані відповідно до вимог цього Закону;
- 7) міжнародні спостерігачі, зареєстровані відповідно до вимог цього Закону.

Стаття 25. Порядок обчислення строків

1. Строки, визначені у цьому Законі, обчислюються в календарних днях; в окремих випадках строки обчислюються в годинах.

2. Першим днем строку, який відповідно до цього Закону має початися у зв'язку з настанням певної події, є день, наступний після дня настання вказаної події.

3. Останнім днем строку, який відповідно до цього Закону має закінчитися у зв'язку з настанням певної події, є день, що передує дню вказаної події.

Розділ II

ПРИЗНАЧЕННЯ (ПРОГОЛОШЕННЯ) ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 26. Порядок призначення всеукраїнського референдуму про внесення змін до Конституції України

1. Президент України протягом п'яти днів після отримання від Голови

Верховної Ради України закону про внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України видає указ про призначення всеукраїнського референдуму про внесення змін до Конституції України із зазначенням дати його проведення. Текст закону, що вноситься на затвердження всеукраїнським референдумом про внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції України, обов'язково додається до указу Президента України.

2. Указом Президента України про призначення всеукраїнського референдуму про внесення змін до Конституції України визначається дата його проведення, якою є остання неділя п'ятдесятиденного строку від дня видання указу.

Стаття 27. Порядок призначення всеукраїнського референдуму про зміну території України

1. У разі прийняття закону про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України, укладеного Президентом України, Верховна Рада України приймає рішення про призначення всеукраїнського референдуму про зміну території України.

2. Постанова Верховної Ради України про призначення всеукраїнського референдуму про зміну території України має містити дату проведення всеукраїнського референдуму та сформульоване питання, що вноситься на референдум. Текст закону про ратифікацію міжнародного договору про зміну території України обов'язково додається до постанови Верховної Ради України. Дата проведення відповідного всеукраїнського референдуму призначається на останню неділю п'ятдесятиденного строку від дня прийняття Верховною Радою України постанови про його призначення.

Стаття 29. Загальний порядок здійснення народної ініціативи

1. Народна ініціатива щодо проведення всеукраїнського референдуму здійснюється учасниками всеукраїнського референдуму шляхом збирання їх підписів під вимогою про проведення референдуму.

2. Президент України зобов'язаний проголосити всеукраїнський референдум за народною ініціативою, якщо його питання не порушують вимог Конституції України, законів України та якщо під вимогою про його проведення підписалося не менше ніж три мільйони громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи під цією вимогою зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області.

3. Збір підписів під вимогою щодо проведення всеукраїнського референдуму організовує і здійснює ініціативна група всеукраїнського референдуму, що утворюється і діє відповідно до цього Закону.

4. Збір підписів під вимогою щодо проведення всеукраїнського референдуму з певного питання проводиться протягом сорока днів з дня реєстрації ініціативної групи всеукраїнського референдуму, яка пропонує винести відповідне питання на всеукраїнський референдум.

Стаття 30. Порядок утворення ініціативної групи всеукраїнського референдуму

1. Ініціативна група з проведення всеукраїнського референдуму утворюється на зборах громадян України, в яких бере участь не менш як дві тисячі громадян України, які мають право голосу на всеукраїнському референдумі. Організаторами зборів можуть бути громадяни України, яким на день проведення зборів виповниться вісімнадцять років, політичні партії України, всеукраїнські громадські організації, зареєстровані відповідно до законодавства України. Забороняється проводити збори громадян щодо утворення ініціативної групи референдуму в органах державної влади, органах місцевого самоврядування.

2. Не пізніше ніж за п'ять календарних днів до дня проведення зборів громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму їх ініціатори повинні письмово повідомити про дату, час, місце і мету зборів Центральну виборчу комісію.

3. Центральна виборча комісія направляє на збори громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму представника (представників) для посвідчення факту проведення зборів.

4. Перед початком зборів громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму проводиться реєстрація учасників, складається їх список із зазначенням прізвища, імені, по батькові, дати народження, місця проживання із зазначенням адреси житла номеру та серії паспорта та даних про час та орган видачі паспорта України, відомостей про документи, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України. Кожний учасник зборів громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму напроти свого прізвища ставить свій підпис, який засвідчує участь у зборах.

5. На зборах громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму обираються голова та секретар зборів, лічильна комісія, затверджується порядок денний зборів, до якого включаються питання про доцільність проведення всеукраїнського референдуму, формулюється питання, яке пропонується винести на всеукраїнський референдум, формується персональний склад ініціативної групи всеукраїнського референдуму.

6. У разі якщо більшість від присутніх учасників зборів громадян України щодо проведення всеукраїнського референдуму проголосує за проведення всеукраїнського референдуму та затвердить формулювання питання та/або тексту законопроекту, що пропонується на нього винести, обирається ініціативна група, якій доручається організація збирання підписів громадян України під вимогою про проведення всеукраїнського референдуму та здійснення інших функцій, передбачених цим Законом.

7. Ініціативна група з проведення всеукраїнського референдуму (далі - ініціативна група) складається не менш як з п'ятисот громадян України, які на день її утворення мають право голосу. Збори утворюють лише одну ініціативну групу. На зборах складається список членів ініціативної групи із зазначенням прізвища, імені, по батькові, дати народження, місця

проживання або місця перебування, відомостей про документи, що посвідчують особу та громадянство України.

8. На зборах громадян також визначається особа (далі - уповноважений представник ініціативної групи), яка буде представляти інтереси ініціативної групи, про що складається заява, яка підписується головою та секретарем зборів.

У заяві про призначення уповноваженого представника ініціативної групи зазначаються:

- 1) прізвище, ім'я, по батькові представника суб'єкта процесу референдуму;
- 2) його громадянство;
- 3) день, місяць і рік народження;
- 4) місце роботи, займана посада (заняття);
- 5) місце проживання, адреса житла, а також контактний номер телефону.

До заяви додається письмова згода запропонованої особи бути уповноваженим представником ініціативної групи.

Уповноважений представник ініціативної групи повинен відповідати вимогам частини другої статті 66 цього Закону.

Уповноважений представник ініціативної групи діє в межах прав, передбачених цим Законом.

9. За результатами зборів громадян України (далі - збори) оформляється протокол, в якому зазначаються дата, місце проведення, кількість їх учасників, інформація про обрання голови та секретаря зборів громадян України, хід обговорення питань порядку денного, чітке формулювання питань, які пропонується винести на всеукраїнський референдум, результати голосування з питань порядку денного, персональний склад ініціативної групи (у разі її обрання) та, відповідно до вимог частини восьмої цієї статті, дані про особу, визначену бути представником ініціативної групи. Протокол підписують голова та секретар зборів. Текст законопроекту, що пропонується винести на всеукраїнський референдум, є додатком до протоколу зборів. Списки учасників зборів, членів ініціативної групи є складовими протоколу зборів. До цих документів додається письмова згода кожної особи, включеної до ініціативної групи на входження до її складу.

10. Участь осіб на зборах громадян України щодо утворення ініціативної групи, яких пропонується ввести до складу ініціативної групи, не є обов'язковою, за умови наявності письмової згоди цих осіб бути членами ініціативної групи.

Письмова заява на згоду бути членом ініціативної групи має обов'язково містити прізвище, ім'я, по батькові такої особи, дату його народження та місця проживання із зазначенням адреси житла, відомостей про документи, що посвідчують його особу та громадянство України, згоду на відповідну участь, дату написання заяви та підпис.

11. У семиденний строк з дня проведення зборів уповноважений представник ініціативної групи, передає до Центральної виборчої комісії підписані головою і секретарем зборів документи проведених зборів, а саме:

протокол зборів;
список їх учасників;
список членів ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму;
заяву про призначення уповноваженого представника ініціативної групи;
письмові заяви кожного з членів ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму про згоду бути членом ініціативної групи;
письмову згоду особи бути уповноваженим представником ініціативної групи.

Список членів ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму подається до Центральної виборчої комісії також в електронному вигляді.

12. Центральна виборча комісія видає уповноваженому представнику ініціативної групи, який подав документи, зазначені у частині одинадцятій цієї статті, довідку про їх прийняття. Довідка має містити перелік прийнятих документів, число, місяць і рік, а також час їх прийняття, посаду і прізвище особи, яка прийняла документи.

Розділ III

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 36. Оголошення про початок процесу всеукраїнського референдуму

1. Оголошення про початок процесу всеукраїнського референдуму здійснює Центральна виборча комісія на своєму засіданні, про що зазначається у протоколі засідання комісії.

Офіційним оголошенням є відповідне оголошення головуючим на засіданні Центральної виборчої комісії про початок процесу відповідного всеукраїнського референдуму.

2. Оголошення про початок процесу всеукраїнського референдуму здійснюється на наступний день після дня опублікування постанови Верховної Ради України про призначення всеукраїнського референдуму чи указу Президента України про призначення (проголошення) всеукраїнського референдуму.

3. Витяг з протоколу засідання Центральної виборчої комісії про оголошення початку процесу всеукраїнського референдуму оприлюднюється Центральною виборчою комісією в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" не пізніше ніж на третій день з дня оголошення.

Розділ IV

КОМІСІЇ РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 42. Система комісій референдуму

1. Систему комісій референдуму, що здійснюють підготовку та проведення всеукраїнського референдуму, становлять:

- 1) Центральна виборча комісія як центральна комісія референдуму;
- 2) окружні комісії референдуму;

3) дільничні комісії референдуму.

2. Повноваження комісій референдуму щодо підготовки та проведення референдуму здійснюються:

1) Центральною виборчою комісією - на всій території України та у закордонному окрузі референдуму;

2) окружною комісією референдуму - у межах територіального округу референдуму;

3) дільничною комісією референдуму - у межах дільниці референдуму.

3. Повноваження окружної комісії референдуму закордонного округу здійснює Центральна виборча комісія.

Стаття 50. Статус члена комісії референдуму

1. Статус члена Центральної виборчої комісії визначається Законом України "Про Центральну виборчу комісію".

2. Статус члена окружної чи члена дільничної комісії референдуму, а також порядок набуття цього статусу визначаються цим Законом.

3. За рішенням комісії референдуму, яке затверджується комісією вищого рівня, голова, заступник голови, секретар або інші члени окружної (загальною кількістю не більше шести осіб) чи дільничної комісії референдуму (загальною кількістю не більше шести осіб) протягом усього періоду повноважень комісії або частини цього періоду можуть виконувати свої повноваження у комісії референдуму з оплатою їх праці в комісії відповідно до цього Закону. Зазначені особи на цей період звільняються від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи із збереженням загального та спеціального стажу.

4. Член комісії референдуму має право:

1) брати участь у підготовці питань, що вносяться на розгляд комісії референдуму;

2) виступати на засіданнях комісії референдуму, ставити іншим учасникам засідання запитання щодо порядку денного, вносити пропозиції з питань, віднесених до повноважень комісії;

3) за дорученням відповідної комісії референдуму перевіряти діяльність комісій нижчого рівня;

4) безперешкодно знайомитися з документами комісії референдуму, членом якої він є, та комісій нижчого рівня на відповідній території;

5) на відшкодування шкоди, заподіяної його життю, здоров'ю чи майну у зв'язку з виконанням обов'язків члена комісії референдуму, у тому числі витрат на відрядження, пов'язаних з виконанням обов'язків члена комісії, у порядку і розмірі, встановлених Кабінетом Міністрів України.

5. Член комісії референдуму зобов'язаний:

1) додержуватися Конституції України, цього та інших законів України з питань підготовки і проведення референдуму;

2) брати участь у засіданнях комісії референдуму;

3) виконувати рішення відповідної комісії референдуму, рішення комісій референдуму вищого рівня та обов'язки члена комісії референдуму.

6. Член комісії референдуму має також інші права та обов'язки відповідно до цього та інших законів України.

7. На час безпосереднього виконання обов'язків члена комісії референдуму (участь у засіданнях комісії, інших заходах на виконання цього Закону чи рішень комісії) на кожного члена комісії референдуму поширюються гарантії і компенсації, передбачені законодавством для працівників на час виконання ними державних або громадських обов'язків у робочий час.

Член комісії референдуму звільняється від виконання службових обов'язків за місцем постійної роботи на час, необхідний для здійснення обов'язків члена комісії, та не може бути звільнений з роботи, переведений на нижчу посаду з підстав, пов'язаних із виконанням його обов'язків у комісії референдуму.

8. Члену комісії референдуму протягом часу своїх повноважень забороняється проводити агітацію на підтримку чи проти питання референдуму чи публічно надавати оцінку питанню референдуму.

Розділ V

СПИСКИ УЧАСНИКІВ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 53. Складання попередніх списків учасників всеукраїнського референдуму

1. Складання списків учасників референдуму для звичайних дільниць референдуму здійснюється органами ведення Державного реєстру виборців (далі - Реєстр) відповідно до Закону України "Про Державний реєстр виборців" та у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією...

Стаття 54. Порядок ознайомлення учасників всеукраїнського референдуму із попереднім списком учасників всеукраїнського референдуму на звичайній дільниці референдуму та оскарження неправильностей у списку учасників всеукраїнського референдуму.

1. Дільнична комісія референдуму звичайної дільниці наступного дня після отримання попереднього списку учасників референдуму надає його для загального ознайомлення у приміщенні дільничної комісії референдуму.

2. Дільнична комісія референдуму звичайної дільниці референдуму надсилає або доставляє в інший спосіб кожному учаснику референдуму іменне запрошення, яким повідомляє про включення його до попереднього списку учасників референдуму відповідної дільниці з всеукраїнського референдуму, адресу дільничної комісії з всеукраїнського референдуму, її номер телефону і розпорядок роботи, а також про час і місце голосування. Учасникам референдуму, стосовно яких у списку учасників референдуму є відмітка про постійну нездатність пересуватися самостійно, одночасно повідомляється, що їм буде надана можливість проголосувати за місцем перебування. Таке письмове повідомлення доставляється (надсилається) не пізніше як за тринадцять днів до дня проведення всеукраїнського референдуму.

3. Громадяни мають право ознайомитися із списками учасників

референдуму і перевірити правильність внесених до них відомостей.

4. Кожний громадянин України, який має право голосу на всеукраїнському референдумі, має право звернутися до дільничної комісії референдуму із заявою про уточнення списку учасників референдуму, у тому числі про включення або виключення зі списку себе особисто або інших осіб чи оскаржити до окружної комісії референдуму чи органу ведення Державного реєстру виборців неточності у списку учасників референдуму у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, та звернутися до суду з адміністративним позовом з цих питань в порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

5. Заяви, скарги, подані до комісій референдуму та органу ведення Державного реєстру виборців, невідкладно розглядаються відповідною комісією або відповідним органом ведення Державного реєстру виборців.

6. Скарга, зазначена у частині четвертій цієї статті, може бути подана до дільничної комісії референдуму, до окружної комісії референдуму або до органу ведення державного реєстру виборців не пізніше ніж за один день до дня голосування.

7. Про результати розгляду скарг громадян орган ведення Державного реєстру виборців та окружна комісія референдуму невідкладно повідомляють відповідні окружну та (чи) дільничну комісії референдуму.

8. У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, народних депутатів України порядок ознайомлення учасників референдуму зі списками проводиться у порядку, визначеному Законом України "Про вибори Президента України" чи Законом України "Про вибори народних депутатів України".

Стаття 55. Порядок уточнення попереднього списку учасників всеукраїнського референдуму на звичайній дільниці референдуму

1. Не пізніше ніж за сім днів до дня голосування на всеукраїнському референдумі комісії референдуму здійснюють заходи щодо уточнення попередніх списків учасників референдуму та передають до відповідного органу ведення Державного реєстру виборців власні звернення, звернення учасників референдуму щодо невключення, неправильного включення до попереднього списку учасників референдуму чи неправильностей у відомостях про учасника всеукраїнського референдуму.

2. Не пізніше як за сім днів до дня голосування до органу ведення Державного реєстру виборців за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, подають відомості органи, заклади, установи, передбачені частинами третьою - восьмою цієї статті.

3. Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу Міністерства внутрішніх справ України подає відомості про:

1) громадян України, зареєстрованих за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці, яким після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, виповнилося або на день голосування

виповниться вісімнадцять років;

2) осіб, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, набули громадянства України та отримали тимчасове посвідчення громадянина України або паспорт громадянина України;

3) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, змінили реєстрацію місця проживання в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

4) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, зареєстрували своє місце проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

5) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, зняті з реєстрації за місцем проживання у відповідній адміністративно-територіальній одиниці;

6) осіб, громадянство України яких припинено після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості.

4. Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу Міністерства юстиції України подає відомості про:

1) учасників всеукраїнського референдуму, які проживали на відповідній території та померли після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості (що підтверджено виданим свідоцтвом про смерть);

2) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, змінили прізвище, ім'я, по батькові, дату або місце народження.

5. Командир військової частини (формування), дислокованої в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, подає відомості про:

1) учасників всеукраїнського референдуму - військовослужбовців строкової служби, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, прибули для проходження служби у цій військовій частині (формуванні);

2) інших учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, прибули для проживання на території дислокації цієї військової частини (формування);

3) учасників всеукраїнського референдуму (у тому числі військовослужбовців строкової служби), які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, вибули з території дислокації цієї військової

частини (формування).

6. Керівник відповідного районного (міського, районного у місті) органу опіки та піклування подає відомості про:

1) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, були визнані судом недієздатними, внаслідок чого стосовно них була встановлена опіка;

2) осіб, стосовно яких після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, було скасовано рішення про визнання їх недієздатними, внаслідок чого стосовно них була припинена опіка.

7. Керівник відповідного місцевого органу Державного департаменту України з питань виконання покарань подає відомості про:

1) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, прибули для відбування покарання до установ, розташованих у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

2) учасників всеукраїнського референдуму, які відбували покарання в установах, розташованих у межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці, і після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, вибули з цих установ.

8. Керівник розташованого в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці спеціалізованого закладу, який відповідно до закону здійснює облік бездомних громадян, подає відомості про:

1) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, зареєстровані за юридичною адресою закладу;

2) учасників всеукраїнського референдуму, які після останнього дня періоду, за який надавалися до органу ведення Державного реєстру виборців передбачені законом відомості, зняті з реєстрації за юридичною адресою закладу.

9. Відомості, передбачені частинами третьою - восьмою цієї статті, подаються в електронному вигляді та на паперовому носії у вигляді списку, який має наскрізну нумерацію записів та наскрізну нумерацію аркушів. Достовірність відомостей засвідчується на кожному аркуші підписом керівника відповідного органу, закладу, установи, командира військової частини (формування), який скріплюється печаткою.

10. Окружна комісія референдуму одночасно із включенням громадян України до складу дільничних комісій референдуму приймає рішення про включення до списку учасників референдуму на кожній звичайній дільниці референдуму членів відповідної дільничної комісії референдуму, які

включені до списків учасників референдуму за своєю виборчою адресою на інших дільницях всеукраїнського референдуму. Таке рішення надається відповідній дільничній комісії референдуму. Тим же рішенням окружна комісія референдуму повідомляє органи ведення Державного реєстру виборців, повноваження яких поширюються на відповідну територію, де зазначені члени дільничної комісії референдуму були включені до списків учасників референдуму, про включення їх до відповідного списку учасників референдуму на відповідній дільниці референдуму.

11. Орган ведення Державного реєстру виборців, який отримав таке повідомлення, вносить до бази даних Державного реєстру виборців відповідні службові відмітки щодо учасників референдуму, які не будуть голосувати за своїми виборчими адресами у зв'язку з їх включенням до списків учасників референдуму на інших дільницях референдуму.

12. Про зміни у складі комісії референдуму окружна комісія референдуму невідкладно повідомляє відповідні органи ведення Державного реєстру виборців.

13. Орган ведення Державного реєстру виборців за наслідком розгляду скарг громадян, перевірок звернень комісій всеукраїнського референдуму, рішень судів, а також на підставі подань, передбачених частинами третьою - восьмою цієї статті, та повідомлень окружних комісій референдуму щодо включення громадян України до списку учасників референдуму на іншій дільниці відповідно до частини десятої цієї статті уточнює попередній список учасників референдуму на звичайній дільниці референдуму і виготовляє уточнений список учасників всеукраїнського референдуму.

14. Уточнені списки учасників референдуму виготовляються за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, і обов'язково містять графу для підписів учасників референдуму за отримання бюлетеня та передаються окружним комісіям референдуму не пізніше як за три дні до дня голосування у порядку, передбаченому частиною п'ятою статті 53 цього Закону.

15. Окружна комісія референдуму невідкладно, але не пізніше як за два дні до дня голосування, передає відповідним дільничним комісіям уточнені списки учасників референдуму на звичайних дільницях у порядку, встановленому частиною шостою статті 53 цього Закону.

16. У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, народних депутатів України порядок уточнення списків проводиться у порядку, визначеному Законом України "Про вибори Президента України" чи Законом України "Про вибори народних депутатів України".

Стаття 56. Порядок внесення змін до уточненого списку учасників всеукраїнського референдуму на звичайній дільниці референдуму

1. Внесення змін до уточненого списку учасників всеукраїнського референдуму на звичайній дільниці референдуму здійснюється головою та секретарем дільничної комісії референдуму.

2. Зміни до уточненого списку учасників референдуму вносяться на

підставі прийнятих відповідно до положень цього Закону:

- 1) рішення суду;
- 2) рішення окружної комісії референдуму;
- 3) повідомлення органу ведення Державного реєстру виборців щодо усунення кратного включення учасника всеукраїнського референдуму у списку учасників референдуму на цій дільниці референдуму;
- 4) рішення дільничної комісії референдуму.

3. Для внесення змін до уточненого списку учасників всеукраїнського референдуму на підставах, зазначених у частині другій цієї статті, рішення дільничною комісією референдуму не приймається.

4. Голова та секретар дільничної комісії референдуму вносять до уточненого списку учасників всеукраїнського референдуму зміни невідкладно після отримання дільничною комісією документів, зазначених у частині другій цієї статті.

5. При включенні учасника всеукраїнського референдуму до списку учасників референдуму на дільниці референдуму у порядку внесення змін до уточненого списку учасників всеукраїнського референдуму відомості про нього, передбачені формою списку учасників всеукраїнського референдуму, вносяться у кінці списку учасників всеукраїнського референдуму згідно з документами, що були підставою для включення учасника всеукраїнського референдуму до списку учасників референдуму. При цьому у графі "Примітка" зазначаються дата і номер рішення окружної або дільничної комісії або дата відповідного рішення суду.

6. Виключення із списку учасників референдуму осіб, які неправомірно включені до нього, здійснюється шляхом викреслення, що засвідчується записом "Виключено" та підписами голови і секретаря дільничної комісії референдуму у графі "Примітка". При цьому у зазначеній графі поруч із прізвищем учасника всеукраїнського референдуму зазначаються дата і номер рішення окружної або дільничної комісії референдуму, дата рішення суду про виключення учасника всеукраїнського референдуму із списку учасників референдуму або повідомлення органу ведення Державного реєстру виборців, передбачених частиною одинадцятою статті 55 цього Закону та частиною другою цієї статті.

7. Про внесені зміни до списку учасників всеукраїнського референдуму на підставі рішення суду дільнична комісія референдуму невідкладно повідомляє відповідний орган ведення Державного реєстру виборців.

У разі виявлення кратного включення цього учасника всеукраїнського референдуму на іншій дільниці орган ведення Державного реєстру виборців, який отримав таке повідомлення, невідкладно повідомляє про це відповідну дільничну комісію референдуму.

8. Голова, заступник голови та секретар дільничної комісії референдуму у день голосування виправляють неточності та технічні описки в уточненому списку учасників всеукраїнського референдуму - неправильне написання прізвища, імені, по батькові, дати народження, номера будинку, квартири

місця проживання - у разі якщо, незважаючи на такі технічні описки, є зрозумілим, що до списку внесено саме того учасника всеукраїнського референдуму, який прибув на дільницю для голосування. Таке виправлення засвідчується підписами голови, заступника голови та секретаря дільничної комісії референдуму у графі "Примітка".

9. У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, народних депутатів України порядок уточнення списків проводиться у порядку, визначеному Законом України "Про вибори Президента України" чи Законом України "Про вибори народних депутатів України".

Розділ VI

ФІНАНСОВЕ І МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 59. Фінансове забезпечення підготовки та проведення всеукраїнського референдуму

1. Витрати на проведення всеукраїнського референдуму, крім витрат на збирання підписів під вимогою проведення всеукраїнського референдуму, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

2. Фінансове забезпечення підготовки і проведення всеукраїнського референдуму за рахунок коштів Державного бюджету України, виділених на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму, здійснюється Центральною виборчою комісією, яка є головним розпорядником цих коштів.

3. Обсяг коштів для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму за поданням Центральної виборчої комісії передбачається окремим рядком у законі про Державний бюджет України або визначається іншим законом.

4. Порядок розподілу, перерахування, обліку надходження і використання бюджетних коштів, а також повернення невикористаних коштів, виділених на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму, а також форми і строки фінансової звітності комісій із всеукраїнського референдуму визначаються Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії.

5. Кошти на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму, передбачені Державним бюджетом України, перераховуються Центральній виборчій комісії у триденний строк з дня оголошення початку процесу всеукраїнського референдуму.

6. Центральна виборча комісія затверджує середні норми видатків окружної комісії референдуму, а також середні норми видатків для потреб дільничних комісій референдуму, які повинні включати в себе, зокрема, витрати на майновий найм (оренду) приміщень комісій та оплату за використання матеріально-технічних засобів, а також оплату праці членів комісій.

7. Окружна комісія референдуму у п'ятиденний строк з дня її утворення на

основі середніх норм видатків складає єдиний кошторис видатків для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму із включенням до нього власних видатків та видатків для потреб дільничних комісій референдуму територіального округу. Єдиний кошторис видатків затверджується Центральною виборчою комісією.

8. Фінансування комісій референдуму здійснюється в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією спільно з Міністерством фінансів України.

9. Окружна комісія референдуму зобов'язана не пізніше як у п'ятиденний строк з дня офіційного оголошення результатів всеукраїнського референдуму повернути не використані нею на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму кошти Державного бюджету України на рахунок Центральної виборчої комісії. Державне казначейство України у триденний строк інформує Центральну виборчу комісію про повернення цих коштів на її рахунок.

10. Окружна комісія референдуму в десятиденний строк з дня офіційного оголошення результатів всеукраїнського референдуму складає та подає до Центральної виборчої комісії фінансовий звіт про надходження та використання коштів Державного бюджету України на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією, за формою, затверджену Центральною виборчою комісією спільно з Державним казначейством України.

11. Контроль за правильним та цільовим використанням коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму, здійснюється Центральною виборчою комісією та відповідними органами державної контрольно-ревізійної служби у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією спільно з Міністерством фінансів України.

12. Відшкодування кредиторської заборгованості окружних комісій референдуму після закінчення строку їх повноважень за умов незавершеного фінансування всеукраїнського референдуму у межах коштів, передбачених Державним бюджетом України на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму, забезпечується Кабінетом Міністрів України до закінчення наступного фінансового року.

13. Ініціативна група для фінансування витрат на збір підписів на підтримку проведення всеукраїнського референдуму та інших передбачених цим Законом цілей, а після оголошення Центральною виборчою комісією початку процесу всеукраїнського референдуму також для фінансування проведення агітації утворює свій фонд референдуму, що формується в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 60. Матеріально-технічне забезпечення підготовки та проведення всеукраїнського референдуму

1. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові та службові особи зобов'язані сприяти комісіям з всеукраїнського

референдуму у реалізації їх повноважень: надавати їм необхідні приміщення відповідно до нормативів, що встановлюються цим Законом та прийнятими відповідно до нього актами Центральної виборчої комісії; забезпечувати їх охорону, а також охорону бюлетенів та іншої документації; надавати згідно із встановленими Центральною виборчою комісією нормами транспортні засоби, засоби зв'язку, обладнання, інвентар, оргтехніку, що підлягають поверненню після припинення повноважень комісій всеукраїнського референдуму. Порядок оплати зазначених послуг та відшкодування встановлюється Кабінетом Міністрів України.

2. Закупівля товарів, оплата робіт, послуг для підготовки і проведення всеукраїнського референдуму під час процесу всеукраїнського референдуму здійснюються комісіями референдуму за рахунок коштів Державного бюджету України без застосування тендерних (конкурсних) процедур в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

Стаття 61. Оплата праці членів комісій всеукраїнського референдуму

1. Робота члена комісії референдуму, який виконує свої повноваження у комісії референдуму на платній основі, оплачується у розмірі та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України за поданням Центральної виборчої комісії, за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму.

2. Розмір заробітної плати члена комісії всеукраїнського референдуму, звільненого від виконання виробничих або службових обов'язків за основним місцем роботи, не може бути нижчим від його середньої заробітної плати за основним місцем роботи.

3. Членам комісій референдуму у межах загальної економії фонду оплати праці, передбаченого кошторисом видатків відповідної комісії на підготовку та проведення всеукраїнського референдуму, може бути нарахована і виплачена одноразова грошова винагорода в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

4. Робота членів комісій референдуму (у тому числі пенсіонерів та осіб, які тимчасово не працюють) у день голосування і в дні встановлення підсумків голосування оплачується у розмірі та в порядку, встановлених Кабінетом Міністрів України.

5. Виконання робіт, пов'язаних з організацією підготовки і проведення референдуму, особами, визнаними у встановленому законом порядку безробітними, не є підставою для зняття цих осіб з обліку в державній службі зайнятості як таких, що шукають роботу, або для припинення виплати їм допомоги з безробіття та інших видів допомоги.

6. Оплата праці членів комісії референдуму, у тому числі у день голосування і в дні встановлення підсумків голосування, не є підставою для скасування або обмеження будь-яких видів соціальних виплат, субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг тощо.

7. Робота залучених осіб, зазначених у частині шістнадцятій статті 47 цього Закону, оплачується у розмірі та в порядку, встановлених Кабінетом

Міністрів України, за рахунок коштів Державного бюджету України, що виділяються на підготовку і проведення всеукраїнського референдуму.

Розділ VII

ГАРАНТІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОЦЕСУ РЕФЕРЕНДУМУ, ОФІЦІЙНИХ СПОСТЕРІГАЧІВ

Стаття 65. Реєстрація суб'єктів процесу референдуму

1. Центральна виборча комісія реєструє відповідних суб'єктів процесу референдуму у порядку, визначеному цим Законом та рішенням Центральної виборчої комісії.

2. Ініціативна група референдуму реєструється відповідно до вимог цього Закону і є суб'єктом процесу референдуму за народною ініціативою.

3. Офіційні спостерігачі від ініціативної групи з проведення всеукраїнського референдуму є суб'єктами процесу всеукраїнського референдуму, якщо вони зареєстровані відповідно до вимог цього Закону.

4. Суб'єктами процесу всеукраїнського референдуму є міжнародні спостерігачі, зареєстровані відповідно до вимог цього Закону.

5. Президент України є суб'єктом всеукраїнського референдуму як суб'єкт призначення (проголошення) всеукраїнського референдуму.

6. Верховна Рада України є суб'єктом всеукраїнського референдуму як суб'єкт ініціювання та призначення всеукраїнського референдуму.

Розділ VIII

АГІТАЦІЯ РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 70. Форми і засоби агітації референдуму

1. Агітація референдуму може здійснюватися в будь-яких формах і будь-якими засобами, що не суперечать Конституції України та законам України.

Громадяни України мають право вільно і всебічно обговорювати питання референдуму, офіційні інформаційні матеріали референдуму, можливі наслідки референдуму, вести агітацію за або проти питання референдуму.

2. Агітація референдуму - це здійснення будь-якої діяльності, яка спонукає учасників всеукраїнського референдуму голосувати на підтримку чи проти питання референдуму, у тому числі будь-які не заборонені законами України друковані, усні, звукові та аудіовізуальні види і форми ідейного впливу на людей, що прямо або опосередковано привертають увагу до питання референдуму, сформувати у суспільстві та у свідомості громадян позитивне або негативне ставлення до питання референдуму або спрямувати політичну поведінку громадян і соціальних груп у їх ставленні до суб'єктів процесу референдуму, у тому числі інформаційні повідомлення про заходи, що проводяться або підтримуються із зазначеною метою.

3. Агітація референдуму може проводитися у таких формах:

1) проведення зборів громадян, інших зустрічей з учасниками референдуму;

2) проведення мітингів, походів, демонстрацій, пікетів;

3) проведення публічних дебатів, дискусій, "круглих столів", прес-конференцій стосовно змісту питання референдуму, положень офіційних

інформаційних матеріалів референдуму;

4) оприлюднення в друкованих та аудіовізуальних (електронних) засобах масової інформації виступів, інтерв'ю, нарисів, відеофільмів, аудіо- та відеокліпів, інших публікацій та повідомлень стосовно питання референдуму;

5) розповсюдження листівок, плакатів та інших друкованих агітаційних матеріалів чи друкованих видань, в яких розміщено матеріали агітації референдуму;

6) розміщення друкованих агітаційних матеріалів на носіях зовнішньої реклами;

7) публічні заклики голосувати за чи проти питання референдуму або публічні оцінки змісту питання референдуму;

8) в інших формах, що не суперечать Конституції України та законам України.

4. Висвітлення офіційної позиції Президента України та Верховної Ради України про проведення всеукраїнського референдуму про внесення змін до розділів I "Загальні засади", III "Вибори. Референдум", XIII "Внесення змін до Конституції України" та референдуму про зміну території України не належить до агітації на всеукраїнському референдумі. Позиція зазначених суб'єктів має висвітлюватися об'єктивно і зважено.

5. Ініціативна група референдуму має право під час збору підписів на підтримку проведення всеукраїнського референдуму вести роз'яснювальну діяльність щодо пропонованого питання референдуму. Така роз'яснювальна діяльність не вважається агітацією референдуму.

Розділ IX

ГОЛОСУВАННЯ ТА ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 77. Бюлетень для голосування

1. Голосування учасника всеукраїнського референдуму на всеукраїнському референдумі здійснюється за допомогою бюлетеня для голосування на всеукраїнському референдумі (далі - бюлетень для голосування).

2. Бюлетені для голосування на всеукраїнському референдумі є документами суворої звітності і підлягають обліку. Документація, що забезпечує облік бюлетенів для голосування, передається підприємствами-виготовлювачами, окружними та дільничними комісіями референдуму до Центральної виборчої комісії. Центральна виборча комісія після офіційного оприлюднення результатів референдуму забезпечує передання облікової інформації на збереження до відповідних архівних установ.

Голова, заступник голови, секретар та члени відповідних комісій референдуму несуть персональну відповідальність за забезпечення належного зберігання і використання бюлетенів для голосування на всеукраїнському референдумі.

3. Форму і текст бюлетеня для голосування затверджує Центральна

виборча комісія відповідно до питання, винесеного на всеукраїнський референдум, не пізніш як за тридцять днів до дня голосування. Бюлетені для голосування повинні бути однаковими за розміром, кольором та змістом. Ступінь захисту бюлетеня для голосування встановлюється Центральною виборчою комісією.

4. Бюлетень для голосування містить назву та дату референдуму, номер територіального округу референдуму або позначення закордонного округу референдуму, номер дільниці референдуму, а також позначення місця для печатки дільничної комісії референдуму, прізвища та підпису члена дільничної комісії референдуму, який видаватиме бюлетень для голосування. Текст бюлетеня для голосування викладається державною мовою і повинен бути розміщений на одному аркуші та лише з одного боку.

5. У бюлетені для голосування зазначається формулювання питання, що виноситься на всеукраїнський референдум, а у разі проведення референдуму щодо певного закону або окремих його положень - також назва закону і пропонується учаснику всеукраїнського референдуму відповісти "так" або "ні" на запитання про прийняття чи відхилення проекту, відповідного питання. Під кожним із цих варіантів відповіді розташовується порожній квадрат.

У разі винесення на референдум двох або більше питань для кожного з цих питань встановлюється окремий бюлетень. В такому випадку бюлетені для голосування з різних питань повинні відрізнятись один від одного кольором.

6. Бюлетень для голосування містить роз'яснення щодо порядку його заповнення учасником всеукраїнського референдуму під час голосування.

7. Бюлетень для голосування має контрольний талон, відокремлений лінією відриву. Контрольний талон повинен містити назву та дату референдуму, номер територіального округу референдуму або позначення закордонного округу референдуму, номер дільниці референдуму, а також позначення місця для номера, за яким учасника всеукраїнського референдуму внесено до списку учасників всеукраїнського референдуму на дільниці, підпису учасника всеукраїнського референдуму, який отримує бюлетень для голосування, прізвища та підпису члена дільничної комісії референдуму, який видаватиме бюлетень для голосування.

8. Бюлетені для голосування для кожної дільниці референдуму виготовляються у кількості, що на 0,5 відсотка перевищує кількість учасників всеукраїнського референдуму, які включені до списку учасників референдуму на дільниці.

Стаття 78. Порядок виготовлення бюлетенів для голосування

1. Центральна виборча комісія забезпечує виготовлення не пізніш як за сім днів до дня голосування бюлетені для голосування у централізованому порядку державним поліграфічним підприємством на підставі угоди, укладеної нею з цим підприємством.

2. Підприємство-виготовлювач бюлетенів для голосування забезпечує

суворе дотримання замовленої кількості виготовлених бюлетенів, їх облік та передачу замовнику в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

3. Технічні відходи, поліграфічний брак, а також друкарські форми знищуються в порядку та у строки, визначені угодою на виготовлення бюлетенів для голосування.

4. Контроль за виготовленням бюлетенів для голосування на підприємстві-виготовлювачі, дотриманням вимог щодо знищення друкарських форм, технічних відходів, поліграфічного браку здійснюється контрольною комісією, яка утворюється Центральною виборчою комісією.

5. Бюлетені для голосування отримуються Центральною виборчою комісією в упаковці підприємства-виготовлювача на підставі акта прийому-передачі за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

6. На спеціальній дільниці референдуму, утвореній на судні, що перебуває в день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, бюлетені для голосування можуть бути виготовлені, як виняток, з дозволу Центральної виборчої комісії безпосередньо дільничною комісією референдуму.

Стаття 80. Приміщення для голосування

1. Голосування проводиться в спеціально відведених та облаштованих приміщеннях, в яких обладнуються кабін для таємного голосування та визначаються місця видачі бюлетенів для голосування і встановлення скриньок для голосування (далі - виборчі скриньки). На одній дільниці референдуму облаштовується одне приміщення для голосування. Контроль за облаштуванням приміщення для голосування покладається на дільничну комісію референдуму.

2. Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування (виконавчі органи сільських, селищних, міських (у містах, де немає районних у місті рад), районних у містах рад або органи (посадові особи), які відповідно до закону здійснюють їх повноваження) забезпечують дільниці референдуму необхідними приміщеннями для голосування, придатними для облаштування відповідно до вимог цього Закону та нормативів, встановлених Центральною виборчою комісією, надають технічну допомогу в облаштуванні.

3. Приміщення для голосування повинно бути обладнане достатньою кількістю кабін для таємного голосування. Для малих дільниць референдуму кількість таких кабін повинна бути не менше двох, для середніх - не менше чотирьох, для великих - не менше шести. Розміщення обладнання у приміщенні для голосування планується таким чином, щоб місця видачі бюлетенів для голосування, вхід і вихід з кабін для таємного голосування, виборчі скриньки знаходилися у полі зору членів дільничної комісії референдуму та осіб, які відповідно до цього Закону мають право бути присутніми в приміщенні для голосування.

4. Приміщення для голосування на спеціальній дільниці референдуму

повинно мати відкритий доступ для членів комісії референдуму, уповноважених осіб суб'єктів процесу референдуму, офіційних та міжнародних спостерігачів та представників засобів масової інформації. Керівники закладів, установ, командири військових частин (формувань), де утворені такі дільниці, зобов'язані забезпечити безперешкодний доступ членів комісій референдуму, учасників референдуму, включених до списку цієї дільниці референдуму, уповноважених осіб суб'єктів процесу референдуму, офіційних та міжнародних спостерігачів та представників засобів масової інформації до приміщення для голосування.

5. Кожна дільниця референдуму забезпечується необхідною кількістю виборчих скриньок - стаціонарних (великих) та переносних (малих). Виборчі скриньки виготовляються з прозорого матеріалу за розмірами, встановленими Центральною виборчою комісією. Мала дільниця референдуму повинна мати не менше двох стаціонарних виборчих скриньок, середня - не менше трьох стаціонарних виборчих скриньок, велика - не менше чотирьох стаціонарних виборчих скриньок. Кожна дільниця референдуму повинна мати не менше двох переносних виборчих скриньок. Стаціонарні виборчі скриньки встановлюються у приміщенні для голосування так, щоб учасники референдуму при підході до них мали можливість проходити через кабіни (кімнати) для таємного голосування. Порядок виготовлення, обліку, використання та зберігання виборчих скриньок визначається Центральною виборчою комісією.

6. У приміщенні для голосування або безпосередньо перед ним дільнична комісія референдуму в обов'язковому порядку забезпечує розміщення плакатів, що роз'яснюють порядок голосування та відповідальність за порушення законодавства про референдум.

Стаття 82. Організація і порядок голосування учасників референдуму у приміщенні для голосування

1. Голосування проводиться в день голосування з восьмої до двадцятої години без перерви. На закордонних дільницях референдуму голосування проводиться за місцевим часом країни, де утворені ці дільниці.

У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, виборами народних депутатів України чи виборами депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів порядок підготовки організації і порядку голосування визначається Центральною виборчою комісією.

2. Організація проведення голосування та підтримання у приміщенні для голосування належного порядку, забезпечення таємності волевиявлення учасників референдуму під час голосування покладаються на дільничну комісію референдуму. У разі вчинення правопорушень, за які законом встановлена відповідальність, голова або заступник голови дільничної комісії референдуму мають право запросити у приміщення для голосування працівника органів внутрішніх справ, який повинен вивести порушника із приміщення для голосування і за межами цього приміщення вжити до нього

передбачених законом заходів. Перебування працівників органів внутрішніх справ у приміщенні для голосування в інших випадках забороняється.

3. При проведенні голосування на дільниці референдуму два члени дільничної комісії референдуму надають учаснику всеукраїнського референдуму можливість проголосувати: один член дільничної комісії за умови пред'явлення учасником всеукраїнського референдуму одного з документів, зазначених відповідно у статті 6 цього Закону, та наявності учасника у списку учасників референдуму на цій дільниці надає учаснику референдуму список учасників референдуму для підпису; другий член дільничної комісії вписує своє прізвище і розписується у визначеному місці на бюлетені для голосування і контрольному талоні бюлетеня. Учасник всеукраїнського референдуму розписується за отримання бюлетеня для голосування у списку учасників референдуму та на визначеному місці на контрольному талоні бюлетеня. Після цього член комісії референдуму відокремлює від бюлетеня для голосування контрольний талон та видає учаснику референдуму бюлетень для голосування. Контрольний талон бюлетеня зберігається у члена комісії, який видав бюлетень. Робити на бюлетенях для голосування будь-які інші позначки забороняється.

4. Учасник всеукраїнського референдуму може перебувати у приміщенні для голосування лише протягом часу, необхідного для голосування.

5. Бюлетені заповнюються учасником референдуму особисто в кабіні для таємного голосування. Під час заповнення бюлетеня забороняється присутність у кабіні для таємного голосування інших осіб. Учасник всеукраїнського референдуму, який внаслідок фізичних вад не може самостійно заповнити бюлетень для голосування, має право з відома голови або іншого члена дільничної комісії референдуму скористатися допомогою іншого учасника всеукраїнського референдуму, крім члена комісії референдуму, уповноваженої особи суб'єкта процесу референдуму, офіційного спостерігача.

6. Учасник всеукраїнського референдуму не має права передавати свій бюлетень для голосування іншим особам. Отримання бюлетеня для голосування від інших осіб (крім уповноваженого члена комісії референдуму, який видає бюлетені), заохочення або змушування учасників референдуму до передачі бюлетеня для голосування іншим особам шляхом підкупу, погроз або іншим способом забороняється.

7. У бюлетені для голосування учасник всеукраїнського референдуму робить одну позначку "плюс" ("+") або іншу, що засвідчує його волевиявлення, у квадраті під відповіддю на питання референдуму, яку він обирає.

8. Учасник всеукраїнського референдуму особисто опускає заповнений бюлетень для голосування до виборчої скриньки. Учасник всеукраїнського референдуму, який через фізичні вади не може самостійно опустити бюлетень до виборчої скриньки, має право з відома голови або іншого члена дільничної комісії референдуму доручити зробити це у своїй присутності

іншій особі, крім члена комісії референдуму, уповноваженої особи, офіційного спостерігача.

9. У разі пошкодження виборчої скриньки під час голосування вона опечатується головою і не менш як трьома членами дільничної комісії, які є представниками різних суб'єктів процесу референдуму, у спосіб, що унеможливорює подальше опускання чи виймання бюлетенів для голосування.

Ця виборча скринька зберігається в приміщенні для голосування в полі зору членів комісії та інших осіб, присутніх на дільниці референдуму під час голосування відповідно до вимог цього Закону, і не використовується до закінчення голосування.

10. У разі якщо учасник всеукраїнського референдуму, заповнюючи бюлетень для голосування, припустився помилки, він має право невідкладно звернутися з письмовою заявою до члена комісії референдуму, який видав йому бюлетень для голосування, з проханням видати йому інший бюлетень. Член дільничної комісії видає учаснику всеукраїнського референдуму інший бюлетень для голосування у порядку, встановленому частиною третьою цієї статті, тільки в обмін на зіпсований бюлетень, про що член дільничної комісії референдуму робить відповідну позначку в списку учасників референдуму напроти прізвища учасника всеукраїнського референдуму, яку засвідчує своїм підписом.

Зіпсований бюлетень для голосування негайно погашається членом комісії, котрий його видав, як невикористаний, про що складається акт. Цей акт підписується двома членами дільничної комісії референдуму, що оформляли видачу бюлетеня, та учасником всеукраїнського референдуму, який зіпсував бюлетень, і долучається до списку учасників всеукраїнського референдуму.

Погашений бюлетень для голосування зберігається до підрахунку голосів у члена комісії, який видав бюлетень. При підрахунку голосів цей бюлетень враховується як невикористаний і запаковується разом із контрольним талоном у пакет з невикористаними бюлетенями для голосування. Повторна видача бюлетеня замість зіпсованого не допускається.

11. О двадцятій годині голова дільничної комісії референдуму оголошує про закінчення голосування, після чого мають право проголосувати лише учасники всеукраїнського референдуму, які знаходяться в приміщенні для голосування.

Продовження голосування після часу, встановленого цим Законом, не допускається. Після виходу з приміщення для голосування останнього учасника всеукраїнського референдуму приміщення зачиняється, і в ньому залишаються тільки члени дільничної комісії референдуму та особи, які згідно з цим Законом мають право бути присутніми на засіданні комісії референдуму при підрахунку голосів.

12. На дільниці референдуму, утвореній на судні, що перебуває в день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України, дільнична комісія референдуму може оголосити голосування

закінченим раніше часу, визначеного частиною першою цієї статті, якщо в голосуванні взяли участь усі учасники всеукраїнського референдуму, включені до списку учасників всеукраїнського референдуму на цій дільниці. Підрахунок голосів на такій дільниці проводиться у порядку, встановленому цим Законом, відразу після оголошення про закінчення голосування.

Стаття 83. Забезпечення голосування учасників референдуму за місцем проживання (перебування)

1. Учасник всеукраїнського референдуму, який внесений до списку учасників референдуму на дільниці референдуму, але за віком, у зв'язку з інвалідністю чи за станом здоров'я не здатний пересуватися самостійно, дільнична комісія референдуму надає можливість голосувати за місцем його проживання (перебування).

2. Для організації голосування учасників всеукраїнського референдуму, не здатних пересуватися самостійно, за їх місцем проживання (перебування) дільнична комісія референдуму не пізніше 16 години останнього дня перед днем голосування на своєму засіданні виготовляє витяг із списку учасників всеукраїнського референдуму за формою, встановленою Центральною виборчою комісією.

3. До витягу із списку учасників всеукраїнського референдуму включаються:

1) без рішення комісії - учасники всеукраїнського референдуму, постійно не здатні самостійно пересуватись, щодо яких у списку учасників всеукраїнського референдуму зазначена відмітка, передбачена частиною четвертою статті 53 цього Закону, якщо такі учасники референдуму до 12 години останнього дня перед днем голосування письмово або особисто не повідомили відповідну дільничну комісію референдуму про бажання проголосувати у приміщенні для голосування;

2) за рішенням дільничної комісії референдуму - учасники всеукраїнського референдуму, які тимчасово не здатні самостійно пересуватися, на підставі їх заяви, поданої до дільничної комісії референдуму, з проханням забезпечити йому голосування за місцем перебування. Така заява із зазначенням місця перебування учасника референдуму може бути подана не пізніш 16 години останнього дня перед днем голосування.

4. Заява учасника референдуму про бажання голосувати за місцем проживання (перебування) реєструється дільничною комісією референдуму в окремому журналі, де зазначаються день і час її надходження, прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання (перебування) учасника референдуму.

5. При включенні учасника всеукраїнського референдуму до витягу із списку учасників всеукраїнського референдуму для голосування за місцем проживання (перебування) у списку учасників референдуму на дільниці референдуму у графі "підпис учасника всеукраїнського референдуму" секретар дільничної комісії референдуму робить запис "голосує за місцем перебування".

6. На спеціальних дільницях референдуму, утворених у стаціонарних лікувальних закладах, голосування за місцем перебування учасника всеукраїнського референдуму проводиться на підставі власноручно написаної заяви учасника всеукраїнського референдуму з проханням забезпечити йому голосування за місцем його перебування у зв'язку з необхідністю дотримання постільного режиму. Учасник всеукраїнського референдуму, який через фізичні вади не може самостійно написати заяву, замість такої особи заяву може написати інша особа із зазначенням цього в даній заяві.

Стаття 84. Порядок організації голосування за місцем проживання (перебування) учасника референдуму

1. Голосування учасників всеукраїнського референдуму за місцем їх проживання (перебування) організовують не менш як три члени дільничної комісії референдуму, визначені дільничною комісією. Один з таких членів дільничної комісії обов'язково повинен бути представником ініціативної групи.

У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, виборами народних депутатів України чи виборами депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів порядок підготовки організації і порядку голосування учасників референдуму за місцем проживання (перебування) визначається Центральною виборчою комісією.

2. Голосування учасників всеукраїнського референдуму за місцем проживання (перебування) організовується з таким розрахунком, щоб члени дільничної комісії, які організовують таке голосування, повернулись у приміщення для голосування не пізніше як за годину до закінчення голосування.

3. Голова дільничної комісії референдуму оголошує про те, що члени дільничної комісії референдуму відбувають для організації голосування учасників референдуму за місцем перебування.

4. Голова дільничної комісії референдуму видає визначеним членам комісії референдуму витяг із списку учасників всеукраїнського референдуму, складений відповідно до статті 83 цього Закону, та опломбовану або опечатану переносну виборчу скриньку, в яку при цьому опускає контрольний лист. У контрольному листі зазначаються час виходу (година та хвилини) членів комісії референдуму для проведення голосування за місцем проживання (перебування) учасників всеукраїнського референдуму, кількість отриманих ними бюлетенів для голосування, прізвища членів дільничної комісії, яким видані бюлетені для голосування. Контрольний лист підписується присутніми членами комісії референдуму та, за бажанням, уповноваженими особами суб'єктів процесу референдуму, офіційними спостерігачами; підписи скріплюються печаткою комісії референдуму.

5. Під час проведення голосування учасників всеукраїнського референдуму за місцем проживання (перебування) мають право бути

присутні офіційні спостерігачі.

6. При організації голосування учасника всеукраїнського референдуму за місцем проживання (перебування) член дільничної комісії референдуму на підставі витягу із списку учасників референдуму за умови надання учасником референдуму одного з документів, зазначених у статті 6 цього Закону, видає такому учаснику всеукраїнського референдуму один бюлетень для голосування. При цьому член дільничної комісії референдуму вписує своє прізвище і розписується у визначених місцях на бюлетені для голосування та контрольному талоні бюлетеня. Учасник всеукраїнського референдуму розписується у контрольному талоні бюлетеня та у витязі із списку учасників всеукраїнського референдуму, заповнює бюлетень для голосування у порядку, передбаченому частиною сьомою статті 82 цього Закону, та опускає бюлетень до виборчої скриньки.

7. У разі якщо учасник всеукраїнського референдуму, включений до витягу із списку учасників всеукраїнського референдуму для голосування за місцем проживання (перебування), прибув у приміщення для голосування після того, як члени дільничної комісії референдуму відбули для організації голосування за місцем перебування, такому учаснику всеукраїнського референдуму не може бути виданий бюлетень для голосування до повернення членів комісії, які організовують голосування за місцем перебування, та з'ясування питання, чи не проголосував цей учасник всеукраїнського референдуму за місцем перебування.

8. Після проведення голосування учасників всеукраїнського референдуму за місцем проживання (перебування) член дільничної комісії референдуму, який видав учаснику всеукраїнського референдуму бюлетень для голосування, у списку учасників всеукраїнського референдуму напроти прізвища учасника всеукраїнського референдуму робить позначку "голосував за місцем перебування", зазначає своє прізвище і розписується.

9. Витяг із списку учасників всеукраїнського референдуму, за яким організовувалося голосування учасників всеукраїнського референдуму за місцем перебування, додається до списку учасників референдуму і є його невід'ємною складовою частиною. До списку учасників референдуму додаються письмові заяви з проханням забезпечити голосування за місцем проживання (перебування) учасника референдуму.

10. Положення статті 83 та цієї статті не поширюються на закордонні дільниці референдуму.

Стаття 86. Протокол дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму

1. Дільнична комісія референдуму на своєму засіданні складає протокол про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму. Форма бланка протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму затверджується Центральною виборчою комісією не пізніше як за тридцять днів до дня голосування. У разі проведення референдуму з декількох питань по кожному

з цих питань складається окремий протокол у порядку, визначеному Центральною виборчою комісією з урахуванням положень цього Закону.

2. До протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму прописом та цифрами заносяться:

- 1) кількість бюлетенів для голосування, одержаних дільничною комісією референдуму;
- 2) кількість невикористаних бюлетенів для голосування;
- 3) кількість учасників референдуму, внесених до списку учасників референдуму на дільниці референдуму (на момент закінчення голосування);
- 4) кількість учасників референдуму, які отримали бюлетені для голосування;
- 5) кількість учасників референдуму, які взяли участь у голосуванні;
- 6) кількість бюлетенів для голосування, визнаних недійсними;
- 7) кількість голосів учасників референдуму, поданих на підтримку питання референдуму;
- 8) кількість голосів учасників референдуму, поданих проти питання референдуму.

3. Протокол про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму складається дільничною комісією референдуму у кількості примірників, яка на чотири більша, ніж кількість осіб, які входять до складу дільничної комісії референдуму. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу.

4. У протоколі про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами дільничної комісії референдуму. Кожен примірник протоколу підписується головою, заступником голови, секретарем та іншими членами дільничної комісії референдуму, які присутні на засіданні комісії. У разі своєї незгоди із діями комісії чи результатами підрахунку голосів, зафіксованими у протоколі комісії, член комісії підписує протокол із приміткою "З окремою думкою". Письмовий виклад окремої думки додається до протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму. Цей протокол підписується та засвідчується печаткою дільничної комісії референдуму лише після його остаточного заповнення.

Непідписання або відмова у підписанні протоколу окремими членами комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

5. Перший і другий примірники протоколу підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму мають право підписати уповноважені особи, офіційні спостерігачі, які були присутні на засіданні дільничної комісії референдуму при підрахунку голосів учасників референдуму.

6. Забороняється заповнення протоколів про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму олівцем, а також внесення до них будь-яких виправлень.

7. Якщо після підписання протоколу про підрахунок голосів учасників

референдуму на дільниці референдуму, однак до відправлення цього протоколу разом із документацією референдуму до окружної комісії референдуму, дільнична комісія референдуму виявила в ньому неточності (описку чи помилку у цифрах), вона на тому ж засіданні розглядає питання про внесення змін до встановлених результатів голосування учасників референдуму на дільниці референдуму шляхом складення нового протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму з усуненням неточностей, на якому робиться позначка "Уточнений". При цьому перерахунок бюлетенів для голосування не проводиться. Протокол з позначкою "Уточнений" складається у кількості примірників, зазначеній у частині третій цієї статті, та підписується у порядку, встановленому частиною четвертою цієї статті. Про складення протоколу з позначкою "Уточнений" зазначається у протоколі засідання дільничної комісії референдуму.

8. Перший і другий примірники протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, а за наявності - і відповідні примірники протоколу з позначкою "Уточнений" запаковуються до пакета зі спеціальною системою захисту. Пакет з документами референдуму заклеюється, на пакеті зазначається напис, який вказує на вид запакованих документів, а також зазначаються номер територіального округу референдуму або позначення закордонного округу референдуму, номер дільниці референдуму, дата і час пакування, ставляться підписи усіх присутніх членів дільничної комісії референдуму та печатка дільничної комісії. На пакеті робиться напис "Протокол про підрахунок голосів". Третій примірник протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, а також, за наявності, відповідний примірник протоколу з позначкою "Уточнений" зберігається у секретаря дільничної комісії референдуму. Четвертий примірник зазначеного протоколу невідкладно вивішується для загального ознайомлення в приміщенні дільничної комісії референдуму, а решта по одному примірнику протоколу видається членам дільничної комісії референдуму.

9. Уповноваженим особам, офіційним спостерігачам, які були присутні при підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, на їх прохання невідкладно видаються копії протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, у тому числі з позначкою "Уточнений", засвідчені головою і секретарем дільничної комісії референдуму та скріплені печаткою дільничної комісії, з розрахунку не більш як по одній копії кожного протоколу для кожного суб'єкта процесу референдуму.

10. Про видання копій протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму складається акт за формою, встановленою Центральною виборчою комісією. В акті зазначаються перелік осіб, які одержали копії відповідного протоколу, номер примірника, дата та

час одержання цих копій і проставляються підписи цих осіб. Акт підписується головою та секретарем дільничної комісії референдуму і скріплюється печаткою дільничної комісії. Акт запаковується у пакет разом з першим і другим примірниками протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму.

11. Пакети з протоколами дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, бюлетенями для голосування, контрольними талонами і предметами, списками учасників референдуму, а також, за наявності, окремими думками членів дільничної комісії, викладеними у письмовій формі, актами, заявами, скаргами та рішеннями, прийнятими комісією, невідкладно після закінчення засідання дільничної комісії доставляються до окружної комісії референдуму у порядку, визначеному частиною першою статті 88 цього Закону.

Стаття 87. Визнання дільничною комісією референдуму голосування на дільниці референдуму недійсним

1. Дільнична комісія референдуму може визнати голосування на дільниці референдуму недійсним у разі встановлення нею порушень вимог цього Закону, внаслідок яких неможливо достовірно встановити результати волевиявлення учасників референдуму, за таких обставин:

1) виявлення фактів незаконного голосування (опускання бюлетеня для голосування до виборчої скриньки за учасників референдуму іншою особою, крім випадків, передбачених цим Законом; голосування особами, які не мають права голосу; голосування особами, які не включені до списку учасників референдуму на цій дільниці референдуму або включені до нього безпідставно; голосування учасників референдуму більше ніж один раз) у кількості, що перевищує десять відсотків кількості учасників референдуму, які отримали бюлетені для голосування на дільниці референдуму;

2) знищення або пошкодження виборчої скриньки (скриньок), що унеможливило встановлення змісту бюлетенів для голосування, якщо кількість цих бюлетенів перевищує десять відсотків кількості учасників референдуму, які отримали бюлетені для голосування на дільниці референдуму;

3) виявлення у виборчих скриньках бюлетенів у кількості, що перевищує більш як на десять відсотків кількість учасників референдуму, які отримали бюлетені на дільниці референдуму.

2. У разі виявлення обставин, зазначених у частині першій цієї статті, у кожному випадку дільнична комісія референдуму складає акт за формою та у порядку, встановленому Центральною виборчою комісією. Такий акт (акти) є підставою для розгляду дільничною комісією референдуму питання про визнання недійсним голосування на цій дільниці референдуму.

3. У разі прийняття дільничною комісією референдуму рішення про визнання голосування на дільниці референдуму недійсним протокол дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму повинен містити лише відомості,

зазначені у пунктах 1 - 6 частини другої статті 86 цього Закону. На місці інших відомостей ставиться прочерк. Протокол про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму складається дільничною комісією у порядку, встановленому статтею 86 цього Закону.

4. У разі прийняття рішення про визнання голосування на дільниці референдуму недійсним усі бюлетені для голосування, виявлені у виборчих скриньках, запаковуються. Пакет з документами референдуму заклеюється, на пакеті зазначається напис, який вказує на вид запакованих документів, а також зазначаються номер територіального округу референдуму або позначення закордонного округу референдуму, номер дільниці референдуму, дата і час пакування, ставляться підписи усіх присутніх членів дільничної комісії референдуму та печатка дільничної комісії. На пакеті робиться напис "Бюлетені для голосування".

5. Рішення дільничної комісії референдуму про визнання голосування на дільниці референдуму недійсним та акт (акти), на підставі якого (яких) прийнято це рішення, додаються до протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, запаковуються та транспортуються до окружної комісії референдуму в порядку, визначеному частиною першою статті 88 цього Закону.

Стаття 88. Порядок транспортування і передачі документів референдуму до окружної комісії референдуму

1. Транспортування документів референдуму, зазначених у частині одинадцятій статті 86 цього Закону, здійснюється головою або заступником голови дільничної комісії референдуму та двома членами цієї дільничної комісії референдуму звичайної або спеціальної дільниці (крім спеціальних дільниць, утворених на суднах, що перебувають у день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України) - одним з таких членів обов'язково повинен бути представник ініціативної групи. Їх обов'язково супроводжує працівник органів внутрішніх справ України, який повинен забезпечити охорону при транспортуванні. За своїм бажанням уповноважені особи, офіційні спостерігачі можуть супроводжувати транспортування документів. Супроводження транспортування документів референдуму іншими особами забороняється.

2. Під час транспортування документів референдуму забороняється розпечатувати пакети з протоколами про підрахунок голосів, бюлетенями для голосування та іншою документацією референдуму.

3. Секретар дільничної комісії референдуму, інші члени комісії, які не супроводжують транспортування документів референдуму до окружної комісії референдуму, залишаються у приміщенні дільничної комісії референдуму до отримання повідомлення про прийняття протоколу про підрахунок голосів на дільниці референдуму окружною комісією референдуму. Під час транспортування документації референдуму печатка дільничної комісії референдуму зберігається у сейфі (металевій шафі) у приміщенні дільничної комісії референдуму.

4. Протокол про підрахунок голосів учасників референдуму на звичайній або спеціальній дільниці референдуму (окрім спеціальних дільниць, утворених на суднах, що перебувають у день голосування у плаванні під Державним Прапором України, на полярній станції України) та інші документи референдуму дільничної комісії передаються відповідній окружній комісії референдуму на її засіданні у порядку, встановленому статтею 89 цього Закону.

5. Зміст протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на закордонній дільниці референдуму, а також на спеціальній дільниці референдуму, утвореній на судні, що перебуває у день голосування у плаванні під Державним Прапором України, чи на полярній станції України, після його підписання членами дільничної комісії референдуму невідкладно передається дільничною комісією референдуму за допомогою технічних засобів зв'язку до Центральної виборчої комісії (через Міністерство закордонних справ України) чи відповідної окружної комісії референдуму з обов'язковою наступною передачею до неї першого і другого примірників протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією. До протоколів додаються інші документи референдуму, зазначені у частині одинадцятій статті 86 цього Закону.

6. У разі одночасного проведення всеукраїнського референдуму з виборами Президента України, виборами народних депутатів України чи виборами депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів порядок підготовки організації і порядок транспортування і передачі документів референдуму до окружної комісії визначається Центральною виборчою комісією.

Стаття 89. Порядок прийняття та розгляду документів дільничних комісій референдуму окружною комісією референдуму

1. З моменту закінчення голосування окружна комісія референдуму розпочинає засідання, яке продовжується безперервно до встановлення підсумків голосування у територіальному окрузі референдуму. На цей час члени окружної комісії референдуму не можуть залучатися до виконання інших функцій, крім участі в засіданні комісії референдуму.

2. Засідання окружної комісії референдуму оформляється протоколом безперервного засідання, який підписується головою або головуючим на засіданні, а також секретарем комісії або членом комісії, який виконував на зазначеному засіданні обов'язки секретаря. До протоколу приєднуються (за наявності) окремі думки членів окружної комісії, які брали участь у засіданні і не згодні з рішенням, прийнятим окружною комісією референдуму.

3. На засіданні окружної комісії референдуму голова окружної комісії референдуму приймає запечатані пакети з протоколами дільничних комісій референдуму, розпечатує їх та оголошує зміст протоколів дільничних комісій референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на відповідних дільницях референдуму, а також приймає запечатані пакети з іншими

документами референдуму, передбаченими частиною одинадцятою статті 86 цього Закону. Час прийняття окружною комісією референдуму протоколу дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, перелік прийнятих документів референдуму і занесені до протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму відомості, оголошені головою окружної комісії референдуму, фіксуються у протоколі засідання окружної комісії.

4. При прийнятті документів дільничної комісії окружна комісія референдуму перевіряє комплектність документів та цілісність упаковки усіх пакетів з документами референдуму. При цьому кожний член окружної комісії має право оглянути кожний пакет з документами. У разі повної комплектності документів референдуму та цілісності упаковки усіх пакетів відкривається пакет з протоколом про підрахунок голосів на дільниці референдуму та оголошуються відомості, зазначені у ньому.

За результатами розгляду документів дільничної комісії референдуму та скарг про порушення вимог цього Закону під час проведення голосування та підрахунку голосів на дільниці референдуму, а також під час транспортування документів референдуму до окружної комісії референдуму, що надійшли до окружної комісії референдуму на момент прийняття документів дільничної комісії, окружна комісія референдуму приймає одне з рішень:

1) прийняти документи референдуму від дільничної комісії референдуму та врахувати відомості протоколу про підрахунок голосів на дільниці референдуму при встановленні підсумків голосування в межах територіального округу референдуму;

2) відмовити у прийнятті протоколу про підрахунок голосів на дільниці референдуму від дільничної комісії референдуму та зобов'язати дільничну комісію виправити виявлені недоліки;

3) провести повторний підрахунок голосів на дільниці референдуму.

5. Рішення, передбачене частиною четвертою цієї статті, приймається шляхом голосування усіх присутніх на засіданні членів окружної комісії референдуму більшістю голосів і фіксується у протоколі засідання окружної комісії.

6. Протокол дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму розглядається окружною комісією референдуму після його оголошення. У разі виявлення у протоколі дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму виправлень, помилок, неточностей окружна комісія референдуму своїм рішенням може зобов'язати дільничну комісію внести зміни до протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму відповідно до вимог частини сьомої статті 86 цього Закону, про що зазначається у протоколі засідання окружної комісії референдуму. Протягом часу розгляду цього питання дільничною

комісією референдуму подані до окружної комісії референдуму примірники протоколу про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму та додані до нього документи зберігаються в окружній комісії референдуму.

7. Дільнична комісія референдуму зобов'язана у строк, визначений окружною комісією референдуму, розглянути питання про внесення змін до протоколу про підрахунок голосів без перерахунку бюлетенів. Протокол з позначкою "Уточнений" транспортується до окружної комісії референдуму в порядку, встановленому статтею 88 цього Закону. Час прийняття окружною комісією референдуму протоколу дільничної комісії з позначкою "Уточнений" і занесені до цього протоколу відомості фіксуються у протоколі засідання окружної комісії референдуму.

Стаття 90. Повторний підрахунок голосів учасників референдуму

1. За наявності скарг, підтверджених відповідно оформленими актами, складеними уповноваженими особами суб'єктів процесу референдуму, офіційними спостерігачами, учасниками референдуму, про порушення вимог цього Закону під час проведення голосування та (або) підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, що ставлять під сумнів результати підрахунку голосів учасників референдуму на цій дільниці референдуму, а також за наявності акта або письмової скарги осіб, зазначених у частині першій статті 88 цього Закону, про порушення вимог цього Закону під час транспортування до окружної комісії референдуму протоколів про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму та інших документів окружна комісія референдуму може прийняти рішення про проведення повторного підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму.

2. У разі неможливості усунення без перерахунку бюлетенів неточностей у протоколі дільничної комісії референдуму, а також у разі наявних ознак розпечатування пакетів із запакованими документами дільничної комісії окружна комісія референдуму зобов'язана прийняти рішення про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на цій дільниці референдуму.

3. Протоколи про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму та запечатані пакети з іншими документами дільничної комісії референдуму до проведення повторного підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму окружною комісією референдуму зберігаються у приміщенні, де відбувається засідання окружної комісії.

4. Повторний підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці здійснюється окружною комісією референдуму з обов'язковою участю членів дільничної комісії референдуму, які передають документацію референдуму, після розгляду і прийняття протоколів та інших документів від усіх дільничних комісій округу. У повторному підрахунку окружною комісією референдуму голосів учасників референдуму на дільниці референдуму мають право брати участь усі члени цієї дільничної комісії референдуму; при цьому можуть бути присутніми уповноважені особи суб'єктів процесу референдуму,

офіційні спостерігачі.

5. Окружна комісія референдуму за результатами повторного підрахунку голосів учасників референдуму на дільниці референдуму складає протокол про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на відповідній дільниці референдуму за формою, встановленою Центральною виборчою комісією, який повинен містити відомості, передбачені частиною третьою статті 87 цього Закону.

6. Протокол про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на відповідній дільниці референдуму складається окружною комісією референдуму у кількості примірників, на чотири більшій, ніж кількість осіб, що входять до складу окружної комісії референдуму. Примірники протоколу нумеруються і мають однакову юридичну силу. Усі примірники протоколу підписуються присутніми членами окружної комісії референдуму та членами дільничної комісії референдуму, які брали участь у повторному підрахунку голосів учасників референдуму на відповідній дільниці референдуму, та засвідчуються печаткою окружної комісії референдуму. Відомості протоколу оголошуються у процесі його складання в порядку, передбаченому статтями 85 - 87 цього Закону. Перший та другий примірники кожного протоколу мають право підписати уповноважені особи, офіційні спостерігачі, які були присутні при повторному підрахунку голосів учасників референдуму.

Непідписання або відмова у підписанні протоколу окремими членами комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

7. Окружна комісія референдуму може прийняти рішення про визнання голосування на дільниці референдуму недійсним у разі виявлення при повторному підрахунку голосів учасників референдуму на відповідній дільниці референдуму обставин, зазначених у частині першій статті 87 цього Закону.

8. У разі визнання голосування на дільниці референдуму недійсним при повторному підрахунку голосів протокол окружної комісії референдуму про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на цій дільниці референдуму складається у порядку, встановленому частинами п'ятою та шостою цієї статті, та повинен містити лише відомості, зазначені у пунктах 1-6 частини другої статті 86 цього Закону. На місці інших відомостей ставиться прочерк.

9. Перший примірник протоколу окружної комісії референдуму про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму разом з відповідним протоколом дільничної комісії референдуму про підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму, рішення окружної комісії референдуму про визнання голосування на дільниці референдуму недійсним додаються до протоколу окружної комісії референдуму про підсумки голосування у відповідному територіальному окрузі референдуму. Другий примірник протоколу окружної комісії референдуму про повторний підрахунок голосів учасників референдуму на дільниці референдуму зберігається у секретаря окружної

комісії, третій передається відповідній дільничній комісії референдуму, четвертий - невідкладно вивішується для загального ознайомлення у приміщенні окружної комісії референдуму, а решта по одному примірнику видається членам окружної комісії референдуму.

Стаття 93. Встановлення результатів всеукраїнського референдуму

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні на підставі протоколів окружних комісій референдуму про підсумки голосування в межах відповідних територіальних округів референдуму, у тому числі з позначкою "Уточнений", та протоколу Центральної виборчої комісії про підсумки голосування у закордонному окрузі референдуму не пізніше як на десятий день з дня голосування встановлює результати всеукраїнського референдуму, про що складає протокол.

До протоколу про результати всеукраїнського референдуму заносяться прописом та цифрами такі відомості:

- 1) кількість бюлетенів для голосування, виготовлених на замовлення Центральної виборчої комісії;
- 2) кількість бюлетенів для голосування, одержаних окружними комісіями референдуму;
- 3) кількість бюлетенів для голосування, отриманих дільничними комісіями референдуму;
- 4) загальна кількість невикористаних бюлетенів для голосування;
- 5) кількість учасників референдуму, внесених до списків учасників референдуму;
- 6) загальна кількість учасників референдуму, які отримали бюлетені для голосування;
- 7) загальна кількість учасників референдуму, які взяли участь у голосуванні;
- 8) кількість бюлетенів для голосування, визнаних недійсними;
- 9) кількість голосів учасників референдуму, поданих на підтримку питання референдуму;
- 10) кількість голосів учасників референдуму, поданих проти питання референдуму.

2. У разі проведення референдуму з декількох питань Центральна виборча комісія встановлює результати всеукраїнського референдуму по кожному з них.

3. У разі неподання до Центральної виборчої комісії у терміни, передбачені цим Законом, протоколу окружної комісії референдуму про встановлення підсумків голосування (у тому числі уточненого) Центральна виборча комісія встановлює результати всеукраїнського референдуму у цьому окрузі на підставі наявних протоколів дільничних комісій референдуму.

4. Відомості про підсумки голосування цифрами і прописом заносяться до протоколу Центральної виборчої комісії про результати всеукраїнського референдуму. Відомості, зазначені у пунктах 2-10 частини першої цієї статті,

вносяться цифрами по кожному територіальному (включно з закордонним) округу референдуму, а також сумарно цифрами і прописом по загальнодержавному округу референдуму.

5. Протокол Центральної виборчої комісії про результати всеукраїнського референдуму складається у двох примірниках. У протоколі зазначаються дата і час (година і хвилини) його підписання членами Центральної виборчої комісії. Зазначений протокол засвідчується печаткою Центральної виборчої комісії. У разі своєї незгоди з відомостями, що зазначені у протоколі, член комісії має право викласти у письмовій формі свою окрему думку, яка додається до протоколу.

Непідписання або відмова у підписанні протоколу окремими членами комісії не має правових наслідків для дійсності протоколу.

Перший примірник протоколу має право підписати представник ініціативної групи в Центральній виборчій комісії, уповноважені особи у загальнодержавному окрузі референдуму, які були присутні при встановленні результатів всеукраїнського референдуму.

6. Питання, винесене на всеукраїнський референдум, вважається схваленим (затвердженим), якщо за це проголосувало більше половини голосів учасників референдуму, що взяли участь у голосуванні.

7. У разі недотримання вимог частини шостої цієї статті Центральна виборча комісія приймає рішення про визнання питання референдуму таким, що не схвалене (не затверджене) на всеукраїнському референдумі.

Стаття 94. Офіційне оголошення та оприлюднення результатів всеукраїнського референдуму

1. Центральна виборча комісія на своєму засіданні оголошує результати всеукраїнського референдуму, про що зазначається у протоколі засідання комісії.

2. Офіційним оголошенням результатів всеукраїнського референдуму є оголошення головуючим на засіданні Центральної виборчої комісії результатів всеукраїнського референдуму.

3. Оприлюднення результатів всеукраїнського референдуму здійснюється Центральною виборчою комісією не пізніше ніж на третій день з дня офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів всеукраїнського референдуму шляхом опублікування в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" та оприлюднюються в інших засобах масової інформації.

Розділ X

ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 95. Правові наслідки всеукраїнського референдуму за народною ініціативою

1. Результати народного волевиявлення на всеукраїнському референдумі за народною ініціативою є остаточними та не потребують затвердження або схвалення будь-якими органами державної влади і є обов'язковими для виконання громадянами України, органами державної влади України, яких

воно стосується та до повноважень яких віднесено.

2. Нова редакція Конституції України набирає чинності з дня оголошення Центральною виборчою комісією результатів всеукраїнського референдуму про схвалення нової редакції на всеукраїнському референдумі.

3. Закон України, схвалений на всеукраїнському референдумі, набирає чинності з дня оголошення Центральною виборчою комісією результатів всеукраїнського референдуму, окрім випадків, коли дата набрання чинності таким Законом прямо передбачена положенням цього Закону.

4. Закон чи окремі положення закону, рішення щодо їх скасування (втрати чинності чи визнання нечинним), схвалене на всеукраїнському референдумі, втрачають дію з дня оголошення Центральною виборчою комісією відповідних результатів всеукраїнського референдуму.

5. Положення Конституції та законів України, які були змінені законом України, що втратив чинність або скасований (визнаний таким, що втратив чинність, чи визнаний нечинним) відповідно до схваленого на всеукраїнському референдумі рішення, поновлюють свою дію з дня оголошення Центральною виборчою комісією відповідних результатів всеукраїнського референдуму.

Стаття 97. Офіційне опублікування акта, прийнятого на референдумі

1. У разі проведення конституційного, законодавчого референдуму Центральна виборча комісія протягом п'яти днів після оголошення результатів всеукраїнського референдуму оприлюднює в газетах "Голос України" та "Урядовий кур'єр" акт, схвалений (затверджений) всеукраїнським референдумом, або акт в редакції із врахуванням рішень, схвалених (затверджених) на всеукраїнському референдумі, у разі проведення ратифікаційного референдуму оприлюднює текст відповідного міжнародного договору України. При цьому у прикінцевих положеннях акта вказується, що він схвалений (затверджений) всеукраїнським референдумом, та зазначається дата проведення референдуму.

Розділ XI

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ПРОЦЕСУ РЕФЕРЕНДУМУ

Стаття 98. Загальні засади оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу референдуму

1. Статті 98-107 цього Закону визначають порядок оскарження рішень, дій чи бездіяльності комісій референдуму до комісії референдуму вищого рівня.

2. Порядок звернення до суду з адміністративним позовом, що стосується процесу референдуму, встановлюється Кодексом адміністративного судочинства України.

Стаття 99. Суб'єкт звернення із скаргою

1. Суб'єктом звернення із скаргою, що стосується процесу всеукраїнського референдуму, може бути ініціативна група - суб'єкт процесу референдуму, в особі представника в Центральній виборчій комісії, уповноваженої особи чи іншої особи, уповноваженої суб'єктом процесу референдуму в установлений

законодавством спосіб, офіційний спостерігач, а також учасник всеукраїнського референдуму (громадянин України), права на участь у референдумі або охоронювані законом інтереси щодо участі у процесі референдуму якого, у тому числі на участь у роботі комісії референдуму чи на здійснення спостереження, порушено рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта оскарження.

2. Документом, що підтверджує повноваження уповноваженої особи чи представника ініціативної групи в Центральній виборчій комісії, є відповідне посвідчення, видане в порядку, встановленому цим Законом.

Стаття 100. Предмет та суб'єкт розгляду скарги

1. Скарга може бути подана відповідним суб'єктом звернення зі скаргою на рішення, дію чи бездіяльність комісії референдуму, члена комісії референдуму.

2. Рішення, дії чи бездіяльність дільничної комісії референдуму та її членів оскаржуються до окружної комісії референдуму.

3. Рішення, дії чи бездіяльність окружної комісії референдуму або члена такої комісії оскаржуються до Центральної виборчої комісії.

4. Рішення, дії чи бездіяльність Центральної виборчої комісії оскаржуються до суду у порядку, встановленому Кодексом адміністративного судочинства України.

5. Суб'єкт звернення зі скаргою, зазначений у статті 99 цього Закону, за власним вибором може подати скаргу до комісії референдуму або адміністративний позов до суду.

6. Суд, до якого подана позовна заява щодо рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються процесу референдуму, невідкладно повідомляє відповідну комісію референдуму та комісію вищого рівня про відкриття провадження у відповідній справі, а також про ухвалене судом рішення.

7. Якщо позовну заяву прийнято судом до розгляду і з того ж питання та з тих же підстав подано скаргу до комісії референдуму, комісія після отримання повідомлення суду про відкриття провадження у відповідній справі зупиняє розгляд скарги до набрання рішенням суду законної сили.

Стаття 101. Строки оскарження

1. Скарга до комісії референдуму може бути подана суб'єктом звернення зі скаргою протягом п'яти днів після прийняття рішення, вчинення дії чи бездіяльності суб'єктом оскарження, за винятком випадків, зазначених у частинах другій і третій цієї статті.

2. Скарга щодо порушення, яке мало місце до дня голосування, може бути подана у строк, встановлений частиною першою цієї статті, але не пізніше двадцять четвертої години дня, що передує дню голосування.

3. Скарга щодо порушення, яке мало місце під час голосування, може бути подана до відповідної дільничної комісії референдуму не пізніше закінчення голосування. Скарга щодо рішень, дій чи бездіяльності комісії референдуму, членів цих комісій, що мали місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, може бути

подана до комісії референдуму вищого рівня у дводенний строк з дня прийняття рішення, вчинення дії або бездіяльності.

4. Днем вчинення бездіяльності вважається останній день строку, в який мала бути, однак не була вчинена дія, передбачена законом.

5. Днем подання скарги вважається день фактичного отримання скарги суб'єктом розгляду скарги.

6. Строк подання скарги продовженню або поновленню не підлягає, крім випадку повторного подання скарги після усунення її недоліків не пізніше наступного дня після дня її повернення суб'єктом розгляду скарги без розгляду відповідно до статті 99 цього Закону.

7. Зміна або уточнення вимог суб'єкта звернення зі скаргою під час розгляду скарги суб'єктом розгляду скарги, викликані виявленням обставин, не відомих раніше суб'єкту звернення зі скаргою, не вважається новою скаргою і не підлягає встановленим обмеженням строків.

Стаття 102. Форма та зміст скарги

1. Скарга подається до комісії референдуму у письмовій формі. Скарга повинна містити:

- 1) назву суб'єкта розгляду скарги, до якого вона подається;
- 2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) суб'єкта звернення зі скаргою, його місце проживання (поштову адресу), а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
- 3) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) суб'єкта оскарження, його місце проживання (поштову адресу), а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є;
- 4) суть порушеного питання;
- 5) виклад обставин і зазначення доказів, якими суб'єкт звернення зі скаргою обґрунтовує свої вимоги;
- 6) чітко сформульовані вимоги із зазначенням суті рішення, ухвалення якого вимагається від суб'єкта розгляду скарги;
- 7) перелік документів і матеріалів, що додаються;
- 8) зазначення заінтересованих осіб, яких суб'єкт звернення зі скаргою вважає за потрібне залучити до розгляду скарги;
- 9) підпис суб'єкта звернення зі скаргою чи особи, яка його представляє відповідно до статті 94 цього Закону, із зазначенням дати підписання.

2. До скарги додаються її копії та копії усіх документів, що приєднуються до неї, у кількості, яка дорівнює кількості суб'єктів оскарження та заінтересованих осіб, зазначених у скарзі.

Стаття 103. Порядок і строки розгляду скарг

1. Розгляд скарг комісією референдуму здійснюється відповідно до цього Закону та в порядку, встановленому Центральною виборчою комісією.

2. Скарга, оформлена без дотримання вимог статті 102 цього Закону, повертається відповідно Головою Центральної виборчої комісії або іншим членом Центральної виборчої комісії за дорученням Голови Центральної виборчої комісії чи головою або заступником голови окружної або

дільничної комісії референдуму суб'єкту звернення зі скаргою без розгляду не пізніш як на наступний день після дня надходження скарги, а скарга, подана напередодні дня голосування, в день голосування чи наступного дня, - невідкладно. При поверненні скарги без розгляду зазначається вичерпний перелік недоліків, які перешкоджають розгляду скарги, і вказується на можливість повторного звернення із скаргою, оформленою відповідно до вимог статті 102 цього Закону у передбачені цим Законом строки.

3. При повторному поданні скарги з не виправленими недоліками або з допущенням нових недоліків суб'єкт розгляду скарги приймає рішення про залишення її без розгляду по суті.

4. Скарга, оформлена з дотриманням вимог статті 102 цього Закону, розглядається відповідною комісією референдуму на своєму засіданні не пізніш як на п'ятий день з дня її отримання, за винятком випадків, передбачених частинами п'ятою - сьомою цієї статті.

5. Скарга щодо порушень, які мали місце до дня голосування, розглядається комісією референдуму у строк, передбачений частиною четвертою цієї статті, але не пізніше початку голосування.

6. Скарга щодо порушення, яке мало місце під час голосування, подана до дільничної комісії референдуму, розглядається нею відразу після закінчення голосування, крім скарг щодо уточнення списків учасників референдуму - такі скарги розглядаються комісією невідкладно.

7. Скарга щодо порушення, яке мало місце у день голосування, під час підрахунку голосів та встановлення результатів голосування на дільниці, подана до комісії референдуму вищого рівня, розглядається відповідним суб'єктом розгляду скарги у дводенний строк з дня її подання.

8. Якщо комісія референдуму при розгляді скарги визнає необхідним проведення перевірки зазначених у скарзі обставин правоохоронними органами, відповідні правоохоронні органи за зверненням комісії референдуму перевіряють ці обставини та вживають відповідних заходів щодо припинення порушення законодавства у триденний строк з дня отримання звернення комісії референдуму, а якщо таке звернення отримано ними менше ніж за три дні до дня голосування, у день голосування чи в наступний за ним день, - невідкладно. Про наслідки перевірки та вжиті заходи відповідні органи повідомляють комісію референдуму, яка до них звернулася.

9. Розгляд скарги суб'єктом розгляду скарги здійснюється з обов'язковим своєчасним повідомленням суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження та інших заінтересованих осіб рекомендованою телеграмою, факсимільним повідомленням, засобами електронної пошти про час і місце розгляду скарги. Допускається повідомлення суб'єкта звернення зі скаргою, суб'єкта оскарження та заінтересованих осіб про час і місце розгляду скарги по телефону з фіксуванням такої дії службовою особою суб'єкта розгляду скарги окремою письмовою довідкою, яка долучається до протоколу. Неприбуття на засідання суб'єкта розгляду скарги осіб, які були належним

чином повідомлені про нього, не перешкоджає розгляду скарги.

10. Копії скарги та доданих до неї документів надаються суб'єкту оскарження та заінтересованим особам заздалегідь, а у разі неможливості - не пізніше початку розгляду скарги. Суб'єкт оскарження має право подати письмові пояснення по суті скарги, які беруться до розгляду суб'єктом розгляду скарги.

11. Суб'єкт розгляду скарги приймає рішення про залишення скарги без розгляду по суті, якщо вона подана неналежним суб'єктом звернення зі скаргою або з порушенням строків оскарження, встановлених цією статтею.

12. Центральна виборча комісія, приймаючи рішення про залишення скарги без розгляду по суті, може з власної ініціативи взяти до розгляду факти, викладені у скарзі.

13. Інші питання порядку розгляду скарг комісіями референдуму визначаються Центральною виборчою комісією з урахуванням вимог цього Закону.

14. Комісії референдуму та правоохоронні органи організують свою роботу під час процесу референдуму, в тому числі у вихідні дні та в день голосування, таким чином, щоб забезпечити прийом і розгляд скарг та звернень комісій референдуму у строки та в спосіб, встановлені цим Законом.

Стаття 104. Докази

1. Доказами, на підставі яких комісія референдуму встановлює наявність чи відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення скаржника, суб'єкта оскарження чи заінтересованих осіб, та інші обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги, можуть бути:

1) письмові документи і матеріали (в тому числі електронні), які містять відомості про обставини, що мають значення для правильного розгляду скарги;

2) письмові пояснення суб'єктів оскарження;

3) висновки експертів, надані письмово на запит суб'єкта розгляду скарги, суб'єкта звернення зі скаргою або суб'єкта оскарження.

2. Докази комісії референдуму надають суб'єкт звернення зі скаргою, суб'єкт оскарження, заінтересовані особи. Комісія референдуму - суб'єкт розгляду скарги може звернутися із запитом (вितребувати) додаткові докази за власною ініціативою.

3. Якщо суб'єкт звернення зі скаргою, суб'єкт оскарження чи заінтересована особа не надасть докази для підтвердження обставин, на які він посилається, комісія референдуму вирішує справу на основі наявних доказів.

4. Комісія референдуму бере до розгляду лише ті докази, які мають значення для розгляду скарги. Про відхилення доказів, які не мають значення для розгляду скарги або не мають доказової сили, зазначається у рішенні комісії референдуму - суб'єкта розгляду скарги.

5. Обставини (факти), для доведення яких законом встановлені певні

засоби доказування, не можуть доводитися іншими засобами доказування.

6. Письмові докази подаються в оригіналі або в засвідченій у встановленому порядку копії. Якщо подано копію письмового доказу, комісія референдуму має право вимагати подання оригіналу або самостійно витребує оригінал письмового доказу. Після розгляду скарги комісія референдуму на вимогу власника документа повертає оригінал документа, а в справі скарги залишається засвідчена у встановленому порядку його копія.

7. Комісія референдуму оцінює належність, достовірність кожного доказу, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності, керуючись законом. Ніякі докази не мають наперед встановленої сили, за винятком обставин, фактів, встановлених судовим рішенням, що набрало законної сили.

Стаття 105. Рішення суб'єкта розгляду скарги за підсумком розгляду скарги

1. Рішення суб'єкта розгляду скарги повинно бути справедливим, законним і обґрунтованим.

2. Під час розгляду скарги щодо рішення суб'єкта оскарження суб'єкт розгляду скарги вирішує:

- 1) чи мало місце прийняття оскаржуваного рішення суб'єктом оскарження;
- 2) чи було оскаржуване рішення прийнято суб'єктом оскарження на законних підставах;
- 3) чи було оскаржуване рішення прийнято в межах повноважень та відповідно до визначеної законом процедури;
- 4) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин та чи віднесено законом розгляд цієї скарги до повноважень суб'єкта розгляду скарги;
- 5) чи належить задовольнити кожен з вимог суб'єкта звернення зі скаргою, чи відмовити в їх задоволенні;
- 6) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення зі скаргою іншим способом;
- 7) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту скасування рішення, вчинити.

3. Під час розгляду скарги щодо дії (бездіяльності) суб'єкта оскарження суб'єкт розгляду скарги вирішує:

- 1) чи мала місце оскаржувана дія (бездіяльність) суб'єкта оскарження;
- 2) чи оскаржувана дія (бездіяльність) здійснювалась (вчинялась) суб'єктом оскарження на законних підставах;
- 3) які правові норми належить застосувати до цих правовідносин та чи віднесено законом розгляд цієї скарги до повноважень суб'єкта розгляду скарги;
- 4) чи належить задовольнити кожен з вимог суб'єкта звернення зі скаргою, чи відмовити в їх задоволенні;
- 5) чи належить поновити порушені права чи законні інтереси суб'єкта звернення зі скаргою іншим способом;

б) які рішення слід зобов'язати прийняти чи які дії, що впливають із факту визнання оскаржених дій чи бездіяльності протиправними, вчинити.

4. При розгляді скарги по суті суб'єкт розгляду скарги може задовольнити скаргу повністю або частково чи відмовити в її задоволенні.

5. У разі задоволення скарги суб'єкт розгляду скарги може прийняти рішення, яким:

1) визнати рішення суб'єкта оскарження чи окремих його положень, дії чи бездіяльність такими, що не відповідають вимогам законодавства про референдум, порушують права громадян на участь у референдумі, права та законні інтереси суб'єкта процесу референдуму;

2) скасувати рішення;

3) зобов'язати суб'єкта оскарження здійснити дії, передбачені законодавством, що регулює організацію та порядок проведення всеукраїнського референдуму;

4) зобов'язати суб'єкта оскарження утриматися від вчинення певних дій;

5) поновити іншим способом порушені права громадян, права та законні інтереси суб'єкта процесу референдуму;

б) зобов'язати суб'єкта оскарження здійснити передбачені законодавством, що регулює організацію та порядок проведення референдуму, дії, які впливають із факту скасування рішення, визнання оскаржених дій або бездіяльності протиправними.

6. Суб'єкт розгляду скарги, встановивши, що рішення, дії чи бездіяльність не відповідають законодавству про всеукраїнський референдум, задовольняє скаргу. При задоволенні скарги суб'єкт розгляду скарги може задовольнити усі або частину вимог суб'єкта звернення зі скаргою.

7. У разі визнання судом рішення відповідної комісії референдуму протиправним рішення з цього питання приймає комісія референдуму, рішення якої було визнане протиправним, або комісія референдуму вищого рівня на підставі рішення суду. При цьому, якщо рішення не було визнане недійсним з формальних підстав, комісія референдуму не може прийняти рішення, яке по суті повторює рішення, визнане судом протиправним.

8. Комісія референдуму вищого рівня на підставі скарги, рішення суду або з власної ініціативи може скасувати рішення комісії нижчого рівня та прийняти рішення по суті питання або зобов'язати комісію референдуму нижчого рівня повторно розглянути порушене питання.

9. Суб'єкт розгляду скарги відмовляє в задоволенні скарги, якщо встановить, що рішення, дії або бездіяльність суб'єкта оскарження вчинені відповідно до закону, в межах повноважень, передбачених законом, і не порушують права учасників референдуму, права і законні інтереси інших суб'єктів процесу референдуму.

10. Копія рішення суб'єкта розгляду скарги видається чи надсилається суб'єкту звернення зі скаргою, суб'єкту оскарження, заінтересованим особам, відповідній комісії референдуму, іншому суб'єкту, про якого йдеться у рішенні, не пізніше наступного дня після прийняття рішення, а у разі

прийняття рішення напередодні чи в день голосування невідкладно.

Розділ XII

ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 107. Відповідальність за порушення законодавства про всеукраїнський референдум

1. Особи, винні в порушенні законодавства про всеукраїнський референдум, притягуються до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності у порядку, встановленому законом.

Стаття 108. Зберігання документації референдуму, іншої документації комісій референдуму і матеріальних цінностей

1. Центральна виборча комісія після офіційного оголошення результатів всеукраїнського референдуму передає документацію референдуму та іншу документацію, що підлягає внесенню до Національного архівного фонду, у тому числі протоколи про підрахунок голосів учасників референдуму на дільницях референдуму та про підсумки голосування в межах територіальних округів референдуму, до відповідної центральної державної архівної установи, а окружні комісії референдуму передають таку документацію до відповідних місцевих державних архівних установ.

2. Документація референдуму, що не підлягає внесенню до Національного архівного фонду, передається окружними комісіями референдуму до місцевих архівних установ, створених місцевими органами виконавчої влади чи органами місцевого самоврядування відповідно до Закону України "Про Національний архівний фонд та архівні установи".

3. Перелік документації референдуму та іншої документації, що підлягає зберіганню в державних та інших архівних установах, та порядок її передачі до цих установ визначаються Центральною виборчою комісією за погодженням з центральним органом виконавчої влади у сфері архівної справи і діловодства.

4. Бюлетені для голосування, контрольні талони бюлетенів, списки учасників референдуму, акти, заяви, скарги про порушення вимог цього Закону при проведенні голосування і підрахунку голосів, протоколи та рішення комісій референдуму зберігаються у місцевих архівних установах протягом двох років з дня офіційного оприлюднення результатів референдуму, після чого знищуються в установленому порядку.

5. Перелік документів всеукраїнського референдуму, що мають передаватися на зберігання до архівних установ, визначається Центральною виборчою комісією.

6. Архівні установи забезпечують доступ до документації всеукраїнського референдуму у порядку, встановленому законодавством України.

7. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування після припинення діяльності дільничних та окружних комісій референдуму зобов'язані забезпечити збереження виборчих скриньок, кабін для голосування, печаток, штампів цих комісій.

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 44-45, ст.634)

Навчально-довідкове електронне видання

ХРЕСТОМАТІЯ

ПУБЛІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

(витяги з нормативно правових актів від 28 червня 1996 року до 20 жовтня 2014 року)

Комп'ютерна верстка Ірина Петровська

Рекомендовано до друку 2.06.2014. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Ум.друк.арк. 9.0. Наклад 100 пр.

Віддруковано на кафедрі конституційного, міжнародного та адміністративного права Юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
76018, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 44а